

**ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE”
A MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE
AL REPUBLICII MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ „ȘTIINȚE PENALE ȘI DREPT PUBLIC”**

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 343.12:343.26(043.3)

EPURE Ghennadi

ARESTUL ÎN PROCESUL PENAL

Teză de doctor în drept

Specialitatea 554.03 – Drept procesual penal

Autor:

Conducător de doctorat:

ODAGIU Iurie,
dr. în drept, conf. univ.

Comisia de îndrumare:

OSOIANU Tudor,
dr. în drept, prof. univ.

LARII Iurie,
dr. în drept, prof. univ.

RUSNAC Constantin,
dr. în drept, conf. univ.

CHIȘINĂU, 2024

©EPURE GHENNADI, 2024

CUPRINS

ADNOTARE (în limbile română, rusă, engleză)	4
LISTA ABREVIERILOR	7
INTRODUCERE	8
1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL ARESTULUI ÎN PROCESUL PENAL	
1.1. Analiza publicațiilor științifice din Republica Moldova și România în domeniul măsurilor preventive privative de libertate	14
1.2. Cercetarea sub aspect comparativ a măsurilor preventive privative de libertate	23
1.3. Analiza problematicii identificate la aplicarea și prelungirea arestului preventiv și arestului la domiciliu	31
1.4. Concluzii la capitolul 1	37
2. ASPECTE PROCEDURALE CU PRIVIRE LA MĂSURILE PREVENTIVE PRIVATIVE DE LIBERTATE	
2.1. Fundamentări teoretice și practice privind aplicarea/prelungirea arestului preventiv și arestului la domiciliu	39
2.2. Revocarea, înlocuirea și încetarea de drept a măsurilor preventive privative de libertate	86
2.3. Recursul împotriva încheierilor de aplicare și prelungire a măsurilor preventive privative de libertate	104
2.4. Concluzii la capitolul 2.....	113
3. PRACTICILE AUTOHTONE ȘI ALE ALTOR ȚĂRI ÎN DOMENIUL ASIGURĂRII EXECUTĂRII MĂSURILOR PREVENTIVE PRIVATIVE DE LIBERTATE	
3.1. Reglementarea arestului preventiv în legislația unor țări europene	114
3.2. Monitorizarea electronică în contextul asigurării executării arestului la domiciliu ..	131
3.3. Rolul poliției în asigurarea executării arestului la domiciliu	138
3.4. Concluzii la capitolul 3	144
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	146
BIBLIOGRAFIE	151
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	163
CV-ul AUTORULUI	164

ADNOTARE

**Ghennadi Epure, *Arestul în procesul penal*. Teză de doctor în drept.
Chișinău, 2024**

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări bibliografie din 141 de titluri, 150 de pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în opt lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: arest preventiv, arest la domiciliu, monitorizare electronică, revocare, înlocuire, încetare drept a măsurii preventive, demers, încheiere, recurs.

Scopul lucrării constă în examinarea teoretico-practică a măsurilor preventive care includ arestul, în vederea elucidării reglementărilor interpretative și dificultăților practice în procesul de aplicare și prelungire a măsurilor preventive privative de libertate, precum și înaintarea unor recomandări de ordin științifico-practic și propuneri de *lege ferenda* de perfectare a cadrului normativ național.

Obiectivele cercetării constau în fundamentarea cercetărilor pe analiza comparativă a instituției arestului prin prisma legislației altor state europene, pentru a nuanța unele reglementări explicite și previzibile, care s-au dovedit a fi funcționale din punct de vedere aplicativ, fapt ce determină autorul la formularea propunerilor de *lege ferenda*, la îmbunătățirea cadrului normativ existent, dar și la formularea unor opinii cu caracter practic în vederea elucidării interpretărilor extensive în rândul justițiarilor și justițiabililor.

Noutatea și originalitatea științifică. Studiul reprezintă o cercetare complexă a instituției „arestului” în cadrul procesului penal, din optica teoretico-practică, cu aducerea în prim-plan a hotărârilor Curții Constituționale a Republicii Moldova, jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, hotărârilor instanțelor naționale, dar și a elementelor de drept comparat. Fuzionarea acestor aspecte, abordări și raționamente a scos în evidență numeroase imperfecțiuni ale cadrului normativ existent, legate de aplicarea, prelungirea, revocarea, înlocuirea, încetarea și constestarea măsurilor preventive privative de libertate. Analiza efectuată a permis să formulăm recomandări cu scopul de a evita practica judiciară periculoasă care se folosește în ultima perioadă la capitolul dat și uniformizarea unei practici bune, raliată la standardele actelor normative internaționale și naționale, ce nu va afecta drepturile și libertățile participanților la procesul penal.

Problema științifică consistă în formularea unor cencepte argumentate, bazate pe cazuri practice, în coroborare cu cadrul normativ existent, în vederea îmbunătățirii acestuia cu norme procesuale noi, cum ar fi: art. 308¹ din Codul de procedură penală – „*Examinarea demersurilor privind aplicarea arestării preventive în lipsa învinuitului*”; completarea art. 188 alin. (1) din Codul de procedură penală, cu introducerea obligatorie a supravegherii electronice în cazul arestului la domiciliu etc.

Semnificația teoretică. Fiind bine sistematizat și documentat în baza unui număr mare de hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului și a cazurilor din practica judecătorească a Republicii Moldova, studiul a permis reflectarea practicii neuniforme, imperfecțiunea cadrului normativ și propunerea unor măsuri argumentate de soluționare a curențelor legislative și practice.

Valoarea aplicativă constă în fuzionarea cazurilor practice, cazuisticii CtEDO și a cadrului normativ în vigoare, în vederea oferirii unor recomandări justificate în procesul de aplicare a măsurilor preventive privative de libertate, în procesul penal.

Implementarea rezultatelor științifice. Constatările și concluziile studiului pot fi utilizate în procesul de instruire a studenților instituțiilor de învățământ, audiențelor din cadrul Institutului Național al Justiției și de participanții procesului penal, atât de partea acuzării, cât și a apărării, implicați în procesul măsurilor preventive, care includ arestul. Recomandările de ordin practic vor ajuta la aplicarea corectă și uniformă a normelor procesuale. Propunerile de *lege ferenda* vor contribui la ajustarea cadrului normativ procesual penal în domeniul măsurilor preventive privative de libertate.

ANNOTATION
Ghennadi Epure, *Detention in Criminal Proceedings.*
Doctoral Thesis in Law. Chişinău, 2024.

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography with 141 titles, 150 pages of main text. The obtained results are published in 8 scientific papers.

Keywords: *pretrial detention, house arrest, electronic monitoring, revocation, replacement, cessation of the preventive measure, procedural step, ruling, appeal.*

The aim of the thesis is to theoretically and practically examine preventive measures including detention, aiming to clarify interpretative regulations and practical difficulties in the application and extension of liberty-depriving preventive measures. It also seeks to propose scientific and practical recommendations and legislative proposals to improve the national normative framework.

Research objectives focus on a comparative analysis of detention as an institution in the legislation of other European states to refine explicit and predictable regulations proven to be functional in application. This drives the author to formulate legislative proposals, enhance the existing normative framework and offer practical opinions to clarify extensive interpretations among legal professionals and litigants.

The scientific novelty and originality lie in the comprehensive study of detention within criminal proceedings, considering both theoretical and practical aspects, highlighting decisions from the Constitutional Court of Moldova, jurisprudence of the European Court of Human Rights, national court rulings, and elements of comparative law. This scrutiny revealed imperfections in the existing normative framework concerning the application, extension, revocation, replacement, cessation and contestation of liberty-depriving preventive measures. The analysis led to a series of recommendations aimed at avoiding dangerous judicial practices and standardizing good practices aligned with international and national normative standards, without affecting the rights and freedoms of participants in criminal proceedings.

The scientific problem involves formulating reasoned concepts based on practical cases and in correlation with the existing normative framework to improve new procedural norms, such as Article 308¹ of the Criminal Procedure Code – „*Examination of procedures regarding the application of preventive detention in the absence of the accused*”; supplementing Article 188 paragraph (1) of the Criminal Procedure Code with mandatory introduction of electronic monitoring in cases of house arrest, etc.

The theoretical significance: The study is well-structured and documented, utilizing a large number of judgments from the European Court of Human Rights and cases from the judicial practice of the Republic of Moldova. This facilitated the reflection of inconsistent practices, imperfections in the normative framework, and proposing reasoned solutions to address legislative and practical shortcomings.

The practical value consists of merging practical cases, European Court of Human Rights case law, and the current normative framework to provide justified recommendations in the application of liberty-depriving preventive measures in criminal proceedings.

The implementation of scientific results: The findings and conclusions of the study can be used in the training process of students in educational institutions, trainees at the National Institute of Justice, and participants in criminal proceedings, both on the prosecution and defense sides, involved in preventive measures including detention. Practical recommendations will assist in the correct and uniform application of procedural norms. Proposals of *lege ferenda* will contribute to adjusting the procedural normative framework in the field of liberty-depriving preventive measures in criminal proceedings.

АННОТАЦИЯ

Геннади Епуре. *Арест в уголовном процессе.*

Диссертация на соискание ученой степени доктора права. Кишинэу, 2024 год

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации библиография из 141 названий, 150 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 8 научных статьях.

Ключевые слова: превентивный арест, домашний арест, электронный мониторинг, отзыв, замена, прямое прекращение превентивной меры, ходатайство, заключение, апелляция.

Цель работы состоит в теоретико-практическом рассмотрении превентивных мер, которые включают арест, с целью выяснения толковательных правил и практических трудностей в процессе применения и продления превентивных мер, лишения свободы, а также представления научно-практических рекомендаций и предложений по совершенствованию национальной нормативно-правовой базы.

Задачи работы: сосредоточение в ходе исследований на сравнительном анализе учреждения ареста через призму законодательства других европейских государств, чтобы выявить некоторые явные и предсказуемые правила, которые оказались функциональными с точки зрения применения. Факт, который побуждает автора к формулированию предложений закона *de lege ferenda*, улучшению существующей нормативной базы, а также формулированию практических взглядов с целью разъяснения обширных интерпретаций среди судей и судей.

Научная новизна и оригинальность исследования. Исследование представляет собой сложное исследование Института „ареста” в рамках уголовного процесса, с теоретико-практической точки зрения, выдвигая на первый план решения Конституционного суда Республики Молдова, практику Европейского суда по правам человека, решения национальных судов, а также элементы сравнительного правоведения. Оперирование этими аспектами, подходами и рассуждениями позволило выявить ряд несовершенств существующей нормативно-правовой базы, связанной с применением, продлением, отменой, заменой, прекращением и констатацией мер пресечения в виде лишения свободы. Проведенный анализ позволил сформулировать ряд рекомендаций с целью избежать опасной судебной практики, сложившейся в последнее время в данной сфере, и стандартизировать надлежащую практику, соответствующую стандартам международных и национальных нормативных актов, которая не будет затрагивать права и свободы участников уголовного процесса.

Решённая научная проблема заключается в формулировании аргументированных сенцептов, основанных на практических случаях, в сочетании с существующими нормативными рамками с целью улучшения его новые процессуальные нормы, такие как: ст. 308¹ Уголовно – процессуального кодекса - „*рассмотрение ходатайств о применении превентивного ареста при отсутствии обвиняемого*”; заполнение ст. 188 пункт. (1) Уголовно-процессуального кодекса, с обязательным введением электронного надзора в случае домашнего ареста и т. д.

Теоретическая значимость. То, что исследование хорошо систематизировано и документировано с использованием большого количества постановлений Европейского суда по правам человека, а также дел из судебной практики Республики Молдова, позволило отразить неравномерность практики, несовершенство нормативной базы и предложить аргументированные решения законодательных и практических недостатков.

Практическое значение исследования заключается в объединении практических дел, прецедентов Европейского Суда по правам человека и действующей нормативной базы с целью выработки обоснованных рекомендаций в процессе применения мер пресечения в виде заключения под стражу в уголовном процессе.

Внедрение научных результатов. Результаты и выводы исследования могут быть использованы в учебном процессе при подготовке студентов образовательных учреждений, аудиторов Национального института правосудия и участников уголовного процесса, как со стороны обвинения, так и со стороны защиты, вовлеченных в процесс применения мер пресечения, к которым относится арест. Практические рекомендации помогут обеспечить правильное и единообразное применение процессуальных норм. Предложения по закону будут способствовать корректировке уголовно-процессуальной законодательной базы в сфере досудебных мер пресечения в виде заключения под стражу.

LISTA ABREVIERILOR

RM	–	Republica Moldova
ONU	–	Organizația Națiunilor Unite
DUDO	–	Declarația Universală a Drepturilor Omului
CEDO	–	Convenția Europeană a Drepturilor Omului
CtEDO	–	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CSJ	–	Curtea Supremă de Justiție
MAI	–	Ministerul Afacerilor Interne
IGP	–	Inspectoratul General de Poliție
IP	–	Inspectoratul de Poliție
INJ	–	Institutul Național al Justiției
ISO	–	Organizația Internațională de Standardizare
CPP	–	Codul de procedură penală
cap.	–	capitol
alin.	–	alineat
pct.	–	punct
nr.	–	numărul
sec.	–	secțiunea
mun.	–	municipiu
str.	–	strada
etc.	–	et cetera

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei abordate. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, libertatea individului a devenit o prerogativă a statelor de pe continentul european cu tendințe democratice. Declarația Universală a Drepturilor Omului și Convenția Europeană a Drepturilor Omului au pus bazele juridice ale dreptului la libertatea omului, iar, pe lângă celelalte drepturi fundamentale consacrate, au format garanțiile necesare realizării lui în societate.

Astfel, la art. 5 din Convenție, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a consacrat *dreptul la viață și siguranță*, statuând că „Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazurilor prevăzute de Convenție și potrivit căilor legale [63].

Prevederile normei menționate au avut și au până în prezent un puternic impact asupra legislației naționale a țărilor membre a Convenției Europene a Drepturilor Omului, fiind obligate în felul acesta să-și alinieze instituția măsurilor preventive privative de libertate la condițiile impuse de art. 5 din Convenție. Or, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [64].

În acest mod, măsurile preventive privative de libertate constituie un subiect ce își păstrează actualitatea și importanța continuu, întrucât odată cu aplicarea acestor măsuri procesuale, se aduc ingerințe unui drept fundamental – dreptul la libertate.

Limitarea dreptului la libertate, în cadrul procesului penal prin intermediul măsurilor de constrângere ce implică arestarea persoanei, este una dintre instituțiile relevante în materia dreptului procesual penal, ce asigură realizarea scopului procesului penal, „[...] de protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată” [56].

Astăzi, ar fi dificil de conceput urmărirea penală sau judecarea cauzei pe unele categorii de infracțiuni, dacă nu ar fi existat posibilitatea procesuală a procurorului și judecătorului de aplicare a arestului preventiv sau a arestului la domiciliu.

Din altă perspectivă, practica judiciară națională și internațională ne arată că aceste măsuri preventive în ultimii ani au fost aplicate arbitrar și abuziv. Motiv pentru care Republica Moldova, ca stat de drept membru al Convenției Europene a Drepturilor și Libertăților Omului, a

avut obligația de a-și perfecționa cadrul normativ la acest capitol, care până în anul 2016 nu era ajustat la standardele impuse de practica Curții Europene.

Conform datelor statistice pe dimensiunea încălcării art. 5 din Convenție, s-a format o practică judiciară din anii 1997-2023, Republica Moldova fiind condamnată în 105 de cazuri, ceea ce reprezintă 13% din numărul total de cauze pierdute la CtEDO.

Încălcarea dreptului la libertate și siguranță (art. 5 al CEDO) a fost constatată de 5 ori (16%) în anul 2023. Problemele identificate de CtEDO se referă la reținerea sau arestarea în lipsa motivelor că persoana a săvârșit o infracțiune; motivarea insuficientă a arestării sau imposibilitatea contestării legalității arestării etc. [86].

În acest sens, instituția arestului a fost supusă, în anul 2016, unor modificări importante prin intermediul Hotărârii Curții Constituționale nr. 3 din 23.02.2016 *privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din Codul de procedură penală (termenul arestului preventiv)*, care a schimbat esența termenului arestului pe întregul proces penal, limitându-l la 12 luni, iar fiecare prelungire a acestuia pe un termen nu mai mare de 30 de zile. Legiuitorul practic a fost impus în baza acestei hotărâri să aducă modificări la instituția măsurii preventive privative de libertate din Codul de procedură penală, pentru a o pune în concordanță cu Constituția Republicii Moldova, dar și cu practica Curții Europene [89].

Astfel, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a statuat că „La nivelul Uniunii Europene au fost adoptate, pe baza foii de parcurs care a fost aprobată de Consiliu la 30 noiembrie 2009, o serie de directive, care completează cadrul juridic oferit de Convenția europeană a drepturilor omului și de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, în vederea stabilirii unor norme minime privind anumite aspecte ale procedurilor penale: Directiva nr. 2010/64/UE privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale, Directiva nr.2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, Directiva nr. 2013/48/UE privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate și Directiva privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției nevinovăției și ale dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale. [...] Scopul urmărit prin prevederile constituționale și ale actelor internaționale menționate este evitarea detențiilor arbitrare și a celor prea lungi ... De aceea orice privare de libertate, oricât de scurtă, trebuie să fie justificată. Justificarea măsurii trebuie să fie convingătoare și temeinică. Lipsa motivării sau motivarea superficială face ca arestarea sau prelungirea ei să fie nelegală” [90].

Prin urmare, modificarea prevederilor Codului de procedură penală, la capitolul măsuri preventive, a fost influențată inclusiv de cauzele renumite pierdute de către Republica Moldova în fața Curții Europene a Drepturilor Omului. Printre acestea se pot număra: cauza *Ilașcu și alții c. Republicii Moldova și Federației Ruse* [22], *Becciev c. Republicii Moldova* [3], *Boicenco c. Republicii Moldova* [4], *David c. Republicii Moldova* [12], *Cebotari c. Republicii Moldova* [7], *Guțu c. Republicii Moldova* [17], *Danalachi c. Republicii Moldova* [11], *Tripăduș c. Republicii Moldova* [44] etc.

În majoritatea hotărârilor menționate, la care vom face referire în continuare, Curtea Europeană a constatat încălcarea principiului legalității detenției, lipsa unei bănuieli rezonabile pentru deținerea în mod arbitrar pe o perioadă îndelungată a persoanei în detenția statutului etc.

Pornind de la principiul fundamental al legalității detenției provizorii, conchidem că acest principiu în esență a determinat schimbările legislative care s-au produs prin Legea nr. 100 din 26.05.2016, iar legiuitorul s-a bazat pe dezideratele stabilite de cazuistica CtEDO [116]. În această ordine de idei, „Curtea reiterează că expresiile «legal» și «în conformitate cu procedura stabilită de lege» din articolul 5 § 1 din Convenție se referă în esență la legislația națională și stabilește obligația statului de a se conforma normelor materiale și procedurale. Cu toate acestea, “legalitatea” detenției în conformitate cu legislația națională nu este întotdeauna un element decisiv. De asemenea, Curtea trebuie să fie convinsă de faptul că orice detenție aplicată în perioada în cauză este compatibilă cu scopul articolului 5 § 1 din Convenție, de a preveni privarea de libertate a persoanelor într-un mod arbitrar [...]” [11].

Prin urmare, principiul legalității consistă în faptul că o măsură preventivă privativă de libertate trebuie să fie suficient de clar incriminată în cadrul normativ intern, mecanismul de aplicare trebuie să fie suficient de previzibil pentru a nu admite interpretări defavorabile sau de natură să afecteze drepturile și libertățile participanților la proces.

În pofida faptului că aceste schimbări legislative la care ne referim s-au produs, totuși practica ne arată că există destule inconveniențe în aplicarea arestului preventiv și arestului la domiciliu din cauza imperfecțiunilor stabilite în lege.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul tezei de doctor consistă în examinarea teoretico-practică a măsurilor preventive care includ arestul, în vederea elucidării reglementărilor interpretative și dificultăților practice în procesul de aplicare și prelungire a măsurilor preventive privative de libertate, astfel încât, după sinteza celor argumentate, în coraport cu practica judiciară națională și practica CtEDO, să fie propuse unele recomandări de ordin științifico-practic și propuneri de *lege ferenda*, care vor contribui la îmbunătățirea cadrului normativ.

În vederea realizării scopului sunt trasate următoarele obiective:

- analiza și sistematizarea practicii judiciare naționale și a cazuisticii Curții Europene a Drepturilor Omului;
- identificarea problemelor de ordin legislativ și practic existente în procesul de aplicare și prelungire a măsurilor preventive care implică arestul în ambele faze ale procesului penal;
- studierea, sub aspect comparativ, a practicii altor țări în domeniu etc.

Ipoteza de cercetare în prezenta lucrare se axează pe reliefaarea mecanismului de aplicare și prelungire a măsurilor preventive privative de libertate, din punct de vedere legislativ și practic.

În cadrul prezentei teze de doctorat am realizat o sinteză a lucrărilor științifice și a practicii judiciare atât la nivel național, cât și internațional în legătură cu tema cercetată.

Astfel, s-au identificat unele aspecte care nu sunt reglementate de legiuitor, de pildă, aducerea la cunoștință a încheierii și mandatului de aplicare a arestului preventiv, după extrădarea învinuitului care s-a aflat în căutare; executarea concomitentă a două sau trei mandate de arest preventiv concomitent aplicate atât în faza urmăririi penale, cât și în faza de judecată etc.;

Sinteza metodologiei de cercetare. Pentru realizarea scopului propus și a obiectivelor trasate, au fost utilizate următoarele metode:

Metoda logică – pentru examinarea și interpretarea cadrului legal, sinteza jurisprudenței și analiza materialelor doctrinare.

Metoda comparativă s-a impus pentru efectuarea unei analize a prevederilor legale și a doctrinei naționale în raport cu cele străine.

Ca punct de reper pentru efectuarea cercetării a servit legislația Republicii Moldova, Codul de procedură penală, hotărârile Curții Constituționale și ale Curții Europene a Drepturilor Omului. De asemenea, am abordat și legislația altor state, făcând o analiză comparativă.

Cercetarea efectuată se bazează pe studierea a cel puțin 100 de încheieri privind aplicarea, prelungirea, înlocuirea sau revocarea măsurilor preventive ce implică arestul, inclusiv decizii în ordine de recurs, pe cauze penale la care am participat în calitate de procuror.

Astfel, din cauzele penale cercetate în calitate de procuror, am reușit să identific problema legată de aplicarea și prelungirea măsurilor preventive atât în faza de examinare a demersurilor de către judecătorul de instrucție, cât și la examinarea recursurilor de către Curtea de Apel.

Metoda analizei sintetice a contribuit la formularea concluziilor și propunerilor în vederea îmbunătățirii legislației interne, care cu siguranță vor contribui la înlăturarea interpretărilor și va acoperi segmente ale instituției arestului în procesul penal, care nu au încă o acoperire juridică.

Importanța teoretică a tezei constă în reevaluarea mecanismului legislativ procesual în domeniul măsurilor preventive ce implică arestul, atât din punct de vedere teoretic, cât și practic, în vederea perfecționării și eficientizării cadrului normativ existent.

Valoarea aplicativă a lucrării. Sunt identificate omisiunile și imperfecțiunile normative în procedura de aplicare, prelungire, înlocuire sau revocare a arestului preventiv și arestului la domiciliu, fiind elaborate soluții spre elucidarea acestora. Lucrarea se bazează pe un număr vast de lucrări științifice și material empiric, fapt care îi conferă valoare teoretică și practică. Rezultatele pot servi drept temei de modificare a legislației procesual penale în domeniu, de instruire a studenților, audienților, masteranzilor din cadrul instituțiilor de drept, precum și pentru punere în practică, de către procurori, judecători, avocați etc.

Sumarul capitolelor tezei. Teza de doctor cu titlul „Arestul în procesul penal” redă, pe larg și amănunțit, problematica măsurilor preventive, sub aspect teoretico-aplicativ, fiind structurată în: adnotări (în limbile română, engleză, rusă); lista abrevierilor; introducere; trei capitole divizate în paisprezece paragrafe; concluzii generale și recomandări; bibliografie; anexe; declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului.

Introducerea reprezintă fundamentarea și justificarea temei alese pentru cercetare, în care se cuprind următoarele compartimente: actualitatea și importanța temei investigate, scopul și obiectivele propuse spre realizare, noutatea științifică a rezultatelor obținute, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, modalitatea de aprobare a rezultatelor și concluziilor cercetării.

Capitolul 1 al lucrării, „Analiza situației în domeniul arestului în procesul penal”, face o scurtă introducere în materia măsurilor preventive, așa cum apar acestea în cadrul legislativ actual, atât din perspectiva națională, cât și a celei europene, care a dobândit întâietate asupra celei naționale.

În acest capitol am prezentat pe larg noțiunea de măsuri preventive și evoluția în timp a Codului de procedură penală până la forma sa de reglementare actuală, modificările legislative majore din anul 2016, noțiunile și principiile de bază cu care operează Curtea Europeană, în practica sa de-a lungul timpului. Acest studiu nu a putut fi efectuat fără a studia sub aspect comparativ jurisprudența Curții Constituționale a Republicii Moldova, cazuistica CEDO, legislația României, a Norvegiei etc.

Tot aici sunt introduse, fiind absolut necesar, noțiunile de referință cu care vom opera pe parcursul întregii lucrări: raport juridic, infracțiune, proces penal, libertate individuală, prezumție

de nevinovăție, jurisprudență, măsuri procesuale, măsuri preventive, garanții juridice, organe judiciare, acte judiciare, căi de atac, aplicare, înlocuire, revocare, încetare etc.

În concluzie, am evidențiat deziderate și standarde din analiza efectuată care se referă la: prezumția de cercetare a persoanei în libertate, aplicarea după posibilitate a unei măsuri preventive alternative, arestul preventiv ca măsură excepțională, actualitatea probelor la prelungirea măsurilor preventive etc.

Capitolul 2, „Aspecte procedurale cu privire la măsurile preventive privative de libertate”, cuprinde o analiză amplă a procedurii de aplicare, prelungire, încetare, revocare sau înlocuire a măsurilor preventive privative de libertate, reglementate de Codul de procedură penală din punct de vedere teoretic și practic. Totodată, în acest capitol se tratează și căile de atac împotriva încheierilor de aplicare și prelungire a măsurilor preventive care conțin arestul.

Datorită controverselor existente pe segmentul de aplicare și prelungire a măsurilor preventive, dar și a severității acestor măsuri, se va purcede la cercetarea riscurilor care sunt reflectate pe larg în jurisprudența CEDO: riscul eschivării; riscul de a împiedica buna desfășurare a justiției; prevenirea săvârșirii de către persoană a unei noi infracțiuni; riscul că punerea în libertate a persoanei va cauza dezordine publică.

În același timp, au fost supuse dezbaterii și condițiile generale de aplicare a măsurilor preventive, cum ar fi: aplicarea doar în cadrul urmăririi penale; sancțiunea articolului încălcat prevede o pedeapsă mai mare de 3 ani; alte măsuri preventive nu sunt suficiente pentru a înlătura riscurile care justifică aplicarea arestului.

Capitolul 3, „Practicile autohtone și ale altor țări în domeniul asigurării executării măsurilor preventive privative de libertate”, este dedicat studiului comparativ în domeniul asigurării executării de către organele statului a măsurilor preventive. În acest capitol se pun în evidență măsurile juridice luate de către alte state europene pentru a asigura fără impedimente măsura preventivă de către organele competente. Datorită faptului că supravegherea persoanelor arestate are legătură directă cu desfășurarea normală a procesului penal, este examinată și instituția monitorizării electronice în cazurile de arest la domiciliu, în coraport cu asigurarea măsurii de către organul de poliție.

La finele lucrării sunt prezentate recomandările și concluziile formulate pe baza investigațiilor efectuate, care vin să elucideze unele aspecte practice și teoretice. Aceste recomandări sunt bazate pe sinteza tezei elaborate și vor contribui la modificarea și completarea legii procesual penale, dar și a altor acte normative conexe.

1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL ARESTULUI ÎN PROCESUL PENAL

1.1. Analiza publicațiilor științifice din Republica Moldova și România în domeniul măsurilor preventive privative de libertate

Datorită faptului că instituția măsurilor preventive, mai ales a celor privative de libertate, ocupă un loc important în cadrul procesului penal, în literatura de specialitate se regăsește o gamă de lucrări de profil, ce formează o doctrină solidă, cu diverse opinii argumentate.

Astfel, lucrarea „Arestarea preventivă în Republica Moldova și în țările europene. Cercetare comparativă”, elaborată de autorii: Igor Dolea, Sergiu Ursu, Bjørn Larsen, Denis Arcușa, vin cu o abordare largă a subiectului – măsuri preventive, cuprinzând întreg spectrul de principii asemănătoare care se reflectă în sistemul de drept procesual penal al mai multor state europene, cum ar fi: Norvegia, Franța, Germania, Olanda. Autorii, prin această lucrare, au reușit să scoată în relief inclusiv diferențele dintre modul de reglementare a termenelor de menținere a persoanei în arest, durata prelungirii, principiul proporționalității și raționalității aplicării măsurii preventive în funcție de circumstanțele concrete etc. [77].

O altă lucrare care conține o analiză empirică a cadrului legal al măsurilor alternative arestului preventiv a fost elaborată de către autorii Alexander Fühling, Mihaela Vidaicu și Natalia Roșca, intitulată „Măsurile alternative pentru arestarea preventivă” [82]. Astfel, autorii aduc în prim plan situația din Republica Moldova la capitolul alternative ale arestului preventiv și vin cu unele recomandări axate în mare parte pe neaplicarea de către organele de drept, în mod prioritar a măsurilor preventive alternative arestului, cum ar fi: obligarea de a nu părăsi țara sau localitatea, liberarea provizorie pe cauțiune. În același timp, autorii pun în evidență și cadrul deficitar de reglementare a măsurilor preventive și vin cu unele sondaje sau recomandări practice.

În unul dintre sondajele efectuate de către cercetători, se afirmă că „Luând în considerație faptul că și persoanele învinuite cel mai probabil cunosc că nici respectarea arestării la domiciliu, nici interdicțiile de comunicare nu ar putea fi efectiv controlate, procuratura, de regulă, nu are încredere că învinuiții într-adevăr ar respecta restricțiile legate de aplicarea arestării la domiciliu. Acesta ar fi motivul pentru care procuratura nu solicită aplicarea arestării la domiciliu ca primă măsură preventivă [...]. Faptul că efectuarea controlului privind supravegherea măsurii de arestare la domiciliu și a interdicțiilor legate de aceasta sunt ... ineficiente în Republica Moldova

este confirmat și de declarațiile unui judecător de instrucție intervievat, care a menționat că, în practica sa, procuratura încă niciodată nu ar fi depus o cerere de înlocuire a măsurii de arestare la domiciliu prin măsura arestării preventive, din motiv că s-ar fi încălcat restricția discuțiilor telefonice sau prin intermediul internetului, deși legea prevede în mod expres această posibilitate în art. 188 alin. (7) CPP” [82].

În lucrarea „Raport asupra cercetării privind aplicarea arestării preventive în Republica Moldova”, elaborată de reprezentatul Consiliului Europei, Erik Svanidze, se abordează pe larg atât practica judiciară a CtEDO, cât și practica judecătorească națională la capitolul aplicarea și prelungirea arestului preventiv. Raportul conține date statistice cu privire la modul de aplicare a legislației de către instanțe la motivarea hotărârilor, omisiunile și stereotipurile care sunt folosite în conținutul actelor procesuale cu caracter decizional [141].

În una dintre concluziile formulate se notează: „Comitetul de Miniștri nu poate trece peste constatările CtEDO și nu poate recunoaște noi probleme. Acesta nu a pus sub semnul întrebării calitatea legislației din Republica Moldova, ci, mai curând, practica de implementare a acesteia. Comitetul de Miniștri a recunoscut că unele probleme legislative restante au fost soluționate și că noile îmbunătățiri au vizat instituirea unor bune practici. Cu toate acestea, problema dezvoltării practicilor judiciare în Republica Moldova, în special, după modificările legislative din 2016, și problemele privind remediile rămân încă pendinte. În ultima sa evaluare, Comitetul de Miniștri a reiterat aceste îngrijorări și a adăugat că autoritățile trebuie să se ocupe de unele elemente noi în special, în ceea ce privește:

- accesul la dosarele privind arestarea preventivă;
- exercitarea dreptului la apărare;
- normele probatorii adecvate;
- durata procedurilor de *habeas corpus* și
- îmbunătățirea Legii nr. 1545/1998 privind remediile” [135, p. 157].

În Republica Moldova, cercetătorii științifici Tudor Osoianu și Victor Orîndaș sunt printre primii autori care au supus analizei fenomenul măsurilor preventive. În monografia *Procedură penală*, autorii dedică o secțiune aparte măsurilor preventive. În pofida faptului că, începând cu anul 2004, instituția măsurilor de constrângere a suferit schimbări importante, conținutul lucrării nu a diminuat din relevanță și actualitate. În acest sens, cercetătorii pornesc studiul de la următoarea idee: „Fundamentarea teoretică privind natura juridică a măsurilor de prevenție își găsește temeiul în interferența manifestată în orice domeniu de reglementare între limitele fixate de lege și posibilitățile de exercitare a drepturilor subiective. Aceste limite sunt determinate atât de cerințele generale ale dezvoltării societății, cât și de trăsăturile specifice ale

domeniului de relații la care se referă. În consecință, urmează a se reține că limitele aduse exercitării drepturilor persoanei nu trebuie privite ca o sacrificare, încălcare sau renunțare la acestea. Limitele respective sunt prevăzute și strict determinate de lege, au un caracter de excepție, fiind instituite și trebuind a fi folosite numai în cazuri de extremă necesitate, sunt proporționate cu nevoile create de interesul superior, pe care îl deservește și sunt de interpretare restrictivă” [126, p. 194].

În cadrul acestei lucrări, autorii abordează dual măsura de constrângere – arestul preventiv, elucidând în primul rând aspectele negative ale aplicării frecvente și nejustificate a acestei măsuri de către procurori și judecători, prin prisma îngrijirii drepturilor și libertății unei persoane. Iar, în al doilea rând, autorii dovedesc aspectele pozitive ca rezultat al aplicării măsurii preventive de excepție față de învinuit, inculpat, făcând referire la bunul mers al procesului penal, la siguranța și ocrotirea societății, la cerințele opiniei publice etc.

O analiză mai concisă, dar solidă, a arestării în cadrul procesului penal o realizează autorul de origine română, Cristi Danileț, care, în lucrarea „Arestarea (Îndrumar pentru practicieni)”, explică inclusiv din punct de vedere practic necesitatea respectării principiilor ce ghidează procesul penal și sunt esențiale atunci când se examinează un demers de arestare ori un recurs cu privire la măsura preventivă. Printre cele mai relevante principii care stau la baza aplicării sau prelungirii arestului se numără: legalitatea procesului penal; principiul inviolabilității persoanei; principiul prezumției de nevinovăție; limba de procedură și dreptul la interpret; dreptul la apărare; respectarea demnității umane și termenul rezonabil.

În această ordine de idei, pentru a arăta importanța principiilor menționate, autorul face o analiză succintă, specificând în cazul principiului respectării termenului rezonabil că: „Procesul penal, în ansamblul său, trebuie să se desfășoare cu celeritate (rapiditate). Durata unei proceduri, atât la nivelul unei proceduri de arestare, cât și la nivelul unei proceduri de judecată în fond asupra unei acuzații, este tratată de CEDO în art. 5, respectiv 6 par.1 și par. 3 lit. a.

Cât privește plasarea în detenție provizorie, regulile care consacră termenul rezonabil sunt următoarele:

- celeritatea în informarea persoanei arestate (art. 5 par. 2 CEDO): privește motivele arestării și acuzația adusă împotriva sa; se face în cel mai scurt termen;
- celeritatea în controlul anumitor arestări (art. 5 par. 4 CEDO): se face de îndată (adică imediat) și în mod automat de către un judecător sau magistrat abilitat;
- celeritatea pentru a statua asupra recursului în controlul legalității oricărei arestări sau detenții (art. 5 par. 4 CEDO): se face într-un termen scurt;

- durata rezonabilă a arestării (art. 5 par. 3 CEDO): orice persoană arestată are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în timpul procedurii” [66, p. 11].

Autorul de origine română, Petrescu Adrian Laurențiu, în teza de doctor intitulată „Abordări teoretice și practice privind arestul la domiciliu”, abordează într-un mod complex instituția arestării la domiciliu reglementată de legislația României. Lucrarea conține o analiză a drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor private de libertate, de exemplu: dreptul la informare; dreptul la conciliere și asistență juridică; dreptul la libertate și siguranță; dreptul la un proces echitabil și prezumția de nevinovăție.

În același timp, autorul se expune asupra măsurilor preventive sub aspect comparativ, în raportul cu arestul preventiv, indicând că „Respectarea principiilor care asigură realizarea drepturilor persoanelor suspectate sau acuzate de infracțiuni presupune, printre altele, și respectarea dreptului la libertate, a dreptului la un proces echitabil și a prezumției de nevinovăție. În contextul aprecierii oportunității dispunerii măsurilor preventive pe parcursul procesului penal, acestea trebuie analizate, evaluate și aplicate de la simplu la complex, iar arestarea preventivă trebuie să constituie excepția, și nu regula. O metodă concretă de realizare a acestui obiectiv este reprezentată de respectarea și transpunerea în practica judiciară a tuturor dispozițiilor normative și a jurisprudenței CtEDO incidente în materia drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Utilizarea măsurilor alternative arestării preventive din gama măsurilor de supraveghere judiciară, inclusiv prin intermediul dispozitivelor de monitorizare electronică este încurajată la nivelul actelor de reglementare, existând însă deficiențe și bariere de ordin subiectiv în implementarea lor de către organele specializate în activitatea judiciară. Acest lucru presupune că arestarea preventivă nu trebuie să fie o măsură de primă linie, ci una excepțională, ce ar trebui luată doar în situațiile în care celelalte măsuri de supraveghere judiciară, alternative celor custodiale, nu și-au dovedit utilitatea” [130].

Andrei Zarafiu, un alt autor de origine română, în studiul științific cu titlul „Considerații privind procedura prelungirii arestării preventive a inculpatului în faza de urmărire penală”, cercetează prelungirea măsurii preventive – arestul preventiv, în legislația României, într-o manieră temeinică pornind de la diferențele de reglementare a duratei de arestare în faza de urmărire penală, care poate fi nu mai mare de 30 de zile, iar, în faza de judecare a cauzei în instanța de judecată, instanța este obligată, în condițiile legii, să verifice periodic, și nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea și temeinicia arestării preventive și să dispună, de îndată, punerea în libertate a inculpatului, dacă temeiurile care au determinat arestarea preventivă au încetat sau dacă instanța constată că nu există temeiuri noi care să justifice menținerea privării de libertate.

Astfel, autorul subliniază faptul că „[...] ca instituție judiciară, prelungirea arestării preventive a inculpatului poate interveni numai în faza de urmărire penală. În faza de judecată, măsura arestării preventive, fie că a fost luată în cursul urmăririi penale, fie că a fost luată în cursul judecății, nu poate fi prelungită, ci doar menținută.

Deși reglementate în mod diferit, ambele instituții se circumscriu condițiilor impuse de jurisprudența Curții de la Strasbourg în aplicarea art. 5 alin. (3) din CEDO în sensul că presupune un control de natură judecătorească în urma căruia sunt examinate circumstanțele care militează pentru și contra menținerii arestării preventive, cu obligația de a se pronunța potrivit criteriilor juridice asupra existenței unor motive temeinice care să justifice menținerea arestării și, în lipsa lor, de a dispune punerea în libertate.

De asemenea, datorită naturii lor juridice particulare, ambele proceduri de prelungire și de menținere a arestării preventive, precum și activitatea în urma căreia se decide sau nu menținerea arestării preventive, ca activități judiciare adiacente activității principale, întrucât nu privesc elemente de fond ale raportului juridic de conflict (existența faptei, a persoanei care a săvârșit-o și eventuala vinovăție a acesteia), se circumscriu în ceea ce privește competențele instanțelor judecătorești [...]” [140, p. 95].

Autorii Laura Codruța Kövesi, Dana Țițian și Daniela Frăsie, în lucrarea „Arestarea preventivă (Aprecierea pericolului social pentru ordinea publică. Practica judiciară. Hotărâri CEDO)” tratează instituția arestului preventiv pe categorii de infracțiuni, în coraport cu pericolul social produs de infracțiune, venind în acest sens cu exemple din practica judiciară prin prisma cauzisticii CtEDO.

Astfel, autorii, în analiza pe care o efectuează, abordează o gamă largă de infracțiuni după obiectul generic, cum ar fi: *criminalitatea organizată, infracțiuni de prejudiciu, infracțiuni contra vieții sau integrității persoanei, trafic de persoane, trafic de droguri, infracțiuni de corupție*.

Cu referire la urmărirea penală a faptelor de corupție, autorii scot în prim-plan un caz de corupție săvârșit de funcționari publici, și anume potrivit speței concrete: B.A., în calitate de prim-procuror la parchetul de pe lângă Judecătoria D., în perioada august 2004-aprilie 2006, a pretins și a primit diferite sume de bani (în total 3900 de euro și 350 de lire sterline) de la opt persoane, pe care le cerceta penal pentru infracțiuni de trecere frauduloasă a frontierei, infracțiuni la regimul de circulație sau uz de fals, promițându-le în schimb soluții favorabile. În final, inculpata a adoptat în șapte din cazuri soluții de scoatere de sub urmărire penală, prin aplicarea unei sancțiuni administrative [112, p. 164].

În acest sens, autorii susțin că „[...] atunci când asupra unui magistrat există suspiciuni rezonabile, luarea de îndată a celei mai severe măsuri preventive se justifică, fiind o necesitate. Măsurile luate împotriva persoanelor, care sunt acuzate și față de care există indicii rezonabile că au comis infracțiuni de corupție, trebuie să reflecte nu doar din punct de vedere penal măsura/sanctiunea, dar trebuie să reflecte și mesajul social transmis prin intermediul sistemului judiciar. Unanim, criminologii sunt de acord că faptele de corupție trebuie sancționate cu privare de libertate, sancțiuni pecuniare, confiscarea produselor obținute din infracțiune, deoarece corupția necesită și un mesaj de descurajare. De aceea, unul dintre criteriile de apreciere a pericolozității pe care o reprezintă trebuie raportate la justetea măsurii aplicate, prin prisma corupției într-o instituție publică, a cărei menire este apărarea ordinii sociale” [112, p. 168].

O cercetare multilaterală a măsurilor preventive o găsim în manualul „Urmărirea penală (Aspecte teoretice și practice)”, elaborat de autorii Alexandru Pîntea, Dan-Cristian Pîntea și Alacristina Bălănescu, care reflectă procedura de aplicare, prelungire și contestare a măsurilor de constrângere în legislația României.

În această ordine de idei, se menționează: „Cu privire la condițiile generale de luare a măsurii *arestului la domiciliu*, la art. 218 alin. (1) C. pr. pen. se arată că arestul la domiciliu se dispune de către judecătorul de drepturi și libertăți, de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanța de judecată, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 223 C. pr. pen. (respectiv arestarea preventivă) și luarea acestei măsuri este necesară și suficientă pentru realizarea unuia dintre scopurile prevăzute la art. 202 alin. (1) C. pr. pen., în care se arată că măsurile preventive pot fi dispuse dacă există probe sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune și, dacă sunt necesare în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni.

Aprecierea îndeplinirii condițiilor menționate mai sus se face ținându-se seama de gradul de pericol al infracțiunii, de scopul măsurii, de sănătatea, vârsta, situația familială și alte împrejurări privind persoana față de care se ia măsura.

Măsura nu poate fi dispusă cu privire la inculpatul față de care există suspiciunea rezonabilă că a săvârșit infracțiunea asupra unui membru de familie și cu privire la inculpatul care a fost anterior condamnat definitiv pentru infracțiunea de evadare” [130, p. 329].

Într-o manieră detaliată comentează prevederile codului de procedură penală a României, legate de procedura de aplicare și prelungire a măsurilor preventive privative de libertate (arestul

preventiv și arestul la domiciliu), autorii Grigore Gr. Theodoru și Ioan-Paul Chiș, în lucrarea științifică „Tratat de Drept procesual penal”.

De subliniat că din sinteza lucrării se deduce că procedura de aplicare și prelungire a măsurii preventive – arestul preventiv și arestul la domiciliu, prevăzută de legislația Republicii Moldova, diferă de modul de reglementare în legislația României a acestor măsuri în fața instanței de judecată.

Astfel, mandatul de aplicare sau prelungire, emis în faza de urmărire penală, nu poate depăși durata de 30 de zile. În sensul dat, procurorul, când dispune trimiterea în judecată a inculpatului în stare de arestare preventivă, trebuie să sesizeze instanța cu cel puțin cinci zile înainte de expirarea mandatului de arestare, cauza va fi repartizată unui judecător de cameră preliminară. La rândul său, judecătorul de cameră preliminară, în termen de trei zile de la înregistrarea dosarului, înainte de expirarea măsurii preventive, „[...] dacă judecătorul de cameră preliminară constată că temeiurile care au determinat arestarea preventivă au încetat și că nu există temeiuri noi care să justifice privarea de libertate ori au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive, dispune prin încheiere motivată revocarea arestării preventive și punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză. În cazul în care judecătorul constată că este justificată în continuare arestarea preventivă a inculpatului, dispune prin încheiere motivată menținerea ei” [138, p. 541].

În acest context este relevant de subliniat că aceleași îndatoriri le are și instanța de judecată, potrivit art. 208 din Codul de procedură penală al României, care reglementează următoarele: „(1) Judecătorul de cameră preliminară înaintează dosarul instanței de judecată cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea măsurii preventive. (2) Instanța de judecată verifică din oficiu dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menținerea măsurii preventive, înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului. [...] (4)¹⁾ În tot cursul judecății, instanța, din oficiu, prin încheiere, verifică periodic, dar nu mai târziu de 60 zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat menținerea măsurii arestării preventive și a măsurii arestului la domiciliu dispuse față de inculpat sau dacă au apărut temeiuri noi, care se justifice menținerea acestor măsuri. (5)²⁾ În tot cursul judecății, instanța verifică, prin încheiere, din oficiu, periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii controlului judiciar ori a controlului judiciar pe cauțiune sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menținerea acestei măsuri” [119].

Făcând o paralelă cu aceeași procedură reglementată de Codul de procedură penală al Republicii Moldova, se atestă o deosebire care trebuie subliniată. Astfel, instanța de judecată din Republica Moldova, la examinarea cauzelor penale cu persoane arestate, este obligată la fiecare

30 de zile, să verifice temeiurile și motivele care justifică necesitatea prelungirii măsurii preventive, la demersul procurorului, termen care poate fi prelungit până la 12 luni, pe toată durata procesului penal.

În legislația României, termenul-limită de durată a arestării preventive a inculpatului trimis în judecată în stare de arestare preventivă, înainte de pronunțarea unei hotărâri în primă instanță, este jumătatea maximumului pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea care face obiectul învinuirii, dar *nu mai mult de 5 ani* de la data sesizării instanței ori, dacă măsura arestării preventive a fost luată sau pusă în executare ulterior acestui moment, de la data punerii în executare a măsurii; dacă acest termen nu s-a împlinit, arestarea preventivă poate dura până la soluționarea definitivă a cauzei, dar trebuie verificată necesitatea deținerii din 60 în 60 de zile [140].

Pe segmentul practic și aplicativ al normelor procesuale ce reglementează arestul s-au evidențiat autorii Tudor Osoianu și Dinu Ostavciuc, prin lucrarea „Controlul judiciar al urmăririi penale”, în care aceștia, într-un subcapitol aparte, supun explicării minuțioase examinarea demersurilor privind aplicarea față de învinuit a arestării preventive, a arestării la domiciliu și de prelungire a acestei măsuri. Relevanța lucrării menționate rezidă și în faptul că, pe lângă aspectele procesuale lămurite, autorii vin cu câteva propuneri de modificare și completare a Codului de procedură penală, subliniind următoarele: „Raționamentele expuse ne justifică propunerea de *lege ferenda*:

- a înlocui sintagma „învinuitul ori avocatul său” cu sintagma „învinuitul asistat de avocat” sau „avocatul acestuia” din textul art. 308 alin. (2) teza I CPP;
- completarea art. 308 alin. (3) CPP, cu prevederi referitoare la soluția de respingere a demersului privind arestarea preventivă și prelungirea acestei măsuri urmează și în cazul când procurorul nu va face dovada înmânării apărătorului și/sau învinuitului o copie a demersului cu anexe sau a refuzului de a le primi în condițiile art. 308 alin. (2) CPP” [127, p. 111].

O cercetare empirică a măsurilor preventive privative de libertate și a alternativelor acestora o realizează autorii Igor Dolea, Dumitru Roman, Vitalie Rusu, Oxana Ciudin și Victor Munteanu, prin lucrarea „Măsurile de detenție preventivă și alternativele acestora”.

Astfel, autorii reușesc să talmăcească unele aspecte importante legate de procedura de aplicare a măsurilor de detenție, abordând următoarele subiecte: condițiile de aplicare a arestării preventive; aspecte procedurale la înaintarea demersului; examinarea demersului cu privire la aplicarea arestării preventive; motivarea soluției de aplicare a arestării; prelungirea termenului de arestare; arestul la domiciliu etc.

Cu privire la caracterul infracțiunii pentru care urmează a fi aplicată măsura preventivă, autorii au menționat că „[...] nu există o prevedere expresă în lege care ar indica judecătorului să ia în considerație, la aplicarea arestării, și caracterul infracțiunii. Nici art. 176 alin. (3), unde se indică despre necesitatea aprecierii circumstanțelor individuale ale cauzei la aplicarea oricărei măsuri preventive și nici în art. 185 alin. (2), unde se indică asupra criteriilor care urmează a fi luate în calcul la aplicarea arestării, nu se conțin prevederi care ar indica asupra caracterului infracțiunii [78, p. 22].”

Punctul de vedere lansat se referă la caracterul infracțiunii, adică la tipul de infracțiune și gradul de severitate al pedepselor, pentru care procurorul cere aplicarea măsurii preventive privative de libertate. Cercetătorii sunt de opinia că aplicarea arestării în cazul unor infracțiuni economice este o măsură neproporțională, îndeosebi dacă deja a fost aplicat sechestrul asupra bunurilor ca măsură asiguratorie, iar, ca măsură preventivă, ar putea fi aplicată liberarea provizorie pe cauțiune.

O analiză profundă a principiilor procesului penal o realizează autorul Dinu Ostavciuc, în monografia „Principiile procesului penal”. Lucrarea în cauză reprezintă în esență o abordare multiaspectuală a tuturor principiilor ce ghidează și stau la baza procesului penal, însă cu prisosință ne vom referi la principiul inviolabilității persoanei, ca fiind un principiu intrinsec procesului aplicare, prelungire, revocare, înlocuire sau încetare a măsurilor preventive.

Autorul a îmbinat trei componente care produc, în opinia noastră, un rezultat scontat, legat de calitatea și relevanța subiectului analizat. Cu alte cuvinte, lucrarea abordează trihotomic principiul inviolabilității persoanei, prin prisma cazuisticii CtEDO, jurisprudenței Curții Constituționale a Republicii Moldova și practicii judiciare, fapt ce atribuie o doză de valoare subiectului supus cercetării.

În acest sens, autorul remarcă faptul că „[...] principiul inviolabilității persoanei stabilește limitele strângerii libertății bănuțului și învinuțului în cursul procesului penal. Restricțiile sunt permise pentru o perioadă strict definită, după care o persoană trebuie eliberată. Cea mai importantă garanție a inviolabilității persoanei este prevederea dreptului de a restrânge libertatea doar de către instanța de judecată. Pentru reținerea pe termen scurt a unui bănuț, legea nu impune o hotărâre judecătorească. Acest principiu asigură, de asemenea, condiții adecvate pentru menținerea unei persoane în locurile de detenție. Nerespectarea acestui principiu contrazice Constituției și actelor juridice internaționale în domeniul drepturilor și libertăților omului” [128, p.128].

Sintetizând lucrările prezentate mai sus, ajung la concluzia că acestea reprezintă cercetări valoroase la care voi face trimitere în conținutul tezei de doctor, unde va fi tratat subiectul propus spre analiză în tandem cu opinia autorilor.

1.2. Cercetarea sub aspect comparativ a măsurilor preventive privative de libertate

În subcapitolul anterior am reflectat din punctul de vedere al doctrinei de profil instituția arestului preventiv, privită prin optica cercetătorilor atât naționali, cât și din alte state. Iar în acest subcapitol urmează a fi analizată în special legislația națională și internațională, cu prezentarea evoluției din perspectivă istorică a dreptului la libertatea și siguranța persoanei, care, de altfel, este inerent în cazul limitării libertății persoanei în procesul penal.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, libertatea individului a constituit o prerogativă a statelor de pe continentul european cu tendințe democratice. În acest sens, primul act normativ – *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, adoptată la 10 decembrie 1948, a fundamentat parametrii arestului în sistemul de drept al țărilor membre, statuând la art. 2, în coroborare cu art. 9, că „Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei sale. [...] Nimeni nu trebuie să fie arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar” [74].

În baza DUDO, la 4 noiembrie 1950, a fost adoptată *Convenția Europeană a Drepturilor Omului* (în text Convenție), care pe lângă celelalte drepturi fundamentale consacrate, a reglementat și dreptul la „libertatea și securitatea persoanei” [64], care prevede că „Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale: a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent; b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau dețineri legale pentru nerespectarea unei hotărâri pronunțate de un tribunal, conform legii, ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege; c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a se bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice ale necesității de a-l împiedica să săvârșescă o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia; d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în vederea aducerii sale în fața autorității competente; e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond; f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane în scopul împiedicării pătrunderii ilegale pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare. 2. Orice persoană

arestată trebuie să fie informată, în cel mai scurt termen și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa. 3. Orice persoană arestată sau deținută în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c) din prezentul articol trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere. 4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau detenție are dreptul să introducă recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității detenției sale și să dispună eliberarea sa dacă detenția este ilegală. 5. Orice persoană, victimă a unei arestări sau dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol, are dreptul la reparații” [64].

Prevederi similare sunt specificate expres și în conținutul regulativ al art. 9 din *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*, adoptat de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966 [129].

Trebuie luate în considerație și *Regulile de aplicare a arestului preventiv, condițiile de desfășurare și măsurile de protecție împotriva abuzului*, propuse de către Comitetul de Miniștri ai Consiliului European, care sunt specificate în anexa la *Recomandarea Rec (2006) 13 cu privire la cercetarea în stare de arest preventiv* (adoptată de către Comitetul de Miniștri la 27 septembrie 2006, la cea de-a 974-a întrunire a prim-miniștrilor).

Documentul cu caracter de recomandare menționat prevede că, în ceea ce privește ambele prezumții, cea a nevinovăției și cea a libertății, arestul preventiv al persoanelor bănuite de comiterea infracțiunii trebuie să fie mai degrabă o excepție, decât o normă. Nu trebuie să existe o obligațiune ca persoanele bănuite de comiterea infracțiunii (sau anumite categorii de astfel de persoane) să fie sub arest preventiv.

În cazuri separate, arestul preventiv trebuie aplicat doar în cazuri strict necesare și ca o măsură de ultimă instanță și nu trebuie aplicată ca măsură de pedeapsă. Pentru a evita aplicarea inadecvată a arestului preventiv, trebuie să fie accesibile cea mai largă gamă posibilă de alternative, măsuri mai puțin restrictive ce țin de comportamentul infractorului suspectat [136].

În *Constituția Republicii Moldova*, la art. 25, este statuat că: „(1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sînt inviolabile. (2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sînt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege. (3) Reținerea nu poate depăși 72 de ore. (4) Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în

instanța judecătorească ierarhic superioară. Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult pînă la 12 luni” [61].

Prin hotărârea Curții Constituționale nr. 3 din 23.02.2016 *privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din Codul de procedură penală (termenul arestului preventiv)*, au fost impuse modificări radicale la Codul de procedură penală și mai concret norma procesuală prevăzută de art. 186.

Așadar, dreptul la judecarea cauzei într-un termen rezonabil reprezintă un deziderat pentru cei care înfăptuiesc justiția sau care participă la înfăptuirea ei. De aceea, Curtea a menționat, la pct. 78-80 din hotărâre, că „[...] principiul termenului rezonabil al procesului penal reprezintă un element al aplicării dreptului la un proces echitabil”. Conform acestui principiu, organele de urmărire penală și instanțele de judecată au obligația de a asigura soluționarea cauzelor penale într-un termen rezonabil. Procesul penal, în ansamblul său, trebuie să se desfășoare cu celeritate (rapiditate). Durata unei proceduri, atât la nivelul unei proceduri de arestare, cât și la nivelul unei proceduri de judecată în fond asupra unei acuzații, este tratată de Convenția Europeană în art. 5, respectiv, art. 6 § 1 și § 3 lit. a). Arestul este o măsură temporară, deoarece se dispune pentru o durată determinată de timp. De asemenea, este o măsură provizorie, deoarece durează atât timp cât sunt prezente împrejurările pentru care a fost dispusă și se revocă imediat ce acestea au dispărut [90].

De asemenea, Curtea Constituțională a făcut unele precizări cu privire la plasarea în detenție a persoanei în cursul unei anchete penale, remarcând că regulile cu privire la termenul rezonabil sunt următoarele:

- celeritatea în informarea persoanei arestate (art. 5 § 2 din Convenție): privește motivele arestării și acuzația adusă împotriva sa; se face în cel mai scurt termen;
- celeritatea în controlul arestării (art. 5 § 3 din Convenție): se face de îndată (adică imediat) și în mod automat; de către un judecător sau magistrat abilitat;
- celeritatea pentru a statua asupra recursului în controlul legalității oricărei arestări sau detenții (art. 5 § 4 din Convenție): se face într-un termen scurt;
- durata rezonabilă a arestării (art. 5 § 3 din Convenție): orice persoană arestată are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în timpul procedurii [90].

În felul acesta, prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 3 din 23.02.2016 au fost declarate neconstituționale alineatele (3), (5), (8) și (9) al art. 186 din Codul de procedură penală, care avea următorul conținut: „(3) În cazuri excepționale, în funcție de complexitatea cauzei penale, de gravitatea infracțiunii și în caz de pericol al dispariției învinutului ori de risc al exercitării din

partea lui a presiunii asupra martorilor sau al nimicirii ori deteriorării mijloacelor de probă, durata Ținerii Ținutului Țn stare de arest preventiv la faza urmării penale poate fi prelungit:

1) pȃnă la 6 luni, dacȃ persoana este Țvinutȃ de sȃvȃrșirea unei infracȃiuni pentru care legea prevede pedeapsȃ maximȃ de pȃnă la 15 ani Țnchisoare;

2) pȃnă la 12 luni, dacȃ persoana este Țvinutȃ de sȃvȃrșirea unei infracȃiuni pentru care legea prevede pedeapsȃ maximȃ de pȃnă la 25 de ani Țnchisoare sau detenȃiune pe viaȃ.

(5) Fiecare prelungire a duratei arestȃrii preventive nu poate depȃși 30 de zile Țn faza urmării penale și 90 de zile Țn faza judecȃrii cauzei.

(8) Dupȃ trimiterea cauzei Țn instanȃa de judecatȃ, termenul judecȃrii cauzei cu menȃinerea inculpatului Țn stare de arest, din ziua primirii cauzei Țn instanȃa de judecatȃ și pȃnă la pronunȃarea sentinȃei, nu poate depȃși 6 luni, dacȃ persoana este Țvinutȃ de sȃvȃrșirea unei infracȃiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximȃ de pȃnă la 15 ani Țnchisoare, și 12 luni, dacȃ persoana este Țvinutȃ de sȃvȃrșirea unei infracȃiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximȃ de pȃnă la 25 de ani Țnchisoare sau detenȃiune pe viaȃ.

(9) Dupȃ expirarea termenelor stabilite la alin.(5) și (8), termenul judecȃrii cauzei cu menȃinerea inculpatului Țn stare de arest poate fi prelungit doar Țn cazuri excepȃionale, la demersul procurorului, printr-o Țncheiere motivatȃ a instanȃei care judecȃ cauza, de fiecare datȃ cu 3 luni pȃnă la pronunȃarea sentinȃei” [89].

Țn consecinȃ, avȃnd drept punct de reper hotȃrȃrea Curȃii Constituȃionale, Parlamentul Republicii Moldova, Țn data de 26.05.2016, a schimbat radical conȃinutul art. 186 din Codul de procedurȃ penalȃ, care explicȃ termenul Ținerii persoanei Țn arest și prelungirea lui.

Prin novaȃia Țn cauzȃ, prelungirea mȃsurilor procesuale de constrȃngere ce prevȃd arestul, poate fi pe un termen de pȃnă la 30 de zile. Indiferent de faza Țn care se aflȃ cauza penalȃ, fie Țn faza de urmȃrire penalȃ, fie Țn faza de judecatȃ. Așadar, a fost exclus termenul exagerat de Țndelungat de 90 de zile, care putea fi prelungit Țn faza de judecatȃ.

Aceastȃ modificare este una binevenitȃ pentru mecanismul procesual al mȃsurilor de constrȃngere, deoarece este foarte important ca o datȃ la 30 zile Țvinutul sau inculpatul sȃ fie adus Țn faȃa instanȃei pentru a evalua necesitatea de a-l menȃine Țn continuare Țn stare de arest.

Adiȃional, acest termen responsabilizeazȃ atȃt organul de urmȃrire penalȃ, cȃt și instanȃa de judecatȃ de a respecta principiul termenului rezonabil al urmȃririi procesului. Mai ales cȃ, Țn cazul dosarelor cu persoane Țn stare de arest, cauza penalȃ se va judeca cu celeritate.

Referitor la termenul limitȃ de 12 luni Țn care persoana poate fi cercetatȃ Țn stare de arest, sunt atestate anumite impedimente Țn derularea procesului penal. Uneori cauzele penale cu persoane Țn stare de arest sunt complexe, din cauza unui numȃr enorm de figuranȃi, urmeazȃ de

administrat un număr imens de probe, care necesită timp mai îndelungat. Termenul respectiv vine în detrimentul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, pe motiv că acesta în unele cauze poate depăși termenul menținerii inculpatului în stare de arest preventiv, ceea ce creează posibilitatea ca ultimul să se eschiveze de la judecarea cauzei, să distrungă probele sau să influențeze participanții în cauza penală.

De aceea, termenul menținerii persoanelor în stare de arest trebuie să fie mai mare, or acest fapt este impus de problematicile apărute la momentul actual în practică.

În comparație cu norma constituțională din Legea supremă a României, prevăzută la art. 23, aceasta stabilește că „[...] (4) Arestarea preventivă se dispune de judecător și numai în cursul procesului penal. (5) În cursul urmăririi penale arestarea preventivă se poate dispune pentru cel mult 30 de zile și se poate prelungi cu câte cel mult 30 de zile, fără ca durata totală să depășească un termen rezonabil, și nu mai mult de 180 de zile. (6) În faza de judecată instanța este obligată, în condițiile legii, să verifice periodic, și nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea și temeinicia arestării preventive și să dispună, de îndată, punerea în libertate a inculpatului, dacă temeiurile care au determinat arestarea preventivă au încetat sau dacă instanța constată că nu există temeiuri noi care să justifice menținerea privării de libertate. (7) Încheierile instanței privind măsura arestării preventive sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege. (8) Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință, în limba pe care o înțelege, motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea, în cel mai scurt termen; învinuirea se aduce la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu. (9) Punerea în libertate a celui reținut sau arestat este obligatorie, dacă motivele acestor măsuri au dispărut, precum și în alte situații prevăzute de lege” [62].

Prin urmare, observăm că, în sistemul de drept procesual penal al României, durata arestului preventiv sau la domiciliu în faza de urmărire penală poate fi prelungită doar până la 180 de zile, în comparație cu termenul total de 12 luni, prevăzut pentru ambele faze ale procesului penal în legislația Republicii Moldova.

Acest concept al termenului restrâns al stării de arest, în faza de urmărire penală, are unele beneficii în care se reflectă deopotrivă pentru toți participanții procesului penal, și anume, dacă ar fi să ne referim la respectarea termenului rezonabil de efectuare a urmăririi penale și asigurarea principiului celerității procesului penal în cazul persoanelor arestate, atunci cu siguranță termenul de 180 de zile va avea un impact pozitiv pe acest segment. Pe de altă parte, în unele cauze penale cu un grad sporit de complexitate, ce necesită efectuarea unui număr mare de acțiuni de urmărire penală și măsuri speciale de investigație, termenul de 180 de zile, pentru aflarea în stare de arest, poate obstrucționa desfășurarea urmăririi penale.

Durata menținerii în stare de arest a persoanei, în faza de judecare a cauzei în instanța de judecată, are o altă reglementare în legislația României. Astfel, art. 239 din Codul de procedură penală prevede următoarele: „(1) În cursul judecății în primă instanță, durata totală a arestării preventive a inculpatului nu poate depăși un termen rezonabil și nu poate fi mai mare de jumătatea maximumului special prevăzut de lege pentru infracțiunea care face obiectul sesizării instanței de judecată. În toate cazurile, durata arestării preventive în primă instanță nu poate depăși 5 ani. (2) Termenele prevăzute la alin. (1) curg de la data sesizării instanței de judecată, în cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv, și, respectiv, de la data punerii în executare a măsurii, când față de acesta s-a dispus arestarea preventivă în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecății sau în lipsă” [57].

Din cele specificate *supra*, se observă că legiuitorul român, în coraport cu cel moldav, a extins termenul de menținere a persoanei în stare de arest preventiv până la 5 ani în faza de urmărire penală în funcție de gravitatea sancțiunii pentru infracțiunea săvârșită.

În acest sens, durata acestui termen poate avea efecte pozitive asupra judecării cauzelor penale voluminoase cu implicarea unui număr mare de inculpați. Astfel, ținând cont de faptul că în materia dreptului procesual penal al Republicii Moldova, indiferent de gravitatea sancțiunii cu închisoarea prevăzute de infracțiunea incriminată, termenul total de menținere în stare de arest a persoanei este de 12 luni. În practica judiciară, fenomenul dat a creat uneori posibilitatea ca inculpații, ale căror cauze penale nu au fost finalizate cu sentință până la expirarea acestui termen, să se eschiveze de la judecarea cauzelor în continuare, cu părăsirea teritoriului Republicii Moldova, impediment al procesului penal la care vom reveni în următorul capitol.

În capitolul al XIX-lea al Legii Fundamentale pentru Republica Federală Germană, intitulat Puterea Judecătorească, la art. 104 sunt consacrate Garanțiile legale în caz de privațiune de libertate, stipulându-se că: „1) Libertatea individuală nu poate fi restrânsă decât în baza unei legi și cu respectarea normelor prevăzute de aceasta. Persoanele reținute nu pot fi supuse relexor tratamente mentale sau fizice. 2) Numai judecătorul poate decide asupra admisibilității sau continuării oricărei forme de privare de libertate. O decizie judecătorească va fi pronunțată fără întârziere, dacă privarea de libertate nu se bazează pe un ordin judecătoresc. Poliția nu poate reține nicio persoană prin propria autoritate, decât cel mult până la sfârșitul zilei ce urmează arestării. Detaliile sunt reglementate prin lege. 3) Orice persoană suspectată de a fi săvârșit o infracțiune este adusă în fața judecătorului nu mai târziu de ziua care urmează arestării sale; judecătorul o informează asupra motivelor arestării, o investighează și îi dă posibilitatea să ridice obiecții. Judecătorul emite imediat un mandat de arestare scris și motivat sau un ordin de punere în libertate. 4) O rudă sau o persoană care se bucură de încrederea persoanei reținute este

notificată imediat cu privire la decizia judecătorească, care impune sau continuă privarea de libertate” [82].

În contrast, codul de procedură penală german, conține un compartiment aparte destinat instituției arestului. În acest sens, în capitolul 9, secțiunea 112, este stipulat că „(1) arestarea preventivă poate fi dispusă împotriva inculpatului dacă acesta este puternic bănuit că a săvârșit infracțiunea și dacă există un motiv de arestare. Aceasta nu poate fi dispusă dacă este disproporționată în raport cu semnificația cauzei sau cu sancțiunea sau măsura de reformă și prevenire care ar putea fi impuse. (2) există un motiv de arestare dacă, pe baza unor fapte:

1. se stabilește că acuzatul este în libertate sau se ascunde;
2. având în vedere circumstanțele cazului individual, există riscul ca acuzatul să se sustragă procedurii penale (risc de zbor) sau;
3. comportamentul acuzatului dă naștere la suspiciunea puternică că va putea:
  - a) să distrugă, să modifice, să elimine, să supprime sau să falsifice dovezi sau;
  - b) influențarea necorespunzătoare a co-acuzatului, a martorilor sau a experților sau;
  - c) determina pe alții să facă acest lucruși, prin urmare, dacă există pericolul ca stabilirea adevărului să fie mai dificilă (riscul suprimării dovezilor)” [55].

Referitor la procedura preliminară de prezentare a învinuitului în fața instanței de judecată, legea procesual penală prevede la secțiunea 115 că, în cazul în care acuzatul este reținut în baza unui mandat de arestare, acesta este adus fără întârziere în fața instanței competente. Instanța examinează inculpatul cu privire la obiectul acuzației fără întârziere după arestare și nu mai târziu de ziua următoare.

În cursul examinării, împrejurările incriminatoare sunt semnalate învinuitului și acesta este informat cu privire la dreptul său de a răspunde la acuzație sau de a păstra tăcerea. Acestuia i se oferă posibilitatea de a înlătura motivele de suspiciune și de arestare și de a prezenta faptele care vorbesc în favoarea sa [55].

În același timp, cu privire la durata arestului preventiv, este prevăzut la secțiunea 121 faptul că atâta timp cât nu s-a pronunțat o hotărâre prin care se impune o pedeapsă cu închisoarea sau o măsură de reformă și prevenire care implică privarea de libertate, arestarea preventivă pentru una și aceeași infracțiune, care depășește o perioadă de șase luni, se execută numai dacă dificultatea deosebită sau amploarea neobișnuită a investigațiilor sau un alt motiv important nu admite încă pronunțarea hotărârii și justifică continuarea arestării preventive [55].

Însă durata maximă a menținerii persoanei în stare de arest este de 12 luni, dacă nu există motive speciale de arestare a învinuitului. Pe această dimensiune este subliniat că, spre deosebire de durata maximă a arestului prevăzută de legea procesual penală a Republicii

Moldova, Codul de procedură penală prevede o excepție pentru anumite situații, și anume termenul poate depăși durata de 12 luni, în cazul în care există probe justificative că inculpatul înainte de condamnarea definitivă va săvârși infracțiuni grave sau de aceeași natură, sau să continue infracțiunea de care este acuzat. În alt caz, dacă există supoziții puternice că inculpatul poate săvârși infracțiuni legate de viața sexuală, cum ar fi de exemplu abuzul sexual față de minori etc.

La art. 20 din *Constituția Lituaniei* este prevăzut faptul că „1. Libertatea persoanei este inviolabilă. 2. Nimeni nu poate fi reținut sau arestat în mod arbitrar. Nimeni nu poate fi lipsit de libertate în alt fel decât în baza și în condițiile prevăzute de lege. 3. O persoană reținută în caz de flagrant delict trebuie adusă, în termen de 48 de ore, în fața unei instanțe judecătorești în vederea încuviințării măsurii de reținere, în prezența persoanei reținute. În cazul în care instanța nu încuviințează decizia de arestare a persoanei reținute, aceasta va fi eliberată imediat” [60].

În acest sens, Codul de procedură penală al Lituaniei prevede, la art. 119, că măsurile preventive „[...] pot fi impuse pentru a verifica suspectul, acuzatul sau participarea persoanei condamnate la procedură, ancheta prealabilă nestingerită, judecarea cauzei în instanță și executarea pedepsei, de asemenea, pentru a preveni noi acte criminale” [51].

Este important de specificat aici că arestarea nu poate fi aplicată cu un termen mai mare de șase luni. Termenul specific pentru arestare determină judecătorul de instrucție cu scopul de a impune arestarea, dar imediat arestarea nu poate fi numită mai mult de trei luni. Această perioadă poate fi prelungită, dar nu mai mult de șase luni de același sau un alt judecător de instrucție al aceleiași sau al altei instanțe districtuale.

În faza de urmărire penală, termenul de arestare poate fi prelungit în mod repetat, dar nu mai mult de 18 luni, iar termenul de detenție a minorilor nu trebuie să depășească 12 luni.

Astfel, sub aspect comparativ, deducem că există divergențe între durata arestului preventiv în raport cu termenele prevăzute în legea procesual penală a Republicii Moldova, care îngăduie, după cum am menționat anterior, durata maximă a arestului în ambele faze ale procesului penal până la 12 luni inclusiv, iar în cazul minorilor termenul a fost restrâns până la 8 luni.

În concluzie, în capitolul dat am scos în prim-plan legislația diferitor state comunitare cu un sistem de drept asemănător cu cel al Republicii Moldova. Prin urmare, este nuanțat că în principiu structura juridico-teoretică a instituției – arestul în procesul penal, într-o măsură destul de mare este apropiată de reglementările legii procesual penale a Republicii Moldova, cu unele diferențe de abordare a conceptului la capitolul scopul măsurilor preventive privative de libertate, temeiurile de aplicare și durata de menținere a persoanei în stare de arest preventiv.

1.3. Analiza problematicei identificate la aplicarea și prelungirea arestului preventiv și arestului la domiciliu

Scopul procesului penal, în ansamblu, consistă în protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

Realizarea acestui scop este de neconceput fără utilizarea măsurilor procesuale de constrângere în cursul urmăririi penale. O abordare specială atât teoretică, cât și practică o are astăzi aplicarea măsurilor procesuale de constrângere privative de libertate, care dau naștere la numeroase polemici în rândul practicienilor judecătorești, procurori, avocați etc.

Aceste dispute sau interpretări au apărut fiind condiționate de o serie de factori obiectivi și subiectivi, cum ar fi:

- 1. cauzele pierdute de către Republica Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, privind încălcarea de către autorități a art. 5 din Convenție, care consacră dreptul la libertate;*
- 2. practica neuniformă la capitolul aplicarea sau prelungirea măsurilor preventive;*
- 3. modificarea prevederilor codului de procedură penală pe domeniul vizat etc.*

Astfel, pentru a formula unele recomandări la problemele reliefate mai sus este necesară realizarea unei analize comparative și sistemice a instituției arestului în procesul penal prin prisma cazuisticii CtEDO, legislația unor țări europene, cadrul normativ național și practica judiciară națională etc.

Conform datelor statistice prezentate de către Centrul de Resurse Juridice din Moldova, din anul 1997 până în anul 2021, din numărul total de cazuri pierdute la CtEDO, în 94 de hotărâri a fost constatată încălcarea art. 5 „dreptul la libertatea și siguranța persoanei”, ceea ce reprezintă 14 % din numărul total de hotărâri de condamnare. Numai în anul 2021, țara noastră a înregistrat șase cazuri pierdute la CtEDO pe art. 5, printre care: *cauza Petrenco și alții contra R. Moldova; cauza Baraboi și Gabura contra R. Moldova; cauza Mătășaru contra R. Moldova; cauza Moldoveanu contra R. Moldova și O.P. contra R. Moldova*. De remarcat că, în principal, Curtea a constatat, în majoritatea acestor cauze, lipsa bănuielii rezonabile precum că figurantul a săvârșit o infracțiune, lipsa temeiului legal de aplicare a arestului preventiv etc. [85].

Numărul mare de cauze pierdute la Curtea Europeană a Drepturilor Omului de către Republica Moldova, anume pentru încălcarea art. 5 din Convenție, au impus ca în sistemul

justiției naționale să se găsească un mecanism sau un filtru juridic care să fie raliat la jurisprudența CtEDO.

Din aceste motive, Curtea Constituțională a Republicii Moldova, prin Hotărârea din 23.02.2016, privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale art. 186 din Codul de procedură penală [91], a impus noi termene la aplicarea arestului preventiv, raportându-le de fapt la cel prevăzut de art. 25 alin. (4) din Constituție. Scopul urmărit prin prevederile constituționale și ale actelor internaționale menționate este evitarea detențiilor arbitrară și a celor prea lungi.

Totodată, Curtea pentru prima dată a specificat la pct. 57 din Hotărâre că constituie lipsire de libertate atât reținerea (*Străisteanu și alții c. R. Moldova*, nr. 4834/06, §§ 85-88, 7 aprilie 2009, sau *Witold Litwa c. Polonia*, nr. 26629/95, 4 aprilie 2000), cât și arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu” [91].

Astfel, durata măsurilor preventive, legată de arestul persoanei, a fost cumulată și restrânsă pentru ambele faze ale procesului penal la 12 luni, în cazul minorilor – la 8 luni, iar fiecare prelungire a termenului de arest să nu depășească 30 de zile.

Hotărârea tranșantă luată de autorități, care nu a lăsat nicio rezervă pentru justițiarilor investiți cu dreptul de a instrumenta sau a judeca cauze penale cu persoane în stare de arest, indiferent de infracțiunea săvârșită, de pedeapsa prevăzută de lege etc.

În pofida schimbărilor efectuate de îmbunătățirea cadrului legislativ existent, la 25 februarie 2020, în Republica Moldova a avut loc conferința organizată de reprezentanții Consiliului European, în urma analizei hotărârilor judecătorești individuale și a materialelor ședințelor de judecată privind aplicarea arestării preventive, precum și a dosarelor generale care datează din perioada 1 ianuarie 2013-31 decembrie 2018.

Ca rezultat al studiului efectuat, reprezentanții au elaborat un raport în care au concluzionat că în perioada anilor 2013-2017, arestarea preventivă a fost aplicată excesiv în Republica Moldova din cauza deficiențelor sistemice și a curenților legislative, precum și a politicilor urmărite în mod deliberat de autorități, inclusiv de sistemul judiciar și acuzare.

Utilizarea arestării preventive ar putea fi redusă în mod semnificativ (printr-o administrare mai eficientă a justiției și asigurarea altor considerente relevante) prin:

- renunțarea la mișcările legislative controversate și la încercările eșuate de remediere a inconsecvențelor rămase, care subminează cadrul juridic conceput în conformitate cu cerințele și standardele de bază ale dreptului la libertate și siguranță, în special articolul 5 din CEDO și jurisprudența relevantă a CtEDO;

- îmbunătățirea performanței sistemului judiciar ale părților în proces în conformitate cu prevederile legislației naționale și standardelor internaționale referitoare la bănuiala rezonabilă, temeiurile arestării și alte cerințe, în special, motivarea adecvată a hotărârilor judecătorești;
- sporirea suportului instituțional și consolidarea capacităților profesionale ale membrilor sistemului judiciar, procurorilor și avocaților;
- efectuarea cercetărilor temeinice și analizelor comprehensive cu scopul de a revizui și ajusta starea de fapt privind aplicarea arestării preventive.

Evoluțiile recente, facilitate de dezbaterile și discuțiile publice, unele acțiuni legislative, analizate și comentate în Raport, pe lângă declarațiile politice relevante făcute la mijlocul anului 2019, în mod evident, au dus la anumite îmbunătățiri în ceea ce privește aplicarea arestării preventive în Republica Moldova. Este bine ca aceste eforturi să constituie subiectul unor analize și activități de promovare consecventă a legislației și practicilor conforme cu recomandările specifice sugerate în Raport și în alte materiale ale cercetării, precum și utilizarea Metodologiei și a instrumentelor de cercetare în alte activități viitoare [139, p.74].

Pe de altă parte, reprezentanții Consiliului Europei au specificat că rezultatele cercetării, amploarea aplicării abuzive a arestării preventive este în continuă creștere, în special din cauza practicilor repetitive în instanțele judecătorești și în timpul urmăririi penale, incompatibile cu Convenția și jurisprudența CtEDO. În perioada anilor 2013-2017, rata generală de admitere a demersurilor de arestare a fost de 85,4%, atingând un nivel alarmant de 88,6% în anul 2017. Datele dezagregate evidențiază suportul absolut (100%) al instanțelor de recurs privind solicitările din partea Procuraturii pentru aplicarea sau menținerea arestării.

De aceea, un element supus cercetării este analiza și transpunerea în legislația națională, sub aspect de recomandări, a observațiilor semnalate în ultimii ani de către experții internaționali pe domeniul arestului preventiv în Republica Moldova, care implică și sinteza practicii Curții Europene.

Un alt aspect subsecvent, care urmează a fi supus examinării, este practica neuniformă aplicată de către procuror și judecători în procedura de aplicare și prelungire a măsurilor preventive privative de libertate. O problemă evidențiată în practică se referă la calitatea demersurilor emise de procuror și încheierilor sau deciziilor emise de către instanța de judecată, care sunt criticate ca fiind unele formale, nemotivate suficient și repetitive în mare parte.

Cu referire la motivarea insuficientă a actelor procedurale, Curtea Europeană s-a expus inclusiv în cauza *Muradu contra Republicii Moldova*, obiectul căreia se referă la evenimentele ce s-au desfășurat în Republica Moldova la 07 aprilie 2009, în care reclamantul a invocat detenția

ilegală și tratamentele ilegale în urma reținerii. Prin urmare, Curtea a constatat, inclusiv, încălcarea art. 5 § 1, 3 din Convenție, sub aspectul că încheierea emisă de către instanță a fost una nemotivată, iar în acest sens Curtea a menționat la pct. 72-74: „[...] dintre motivele invocate de instanța națională [...] numai riscurile de coluziune și de cauzare a dezordinii publice se numără printre cele care pot constitui o justificare pentru îndepărtarea de la prezumția de eliberare în favoarea detenției [...] menționează că nici procesul-verbal al reținerii reclamantului, nici decizia instanței de arestare preventivă nu au descris acțiunile specifice întreprinse de reclamant. Singurele detalii menționate au fost secțiunile din Codul penal pe care a fost acuzat că le-a încălcat, și anume jaf și huliganism [...]. În astfel de circumstanțe, nu este clar dacă poliția și apoi instanța au examinat cazul reclamantului în detaliu [...] nu au fost menționate detalii cu privire la persoanele cu care reclamantul ar putea colabora. Referirea generală la alte persoane acuzate de infracțiuni similare este vagă și nu este clar pe ce a bazat instanța această parte a deciziei sale. Pentru a colabora cu alte persoane în propriul dosar penal, reclamantul trebuia să cunoască astfel de alte persoane, dar nu s-a sugerat în niciun moment că el sau autoritățile cunoșteau astfel de persoane specifice. Retragerea ulterioară a acuzațiilor împotriva reclamantului pentru lipsa dovezilor că a comis cele două infracțiuni în asociere cu alții [...], împreună cu absența oricărei trimiteri la vreun fapt specific care să permită să se creadă că reclamantul a acționat ca parte a unui grup, pare să sugereze că în niciun moment nu exista niciun risc real de coluziune” [32].

Cerința pentru motivare argumentată este, de asemenea, relevată de Curtea Constituțională a Republicii Moldova în Hotărârea nr. 3 din 23 februarie 2016, care a menționat în teremeni absoluți că „Scopul urmărit prin prevederile constituționale și ale actelor internaționale menționate este evitarea detențiilor arbitrare și a celor prea lungi [...]. De aceea orice privare de libertate, oricât de scurtă, trebuie să fie justificată. Justificarea măsurii trebuie să fie convingătoare și temeinică. Lipsa motivării sau motivarea superficială face ca arestarea sau prelungirea ei să fie nelegală. Curtea menționează că, deși anumite infracțiuni prezintă pericol special pentru ordinea publică, acesta scade odată cu trecerea timpului, fapt care impune autorităților obligația de a oferi o motivare concretă și detaliată” [90].

În contrast, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a menționat, în cauza *Becciev contra R. Moldova*, că „articolul 5, § 3 al Convenției nu poate fi interpretat ca autorizând aplicarea necondiționată a detenției preventive, care să dureze nu mai mult de o anumită perioadă. Justificarea pentru orice perioadă de detenție, indiferent de cât e de scurtă, trebuie să fie, în mod convingător, demonstrată de autorități [...].

O funcție suplimentară a unei decizii motivate este de a dovedi părților că ele au fost auzite. Mai mult, o decizie motivată oferă unei părți posibilitatea de a depune apel împotriva acesteia, la fel ca și posibilitatea ca decizia să fie revizuită de o instanță de apel. Numai prin adoptarea unei decizii motivate poate exista un control public al administrării justiției [...] [3].

Argumentele în favoarea sau defavoarea eliberării nu trebuie să fie «generale și abstracte». Cerința pentru motivare argumentată este, de asemenea, relevată de Curtea Constituțională a Republicii Moldova în Hotărârea din 23 februarie 2016, § 71: „Un raționament arbitrar sau lipsa argumentelor factologice semnifică faptul că detenția nu este justificată. Argumentele care sunt generale și abstracte nu sunt suficiente (Becciev v. R. Moldova, hotărâre din 4 octombrie 2005, § 56). Justificarea arestării nu se poate reduce la parafrizarea textelor din lege care descriu categoria de motive pentru care se poate dispune arestarea...” [89].

După cum s-a menționat, în Republica Moldova practica judecătorească neuniformă are ca repercusiuni încălcarea drepturilor și libertăților omului. Unele hotărâri ale instanțelor de judecată sunt formale, nu conțin o analiză amplă a cazului examinat, iar riscurile sunt argumentate după unele stereotipuri preluate din hotărârile precedente, fără a le racorda la speța dedusă spre examinare. Factorii, care condiționează acest fenomen juridic destul de periculos, rezidă din faptul că, la etapa de urmărire penală în temeiul art. 300 din Codul de procedură penală, competența îi revine judecătorului de instrucție să examineze demersurile cu privire la aplicarea sau prelungirea măsurilor preventive, la care au un volum mare de lucru, fapt ce se răsfrânge negativ asupra calității actului de justiție.

În această ordine de idei, se impune consolidarea acestui segment de argumentare și motivare a hotărârilor emise în cauzele penale în diferite faze ale procesului penal, astfel încât, aceste hotărâri să îndeplinească standardele impuse de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului și să nu ducă la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Un alt obiectiv propus în această teză consistă în analiza modificărilor legislative efectuate în timp de către autoritățile Republicii Moldova la capitolul măsuri preventive privative de libertate.

Așadar, prin Legea nr. 100 din 26.05.2016, a fost modificat în totalitate conținutul art. 308 din Codul de procedură penală, care reglementează modul de examinare a demersurilor de aplicare sau prelungire față de învinuit sau inculpat a arestului preventiv și arestului la domiciliu. Legiuitorul a prevăzut că: „(1) Constatând insuficiența altor măsuri preventive neprivative de libertate pentru înlăturarea riscurilor prevăzute la art. 176 alin. (1) și necesitatea aplicării față de învinuit a măsurii arestării preventive, arestării la domiciliu ori de a prelungi durata ținerii sub arest, procurorul înaintează în instanța judecătorească un demers... La demers se anexează toate

materialele și probele care confirmă sau infirmă insuficiența altor măsuri preventive. (2) Înainte de a fi depuse la judecătorul de instrucție, demersul cu privire la aplicarea sau prelungirea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu, împreună cu toate materialele și probele anexate la acesta, care confirmă sau infirmă temeiurile de aplicare sau prelungire a măsurii, se prezintă în prealabil învinuitului ori avocatului său [...]” [116].

Din conținutul alin. (2) al art. 308 din Codul de procedură penală, se atestă faptul că legiuitorul a operat cu expresia „înainte de a fi depus...” demersul cu actele anexe se aduce la cunoștința părții apărării. În practică, acest fenomen stârnește dezbateri și interpretări, pe motiv că legiuitorul nu a introdus un termen clar în norma menționată până la depunerea demersului în instanță de judecată pentru avizarea părților. Astfel, criticii acestei norme se referă la faptul că norma dată este ambiguă după conținut și defavorizează partea apărării în sensul că nu indică clar cu câte zile înainte de expirarea măsurii preventive, partea acuzării trebuie să informeze părțile și să le prezinte probele concludente.

Altă critică adusă art. 308 din Codul de procedură penală se referă la faptul că la orice prelungire a termenului de menținere a persoanei în stare de arest, procurorul trebuie să prezinte părților probe noi care justifică necesitatea prelungirii termenului. Acest aspect procedural suscită polemici, ținând cont de faptul că în același timp legiuitorul a prevăzut drept condiție obligatorie de prelungire a măsurilor preventive privative de libertate, ca probele care au stat inițial la baza aplicării arestării preventive să-și păstreze actualitatea.

În concluzie, pentru a exclude aceste interpretări extensive și crearea de practică judecătorească neuniformă, este necesară supunerea subiectului investigat unei analize complexe și elaborarea unor recomandări pentru a redresa situația pe această dimensiune.

1.4. Concluzii la capitolul 1

Utilizarea măsurilor preventive privative de libertate în cadrul procesului penal la momentul actual rămâne a fi un subiect stringent, pe larg dezbătut atât de către justițiar, cât și de justițiabili. Problematika, pe care am reflectat-o tangențial în primul capitol al tezei, se referă preponderent la:

- modul de reglementare a instituției arestului în legea procesual penală;
- practica Curții Constituționale a Republicii Moldova, formată în ultimii ani pe subiectul vizat;
- rapoartele Consiliului Europei vizavi de practica neuniformă de aplicare arbitrară a arestului preventiv în Republica Moldova;
- rapoartele organizațiilor neguvernamentale pe domeniul drepturilor omului (ex.: Centrul de Resurse Juridice din Moldova), cu sinteza și analiza practicii CtEDO în privința Republicii Moldova, care semnalează numărul mare de cauze pierdute în baza art. 5 din Convenție;
- unele aspecte legislative comparative benefice pentru Republica Moldova, ce se regăsesc în legislația țărilor europene etc.
- modul doctrinar de abordare a instituției arestului de către cercetători notorii din Republica Moldova și România.

În același timp, cercetarea efectuată în capitolul 1 are drept scop crearea unui fundament juridic pentru reliefaarea în continuare a problematicei relevante și elucidarea acesteia prin formularea unor recomandări solide. Astfel, am nuanțat compatibilitatea generală a aplicării arestării preventive cu dreptul la libertate și siguranță, așa cum este prevăzut de articolul 5 al *Convenției Europene a Drepturilor Omului* și jurisprudența CtEDO. Aceasta este concepută pentru a identifica impactul actual al cadrului legislativ național și al evoluțiilor aferente practicilor acuzării și instanțelor judecătorești, precum și eficiența apărării la aplicarea arestării preventive.

Din altă perspectivă, pentru a intra în esența problematicei analizate, s-a efectuat o cercetare a dreptului la libertatea și siguranța persoanei din punct de vedere evolutiv, consacrarea acestui drept în actele normative internaționale și naționale, optica doctrinară a unor cercetători și practicieni în domeniu.

Întru realizarea scopurilor propuse, au fost trasate mai multe obiective:

- identificarea lacunelor legislative sau interpretărilor defavorabile din conținutul actelor normative, ce au ca repercusiune încălcarea drepturilor participanților la proces;

- efectuarea studiului legislativ prin metoda comparativă pentru a îmbunătăți cadrul normativ existent în domeniul arestului preventiv;
- analiza minuțioasă a practicii Curții Europene a Drepturilor Omului în privința Republicii Moldova în domeniul încălcării art. 5 din Convenție;
- cercetarea practicii Curții Constituționale a Republicii Moldova în domeniul arestului, pentru a reliefa raționamentele și tezele transpuse de Curtea Constituțională;
- ajustarea cadrului normativ național în vederea perfecționării și eficientizării lui în raport cu cerințele forurilor jurisdicționale internaționale ce au ca scop protecția drepturilor omului;
- identificarea prin comparare a unor norme juridice mai eficiente în privința aplicării măsurilor preventive privative de libertate.

2. ASPECTE PROCEDURALE CU PRIVIRE LA MĂSURILE PREVENTIVE PRIVATIVE DE LIBERTATE

2.1. Fundamentări teoretice și practice privind aplicarea/ prelungirea arestului preventiv și arestului la domiciliu

Odată cu adoptarea actului juridic suprem la data de 29.07.1994 – *Constituția Republicii Moldova*, fiind inspirată din Convenție și practica țărilor europene precum Franța, Germania, Belgia și Italia, la nivel național în art. 25 din Constituție s-a instituit «dreptul la libertatea individuală și siguranța persoanei», care prescrie în termeni absoluți: „(1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile. (2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege. (3) Reținerea nu poate depăși 72 de ore. (4) Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în instanța judecătorească ierarhic superioară.

Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult până la 12 luni. (5) Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea – în cel mai scurt termen; motivele reținerii și învinuirea se aduc la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu. (6) Eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut” [61].

Această valoare umană fundamentală - libertatea persoanei, este pusă la baza măsurilor preventive privative de libertate, care, la rândul lor, constituie un instrument procesual penal de realizare a scopului procesului penal, de protejare a persoanei, a societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor, legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

În această ordine de idei, pentru a face o incursiune în chintesența subiectului abordat, legislația procesual penală, la art. 6 pct. 4), definește *arestarea* ca fiind o măsură preventivă aplicată în baza unei hotărâri judecătorești în condițiile legii [56].

În același timp, art. 185 alin. (1) prevede noțiunea de arest arestarea preventivă, care constă în deținerea învinuitului, inculpatului în stare de arest în locurile și în condițiile prevăzute

de lege. Iar la art. 188 alin. (1) legiuitorului a definit arestul la domiciliu ca fiind izolarea învinutului, inculpatului de societate în locuința acestuia, cu stabilirea anumitor restricții.

În lumina Curții Europene a Drepturilor Omului, articolul 5 din Convenție se află în prima categorie de drepturi fundamentale care protejează securitatea fizică a unui individ și că importanța sa este covârșitoare. Scopul său primar este de a preveni privarea de libertate arbitrară și nejustificată. Încă de la pronunțarea primei sale hotărâri *Lawlws contra Irlandei din 1 iulie 1964*, „[...] Curtea a arătat că scopul Convenției «este acela de a proteja libertatea și siguranța persoanei împotriva arestărilor și deținuților arbitrare», deoarece nimeni nu poate fi privat de libertatea sa. Articolul 5 începe prin afirmarea dreptului fiecărei persoane la libertate și siguranță și determină, în același timp, cazurile și condițiile în care este permis să se deroge de la acest principiu, în special în vederea asigurării ordinii publice, ceea ce impune reprimarea infracțiunilor” [2, p. 225-226].

Este relevant de menționat că Republica Moldova devine țară membră a Convenției Europene abia la 21.08.1999 [65], iar, potrivit informațiilor statistice acumulate de Centrul de Resurse Juridice din Moldova până la 31 decembrie 2018, CtEDO a pronunțat 387 de hotărâri în cauzele moldovenești, dintre care 33 în anul 2018. La acest capitol, Moldova devansează cu mult Germania, Spania sau Olanda, țări care au aderat la Convenția Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO) cu mult timp înaintea Moldovei și au o populație cu mult mai mare decât cea a Moldovei. În cele 33 de hotărâri pronunțate în 2018, CtEDO a constatat 46 violări ale CEDO. 27 dintre acestea (59%) se referă la două articole ale CEDO - art. 3 (interzicerea torturii) și art. 5 (dreptul la libertate și siguranță).

Numărul mare de cazuri pierdute la CtEDO ne vorbește clar despre un sistem de justiție defectuos, în care măsurile preventive ce includ arestarea sunt aplicate abuziv cu încălcarea normelor procesuale naționale și nerespectarea garanțiilor expres prevăzute de actele internaționale.

Este de menționat că, din anul 1997 până în anul 2018, din numărul total de cazuri pierdute la CtEDO, în 80 de hotărâri a fost constatată încălcarea art. 5 „dreptul la libertate și siguranța persoanei”, ceea ce reprezintă 15 % din numărul total de hotărâri de condamnare. Numai în anul 2018, țara noastră a înregistrat 7 cazuri pierdute la CtEDO în baza art. 5, printre care se numără: *cauza Mătășaru și Savițchi, Cucu și alții. (care s-a plâns pe aplicarea nejustificată a arestului și reținerea ilegală); cauza Ciacovschi, Coteț și Secrieru (care s-au plâns pe motivarea insuficientă a aplicării arestului preventiv); cauza Dogotar contra Moldovei care s-a plâns pe detenție arbitrară în spitalul de psihiatrie etc.* [86].

Datele și mai recente la capitolul – arestul în procesul penal, ne arată că în plan statistic, la faza de urmărire penală, în anul 2021 au fost reținute 2913 persoane (comparativ 4410 persoane în anul 2017, 3363 – în anul 2018, 2956 – în anul 2019 și 2694 – în anul 2020).

De către procurori au fost reținute 231 de persoane, de către ofițerii de urmărire penală din cadrul organelor MAI – 2495, CNA – 153 și Serviciul Vamal – 34.

În libertate au fost puse de către procurori 1484 de persoane (comparativ 1980 în anul 2017, 1771 în anul 2018, 1356 în anul 2019 și 1293 în anul 2020), din lipsa temeiurilor de a priva în continuare persoana de libertate, inclusiv cu aplicarea altor măsuri procesuale de constrângere. Procurorii au solicitat arestarea preventivă în privința la 1429 de persoane (comparativ cu 2843 în anul 2017, 1936 în anul 2018, 1600 în anul 2019 și 1401 în anul 2020), adică în privința a 49 la sută din cei reținuți.

Din numărul total al persoanelor reținute, au fost arestate preventiv 1207 persoane (comparativ cu 2430 în anul 2017, 1592 în anul 2018, 1403 în anul 2019 și 1174 în anul 2020), iar în 222 de cazuri demersurile de arestare au fost respinse.

Astfel, în anul 2021 doar 41,4% (comparativ cu 55,1% în anul 2017, 47,3% în anul 2018, 47,5% în anul 2019 și 43,5% în anul 2020) din persoanele reținute au fost arestate preventiv.

Procurorii au contestat cu recurs 120 de încheieri prin care judecătorii de instrucție au respins demersurile de arestare preventivă, dintre care au fost admise 54 de contestații sau 45% din recursuri.

La rândul ei, partea apărării a contestat cu recurs 417 de încheieri prin care judecătorii de instrucție au dispus arestarea preventivă, dintre care au fost admise 36 de contestații sau 8,6% din recursuri [85, p. 59-60].

O persoană acuzată de o infracțiune trebuie întotdeauna eliberată în cursul procesului cu excepția situației în care statul poate demonstra că există motive „pertinente și suficiente” pentru a justifica continuarea detenției. Articolul 5 § 3 din Convenție nu poate fi interpretat ca autorizând în mod necondiționat detenția preventivă, sub rezerva că aceasta nu poate dura decât o anumită perioadă de timp. Justificarea oricărei perioade de detenție, indiferent cât de scurtă, trebuie în mod convingător demonstrată de către autorități [37].

Totodată, Curtea Constituțională a Republicii Moldova, pentru prima dată a specificat, la pct. 57 din Hotărâre nr. 3 din 23.03.2016, că „...constituie lipsire de libertate atât reținerea..., cât și arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu” [89].

Pe această dimensiune, Curtea Constituțională a scos în evidență principiile fundamentale ale aplicării arestului:

1. Principiul inviolabilității persoanei.

După cum am menționat mai sus, art. 25 din Constituție garantează principiul inviolabilității libertății individuale și a siguranței persoanei, potrivit căruia nimeni nu poate fi reținut și arestat decât în cazurile și modul prevăzute de lege. Același principiu este consacrat și de actele internaționale în domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte.

Astfel, potrivit articolului 3 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, „*orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea sa*”, iar articolul 9 prevede că „*nimeni nu poate fi arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar*” [74]. Principiile Declarației Universale sunt reglementate mai detaliat în Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, care declară drept regulă starea de libertate a persoanei și insistă că orice privare de libertate trebuie să fie în mod specific justificată. Articolul 9 § 3 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice subliniază faptul că deținerea persoanelor care sunt în așteptarea pronunțării unei soluții nu trebuie să constituie regula. Art. 5 § 1 lit. c) din Convenția Europeană vizează, de asemenea, privarea de libertate în cadrul unei proceduri penale. Curtea Europeană, în vasta sa jurisprudență privind materia art. 5 al Convenției, a trasat anumite linii directoare în ceea ce privește condițiile și limitele aplicării arestării preventive, plasând pe primul plan prezumția libertății ca punct de reper la examinarea unei situații concrete [130].

În general, Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu a definit expres ce este „dreptul la libertate”, afirmând în una dintre hotărârile sale că „[...] paragraful 1 al articolului 5 (art. 5-1) are în vedere libertatea fizică a persoanei; scopul său este de a se asigura că nimeni nu ar trebui să fie deposedat de această libertate într-o manieră arbitrară. Astfel cum au subliniat Cei care se prezintă în fața Curții, paragraful nu se referă la simple restricții privind libertatea de circulație; astfel de restricții sunt reglementate de articolul 2 din Protocolul nr. 4 [...] . Pentru a determina dacă cineva a fost «privat de libertate» în sensul articolului 5 (art. 5), punctul de plecare trebuie să fie situația sa concretă și trebuie să se țină seama de o serie întreagă de criterii precum tipul, durata, efectele și modul de aplicare a măsurii în cauză [...]. Diferența dintre privarea de libertate și restricționarea libertății este totuși doar una de grad sau intensitate, și nu una de natură sau substanță. Deși procesul de clasificare în una sau alta dintre aceste categorii se dovedește uneori a nu fi o sarcină ușoară, deoarece unele cazuri limită sunt o chestiune de opinie pură, Curtea nu poate evita să facă selecția de care depinde aplicabilitatea sau inaplicabilitatea Articolului 5” [18].

2. Principiul legalității procesului penal.

Cerința „legalității” presupune că atât circumstanțele pe care se bazează acuzațiile aduse, cât și condițiile pentru aplicarea privării de libertate sunt, pe măsura posibilității, prevăzute de lege într-un mod clar, astfel încât legea să fie previzibilă în aplicare. Astfel, legea trebuie să fie

suficient de exactă încât să permită unei persoane – în caz de necesitate, cu consiliere adecvată – să prevadă, într-un mod rezonabil în circumstanțele cauzei, consecințele ce pot deriva dintr-un anumit act [90].

Persoana lipsită de libertate are dreptul să conteste în instanță legalitatea măsurii și să obțină punerea sa în libertate dacă aceasta este nelegală. Pentru a-și putea exercita acest drept, persoana trebuie să aibă acces la documentele din dosarul de urmărire penală, care au justificat privarea sa de libertate, și nu doar la documentele procedurale, ci chiar la probe.

În nenumărate rânduri, pe caz s-a expus și Curtea Europeană care a reiterat: „Curtea recunoaște necesitatea ca urmărirea penală să fie desfășurată în mod eficient, ceea ce poate presupune că o parte din informațiile colectate în timpul acestora trebuie păstrată în secret pentru a împiedica acuzații să altereze probele și să submineze efectuarea justiției. Totuși, acest scop legitim nu ar putea fi îndeplinit pe seama unor restricții substanțiale asupra drepturilor apărării. Prin urmare, informația care este esențială pentru aprecierea legalității unei detenții trebuie să fie, în mod corespunzător, pusă la dispoziția avocatului acuzatului” [45].

La fel, pe aceeași undă de idei, Curtea Europeană a reamintit în cauza *Levința contra Moldovei* (nr.2), că „[...] că expresiile «legal» și «în conformitate cu procedura stabilită de lege» din articolul 5 § 1 al Convenției se referă în mod esențial la legislația națională și stabilește obligația de a se conforma regulilor ce țin de conținut și procedură. Cu toate acestea, «legalitatea» detenției în baza dreptului național nu este întotdeauna un element decisiv. Curtea trebuie de asemenea să fie satisfăcută de faptul că orice detenție aplicată în perioada în cauză este compatibilă cu scopul articolului 5 § 1 al Convenției, care este de a preveni privarea de libertatea a persoanelor într-un mod arbitrar” [28].

Curtea consideră că legislația națională, rezumată în paragraful 23 de mai sus, ar putea fi interpretată ca oferind competențe suficient de clare Plenului Curții Supreme de Justiție de a examina chestiunea privind faptul dacă se vor aplica măsuri preventive la casarea unei hotărâri judecătorești definitive. Totuși, acea instanță a lăsat în mod expres această chestiune pentru examinarea Curții [...] și nu a emis mandate de arestare. Instanța pur și simplu a declarat că reclamanții «vor continua să se afle în detenție», fără însă a specifica că era vorba de arestarea preventivă sau orice alt tip de privare de libertate.

În același timp, odată cu casarea la 8 februarie 2010 a deciziilor adoptate în cauza lor, reclamanții nu trebuiau să mai rămână în «detenția legală după condamnarea lor de către instanța competentă» (articolul 5 § 1 (a) al Convenției). Deoarece Curtea Supremă de Justiție a decis că reclamanții trebuiau să rămână în detenție, aceasta trebuia să facă referință la un temei juridic pentru continuarea detenției lor, care ar fi în concordanță cu temeiurile pentru detenție prevăzute

de articolul 5 § 1 al Convenției, în vederea respectării principiului că nimeni nu trebuie privat de libertate în mod arbitrar [45].

În cauza *Paladi contra Moldovei*, Curtea a constatat „[...] o violare a articolului 5 § 1 al Convenției, bazându-se pe jurisprudența bine stabilită cu privire la practica autorităților naționale de a deține o persoană acuzată după trimiterea cauzei în judecată, fără a prelungi concomitent încheierea judecătorească pentru a prevedea un temei legal pentru o astfel de detenție [...]”.

Curtea reiterează că atunci când este vorba de privarea de libertate, este deosebit de important ca principiul general al certitudinii juridice să fie respectat. Prin urmare, este esențial ca în acest context condițiile pentru privarea de libertate, prevăzute de legislația națională, să fie clar definite și ca însăși legislația să fie previzibilă atunci când este aplicată, încât ea să corespundă standardului de „legalitate” stabilit de Convenție, un standard care cere ca toată legislația să fie suficient de exactă încât să permită unei persoane – în caz de necesitate, cu o consultare adecvată – să prevadă, într-o măsură rezonabilă, ținând cont de circumstanțe, consecințele pe care o anumită faptă le poate avea [...]” [36].

Trebuie de menționat că procurorul nu este obligat să pună la dispoziția părții apărării toate probele acumulate în privința învinutului, până la examinarea demersului privind aplicarea măsurii preventive și ulterior să le prezinte judecătorului de instrucție, dacă vorbim de faza de urmărire penală. Or, selectarea probelor pentru anexare la demersul privind aplicarea sau prelungirea măsurii preventive și prezentarea lor părților, nu trebuie să pericliteze mersul de mai departe al anchetei, prin divulgarea unor date din dosarul penal și furnizarea unor date care ușor pot fi folosite de către partea apărării în vederea denaturării sau distrugerii probelor prezentate.

De pildă, în cazul infracțiunilor cu implicarea mai multor persoane (autori, organizatori, complici), nu în toate cazurile este oportun, din punctul de vedere al strategiei urmăririi penale, de anexat declarațiile complicilor care au recunoscut fapta și au făcut declarații referitoare la acțiunile infracționale ale organizatorului sau autorului, în privința cărora se cere aplicarea măsurii preventive.

Este de notat că principiul legalității este unul dintre axiomele juridice principale în procesul arestului, fiind considerat punctul de pornire a oricărei privări de libertate de către agenții statului, care conține parametri inerenți procesului de arestare, și anume: existența unei bănueli rezonabile; prezența unui risc; proporționalitatea, rezonabilitatea și necesitatea aplicării detenției; posibilitatea aplicării măsurilor alternative detenției; egalitatea armelor în proces; soluționarea cu celeritate a plângerilor înaintate și a cauzei în ansamblu etc.

3. *Principiul proporționalității și rezonabilității la aplicarea arestării preventive.*

Legislația Republicii Moldova, în coraport cu articolului 5 § 1 lit. c) din Convenție, permite lipsirea de libertate a unei persoane doar dacă există o „bănuială rezonabilă” că această persoană a săvârșit o infracțiune. Pe acest aspect, Curtea Europeană a statuat în practica sa că „[...] pentru ca o reținere, în baza unei bănuieli rezonabile, să fie justificată în sensul articolului 5 § 1 (c) nu este necesar ca poliția să fi obținut probe suficiente pentru a aduce acuzații fie la momentul reținerii, fie în timp ce reclamantul se află în custodie [...]. De asemenea, nu este necesar ca persoana deținută să fie, eventual, acuzată sau adusă în fața unei instanțe. Scopul urmărit prin reținerea pentru interogare este desfășurarea unei urmăriri penale prin care să fie confirmate sau infirmate bănuielile care constituie temei pentru arestare [...]. Totuși, cerința ca bănuiala să se bazeze pe motive rezonabile formează o parte esențială a garanțiilor împotriva arestării și detenției arbitrare. Faptul că o bănuială este presupusă cu bună-credință este insuficient. Cuvintele „bănuială rezonabilă” presupun existența faptelor sau a informațiilor care ar convinge un observator obiectiv că persoana în cauză ar fi putut săvârșit infracțiunea [...]” [33].

Din optica Curții Europene, existența bănuielii rezonabile, ca o condiție *sine qua non* pentru arestul persoanei, include următoarele criterii:

- *conduita infracțională există anterior aducerii persoanei în fața judecătorului;*
- *suspiciunea comiterii faptei există pe tot parcursul arestării;*
- *suspiciunea organelor de aplicare a legii, pentru a fi o bănuială rezonabilă, trebuie să se întemeieze pe existența unor fapte sau informații de natură a convinge pe un observator obiectiv că persoana ar fi putut comite infracțiunea, altfel privarea de libertate ar fi arbitrară;*
- *suspiciunea se referă nu la o infracțiune în general, ci la o infracțiune concret determinată;*
- *credibilitatea motivelor se apreciază în raport cu ansamblul circumstanțelor din fiecare speță concretă;*
- *faptele ce au dat naștere suspiciunii (bănuielii) nu trebuie să fie de același nivel cu celenecesare pentru a justifica o condamnare sau chiar o acuzație, căci la acest moment nuse stabilește culpabilitatea persoanei, acesta fiind obiectivul final al procesului penal [66, p. 12].*

În același timp, la aplicarea sau prelungirea măsurilor preventive, săvârșirea unei fapte penale de către persoana cercetată presupune anumite condiții, și anume, existența legăturii între infracțiune și persoana urmărită, presupunându-se că el este implicat în săvârșirea acestei fapte, iar suspiciunea nu trebuie să fie neapărat „autentică”, este necesară stabilirea existenței unor date obiective care ar face inclusiv un terț să ajungă la aceeași concluzie și nu pe baza unor simple speculații.

În aceeași ordine de idei, „[f]iind vorba de motive pe care s-a întemeiat punerea în stare de arest preventiv, Curtea reamintește că, pentru ca o arestare bazată pe bănuiele plauzibile să fie justificată din punctul de vedere al articolului 5 § 1 c), nu se impune ca poliția să fi adunat probe suficiente pentru a aduce acuzații, fie în momentul arestării, fie în timpul reținerii provizorii (Brogan și alții împotriva Marii Britanii, hotărârea din 29 noiembrie 1988, seria A nr. 145-B, pag. 29-30, § 53). Cerința conform căreia bănuiele trebuie să se bazeze pe motive plauzibile constituie un element esențial al protecției oferite contra privărilor arbitrare de libertate. Termenii « motive plauzibile de bănuială » presupun existența unor fapte sau informații apte de a convinge un observator obiectiv că individul în cauză poate să fi comis infracțiunea” [47].

Cu toate acestea, bănuiala rezonabilă presupune un prag probatoriu mai jos decât cel necesar pentru o condamnare. După cum s-a reafirmat în cauza *Lavrechov c. Republicii Ceha*: „Este de menționat că achitarea reclamantului nu înseamnă că urmărirea penală era ilegală sau viciată în alt mod. Pentru ca o persoană să fie condamnată sunt necesare diferite standarde probatorii (de regulă, descrise ca o bănuială rezonabilă precum că persoana a săvârșit o infracțiune). Astfel, pot exista cazuri de bănuială rezonabilă care nu rezultă într-o condamnare pronunțată în ședință de judecată dincolo de orice îndoială rezonabilă” [25].

În consecință, faptul că persoana este scoasă de sub urmărire penală la o etapă ulterioară sau achitată în instanța de judecată, nu înseamnă neapărat că decizia de a solicita arestarea preventivă era eronată. În primul rând, standardele probatorii sunt diferite. În cel de-al doilea rând, la etapa inițială a urmăririi penale, probele sunt incomplete. Cu toate acestea, chiar dacă pragul probatoriu este mai jos decât cel necesar pentru condamnare, învinuitul încă beneficiază de îndoială și trebuie să fie considerat drept nevinovat până la declararea vinovăției sale în instanța de judecată. Presumpția este în favoarea eliberării.

Existența unor motive verosimile, care să legitimeze bănuiala că o persoană a săvârșit infracțiunea pentru care este urmărită, trebuie privită ca o condiție generală și independentă de temeiurile arestării preventive.

Cu toate acestea, Curtea Europeană a reținut faptul că a doua condiție, care se încorporează în conceptul de „bănuială rezonabilă”, constă în incidența normei penale care ar descrie fapta infracțională. Cu alte cuvinte, acțiunile pretins ilegale care i se impută persoanei să fie reglementate printr-o normă incriminatoare din legea penală.

Astfel, în cauza *Litschauer contra Moldovei*, Curtea Europeană a statuat că „[î]n ceea ce privește privarea de libertate, este deosebit de important să se respecte principiul general al securității juridice. Prin urmare, este esențial ca în temeiul dreptului intern, condițiile privării de libertate să fie clar definite și ca legea însăși să fie previzibilă în aplicarea sa, astfel încât să

îndeplinească standardul de «legalitate» stabilit de convenție, un standard care impune ca toată legea să fie suficient de precisă pentru a permite persoanei – dacă este necesar, cu consiliere adecvată – să prevadă, într-o măsură rezonabilă în împrejurări, consecințele pe care le poate avea o anumită acțiune [...]. Principalul argument în apărare al reclamantului în cursul procedurii de arestare preventivă și al procedurii penale ulterioare a fost că acesta nu putea fi tras la răspundere pentru proxenetism, deoarece modelele de videochat folosite de acesta nu erau angajate în prostituție. Dezbaterea principală din cadrul procedurii penale a vizat, așadar, întrebarea dacă vânzarea de spectacole erotice pe internet ar putea fi interpretată ca prostituție în sensul articolului 89 din Codul contravențional. Instanțele care au condus procedura de arestare preventivă nu au considerat necesar să se exprime cu privire la această chestiune și au răspuns cu tăcere la argumentul reclamantului” [29].

În aceste circumstanțe, Curtea a constatat încălcarea art. 5 § 1 din Convenție, pe motiv că fapta de învinuire a reclamantei nu era prevăzută de lege sau nu prevedea suficiente repere și nu era formulată cu un grad de precizie care să satisfacă cerința de legalitate prevăzută de Convenție.

Motivele privării de libertate a persoanei se află într-o interconexiune logică cu riscurile care se regăsesc în practica CtEDO și sunt transpuse în legislația națională. Prin urmare, există motive întemeiate de arestare a persoanei dacă, într-o anumită cauză penală, se reține cel puțin unul dintre următoarele riscuri:

- *riscul eschivării;*
- *riscul de a împiedica buna desfășurare a justiției;*
- *prevenirea săvârșirii de către persoană a unei noi infracțiuni;*
- *riscul că punerea în libertate a persoanei va cauza dezordine publică* [40].

Astfel, potrivit practicii CtEDO, pentru ca o persoană să fie reținută sau arestată, este suficient ca instanța de judecată care examinează cauza să rețină cel puțin unul dintre riscurile indicate *supra*. Însă fiecare risc necesită o abordare separată, luând în considerare relevanța pe care o prezintă fiecare în parte.

În raționamentul Curții Europene, există o *prezumție a eliberării persoanelor* în privința cărora se examinează o eventuală aplicare a arestului preventiv. În mod prioritar instanțele naționale sunt obligate să examineze posibilitatea aplicării unei măsuri preventive mai puțin severe, care ar fi rezonabilă și proporțională cu circumstanțele infracțiunii. Din aceste considerente, motivarea demersurilor de către acuzatorii de stat reprezintă o sarcină complicată, care implică eforturi serioase pentru ca în termeni succinți să intre în esența cauzelor penale și să aducă suficiente temeiuri verosimile care să justifice arestul preventiv [40].

Următorul caz din practică judiciară ne arată, pe de o parte, încălcarea de către autorități a principiului de cercetare în libertate a persoane, iar, pe de altă parte, interesul organului de urmărire penală de a afla adevărul pe caz, prin administrarea unui probatoriu solid în termeni proximi de la data săvârșirii faptei infracționale sau data săvârșirii infracțiunii.

Așadar, ca rezultat al demarării urmăririi penale la plângerea părții vătămate în baza L.N., art. 186 alin. (4) din Codul penal – furtul în proporții mari, pe faptul sustragerii pe ascuns a bunurilor din apartamentul în care locuia cu fiul și soțul acesteia, la scurt timp L.R. și M.G. au fost reținute și puse sub învinuire.

Potrivit acuzațiilor din dosarul penal, M.G. și L.R., de comun acord cu o persoană neidentificată de către organul de urmărire penală, urmărind scopul sustragerii pe ascuns a bunurilor altei persoane, dându-și seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale, prevăzând urmările lor prejudiciabile, dorind și admitând în mod conștient survenirea acestor urmări, la data de 06.12.2017, în intervalul de timp cuprins între orele 11:00 min. și 15:00 min., prin culegere de chei, au pătruns în apartamentul nr. XX, ce aparține cet. L.N., situat pe str. XXXX, mun. Chișinău, de unde pe ascuns au sustras suma de 8500 de euro, care, conform cursului BNM din data de 06.12.2017, constituie echivalentul a 173 258 lei, două perechi de cercei din aur la preț de 2000 de lei, o brățară din aur la preț de 6000 de lei, un inel din aur la preț de 1000 de lei, după care cu bunurile sustrate au părăsit locul comiterii infracțiunii, cauzându-i astfel părții vătămate L.N. o daună materială în sumă totală de 183258 lei, care, conform prevederilor alin. (1) art. 126 Cod penal, constituie proporții mari.

Trebuie de menționat de la bun început că L.R. este fiul părții vătămate L.N, acest aspect s-a descoperit cu puțin timp înainte de reținerea lui L.R. Cu toate acestea, procurorul de caz a depus la judecătorul de instrucție demersuri privind aplicarea măsurii preventive în privința ambilor învinuiți, în pofida faptului că partea vătămată, în ziua înregistrării demersului, a depus la organul de urmărire penală o cerere, prin care a solicitat, în baza art. 285 alin. (2) pct. 1) din Codul de procedură penală, încetarea urmăririi penale pe motivul retragerii plângerii prealabile doar în privința fiului acesteia, L.R.

În ședința de judecată de examinare a demersului de aplicare a măsurii preventive, partea vătămată a solicitat repetat încetarea urmăririi penale și eliberarea imediată din custodia statului a fiului acesteia. Procurorul de caz a solicitat respingerea acestei cereri, pe motiv că a depus cererea cu o zi înainte de către partea vătămată care se examinează în termen de 15 zile, potrivit art. 244-247 din Codul de procedură penală, or procurorul nu este obligat prin lege să o examineze cererea în ziua înregistrării în cancelarie. În susținerea poziției sale, procurorul a invocat că urmărirea penală se află la etapa incipientă, iar organul de urmărire penală urmează să

efectueze alte acțiuni stringente în vederea evitării riscului pierderii sau deteriorării lor. Mai mult ca atât, aflarea în libertate a învinuiților va crea impedimente grave asupra desfășurării normale a urmăririi penale, atunci când una dintre persoanele care au comis infracțiunea, se află în libertate, sustrăgându-se de la urmărirea penală. Bănuiala rezonabilă a fost demonstrată inclusiv prin ridicarea de la învinuiți a unei părți din mijloacele financiare și din obiectele de preț pe care nu au reușit să le comercializeze.

Ca rezultat al examinării demersurilor, judecătorul de instrucție în privința lui M.G. a admis parțial demersul și i-a aplicat arestul la domiciliu pe un termen de 30 de zile, iar învinuitul L.R. a fost eliberat imediat din custodia statului, invocându-se încălcarea art. 5 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului – dreptul la libertate și siguranță.

Mai mult, judecătorul de instrucție a emis o încheiere interlocutorie pe caz, potrivit art. 218 din Codul de procedură penală, pe motiv că procurorul de caz a încălcat principiul de cercetare în libertate a învinuitului L.R., argumentând că procurorul de caz era obligat să examineze cererea de eliberare a învinuitului, imediat ce a fost depusă, iar reținerea timp de 72 de ore a învinuitului a fost ilegală [70].

Or, acest deziderat a fost reiterat în vasta practică a Curții Europene a Drepturilor Omului, ca și în cauza *Șarban v. Moldova*, Curtea a reamintit faptul că în conformitate cu articolul 5 paragraful 3 al Convenției: „[...] o persoană învinuită de comiterea unei infracțiuni trebuie întotdeauna să fie liberă pe parcursul examinării procesului său, decât dacă Statul dovedește că există temeiuri „relevante și suficiente” pentru a justifica detenția sa continuă.

Mai mult, instanțele judecătorești naționale «trebuie să examineze toate faptele în favoarea sau defavoarea existenței unei necesități publice stringente, care ar justifica, luând în considerație principiul prezumției nevinovăției, o abatere de la regula respectării libertății individuale a persoanei și să le indice în deciziile lor cu privire la cererile de eliberare» [42].

Făcând abstracție asupra celor menționate în speță, suntem de părerea că procurorul nu a respectat principiile fundamentale privitoare la legalitatea detenției provizorii a persoanei – proporționalității și raționalității reținerii, prezumției cercetării în libertate a persoanei, doar în partea de depunere a demersului privind aplicarea măsurii preventive – arestul preventiv, în privința lui L.R. Ce ține de reținerea pe un termen de 72 de ore, o considerăm a fi una legală, pe motiv că, în interiorul acestui termen, organul de urmărire penală urmează să elucideze mai multe aspecte legale de circumstanțele cazului: poziția procesuală a persoanelor reținute, evitarea divulgării unor date din dosarul penal, conservarea obiectelor ridicate ca urmare a percheziției și examinarea lor în prezența învinuitului etc.

Astfel, privarea de libertate, ca măsură de constrângere, trebuie să fie fundamentată pe cel puțin unul din următoarele riscuri:

1. Riscul eschivării.

În cauza *Becciev contra Moldovei*, Curtea Europeană a reținut: „Pericolul eschivării învinuitului nu poate fi apreciat în exclusivitate doar în baza severității pedepsei pe care acesta riscă să o primească. Acesta trebuie să fie stabilit prin a se face referință la numeroase alte elemente care pot să confirme existența riscului unei eschivări sau să-l facă să pară atât de nesemnificativ încât să nu justifice detenția de până la judecată [...].

Pericolul eschivării trebuie să fie considerat în lumina elementelor vis-a-vis de caracterul persoanei, personalitatea acesteia, domiciliu, ocupație, bunuri, legăturile de familie și oricare alte legături cu țara în care este urmărită. Riscul unei pedepse grave și ponderea probelor pot fi pertinente însă nu sunt decisive și posibilitatea obținerii garanțiilor poate fi utilizată în vederea compensării.

Curtea de asemenea a statuat că, dacă persoana arestată poate oferi suficiente garanții că nu se va eschiva, atunci ea trebuie eliberată [...]” [3].

În cauza *O. P. contra Moldovei*, Curtea a stabilit: „«Caracterul rezonabil» al suspiciunii pe care trebuie să se întemeieze o arestare constituie o parte esențială a garanției prevăzute la articolul 5 alineatul (1) litera (c). A avea o suspiciune rezonabilă presupune existența unor fapte sau informații care ar satisface un observator obiectiv că persoana în cauză ar fi putut comite infracțiunea. Cu toate acestea, ceea ce poate fi considerat rezonabil va depinde de toate circumstanțele [...]” [35].

De exemplu, în cauza *Moldoveanu contra Moldovei*, Curtea a menționat că „[...] nu este convinsă că materialul prezentat de Autoritatea de urmărire penală și invocat de instanțele naționale pentru reținerea reclamantei și prelungirea reținerii acesteia a fost suficient pentru a convinge un observator obiectiv că reclamanta ar fi putut comite infracțiunea care i-a fost imputată. Prin urmare, aceasta concluzionează că reținerea reclamantei între 14 mai și 23 iunie 2015 nu s-a bazat pe o suspiciune rezonabilă că ar fi comis o infracțiune și, prin urmare, a existat o încălcare a Articolului 5 punctul 1 din Convenție” [31].

În ceea ce privește suspiciunea rezonabilă că reclamanta Moldoveanu Nelli a comis infracțiunea care i-a fost imputată, procurorul a susținut că aceasta consta din două elemente: (a) declarațiile victimelor și ale martorilor și (b) refuzul reclamantei de a valida semnătura sa la primirea din 2 februarie 2014, care, în opinia Curții, nu sunt suficiente pentru a atesta prezența unei bănueli rezonabile.

Analiza acestor circumstanțe nu în tot cazul este posibil de stabilit la etapa incipientă a urmăririi penale. Unul dintre punctele de reper, în vederea formării unei viziuni despre persoana în privința căreia se judecă chestiunea arestului sunt informațiile legate de antecedentele penale ale acestuia.

În această ordine de idei, riscul eschivării trebuie dovedit prin probe, și anume: informații cu privire la încălcarea măsurilor preventive alternative arestului, încercări de eschivări din fața organului de urmărire penală sau a instanței în alte cauze penale, reținerea figuranților la infracțiune în timp ce aceștia părăsesc localitatea în care trăiesc sau chiar țara. Relevante sunt și declarațiile martorilor sau celorlalți învinuiți, sau după caz inculpați, care uneori pot oferi informații despre persoana care necesită a fi izolată de societate pentru desfășurarea normală a procesului penal.

Ca și în cazul celorlalte riscuri, argumentarea se face în toate actele procedural, și anume în demersul acuzatorului de stat cu privire la aplicarea măsurii preventive, atunci când această inițiativă vine din partea procurorului. Respectiv, argumentarea sau motivarea persistenței acestui risc trebuie să fie făcută în încheierea judecătorului de instrucție la faza de urmărire penală sau de către judecătorul care judecă cauza în fond, adică în faza de judecată.

Prin urmare, procurorul de caz trebuie să anexeze probe concludente, care să demonstreze că riscul predomină la etapa la care se examinează cauza. Aceste probe pot fi după cum urmează: procese-verbale de audiere a martorilor; procesul-verbal de cercetare la fața locului; raportul de expertiză etc. Din analiza acestor probe trebuie să rezulte că învinuitul sau inculpatul se va eschiva din fața organelor de drept odată lăsat în libere, ori în cazul aplicării unei măsuri de constrângere alternative arestului preventiv.

Este de remarcat că, în fața instanței, pot fi prezentate și alte acte sau date relevante care ar convinge instanța că există riscul eschivării. Astfel, informația cu privire la trecutul criminal al inculpatului sau învinuitului, sentințele de condamnare, caracteristica de la locul de trai sau de muncă etc. pot constitui informații cu putere de convingere.

Nu putem să nu menționăm că pe tot parcursul procesului penal există principiul intimei convingeri a procurorului și judecătorului. În acest mod, fiecare probă în parte se apreciază după intima convingere.

În tot cazul, sarcina probării bănuilei rezonabile și a necesității aplicării sau prelungirii arestului preventiv îi aparține procurorului sau părții acuzării. În practica judiciară, din partea avocaților se pune problema dacă pot fi utilizate și prezentate, în calitate de material pertinent sau concludent, anumite crâmpeie din măsurile speciale, de pildă: porțiuni din stenograme cu interceptări ale comunicărilor verbale; imagini de pe filaj etc.

Considerăm că, ținând cont de principiul egalității armelor într-un proces și disponibilitatea părții acuzării de a anexa probe, documente sau materiale, care au relevanță din punctul său de vedere, nu trebuie să existe niciun impediment de prezentare a unor părți din măsurile speciale de investigație, chiar și dacă acestea nu au fost legalizate de judecătorul de instrucție.

Pe de altă parte, suntem de părerea că secvențele din rezultatele măsurilor speciale nu pot constitui unicele materiale care urmează a fi anexate la demersul privind aplicarea sau prelungirea măsurilor preventive privative de libertate. Or, acestea trebuie să fie coroborate cu alte probe concludente, care să demonstreze în ansamblu temeinicia măsurii preventive solicitată de procuror.

În context, pe lângă lista de probe rezonabile, instanța urmează să ia în calcul anumite circumstanțe pe care legislația procesual penală le reglementează la art. 176 alin. (3), potrivit căruia: *„(3) La soluționarea chestiunii privind necesitatea aplicării măsurii preventive respective, procurorul și instanța de judecată vor aprecia și vor motiva, în mod obligatoriu, dacă măsura preventivă este proporțională cu circumstanțele individuale ale cauzei penale, inclusiv luând în considerare: 1) caracterul rezonabil al bănuielii, gravitatea și gradul prejudiciabil al faptei incriminate, apreciate în fiecare caz individual, însă fără a se pronunța asupra vinovăției; 2) personalitatea și caracterizarea bănuțului, învinuitului, inculpatului, inclusiv la momentul de comitere a faptelor incriminate; 3) vârsta și starea sănătății sale; 4) ocupația sa; 5) situația familială și prezența persoanelor întreținute; 6) starea sa materială, veniturile, posesia bunurilor imobile sau a altor proprietăți; 7) deținerea unui loc permanent de trai, deținerea unui loc permanent ori temporar de muncă; 8) alte circumstanțe esențiale prezentate de bănuț, învinuit, inculpat sau de către procuror, organul de urmărire penală”* [56].

Astfel, instanța își poate forma o imagine clară despre personalitatea învinuitului sau inculpatului și dacă acesta este predispus să se sutragă de la urmărirea penală sau de la judecarea cauzei.

În următoarea speță, cu titlu de exemplu, judecătorul de instrucție în partea motivantă a încheierii privind prelungirea măsurii preventive, arestul preventiv, făcând abstracție asupra probatoriului prezentat de către procuror, face unele constatări importante, ce fundamentează o privare de libertate. Astfel, instanța subliniază că „[...] în speță se conduce de jurisprudența Curții Europene care a indicat ca o condiție de bază și accesibilă pentru detenție unei persoane în arest preventiv este atunci când aceasta este bănuț sau învinuită de comiterea unei infracțiuni, când persistă riscurile prevăzute de CEDO.

Instanțele judecătorești naționale «trebuie să examineze toate circumstanțele pro și contra existenței unei necesități de interes public ce ar justifica, ținând cont de principiul prezumției nevinovăției, abaterea de la respectarea libertății individuale, acestea fiind luate în considerație în deciziile privind cererile de eliberare».

În speța dată, instanța constată că privarea de libertate și prelungirea față de învinuită a măsurii preventive – arestul preventive – este justificată, întemeiată și necesară, deoarece are ca scop împiedicarea învinuitei de a întreprinde unele acțiuni capabile de a influența martorii care încă nu au fost audiați din motivul scurgerii unui interval mic de timp din momentul reținerii până la momentul înaintării prezentului demers de prelungire a arestului preventiv. Necesitatea prelungirii față de învinuită a măsurii preventive – arestul preventiv se explică prin faptul că privarea de libertate în cazul dat a învinuitei este prevăzută de lege, este necesară într-o societate democratică și urmărește un scop legal” [98].

De exemplu, în cauza *Burlacu contra Moldovei*, Curtea Europeană nu a constatat o violare a art. 5 parag. 3 din Convenție, pe motiv că privarea de libertate a reclamantului sub acest aspect a fost una justificată, iar instanțele naționale în mod just au reținut în speță risul eschivării, deși reclamantul invocase faptul că aplicarea și prelungirea privării sale de libertate nu fuseseră bazate pe motive relevante și suficiente. Potrivit lui, motivele oferite de către instanțele de judecată erau stereotipe.

Întru combaterea argumentelor indicate de reclamant, Curtea a menționat că, în momentul dispunerii și prelungirii detenției reclamantului, instanțele interne au considerat *inter alia* că exista riscul de ingerință în cadrul investigației. Teama instanțelor interne cu privire la acest risc pare să fi fost justificată, din moment ce reclamantul era acuzat că ar fi încercat să influențeze un martor pentru a-l determina să depună declarații false în cadrul unui alt proces penal, cunoscând că justificările considerate a fi „relevante” și „suficiente” în jurisprudența Curții includeau *inter alia* riscul exercitării presiunii asupra martorilor. În asemenea circumstanțe, Curtea consideră că arestarea preventivă a reclamantului pare să fi fost justificată. În plus, nu se poate spune că instanțele nu au acționat cu o suficientă diligență și că detenția reclamantului a fost excesiv de lungă.

2. Dacă există riscul că învinuitul sau inculpatul o să exercite presiune asupra martorilor, o să nimicească sau să deterioreze mijloacele de probă sau să împiedice într-un alt mod stabilirea adevărului în procesul penal.

La fel, ca și în cazul riscului analizat mai sus, în mod particular acest risc este des întâlnit în practica judiciară. Or, aflarea în libertate a persoanei, în privința căreia urmează a fi aplicată

măsura preventivă privativă de libertate, va fi în detrimentul întregului probatoriu acumulat în cauza penală, sau cel care urmează a fi administrat.

Declarațiile martorului în cauza penală au o importanță deosebită, mai ales în cazul în care aceste declarații stau la baza învinuirii sau reprezintă o probă cheie. Declarațiile martorului ocular sunt greu de combătut în cazul care acestea sunt redade veridic. Însă, în practică, datorită influenței sau presiunii pe care învinuitul sau inculpatul o realizează față de martor, aceștia își pot schimba declarațiile, în așa fel încât se poate modifica radical desfășurarea urmăririi penale. Influențele pot fi diverse: sume de bani, protecționism, favoruri, beneficii, inclusiv amenințări. De aceea, unii martori, deși sunt preîntâmpinați despre răspunderea pe care o poartă în baza art. 312 din Codul penal, în cazul dării unor declarații mincinoase, acceptă să fie pornită urmărirea penală în privința lor, în favoarea declarațiilor mincinoase. Mai ales, când există probe că părțile în proces se află în relații prietenoase sau pot fi manipulate cu ajutorul banilor.

În acest sens, respectivele informații trebuie aduse în fața instanței pentru a motiva riscul. Totodată, urmează de argumentat faptul că aplicarea altor măsuri preventive precum arestul la domiciliu sau controlul judiciar nu vor asigura mersul normal al procesului penal.

Nimicirea sau deteriorarea mijloacelor de probă se poate realiza prin diferite modalități. De exemplu, aflat în libertate învinuitul sau inculpatul poate tăinui obiectele care au servit la comiterea infracțiunii (droguri, bani falși, arme, muniții etc.).

În speța dată, judecătorul de instructiv, la examinarea demersului procurorului privind aplicarea măsurii preventive, arestul preventiv, a reținut în partea motivantă a încheierii prezența riscului de influențare de către învinuit a altor persoane cu care a acționat în complicitate.

În felul acesta, instanța a reținut următoarele: „Riscul ingerinței în cursul normal al justiției este, în opinia instanței actual și probat. Datele expuse anterior atestă complexitatea circumstanțelor care necesită a fi investigate în dosar fiind necesar de audiat în diferite calități mai multe persoane. Urmărirea penală este în faza inițială a investigării active a circumstanțelor. Declarațiile învinuitului și ale altor persoane vor trebuie apreciate sub aspectul veridicității lor coroborate cu alte probe. Există riscul ca învinuitul, cunoscând deja circumstanțele cazului, să contacteze cu persoane implicate în acesta în vederea adoptării unei poziții comune, inclusiv prin intermediul mijloacelor de comunicare moderne cum este internetul și care să nu poată fi verificate, urmărind astfel că argumentul procurorului precum că prin alte măsuri nu poate fi înlăturat riscul dat este întemeiat. Acest risc mai rezultă din pericolele care le reprezintă pentru persoana acuzatului o posibilă condamnare în acest caz. Mai reține instanța că, deja datele administrate indică la faptul că învinuitul ar fi încercat să influențeze pe un alt bănuț – C.B. acesta adresând în acest sens o cerere procurorului” [104].

Într-un final, instanța de judecată a aplicat, față de învinuit, 20 de zile de arest preventiv. După 10 zile de arest preventiv în Penitenciarul nr. 13, mun. Chișinău, învinuitul a depus o cerere prin care a solicitat audierea suplimentară și revocarea măsurii preventive – arestul preventiv. Fiind audiat suplimentar, ultimul a recunoscut faptele infracționale ce i se impută, descriind cu lux de amănunte schema infracțională în care a fost implicat, persoanele care au contribuit la comiterea infracțiunii, rolul fiecărui subiect infracțional, fapt ce a permis acumularea unor probe suplimentare, pertinente și utile anchetei. Pentru contribuirea activă la descoperirea infracțiunii, conlucrarea cu ancheta și facilitarea aflării adevărului în cauza penală, procurorul de caz a constatat că au decăzut temeiurile de a menține în continuare persoana în stare de arest preventiv și, în baza art. 195 alin. (3) din Codul de procedură penală, a emis ordonanța prin care a dispus revocarea măsurii preventive – arestul preventiv, aplicat în privința învinuitului G.F., cu eliberarea acestuia de sub strajă din lipsa temeiurilor de a-l priva în continuare de libertate. Concomitent, s-a decis aplicarea față de învinuit a măsurii preventive – obligarea de a nu părăsi țara, pe o perioadă de 60 de zile.

Într-un alt caz, instanța a constatat că liberarea provizorie sub control judiciar este o măsură preventivă proporțională în raport cu riscurile descrise în demersul înaintat de procuror, prin care a solicitat aplicarea arestului preventiv față de învinuită, care, de altfel, i s-a imputat comiterea prin complicitate a unei infracțiuni grave, conexe corupției. Mai concret, C. M. era implicată în prestarea unor servicii în interesul unei persoane juridice, a cărei activitate era finanțată în totalitate din partea unui grup criminal organizat din bani iliciți. Numita cunoștea despre proveniența banilor, fiind remunerată lunar cu suma de 30000 de lei, în plic pentru activitatea pe care o îndeplinea. C.M. a fost reținută flagrant la scurt timp după recepționarea unei sume neoficiale de 82500 de lei.

Pe caz, procurorul a depus demersul prin care a solicitat aplicarea arestului preventiv față de învinuită, însă prin încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) din 05 noiembrie 2022, a dispus admiterea parțială a demersului înaintat de procuror, cu privire la aplicarea măsurii preventive – arestul preventiv, cu aplicarea unei măsuri preventive alternative – liberarea provizorie sub control judiciar pe un termen de 30 de zile, cu aplicarea restricțiilor impuse de art. 191 alin. (2) din Codul de procedură penală.

Unul dintre argumentele puse la baza motivării hotărârii sale, este următorul: „[...] pericolul social din partea învinuitului este unul minim, fiind posibilă aplicarea unei măsuri preventive neprivative de libertate, prin urmare la momentul actual, măsura preventivă sub formă de liberarea provizorie sub control judiciar poate pozitiv să influențeze mersul urmăririi

penale cât și procesul de obținere a probelor asupra cazului în vederea cercetării obiective a tuturor circumstanțelor procesului penal respectiv, [...]” [104].

În opinia noastră, argumentul invocat de către instanța de judecată nu poate fi reținută în situația examinării chestiunii cu privire la aplicarea măsurii preventive - arestul preventiv, dat fiind faptul că învinuita a fost reținută în scurt timp după săvârșirea infracțiunii. Or, după reținerea în flagrant a infractorului, organul de urmărire penală urmează să efectueze acțiuni de urmărire penală stringente pentru acumularea probatorului pe caz, iar aflarea sub o altă măsură preventivă a învinuitei, cum ar fi arestul la domiciliu, i-ar permite învinuitei să influențeze alți martori sau complici, care urmează a fi audiați pe caz sau să obstrucționeze mersul obiectiv al urmăririi. Învinuita poate comunica cu alți complici prin intermediul tehnicii moderne de comunicare sau aplicare de socializare, care nu pot fi urmărite de către organul de urmărire penală.

De aceea, la etapa incipientă, în momentul reținerii în flagrant a persoanei care a comis infracțiunea, este absolut necesar, atunci când probele sunt justificate prin noțiunea de flagrant, instanța trebuie să ia în calcul mai multe aspecte, cum ar fi: comportamentul părților înainte și după comiterea infracțiunii, cantitatea bunurilor ridicate în timpul perchezițiilor, numărul persoanelor reținute, declarațiile făcute de învinuiți după reținere, situația familială, poziția socială, funcția deținută, rolul și gradul de implicare în schema infracțională etc.

În altă speță, judecătorul de instrucție a reținut drept plauzibile argumentele procurorului descrise în demersul acestuia privind aplicarea măsurii preventive – arestarea preventivă, precum și susținute de ultimul în ședința de judecată la examinarea efectivă a demersului.

În sensul dat, instanța a statuat următoarele: „[...] instanța de judecată ia în considerație caracterul faptei imputate care legitimează o detenție preventivă, acesta fiind argumentat prin probele anexate, motiv pentru care instanța de judecată nu va admite motivul invocat de către învinuit li apărare, precum că lipsesc careva probe, atâta timp cât organul de urmărire penală deja a întreprins acțiuni procesuale, care denotă caracterul verosimil al bănuielii rezonabile și pentru a nu periclita și a nu dezbină mersul normal al procesului de colectare a probelor, arestarea preventivă, este impusă de fapt.

La fel, la aplicarea măsurii preventive, instanța de judecată ține cont de caracterul și de de faptul că învinuitul poate să intre în contact cu persoanele cărora le sunt cunoscute circumstanțe importante pentru cazul dat și le poate da sfaturi privind ascunderea de organul de urmărire penală, ori denaturarea calității probelor care ar demonstra vinovăția în cele incriminate și în așa caz denaturarea adevărului care încă urmează a fi stabilit în cadrul administrării probatoriului” [110].

În accepțiunea noastră, instanța corect a apreciat circumstanțele de fapt în raport cu probele prezentate de către partea acuzării și în coraport cu riscurile existente la caz. Această abordare a instanței s-a bazat inclusiv pe reținerea în flagrant a învinuitului în momentul comiterii faptei infracționale. Cu toate că învinuitul s-a abținut de a face declarații pe caz și a explica cel puțin unele aspecte aduse la cunoștință prin actul de punere sub învinuire. La fel, a refuzat să explice proveniența și destinația mijloacelor bănești depistate în automobilul său, cu care figurantul se deplasa etc. Aici, trebuie de făcut o demarcație clară între dreptul de a nu face declarații (dreptul de a tăcea și de a nu spune nimic) al învinuitului, ceea ce reprezintă și o garanție fundamentală în sensul art. 6.2 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului* și între comportamentul persoanei, prin prisma art. 176 alin. (3) pct. 2) din *Codul de procedură penală* – personalitatea și caracterizarea bănuیتului, învinuitului, inculpatului, inclusiv la momentul de comitere a faptelor incriminate.

Cu referire la dreptul de a tăcea și de a nu spune nimic al învinuitului sau inculpatului în procedura de aplicare sau prelungire a măsurilor preventive care implică arestul, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a menționat că „Totuși, în niciun stat, aplicarea arestului nu este condiționată de faptul că persoana și-a recunoscut vinovăția cu privire la comiterea infracțiunii care i se impută” [89].

Prin urmare, aspectele legate de comportamentul persoanei (bănuیتului/învinuitului), înainte, în timpul și după comiterea infracțiunii, joacă un rol important în procesul de aplicare a măsurii preventive. Instanța este obligată să țină cont de aceste subtilități. Or la examinarea demersului de aplicare sau prelungire a măsurii preventive, instanței i se prezintă procesul-verbal de audiere a bănuیتului și învinuitului.

În această ordine de idei, instanța face o constatare relevantă, invocând că învinuitul poate contacta persoanele cărora le sunt cunoscute anumite circumstanțe legate de infracțiune, le poate da sfaturi în scopul ascunderii probelor sau denaturării calității lor, fapt ce duce la trenarea procesului de colectare a probelor, aflarea adevărului pe caz și demonstrarea vinovăției.

Pe acest aspect este relevant de menționat că nu în toate cazurile examinate de către CtEDO, privind violarea art. 5 de către Republica Moldova, Curtea constată o violare în acest sens.

De pildă, în cauza *Grîu contra Moldovei*, Curtea Europeană a notat că „[...] în momentul dispunerii și prelungirii detenției reclamantului, instanțele interne au considerat *inter alia* că exista riscul de ingerință în cadrul investigației. Teama instanțelor interne cu privire la acest risc pare să fi fost justificată, din moment ce reclamantul era acuzat că ar fi încercat să influențeze un martor pentru a-l determina să depună declarații false în cadrul unui alt proces penal, cunoscând

că justificările considerate a fi „relevante” și „suficiente” în jurisprudența Curții includeau *inter alia* riscul exercitării presiunii asupra martorilor [...]. În asemenea circumstanțe, Curtea consideră că arestarea preventivă a reclamantului pare să fi fost justificată. În plus, nu se poate spune că instanțele nu au acționat cu o suficientă diligență și că detenția reclamantului a fost excesiv de lungă” [13].

3. *Riscul că va săvârși alte infracțiuni.*

De obicei, acest risc se reține atunci când persoana reținută, deși știe că are statut procesual de bănuit, învinuit sau inculpat într-o altă cauză penală, recurge la comiterea unei noi infracțiuni. Acest aspect cu siguranță urmează de luat în calcul la aplicarea sau prelungirea măsurilor preventive ce cuprind arestul.

Un alt aspect relevant, care poate servi ca probă determinată în aplicarea sau prelungirea măsurilor de constrângere, este termenul de probă în care se află persoana condamnată. Cu alte cuvinte, este cazul când în privința persoanei a fost aplicată pedeapsa prin prisma art.90 din Codul penal, adică inculpatul a fost condamnat cu suspendarea executării pedepsei închisorii, în interiorul căruia instanța îi stabilește un termen de probă de la 1 la 5 ani.

Acest termen de probă este condiționat de anumite restricții impuse de către instanță (indicate la art. 90 alin.(6) din Codul penal), inclusiv persoanei condamnate în termenul de probațiune îi este interzis să comită alte infracțiuni.

Mecanismul prevăzut de Codul penal la art. 90 alin. (10) și alin. (11) potrivit cărora: „*în cazul în care cel condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei săvârșește în perioada de probațiune sau, după caz, termenul de probă o nouă infracțiuneintenționată, instanța de judecată îi stabilește o pedeapsă în condițiile art.85, dacă, după caz, nu sînt aplicabile prevederile alin. (11) din prezentul articol.*

(11) *În cazul în care cel condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei săvârșește în perioada de probațiune sau, după caz, termenul de probă o infracțiune din imprudență sau o infracțiuneintenționată mai puțin gravă, problema anulării sau menținerii condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei se soluționează de către instanța de judecată”* [58], nu este întotdeauna funcțional în sine. Or, demersul privind anularea suspendării condiționate a pedepsei trebuie să parvină de la organul de probațiune din raza teritorială a domiciliului condamnatului.

În acest sens, riscul comiterii altor infracțiuni în practică poate fi argumentat anume în cazul în care persoana recurge la comiterea unei noi infracțiuni, știind despre faptul că figurează ca învinuit, inculpat sau condamnat pe alte cauze penale. Este relevant de subliniat că, în cazul persoanei condamnate la alte pedepse (amenda, munca neremunerată în folosul comunității etc.),

atât partea acuzării, cât și instanța trebuie să dispună de informația despre infracțiunea pentru care persoana a fost condamnată, dacă are sau nu antecedente penale etc. Aceste date sunt necesare pentru argumentarea necesității aplicării sau prelungirii măsurii preventive privative de libertate.

În unele cazuri, în cadrul ședințelor de judecată părțile pun în discuție chestiunea cu privire la statutul pe care îl are persoana reținută pe alte cauze penale de învinuit sau bănuit. Partea apărării face trimitere la principiul prezumției de nevinovăție, precum că nu poate fi invocat ca argument faptul că în privința învinuitului sunt deschise alte dosare penale în care ultimul are statut procesual fie de bănuit sau învinuit, pe motiv că nu există o decizie de condamnare definitivă.

Însă considerăm că nu este o încălcare a acestui principiu dacă sunt anumite date confirmative referitor la faptul că există și alte dosare penale în privința învinuitului sau inculpatului. Acest aspect reprezintă, pentru instanța de judecată, un indice de orientare asupra severității măsurii preventive care urmează a fi aplicată, dar și a constatării faptului că persoana în privința căruia urmează a fi aplicată măsura preventivă privativă de libertate este caracterizată negativ, are un comportament antisocial, măsurile de reprimare alternative arestului vor fi insuficiente pentru a asigura faptul că figurantul nu va recurge la săvârșirea unei noi infracțiuni.

Totodată, prelungirea măsurii de constrângere nu anulează *prezumția nevinovăției* care planează asupra învinuitului din momentul recunoașterii în această calitate până la adoptarea unei hotărâri definitive, însă în speța respectivă menținerea unei măsuri de reprimare este dictată de principiul egalității în procesul penal, astfel ca organul de urmărire penală să aibă posibilitate, fără a fi influențat de factori exterior, să stabilească circumstanțele săvârșirii infracțiunii.

Considerăm că, în următoarea speță din practica judiciară, judecătorul de instrucție neîntemeiat a decis admiterea parțială a demersului procurorului privind aplicarea arestului preventiv pe un termen de 30 de zile în privința învinuitei, atunci când s-a demonstrat fără echivoc că învinuita, fiind sub o altă măsură decât arestul preventive, va comite în continuare infracțiunea.

Deși procurorul a susținut, în cadrul ședinței de judecată, că „[...] *La domiciliul ei s-a efectuat anterior percheziției, nu a stopat activitatea ei în pofida faptului respectiv. Aceasta este acuzată de complicitate, starea de boală nu a împiedicat-o să comită fapte ilicite*” [105], instanța a decis admiterea parțială a demersului și aplicarea față de învinuită, arestul la domiciliu pe un termen de 30 zile.

Instanța și-a argumentat poziția în felul următor: „*În opinia instanței, la această etapă a procesului, prin aplicarea unei măsuri preventive mai puțin restrictive, cum este arestul la*

domiciliu, este posibilă asigurarea bunei desfășurări a procesului penal, această măsură poate să asigure echilibrul necesar între interesele publice și cele ale învinuitei. Restricțiile și obligațiile care pot fi impuse în acest caz sunt capabile să asigure prezența învinuitului la instanțele care îl vor cita, izolarea învinuitei de alți participanți la proces și să asigure posibilitatea acestuia de a-și exercita activitățile necesare în vederea asigurării traiului în continuare, iar organului de urmărire penală să îi permită să acumuleze probele respective în condiții de siguranță. În acest sens instanța a reținut drept utile procesului și circumstanțele care indică la faptul că învinuita este bolnavă și are nevoie de tratament permanent” [105].

Trebuie de notat că, în cazul respectiv, procurorul a anexat, la demersul privind aplicarea măsurii preventive, probe suficiente care justifică necesitatea izolării învinuitei de societate, inclusiv rezultate ale măsurilor speciale de investigație – interceptarea comunicărilor, declarațiile a doi învinuiți care au comis fapta împreună cu învinuita T.D., inclusiv organul de urmărire penală a reușit să o documenteze pe învinuită după ce s-au efectuat percheziții la domiciliul acesteia într-o altă cauză penală, unde s-a demonstrat că, indiferent de perchezițiile efectuate anterior, ultima a revenit în mediul infracțional imediat după percheziția efectuată. Toate aceste probe nu au putut convinge judecătorul de instrucție că învinuita își va continua activitatea infracțională dacă va fi plasată în arest la domiciliu.

În pofida acestor circumstanțe, partea apărării a contestat cu recurs încheierea judecătorului de instrucție, iar, prin decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău, a fost admis recursul avocatului și casată încheierea Judecătorei Chișinău, sediul Ciocana, din 20 februarie 2023, în care pronunțase o hotărâre nouă, prin care învinuitei T.D. i s-a aplicat măsura preventivă, liberarea provizorie sub control judiciar pe un termen de 30 de zile, cu eliberarea mandatului judecătoresc și cu impunerea obligațiilor prevăzute de art. 191 alin. (3) din Codul de procedură penală, și anume: să nu părăsească localitatea unde își are domiciliu decât în condițiile stabilite de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanță; să comunice organului de urmărire penală sau, după caz, instanței de judecată orice schimbare de domiciliu; să se prezinte la organul de urmărire penală sau, după caz, la instanța de judecată ori de câte ori este citată; să nu intre în legătură cu persoanele implicate în cauza penală; să nu săvârșească acțiuni de natură să împiedice aflarea adevărului în procesul penal; să predea pașaportul judecătorului de instrucție [68].

Prin urmare, apreciem că deciziile ambelor instanțe sunt neîntemeiate, atât timp cât prin demersul privind aplicarea măsurii preventive, arestul preventiv, s-a demonstrat prin probe verosimile necesitatea izolării învinuitei de societate. Prima instanță nu și-a argumentat poziția sa prin intermediul probelor prezentate de către procuror, nu a făcut nicio aluzie în încheierea

pronunțată, operând doar cu unele expresii generale și abstracte, fără a combate argumentele din demers.

4. Riscul că învinuitul sau inculpatul va cauza dezordini în masă.

Acest risc nu în zadar este ultimul din cele patru riscuri fundamentale prevăzute atât de jurisprudența CtEDO, cât și de cadrul normativ intern. Unul dintre factori fiind că acest risc poate fi pus la baza unei măsuri preventive privative de libertate, atunci când învinuitul sau inculpatul este cercetat pentru infracțiuni ce atentează la securitatea statului și a ordinii publice (de exemplu: actul terorist, luarea de ostatici, dezordini în masă, trădarea de patrie, spionajul, diversiunea etc.).

De aceea, acest risc este abordat doar atunci când există indici temeinici că persoana a fost cercetată penal pentru infracțiunile menționate mai sus, a făcut sau face parte dintr-o grupare criminală, există date susținute prin probe că pe teritoriul statului persoana a desfășurat acțiuni de spionaj etc.

Dezordinea publică este un criteriu destul de ambiguu din punctul de vedere al manifestării sale sociale. Or, codul de procedură penală nu prevede o noțiune a dezordinii publice, care să includă explicația la natura dezordinii publice, nivelul sau pragul care urmează să fie atins pentru a fi catalogată ca dezordine publică.

Orice infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă, este susceptibilă să cauzeze anumite perturbări sociale. Acestea pot fi observate, de exemplu, pe rețelele de socializare și în mass-media, mai ales că rolul tehnologiilor informaționale avansează cu tempouri mari. În pofida acestui fapt, după cum s-a menționat, gravitatea infracțiunii în sine nu justifică arestul. Este important de menționat că Procuratura și sistemul judiciar nu sunt participanți la un concurs de popularitate, așa cum se încearcă implicarea acestor instituții de către unii învinuiți și inculpați în cauze penale de rezonanță socială.

Pe de altă parte, satisfacerea publicului (din care fac parte politicul, mass-media, organizații internaționale, formatori de opinii etc.) nu reprezintă un motiv legal pentru aplicarea oricăror măsuri de constrângere. „*Dezordine publică*” - în calitate de alternativă - vizează cauzele în care infracțiunea, în virtutea gravității sale, a deranjat publicul și eliberarea persoanei îi va face pe cetățeni să nu se simtă în siguranță și va reduce încrederea în autorități și în sentimentul de dreptate. De asemenea, este relevant dacă eliberarea persoanei ar putea cauza revolte și nesiguranță sau crearea grupurilor cu scop justițiar. Doar protejarea învinuitului de public nu constituie un motiv suficient pentru arest. Protecția asigurată de poliție nu poate avea forma arestului preventiv.

Pentru a demonstra existența unui astfel de risc, organul de urmărire penală va trebui să colecteze informația despre tendințele din societate, cum ar fi articolele din mass-media și declarațiile oamenilor direct afectați de infracțiune. Demonstrarea unui risc iminent a perturbării sociale cu referire la fapte concrete poate fi dificilă, întrucât semnele unei astfel de posibilități ar putea fi mai puțin tangibile, spre deosebire de cele legate de alte riscurile relevante.

Astfel, procurorii trebuie să prezinte dovezi că, date fiind circumstanțele speciale ale cauzei, eliberarea va putea cauza asemenea consecințe și că fapta conține elemente ale unei infracțiuni excepționale.

Factorii relevanți pentru apreciere sunt:

- *gravitatea infracțiunii*. Doar infracțiunile deosebit de grave vor putea cauza dezordinea publică, dacă învinuitul va fi eliberat.

- *circumstanțele concrete legate de săvârșirea infracțiunii*. Cu cât mai odioasă este crima, cu atât mai mare este posibilitatea că eliberarea va cauza frică și perturbări.

- *probele*. Dacă, de exemplu, persoana a recunoscut că a săvârșit infracțiunea, probele vor fi considerate, în general, ca fiind solide. Indiferent de prezumpția nevinovăției, reacția generală a societății va fi mai puternică în cazurile în care probele sunt foarte solide.

- *reacțiile societății la infracțiuni*. Atât în comunitatea locală, cât și în societate dintr-o perspectivă mai vastă. Acest lucru poate fi demonstrat făcând referință la acoperirea media.

- *reacțiile victimelor sau ale părților vătămate față de eliberarea învinuitului*. În cauza *Lettelier c. Franței* [26], Curtea a subliniat faptul că *rușele victimei omorului nu au contestat eliberarea*: „Camera de acuzare a evaluat necesitatea de a prelungi privațiunea de libertate din punct de vedere pur abstract, luând în considerație doar gravitatea infracțiunii. Acest lucru având loc în pofida faptului că reclamantul a subliniat în memoriile sale din 16 ianuarie 1986 și 3 martie și 10 aprilie 1987 că nici mama, nici sora victimei nu au prezentat nici o obiecție când ea și-a depus cererile pentru eliberare, pe când ele au contestat insistent cererile depuse de Dl *Moysan*”. Cu toate acestea, reacțiile negative ale părților afectate, în sine, nu justifică arestul. Reacțiile trebuie să reflecte riscul dezordinii publice, care se referă la o parte mult mai vastă a societății.

- *factorul timp*. Acest temei poate fi invocat doar pe durata riscului de perturbare a ordinii publice. Poate fi cazul că acțiunile membrilor societății vor fi mai puțin probabile sau chiar neprobabile odată ce va dispărea șocul inițial produs de o anumită infracțiune.

Așadar, jurisprudența Convenției a elaborat patru motive principale acceptabile pentru deținerea unei persoane până la pronunțarea hotărârii, atunci când acea persoană este bănuită că a săvârșit o infracțiune: „*când există riscul că acuzatul: nu se va prezenta pentru a fi judecat;*

când există riscul că acuzatul, în caz că este eliberat, va întreprinde măsuri care ar prejudicia administrarea justiției; fie va comite alte infracțiuni; fie va cauza dezordine publică” [3].

În acest sens, partea apărării în ședințele de judecată pentru a-și susține poziția și a căpăta o încheiere favorabilă, de eliberarea de sub arest preventiv, invocă ca argument că acuzatorul de stat trebuie să argumenteze prin probe că învinuitul sau inculpatul, fiind în libertate, va încălca toate cele patru riscuri, menționând cu prisosință riscul provocării dezordinilor în masă sau comiteri ale altor infracțiuni.

Răspunsul la această întrebare îl oferă Curtea Europeană prin practica sa, unde a statuat că pentru aplicarea arestului preventiv este necesară doar existența unui singur risc care să fie coroborat cu celelalte probe și motive invocate de partea acuzării.

Este de reținut că instanțele judecătorești, în procesul de examinare și aplicare a măsurilor preventive, se conduc de acest deziderat. Spre exemplu, în cazul ce urmează a fi prezentat, cu toate că procurorul în demersul înaintat a invocat și a probat existența mai multor riscuri care justifică necesitatea aplicării arestului preventiv față de învinuit, judecătorul de instrucție a reținut doar unul, ca fiind plauzibil și rezonabil în vederea izolării totale de societate a învinuitului.

În acest mod, în motivarea poziției sale a menționat următoarele: „Riscul ingerinței în cursul normal al justiției este, în opinia instanței actual și probat. Datele expuse anterior atestă complexitatea circumstanțelor care necesită a fi investigate în dosar fiind necesar de audiat în diferite calități mai multe persoane. Declarațiile învinuitului și ale altor persoane va fi necesar de apreciat sub aspectul veridicității lor coroborat cu alte circumstanțe. Există riscul ca învinuitul, cunoscând deja circumstanțele cazului, să contacteze cu persoanele implicate în acesta în vederea adoptării unei poziții comun, inclusiv prin intermediul unor mijloace de comunicare moderne cum este internetul și care să nu poată fi verificate, urmărind astfel că argumentul procurorului precum că prin alte măsuri preventive nu pot fi înlăturat riscul dat este întemeiat. Acest risc mai rezultă din pericolele care le reprezintă pentru persoana acuzatului o posibilă condamnare în acest caz – riscul de a fi privat de libertate și de a fi lipsit de dreptul de a ocupa funcții de genul celor care le exercită.

Riscul eschivării învinuitului de la organul de urmărire penală și riscul că în cazul punerii în libertate acesta va provoca dezordine instanța le consideră neprobate” [112].

De fapt, aceste temeuri specificate mai sus au fost incluse în legislația procesual penală, fiind preluate din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care are rol de observator de aplicare legală a măsurilor de constrângere la nivel național.

După cum am menționat mai sus, în ultimii ani legislația procesual penală a suferit modificări importante la capitolul „Măsuri preventive”, iar în cea mai mare parte au fost modificate normele procesuale penale ce reglementează măsurile preventive privative de libertate.

În această ordine de idei, principalele acte juridice, care au adus inovații pe acest segment, au fost: Legea nr. 100 din 26.05.2016 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003 și Legea nr. 179 din 26.07.2018 privind modificarea unor acte legislative.

În pofida acestor ajustări ale cadrului normativ, art. 5 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, care consacră „Dreptul la libertatea și siguranța persoanei” [63], rămâne a fi unul dintre articolele cel mai frecvent abordate în hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului, pronunțate împotriva Republicii Moldova.

Conform statisticilor, în anul 2017, art. 5 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului* a fost încălcat în 5 cauze și anume: *cauza Vasilciuc; Guminiuc; Braga; Ialamov și Grecu* [64], cifră care în raport cu anul 2016 nu s-a schimbat. Practica Curții Europene vine să consolideze legislația națională, fiind una obligatorie spre respectare, potrivit art. (7) alin. (8) din *Codul de procedură penală*, care prevede expres că „Hotărârile definitive ale Curții Europene a Drepturilor Omului sînt obligatorii pentru organele de urmărire penale, procurori și instanțele de judecată” [56].

Aici trebuie de subliniat că, pe 14 octombrie 1999, Curtea Constituțională a adoptat Hotărârea nr. 55, prin care a explicat modul de aplicare a articolului 4 din Constituție. Textul Hotărârii nr. 55 sugerează că tratatele internaționale, la care Republica Moldova este parte, și normele și principiile unanim recunoscute ale dreptului internațional sunt parte componentă a cadrului legal al Republicii Moldova; că organele de drept pot să aplice în procesul de examinare a unor cauze concrete normele dreptului internațional, cu respectarea procedurii prevăzute de legislația națională; dacă există neconcordanțe între prevederile dreptului internațional și legile interne ale Republicii Moldova, organele de drept sunt obligate să aplice reglementările internaționale, însă regula dată nu se aplică în cazul neconcordanțelor cu Constituția.

Așadar, prin Legea nr. 100 din 26.05.2016, a fost modificat în totalitate conținutul art. 308 din Codul de procedură penală, care reglementează modul de examinare a demersurilor de aplicare sau prelungire față de învinuit sau inculpat a arestului preventiv și arestului la domiciliu. Legiuitorul a prevăzut că: „(1) Constatând insuficiența altor măsuri preventive neprivative de libertate pentru înlăturarea riscurilor prevăzute la art. 176 alin. (1) și necesitatea aplicării față de învinuit a măsurii arestării preventive, arestării la domiciliu ori de a prelungi durata ținerii sub

arest, procurorul înaintează în instanța judecătorească un demers. În demersul procurorului se indică fapta care face obiectul învinuirii, prevederile legale în care aceasta se încadrează și pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită, circumstanțele, însoțite de probe pertinente, din care rezultă bănuiala rezonabilă că învinuitul a săvârșit fapta, circumstanțele care justifică insuficiența altor măsuri preventive, motivele, temeiurile și necesitatea de aplicare a arestării preventive sau a arestării la domiciliu potrivit condițiilor și criteriilor stabilite la art. 176, 185 și 186, argumentele și circumstanțele de fapt și lista probelor în susținerea demersului, precum și faptul că învinuitului i s-au explicat consecințele generate de încălcarea măsurii preventive. La demers se anexează toate materialele și probele care confirmă sau infirmă insuficiența altor măsuri preventive, temeiurile de aplicare a arestării preventive și a arestării la domiciliu.

(2) Înainte de a fi depuse la judecătorul de instrucție, demersul cu privire la aplicarea sau prelungirea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu, împreună cu toate materialele și probele anexate la acesta, care confirmă sau infirmă temeiurile de aplicare sau prelungire a măsurii, se prezintă în prealabil învinuitului asistat de apărător sau apărătorului său, care confirmă în scris că a luat cunoștință de acestea. În cazul în care învinuitul refuză sau dacă avocatul se află în imposibilitate să ia cunoștință de demers, de materialele și probele anexate la acesta, procurorul consemnează acest fapt și transmite neîntârziat demersul, materialele și probele anexate la acesta judecătorului de instrucție, care, la solicitarea învinuitului ori a avocatului său, le va oferi acestora suficient timp pentru a lua cunoștință de conținutul lor înainte de începerea ședinței” [116].

Așadar, procurorul care consideră că, într-o anumită cauză penală, în privința învinuitului este necesară aplicarea arestului preventiv, urmează în termen de 48 de ore după reținere să înainteze, judecătorului de instrucție, demersul cu toate probele pe care le consideră relevante și suficiente de a convinge instanța, că învinuitul trebuie să fie izolat de societate.

Este de menționat că, potrivit practicii Curții Europene a Drepturilor Omului, „[...] dispunerea detenției unei persoane doar în baza demersului procurorului și în absența altor materiale în sprijinul acestuia este contrară exigențelor articolului 5 § 3 al Convenției” [15].

În interiorul acestui termen de 48 de ore, procurorul este obligat mai întâi să pună persoana sub învinuire, în conformitate cu art. 281-282 din *Codul de procedură penală*, dacă persoana nu a avut un asemenea statut până la reținerea sa.

Un aspect important consistă în faptul că procurorul, în conformitate cu art. 308 alin. (2) din *Codul de procedură penală*, înainte de depunerea demersului privind aplicarea arestului

preventiv sau la domiciliu, este obligată să-l prezinte în prealabil învinuitului asistat de apărător sau apărătorului său, care să confirme recepționarea acestuia.

În unele cazuri, această procedură este omisă de către procurori, iar demersurile cu probele anexate se prezintă înainte de ședința de judecată. Aici trebuie de menționat că nerespectarea acestei proceduri în practică nu atrage după sine respingerea demersurilor pe acest temei de către instanță, deși cu prisosință partea apărării pledează pentru respingerea demersului în ședința de judecată anume pe acest motiv.

În același mod se procedează și în cazul înaintării demersurilor la prelungirea măsurii preventive, unde legiuitorul a specificat că, ...[d]emersul de prelungire a arestării se depune cu cel puțin 5 zile¹ până la expirarea termenului de arestare. În caz de nerespectare a acestor termene, judecătorul de instrucție, fără a convoca ședința, printr-o încheiere motivată, respinge demersul” [56].

Nu putem să nu fim de acord cu opinia cercetătorilor care consideră oportună modificarea art. 232 alin. (2) CPP în sensul de a reglementa în mod expres că demersul de aplicare a arestării preventive, arestării la domiciliu și de prelungire a acestor măsuri, se consideră depuse în termen, dacă data la care a fost înregistrat în cancelaria instanței respective se încadrează în termenul cerut de lege pentru realizarea lor [126].

În tot cazul, în faza de urmărire penală, examinarea demersului la arest se face de regulă în ședință închisă. Dar „[î]nvinuitul poate solicita examinarea demersului privind aplicarea, prelungirea arestării preventive sau a arestării la domiciliu în ședință publică. Judecătorul de instrucție, consultând opinia procurorului, dispune examinarea demersului în ședință publică. «Examinarea demersurilor de aplicare a arestului preventiv în ședințe publice ar putea responsabiliza judecătorii de instrucție să trateze cu mai multă seriozitate acest subiect și să îmbunătățească și calitatea hotărârilor adoptate» [...] [126].

---

¹ Înainte de a fi depuse la judecătorul de instrucție, un exemplar al demersului cu privire la aplicarea arestării preventive sau a arestării la domiciliu, împreună cu toate materialele și probele anexate la acesta, care confirmă sau infirmă temeiurile de aplicare, se prezintă în prealabil învinuitului asistat de apărător sau apărătorului său, care confirmă în scris, în conținutul demersului ce urmează a fi depus în instanța de judecată, că a luat cunoștință de acestea.

În acest sens, procurorul conducător al urmăririi penale, imediat după întocmirea demersului, va informa învinuitul și/sau apărătorul acestuia despre intenția de a depune demersul privind aplicarea măsurii preventive judecătorului de instrucție, în cazul existenței posibilității demersul va fi înmănat personal contra semnătură învinuitului asistat de apărător sau apărătorului său, iar în cazul imposibilității prezenței învinuitului și/sau apărătorului, demersul însoțit de actele anexate se vor expedia în adresa apărătorului prin intermediul mijloacelor tehnice disponibile (poșta electronică, alte aplicații de comunicare ce pot asigura transmiterea de informații), solicitând confirmarea recepționării și va consemna acest fapt în textul demersului ce urmează a fi depus judecătorului de instrucție.

În cazul în care învinuitul refuză sau dacă avocatul se află în imposibilitate să ia cunoștință de demers, de materialele și probele anexate la acesta, procurorul consemnează acest fapt și transmite neîntârziat demersul, materialele și probele anexate la acesta judecătorului de instrucție, care, la solicitarea învinuitului ori a avocatului său, le va oferi acestora suficient timp pentru a lua cunoștință de conținutul lor înainte de începerea ședinței.

Trebuie de notat că, deși legiuitorul, în conformitate cu art. 308 alin. (5) din *Codul de procedură penală*, îngăduie de a defăşura şedinţele de examinare a demersului privind aplicarea sau prelungirea arestului preventiv sau arestului la domiciliu în şedinţă publică, totuşi, în cele mai multe cazuri asemenea cereri se resping de către judecătorul de instrucţie. Motivele de respingere adesea survin din partea procurorului care susţine că desfăşurarea şedinţei în mod public poate afecta interesele achetei în continuare, întrucât în timpul exprimării poziţiei procesuale a participanţilor în şedinţă publică, se pot furniza informaţii ce ar afecta principiul confidenţialităţii urmăririi penale.

Astfel, în asemenea circumstanţe, considerăm că cererea privind desfăşurarea şedinţelor în mod public de aplicare sau prelungire a măsurilor preventive privative de libertate poate fi admisă de către judecătorul de instrucţie în cazul în care nu se afectează moralitatea, ordinea publică sau securitatea naţională, când interesele minorilor sau protecţia vieţii private a părţilor în proces o cer, sau în măsura considerată strict necesară de către instanţă când, din cauza unor împrejurări speciale, publicitatea ar putea să prejudicieze interesele justiţiei, așa după cum prevede art. 18 din *Codul de procedură penală*.

În alt caz, cererea poate fi admisă la o etapă avansată a urmăririi penale, atunci când furnizarea unor date din dosar nu va afecta procesul sau în cazul în care au fost administrate practic toate probele de către organul de urmărire penală și cauza în curând urmează a fi expediată în instanţa de judecată. De altfel, examinarea demersului în şedinţă publică vine în contradicţie cu art. 212 alin. (1) din *Codul de procedură penală*, care reglementează că „[m]aterialele urmăririi penale nu pot fi date publicităţii decât cu autorizaţia persoanei care efectuează urmărirea penală și numai în măsura în care ea consideră că aceasta este posibil, cu respectarea prezumţiei de nevinovăţie, și ca să nu fie afectate interesele altor persoane și ale desfășurării urmăririi penale în condițiile Legii nr. 133 din 8 iulie 2011 privind protecția datelor cu caracter personal” [56].

O altă chestiune, care trebuie analizată, este legată de audierea martorului în cadrul procedurilor de aplicare sau prelungire a arestului preventiv. La art. 308 alin. (4) din *Codul de procedură penală*, legiuitorul a prevăzut că „[d]emersul cu privire la aplicarea sau prelungirea arestării preventive ori a arestării la domiciliu se examinează fără întârziere de către judecătorul de instrucţie, în şedinţă închisă, cu participarea procurorului, avocatului, învinuitului, cu excepţia cazului în care învinuitul se eschivează de la participarea la judecată sau de la urmărirea penală și este anunţat în căutare. La şedinţă pot participa reprezentantul legal al învinuitului și martorii invitați de procuror sau de învinuit ori de avocat. Procurorul asigură participarea la şedinţa de judecată a învinuitului reţinut, înştiinţează avocatul și reprezentantul legal al învinuitului, precum

și martorii invitați de acesta. Învinuitul sau avocatul înștiințează martorii invitați de el. În cazul neprezentării avocatului înștiințat, judecătorul de instrucție îl asigură pe învinuit cu avocat din oficiu, în conformitate cu Legea nr.198-XVI din 26 iulie 2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat. Neprezentarea martorilor invitați din partea procurorului, a învinuitului sau a avocatului său nu împiedică examinarea demersului.” [56].

Cu toate acestea, în cauza *Feraru contra Moldovei*, Curtea Europeană a constatat că a avut loc o violare a articolului 5 § 4 al Convenției în privința omisiunii de a audia martorul [15].

Potrivit opiniei Curții Europene, refuzul de a audia un martor din partea apărării, fără a oferi nicio explicație, de ce respinge audierea martorului din partea apărării în procedura de aplicare a măsurii preventive, arestul preventiv este în contradicție cu art. 5 § 4 al Convenției și încalcă drepturile reclamantului în acest sens.

Este rațional ca în cazul în care se cere audierea martorilor în sensul art. 308 alin. (4) din *Codul de procedură penală*, instanța de judecată să admită acest demers al părții apărării. Or, aceasta este o parte esențială a dreptului la un proces echitabil și a egalității armelor în proces. Deși legislația procesual penală nu prevede condițiile de audiere a martorului în asemenea situații, dar instanța de judecată trebuie să manifeste maximă diligență, ca martorul să se refere în declarațiile sale doar la chestiuni ce țin de temeuri și motivele aplicării, prelungirii, înlocuirii sau revocării măsurilor preventive.

Pe această dimensiune, în cauza *Țurcan și Țurcan contra Moldovei*, Curtea Europeană a statuat că „În această cauză, nu s-a disputat faptul că singurul temei pentru arestul la domiciliu al lui V.T., dispus la 22 noiembrie 2005, a fost pretinsa sa influență asupra martorului C.N. [...]. Curtea consideră că, astfel, declarațiile lui C.N. constituiau un element important pentru determinarea faptului dacă V.T. a exercitat presiuni asupra ei și dacă el trebuia din nou arestat. Omisiunea de a o audia a lipsit apărarea de singura sa șansă de a-l convinge pe judecătorul de instrucție de lipsa vreunui motiv pentru arestarea reclamantului” [45].

O altă garanție care urmează a fi respectată de către instanța de judecată și mai cu seamă procurorul care solicită aplicarea sau prelungirea măsurilor preventive privative de libertate este accesul părților la materialele anexate la demers, care vizează nemijlocit măsura preventivă.

În context, Curtea Europeană a obiectat că „[În cazul unei persoane a cărei detenție cade sub incidența articolului 5 § 1 (c), o ședință judiciară este necesară. Având în vedere impactul dramatic al privării de libertate asupra drepturilor fundamentale ale persoanei în cauză, în circumstanțele unei investigații în derulare, procedurile desfășurate în temeiul articolului 5 § 4 din Convenție trebuie, în principiu, să întrunească, în cea mai mare măsură posibilă, cerințele de bază ale unui proces [...].

Egalitatea armelor nu este asigurată dacă părții apărării îi este negat accesul la acele documente din dosarul penal care sunt esențiale pentru a contesta, în mod efectiv, legalitatea, în sensul Convenției, a detenției clientului său [...]. Conceptul de legalitate a detenției nu se limitează la conformarea cu cerințele procedurale prevăzute de legislația națională, dar se referă și la caracterul rezonabil al bănuielii în temeiul căreia se aplică arestul, legitimitatea scopului urmărit prin arest și la justificarea detenției care rezultă din acesta. Curtea recunoaște necesitatea ca urmărirea penală să fie desfășurată într-un mod eficient, ceea ce poate presupune că o parte din informațiile colectate în timpul acestora trebuie păstrată în secret pentru a împiedica suspectii să altereze probele și să submineze efectuarea justiției. Totuși acest scop legitim nu ar putea fi îndeplinit pe seama unor restricții substanțiale asupra drepturilor părții apărării [...]” [48].

În partea ce ține de respectarea dreptului la apărare, Curtea Europeană nu a constatat o violare a art. 5 § 4 din Convenție în cauza *Leva contra Republicii Moldova*, în care reclamantul s-a plâns inclusiv pe faptul că atunci când se afla în custodia statului, nu i s-a permis să fie asistat de un avocat ales. Astfel, Curtea a notat că, „[î]n cele din urmă, referitor la plângerea lui S.L. că inițial nu i s-a permis să fie reprezentat de un avocat ales de el, Curtea notează că dânsul a fost de fapt asistat de un avocat din oficiu, având în vedere imposibilitatea acestuia de a-și aminti numărul de telefon al avocatului său. Mai mult, la momentul respectiv, el nu a informat ofițerul de urmărire penală despre existența vreunui motiv pentru a nu avea încredere în avocatul numit din oficiu și nici nu a solicitat localizarea avocatului său de către o altă persoană, precum a făcut fiul său [...]. Mai important, S.L. nu a susținut că declarațiile sale făcute în prezența avocatului respectiv au fost obținute prin aplicarea vreunei forme de constrângere sau că acestea ar fi afectat în mod negativ desfășurarea procedurilor în privința sa [...]. În asemenea circumstanțe, Curtea constată că în această privință nu a avut loc o încălcare a dreptului lui S.L. de a fi reprezentat de un avocat” [27].

Dreptul la apărare, în contextul măsurilor preventive ce implică arestul, este o garanție care trebuie respectată în tot cazul. Practica juridiciară ne arată că acest drept cu prisosință este respectat de către instanța de judecată sau de către procurorii antrenați în acest sens.

Însă anumite situații, când apărătorul ales de către învinuit nu se prezintă la ședința de judecată, unde urmează să se examineze aplicarea sau prelungirea măsurii preventive, pot fi create intenționat, astfel ca să nu se reușească desemnarea avocatului din oficiu. Sau avocatul din oficiu, care se prezintă la examinarea demersului, să solicite termen pentru a lua cunoștință de demersul și materialele anexe.

Referitor la termenele de depunere a demersului în ordinea art. 308 din Codul de procedură penală, este oportun de a aminti hotărârea în cauza *Ialamov v. Republica Moldova*, în care Curtea a constatat încălcarea articolului 5 § 1 din CEDO, Curtea concluzionând că acceptarea demersului procurorului de prelungire a arestului preventiv în privința reclamantului a fost contrară dreptului național, iar dispunerea arestării preventive a acestuia ilegală.

În fapt, în timpul judecării cauzei, durata arestului preventiv aplicat față de reclamant a fost prelungită de mai multe ori. Una dintre prelungiri vizează perioada lunii septembrie 2009, când, cu două zile înaintea expirării termenului de arest stabilit prin încheierea anterioară, procurorul pe caz a depus un demers pentru prelungirea măsurii preventive. Cererea procurorului a fost acceptată de instanța de judecată, iar arestul preventiv aplicat reclamantului a fost prelungit cu 25 de zile. Reclamantul a contestat încheierea instanței, considerând că aceasta încălca normele procesual-penale care stabilesc că procurorul trebuie să înainteze un astfel de demers cu cel puțin cinci zile înainte de expirarea perioadei de arest. La rândul său, Curtea de Apel Chișinău a respins recursul reclamantului, fără a oferi un răspuns la acest argument.

Astfel, reclamantul a invocat în fața Curții încălcarea art. 5 din Convenție, motivând că, la 29 septembrie 2009, arestul preventiv a fost prelungit în mod ilegal. Deși Guvernul a invocat că termenul-limită de cinci zile, prevăzut de *Codul de procedură penală*, nu era obligatoriu, Curtea a considerat că nicio limitare a libertății nu este compatibilă cu Convenția, decât dacă este legală și în conformitate cu prevederile dreptului național.

Curtea a considerat că argumentul Guvernului nu este susținut de alte prevederi procesuale-penale, care prevăd în mod clar că eșecul de a respecta termenul pentru exercitarea unui drept procesual penal presupune pierderea acestui drept și nulitatea actului efectuat peste termen [20].

Din altă optică, trebuie de menționat că, în cazul în care procurorul a omis etapa de prezentare a demersului cu materialele anexe părții apărării și le-a prezentat înainte de ședința de judecată sau chiar în ședința de judecată, acest motiv nu poate fi considerat plauzibil de a respinge demersul de către instanța de judecată. Cu alte cuvinte, încălcarea acestei proceduri este una remediabilă, instanța de judecată poate acorda un termen suplimentar părților pentru a lua cunoștință de materialele prezentate de către procuror în vederea aplicării sau prelungirii măsurii preventive.

Astfel, potrivit art. 176 alin. (1) din *Codul de procedură penală*, „măsurile preventive pot fi aplicate de către procuror, din oficiu ori la propunerea organului de urmărire penală, sau, după caz, de către instanța de judecată numai în cazurile în care există suficiente temeiuri rezonabile, susținute prin probe, de a presupune că bănuitul, învinuitul, inculpatul ar putea să se ascundă de

organul de urmărire penală sau de instanță, să exercite presiune asupra martorilor, să nimicească sau să deterioreze mijloacele de probă sau să împiedice într-un alt mod stabilirea adevărului în procesul penal, să săvârșească alte infracțiuni ori că punerea în libertate a acestuia va cauza dezordine publică” [56].

Un alt element al instituției arestului preventiv, este prelungirea măsurii, astfel încât învinuitul sau inculpatul să fie menținut în detenție continuă. Aparent, prevederile art. 308 din *Codul de procedură penală*, menționat *supra*, îndeplinesc condiția triplului test format din trei criterii, cum ar fi: claritatea, accesibilitatea și previzibilitatea legii. Condiția data se încadrează în *principiul legalității procesului penal*, iar, potrivit pct. 58 din Hotărârea Curții Constituționale nr. 3 din 23.02.2016, „cerința «legalității» presupune că atât circumstanțele pe care se bazează acuzațiile aduse, cât și condițiile pentru aplicarea privării de libertate sunt, pe măsura posibilității, prevăzute de lege în mod clar, astfel încât legea să fie previzibilă în aplicare” [90].

Pe această dimensiune, Curtea Europeană reamintește în jurisprudența sa constantă „...conform căreia, atunci când se face referire la o măsură privativă de libertate, este deosebit de important să se respecte principiul general al securității juridice. În consecință, este esențial să fie clar definite condițiile lipirii de libertate în temeiul dreptului intern și ca legea însăși să fie previzibilă în aplicarea sa, spre a întruni criteriul de «legalitate» stabilit de convenție, care impune ca orice lege să fie suficient de precisă pentru a permite cetățeanului - înconjurându-se la nevoie de consilieri pregătiți - să prevadă, într-un mod rezonabil în circumstanțele cauzei, consecințele ce pot deriva dintr-un anumit act” [10].

În acest sens, interpretând dispoziția art. 308 din *Codul de procedură penală*, se desprinde ca necesitate practică, ca în cazul prelungirii arestului preventiv sau arestării la domiciliu, procurorul este obligat să prezinte probe noi care să justifice arestarea continuă.

Această practică este susținută de raționamentul Curții Europene a Drepturilor Omului în hotărârile sale, unde statuează că: „...conform articolului 5 § 3 al Convenției, o persoană acuzată de săvârșirea unei infracțiuni trebuie să fie întotdeauna eliberată în cursul procedurii, cu excepția cazului când statul poate dovedi că există motive „relevante și suficiente” care să justifice detenția continuă a persoanei” [42].

La fel, Curtea Europeană a constatat că instanțele judecătorești naționale s-au limitat la parafrizarea motivelor pentru arestarea preventivă, prevăzute de *Codul de procedură penală*, fără a explica cum se aplică ele în cazul reclamantului.

Într-o altă cauză s-a menționat că instanțele naționale trebuie să exercite un control asupra menținerii în arest preventiv a unei persoane, pentru a garanta liberarea sa atunci când condițiile nu mai justifică privarea de libertate. Cel puțin în perioada inițială, existența unor motive

verosimile poate justifica detenția, dar vine un moment în care acestea nu mai sunt suficiente. Având în vedere că nu se poate aprecia în mod abstract caracterul rezonabil al perioadei de detenție, ci acesta trebuie verificat în fiecare caz în funcție de particularitățile cauzei, nu există o perioadă fixă aplicabilă fiecărei cauze [21].

În această accepțiune se expune Curtea Europeană în cauza *Străisteanu și alții contra Moldovei*, astfel se „[...] notează că încheierea din 18 august 2005 privind eliberarea reclamantului din detenție nu a fost contestată de către procuror și, prin urmare, era în vigoare. În loc să se conformeze acesteia, procurorul a încercat să o ocolească prin depunerea demersului la o altă instanță judecătorească și prin invocarea unui episod al preinsei infracțiuni comise de către reclamant drept o infracțiune separată. Acea instanță a dispus prelungirea mandatului de arest a reclamantului fără a aduce motive noi pentru detenție” [41].

Pe de altă parte, prin Legea nr. 100 din 26.05.2016, a fost modificat și conținutul art. 186 alin. (4) din *Codul de procedură penală*, prin care s-a stabilit că „termenul arestului poate fi prelungit doar atunci când alte măsuri preventive neprivative de libertate nu sunt suficiente pentru a înlătura riscurile care justifică aplicarea arestului preventiv și și-au păstrat actualitatea condițiile și criteriile stipulate la art. 175, 176 și 185” [117]. Din sensul legii, se relevă faptul că prelungirea arestului preventiv se poate realiza doar atunci când temeiurile și motivele, care au stat inițial la baza aplicării măsurii preventive, nu au pierdut din importanța sa și sunt suficiente și convingătoare pentru a menține în continuare persoana în arest. Pe cale de consecință, probele care au justificat inițial arestul preventiv și ele își păstrează actualitatea, fiind valabile în raport cu circumstanțele invocate de către părți la etapa aplicării arestului preventiv.

Mai mult, pe acest subiect s-a expus și Curtea Constituțională a Republicii Moldova, care la pct. 40 din Hotărârea nr. 40 din 21.12.2017 a afirmat că „[...] prelungirea arestului preventiv trebuie efectuată cu o periodicitate care să ofere posibilitatea probării necesității menținerii persoanei în arest în continuare. În egală măsură, este necesară identificarea tuturor aspectelor concrete privind riscul punerii în libertate a unei persoane aflate în stare de arest preventiv, fiind necesară examinarea modalităților alternative privării de libertate. Astfel, orice prelungire a arestului în fapt se desfășoară potrivit unei proceduri similare celei ce ține de aplicarea inițială a arestului. Prin urmare, la prelungirea arestului judecătorul trebuie să se ghideze de aceleași reguli și motive ce au determinat aplicarea inițială a arestului” [90].

Cu toate acestea, art. 308 din *Codul de procedură penală* obligă procurorul ca, la fiecare demers de prelungire a arestului preventive, să fie anexate probe suficiente și convingătoare în vederea demonstrării necesității arestării. Observăm că normele menționate mai sus se află într-o discordanță juridică ce ridică diferite interpretări în practica judiciară.

Astfel, neconcordanța normelor la nivel intern dezvoltă o practică instabilă ce are, ca repercusiuni, aplicarea eronată a dreptului. De aceea, este relevant ca la prelungirea măsurii preventive – arestul preventiv, atât procurorul, cât și instanța trebuie să depună maximă diligență întru respectarea principiului legalității privării de libertate.

Cu referire la prezentarea de noi probe care justifică detenția continuă nu putem susține în totalitate acest deziderat, ori art. 186 alin. (4) din *Codul de procedură penală* prevede ca condiție că termenul de arest poate fi prelungit atunci când motivele inițiale care au stat la baza aplicării arestului și-au păstrat actualitatea.

În această ordine de idei, riscurile invocate de jurisprudența CEDO le putem raporta și în cazul necesității aplicării arestării la domiciliu, fiindcă așa cum explică pct. 4) al art. 6 din Codul de procedură penală, arestarea este o *măsură preventivă aplicată în baza unei hotărâri judecătorești în condițiile legii*. Or, apelând la norma generală în coroborare cu art. 188 alin. (2) din Codul de procedură penală, arestarea la domiciliu se aplică față de învinuit, inculpat în baza hotărârii judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată în modul prevăzut în art.185 și 186, în condițiile care permit aplicarea măsurii preventive sub formă de arest, însă izolarea lui totală nu este rațională în legătură cu vârsta, starea sănătății, starea familială sau cu alte împrejurări.

Însă, în practică, organele de drept întâmpină dificultăți la asigurarea executării măsurii preventive – arestarea la domiciliu – care, odată aplicată, este însoțită de anumite restricții, și anume: 1) *interzicerea de a ieși din locuință*; 2) *limitarea convorbirilor telefonice, recepționării și expedierii trimerilor poștale și utilizării altor mijloace de comunicare*; 3) *interzicerea comunicării cu anumite persoane și primirea pe cineva în locuința sa*. (4) *Persoana arestată la domiciliu poate fi supusă obligațiilor: 1) de a menține în stare de funcționare mijloacele electronice de control și de a le purta permanent; 2) de a răspunde la semnalele de control sau de a emite semnale telefonice de control, de a se prezenta personal la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată la timpul fixat*.

În acest sens, în anumite cauze penale există riscul eschivării învinuitului/inculpatului din fața organelor de drept, iar instanța de judecată, considerând rațional și rezonabil la caz, aplică arestarea la domiciliu față de figuranți.

În consecință, ultimii găsesc metode de a părăsi hotarele țării, mai ales profitând de zona necontrolată a Transnistriei. Astfel, eschivându-se de la urmărirea penală. În prezent, un mecanism consolidat care să asigure nepărăsirea față de învinuit sau inculpat a domiciliului nu există.

O situație similară e și în cazul existenței riscului influențării martorilor, părții vătămate sau altor coparticipanți în cauza penală, de către învinuit sau inculpate, în cazul în care instanța îi aplică restricția de a comunica cu cineva prin intermediul apelurilor telefonice sau expedirea scrisorilor etc. Monitorizarea acestor acțiuni este imposibilă, fiindcă persoanele arestate au acces la tehnica de comunicare și astfel pot influența participanții la proces, fără a fi sesizați de către organele care trebuie să supravegheze acest fapt.

După cum am menționat, art. 5 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, intitulat dreptul la libertate și la siguranța persoanei, este un drept fundamental, care impune statelor semnatare anumite standarde în cazul procedurilor penale, unde nemijlocit se aplică cele mai aspre măsuri preventive față de justițiabil.

De aceea, raționamentul Curții Europene este îndreptat primordial spre cercetarea persoanei în libertate și acest principiu îl reflectă majoritatea hotărârilor adoptate pe art. 5 din Convenție. Pe această dimensiune, la pct. 53 din hotărârea *Becciev contra Republicii Moldova*, Curtea a obiectat că „O persoană acuzată de săvârșirea unei infracțiuni trebuie să fie întotdeauna eliberată în cursul procedurii, decât dacă statul poate dovedi că există motive «relevante și suficiente» care să justifice detenția continuă a persoanei” [3].

Deși obligațiile pozitive la care sunt ținute statele-părți nu sunt conținute în mod expres în textul Convenției, și având în vedere că acestea pot pune pe seama statelor sarcini considerabile financiare sau organizaționale, este justificat faptul că Curtea a combinat introducerea conceptului de obligații pozitive cu admiterea unei largi marje de apreciere respectivelor state pentru a determina care anume măsură de acțiuni afirmative se cere ca dreptul sau libertatea vizată să fie eficientă.

Astfel, aceste standarde pot fi numite și obligații pozitive a statului față de actul de justiție în ansamblu și mai cu seamă atunci când la baza unui raport juridic dintre două sau mai multe părți, una dintre ele este statul. În acest sens, la aplicarea măsurilor preventive, care includ arestul, statul este obligat să respecte toate garanțiile prevăzute de Convenție, dar și pe cele prevăzute de dreptul intern.

Prin urmare, *Codul de procedură penală* s-a raliat la aceste necesități juridice, prin implementarea unui mecanism de aplicare a măsurilor preventive privative de libertate, asamblat cu instrumente necesare pentru părțile participante la procesul penal.

Așadar, legiuitorul, la art. 308 alin. (1) din *Codul de procedură penală*, a prevăzut o modalitate de aplicare și prelungire a măsurilor preventive privative de libertate, conform textului: „Constatând insuficiența altor măsuri preventive neprivative de libertate pentru înlăturarea riscurilor prevăzute la art. 176 alin. (1) și necesitatea aplicării față de învinuit a

măsurii arestării preventive, arestării la domiciliu ori de a prelungi durata Ținerii sub arest, procurorul înaintează în instanța judecătorească un demers. În demersul procurorului se indică fapta care face obiectul învinuirii, prevederile legale în care aceasta se încadrează și pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită, circumstanțele, însoțite de probe pertinente, din care rezultă bănuiala rezonabilă că învinuitul a săvârșit fapta, circumstanțele care justifică insuficiența altor măsuri preventive, motivele, temeiurile și necesitatea de aplicare a arestării preventive sau a arestării la domiciliu potrivit condițiilor și criteriilor stabilite la art. 176, 185 și 186, argumentele și circumstanțele de fapt și lista probelor în susținerea demersului, precum și faptul că învinuitului i s-au explicat consecințele generate de încălcarea măsurii preventive. La demers se anexează toate materialele și probele care confirmă sau infirmă insuficiența altor măsuri preventive, temeiurile de aplicare a arestării preventive și a arestării la domiciliu” [56].

Reiterăm că această normă se află într-o coroborare cu art. 185 și art.186 din *Codul de procedură penală*, care nemijlocit explică măsura preventivă – arestul preventiv. Observăm scoaterea în prim-plan a faptului că arestul preventiv este o măsură excepțională, astfel, organele de drept până a se determina de a recurge la înaintarea demersului cu privire la aplicarea arestului, trebuie constatate că alte măsuri preventive sunt ineficiente pentru înlăturarea riscurilor prevăzute de art. 176 din Codul de procedură penală.

Cu privire la termenele prevăzute de lege pentru menținerea persoanei în arest, în Constituția Republicii Moldova, la art. 25 alin.(4), este statuat că: „Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în instanța judecătorească ierarhic superioară. Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult până la 12 luni” [61].

În acest mod, punctul de pornire în definitivarea termenelor prevăzute de legislația internă este norma constituțională.

Prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 3 din 23.02.2016 privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din Codul de procedură penală (termenul arestului preventiv), au fost impuse modificări radicale la Codul de procedură penală și mai concret norma procesuală prevăzută de art. 186.

Așadar, dreptul la judecarea cauzei într-un termen rezonabil reprezintă un deziderat pentru cei care înfăptuiesc justiția sau care participă la înfăptuirea ei. De aceea Curtea a menționat, la pct. 78-80 din hotărâre, că „...principiul termenului rezonabil al procesului penal reprezintă un element al aplicării dreptului la un proces echitabil. Conform acestui principiu, organele de urmărire penală și instanțele de judecată au obligația de a asigura soluționarea

cauzelor penale într-un termen rezonabil. Procesul penal, în ansamblul său, trebuie să se desfășoare cu celeritate (rapiditate). Durata unei proceduri, atât la nivelul unei proceduri de arestare, cât și la nivelul unei proceduri de judecată în fond asupra unei acuzații, este tratată de Convenția Europeană în art. 5, respectiv, art. 6 § 1 și § 3 lit. a). Arestul este o măsură temporară, deoarece se dispune pentru o durată determinată de timp. De asemenea, este o măsură provizorie, deoarece durează atât timp cât sunt prezente împrejurările pentru care a fost dispusă și se revocă imediat ce acestea au dispărut.

În felul acesta, prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 3 din 23.02.2016, au fost declarate neconstituționale alineatele (3), (5), (8) și (9) ale art. 186 din *Codul de procedură penală*, care aveau următorul conținut: „(3) În cazuri excepționale, în funcție de complexitatea cauzei penale, de gravitatea infracțiunii și în caz de pericol al dispariției învinuitului ori de risc al exercitării din partea lui a presiunii asupra martorilor sau al nimicirii ori deteriorării mijloacelor de probă, durata ținerii învinuitului în stare de arest preventiv la faza urmăririi penale poate fi prelungită:

1) până la 6 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă maximă de până la 15 ani închisoare;

2) până la 12 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă maximă de până la 25 de ani închisoare sau detențiune pe viață.

(5) Fiecare prelungire a duratei arestării preventive nu poate depăși 30 de zile în faza urmăririi penale și 90 de zile în faza judecării cauzei.

(8) După trimiterea cauzei în instanța de judecată, termenul judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de arest, din ziua primirii cauzei în instanța de judecată și până la pronunțarea sentinței, nu poate depăși 6 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de până la 15 ani închisoare, și 12 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de până la 25 de ani închisoare sau detențiune pe viață.

(9) După expirarea termenelor stabilite la alin. (5) și (8), termenul judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de arest poate fi prelungit doar în cazuri excepționale, la demersul procurorului, printr-o încheiere motivată a instanței care judecă cauza, de fiecare dată cu 3 luni până la pronunțarea sentinței” [89].

În consecință, având drept punct de reper Hotărârea Curții Constituționale, Parlamentul Republicii Moldova, în data de 26.05.2016, a schimbat radical conținutul art. 186 din *Codul de procedură penală*, care explică termenul ținerii persoanei în arest și prelungirea lui.

Prin novația în cauză, prelungirea măsurilor procesuale de constrângere ce prevăd arestul, poate fi pe un termen de până la 30 de zile, indiferent de faza în care se află cauza penală, fie în faza de urmărire penală, fie în faza de judecată. Așadar, a fost exclus termenul exagerat de îndelungat de 90 de zile, care putea fi prelungit în faza de judecată.

Această modificare este una binevenită pentru mecanismul procesual al măsurilor de constrângere, deoarece este foarte important ca, o dată la 30 zile, învinuitul sau inculpatul să fie adus în fața instanței pentru a evalua necesitatea de a-l menține în continuare în stare de arest.

Adițional, acest termen responsabilizează atât organul de urmărire penală, cât și instanța de judecată de a respecta principiul termenului rezonabil al urmăririi procesului, mai ales că în cazul dosarelor cu persoane în stare de arest, cauza penală se va judeca cu celeritate.

Însă judecătorul de instrucție sau instanța de judecată nu este îngrădită de dreptul de a admite demersul parțial privind aplicarea sau prelungirea măsurii preventive și a reduce acest termen la 20 de zile sau mai puțin.

Acest mecanism juridic de reducere a termenului de menținere în stare de arest a învinuitului sau inculpatului, pe cauzele complexe unde e necesar de efectuat un volum mare de acțiuni de urmărire penală, nu întotdeauna este justificat. De pildă, în speța următoare, instanța, examinând al treilea demers privind prelungirea măsurii preventive, arestul preventiv, l-a admis parțial și a prelungit cu 20 de zile termenul de arest. În partea motivantă a hotărârii sale, instanța a menționat că: „Instanța ține cont de faptul că urmărirea penală este în stadia de acumulare a probelor și pentru a da posibilitatea organului de urmărire penală de a colecta probatoriul pe marginea cauzei fără a influența mersul urmăririi penale de către învinuită, instanța conchide că este necesar de admis parțial demersul procurorului, deoarece în cazul examinat sunt prezente temeiurile indicate mai sus pentru privarea provizorie de libertate” [98].

Prin urmare, partea apărării contestă încheierile respective cu recurs, care se examinează peste aproximativ 7-10 zile de la pronunțarea judecătorului de instrucție, unde Curtea de Apel, dacă menține fără modificări ultima încheiere, procurorul în scurt timp de la pronunțare se pomenește în situația de a depune un nou demers de prelungire a termenului de arest preventiv, fapt ce îngreunează activitatea organului de urmărire penală, care, în loc să se concentreze pe segmentul de acumulare a probelor în faza incipientă a urmăririi penale, este concentrat și pe lucrările de elaborare a demersului de prelungire, de selectare și anexare a probelor pertinente la demers, avizarea avocaților, asigurarea prezenței părților în cadrul ședinței de judecată etc.

Referitor la termenul limită de 12 luni, în care persoana poate fi cercetată în stare de arest, sunt atestate anumite impedimente în derularea procesului penal. Uneori cauzele penale cu persoane în stare de arest sunt complexe. Din cauza unui număr mare de figuranți, urmează de

administrat un număr mare de probe, care necesită un timp mai îndelungat. Acest termen vine în detrimentul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, pe motiv că acesta în unele cauze poate depăși termenul menținerii inculpatului în stare de arest preventiv, ceea ce creează posibilitatea ca ultimul să se eschiveze de la judecarea cauzei, să distrugă probele sau să influențeze participanții în cauza penală.

De aceea termenul menținerii persoanelor în stare de arest trebuie să fie mai mare, or acest fapt este impus de problematicile apărute la momentul actual în practică.

Mai mult ca atât, la nivel European, nu este prevăzut un termen limită al duratei arestării. Curtea Europeană a lăsat o marjă de apreciere pe această dimensiune fiecărui stat în parte, ca autoritățile statului de sine stătător să decidă care ar fi perioada optimă a menținerii persoanei în stare de arest în cursul procesului penal. În cauza *Calmanovici împotriva României*, „Curtea reamintește că nu se poate supune unei evaluări abstracte caracterul rezonabil al duratei unei detenții .... În această privință, art. 5 § 3 din Convenție nu poate fi interpretat în sensul că ar autoriza în mod necondiționat o arestare preventivă, în măsura în care aceasta nu depășește o anumită durată. Orice menținere în arest preventiv a unui acuzat, chiar și pentru o scurtă durată, trebuie justificată în mod convingător de către autorități [6].

În sensul dat, în speța *W contra Elveției*, Curtea a stabilit, cu 5 voturi contra 4, că o durată a arestării de aproape 4 ani, fără a se dispune trimiterea în judecată, nu contravine art.5 paragraful 3 din Convenție. În fapt, reclamantul, om de afaceri elvețian, fusese arestat la data de 27 martie 1985, pentru săvârșirea de infracțiuni de natură economică și fusese trimis în judecată abia în februarie 1989. Pe parcursul investigațiilor deosebit de complexe, acesta formulase un număr de 22 de cereri de liberare, toate fiind respinse de către Camera de acuzare a cantonului Berna.

În motivarea hotărârii sale, Curtea a arătat că datorită numărului mare de martori care au fost audiați (350), de expertize efectuate și de documente contabile ce trebuiau cercetate, durata arestării nu a depășit termenul prevăzut de art. 5 paragraful 3 din Convenție, mai ales că, în momentul arestării de către judecătorul de instrucție, acesta avusese în vedere pericolul de sustragere de la proces, de influențare a desfășurării justiției și săvârșire de noi infracțiuni. În aceste condiții, dreptul acuzatului arestat de a i se examina cauza de celeritate nu trebuie să impiețeze asupra efortului instanțelor de îndeplinire cu diligență a funcțiilor lor, astfel că durata arestării a fost în principal urmarea complexității deosebite a cazului și comportamentului reclamantului.

Astfel, Curtea Europeană a reiterat că: „[...] termenul rezonabil nu poate fi apreciat *in abstracto* [...] caracterul rezonabil al continuării detenției unui acuzat trebuie evaluat în fiecare

caz în funcție de particularitățile sale [...]. Continuarea detenției poate fi justificată într-un anumit caz numai dacă există indicii specifice ale unei veritabile cerințe de interes public care, în ciuda prezumției de nevinovăție, depășește regula respectării libertății individuale.

În primul rând, revine autorităților judiciare naționale să examineze toate împrejurările care susțin sau împotriva existenței unei astfel de cerințe și să le precizeze în deciziile lor privind cererile de eliberare.

Persistența suspiciunii rezonabile că persoana arestată a săvârșit o infracțiune este o condiție sine qua non pentru legalitatea continuării detenției, dar după un anumit interval de timp nu mai este suficientă: Curtea trebuie apoi să stabilească dacă celelalte motive invocate de autoritățile judiciare au continuat să justifice privarea de libertate. În cazul în care astfel de motive au fost »relevante« și «suficiente», Curtea trebuie, de asemenea, să verifice dacă autoritățile naționale competente au manifestat o „diligență deosebită” în desfășurarea procedurii [...] [49].

Perioada care urmează a fi luată în considerație începe când învinuitul este arestat și se termină când este emisă sentința primei instanțe. După cum este stabilit de CtEDO, de exemplu, în cauza *Matznetter c. Austriei* [30]: Un învinuit ținut în arest are dreptul la urmărirea penală desfășurată în mod preferențial și cu o diligență specială [23].

Principiul dat este, de asemenea, clar subliniat în art. 186 alin. (12) CPP: „*Urmărirea penală în cauzele penale în care sunt învinuiți arestații preventiv se desfășoară de urgență și în mod preferențial.*” Același principiu este reiterat în art. 186 alin. (2) CPP: „*Perioada de ținere în arest a învinuitului, inculpatului nu poate depăși un termen rezonabil, stabilit în funcție de complexitatea investigațiilor necesare pentru descoperirea adevărului și ținând cont de obligația de celeritate în soluționarea cauzei penale în care învinuitul sau inculpatul este ținut în stare de arest.*”

Acest lucru înseamnă că procurorul are o responsabilitate specială de a asigura ca urmărirea penală să se desfășoare în mod preferențial și eficient. Mai mult, materialele dosarului trebuie să demonstreze progresul cuvenit. Lipsa unui astfel de progres este în favoarea eliberării învinuitului sau inculpatului de sub arestul preventiv sau aplicarea unei măsuri preventive mai puțin severe. Cerința diligenței speciale nu se referă doar la urmărirea penală ca atare, din punctul de vedere al timpului și resurselor, ci, de asemenea, la ordinea în care sunt realizate anumite măsuri de investigație. Dacă colectarea anumitor probe reduce riscurile care justifică arestul, aceste măsuri trebuie să fie realizate în mod prioritar pentru a minimiza necesitatea arestului. Dacă, de exemplu, drept justificare pentru arest este posibilitatea că învinuitul va

exercita influență asupra anumitor martori, acești martori trebuie să fie audiați în regim de urgență, pentru a atenua riscul.

Desigur, învinuitul nu este obligat să coopereze cu organul de urmărire penală. Cu toate acestea, dacă lipsa cooperării încetinește investigația, factorul dat va fi în dezavantajul învinuitului la aprecierea duratei. După cum a fost specificat în *cauza W. c. Elveției*, § 42: „Drept urmare, aparent, durata detenției era în esență atribuită complexității excepționale a cauzei și comportamentului reclamantului. Cu siguranță, el nu era obligat să coopereze cu autoritățile, însă el trebuie să suporte consecințele asupra progresului investigației, care ar fi putut fi cauzate de atitudinea sa a eliberării” [49].

O altă chestiune de procedură, ce dezvoltă o practică negativă, se referă la termenul total de arest al minorilor. În cazul dat, legiuitorul a prevăzut expres, la art. 186 alin. (8) din *Codul de procedură penală*, că „[p]entru învinuiții, inculpații minori, durata totală de ținere în stare de arest preventiv nu poate depăși termenul de 8 luni” [56]. Astfel, în unele cazuri de o complexitate sporită, unde se examinează de exemplu, mai multe dosare conexe în privința aceluiași învinuiți/inculpați, unde este necesar de efectuat un volum mare de acțiuni de urmărire penală și măsuri speciale de investigație, termenul de 8 luni de detenție poate expira. Iar organul de urmărire penală se autosesizează pentru a porni o nouă cauză penală în privința persoanei, pe un alt capăt de acuzare și solicită aplicarea arestării minorului pentru a-l putea deține în arest.

Aferent acestui procedeu folosit în unele situații, s-a expus și Curtea Europeană, în cauza *I.E. contra Moldovei*, unde a statuat că, „[...] momentul inițierii celor două noi anchete, care coincidea cu finalul perioadei maxime de detenție din cadrul anchetei inițiale, este un element suplimentar care susține afirmațiile reclamantului potrivit cărora autoritățile au acționat cu rea-credință. Într-adevăr, inițierea celor două noi anchete în ultimele zile de arest preventiv al reclamantului a permis ca noua detenție să dureze, din nou, pentru o perioadă maximă permisă în condițiile legii – adică pentru alte patru luni.

Curtea a considerat că o astfel de separare artificială a acuzațiilor, cu scopul evident de prelungire a termenului de arest preventiv al reclamantului, constituie un element de rea-credință din partea autorităților.

Prin urmare, Curtea a constatat că detenția reclamantului după 9 decembrie 2012 a fost una arbitrară și a conchis astfel încălcarea articolului 5 §1 din Convenție” [20].

Sub aspect comparativ, în speța următoare din practica judiciară a Republicii Moldova, considerăm că instanța nu a ținut cont, la examinarea demersului privind prelungirea măsurii preventive – arestul la domiciliu pe un termen mai mare de 3 luni, de criteriile invocate mai sus: complexitatea cauzei penale (art. 243 alin. (3) lit. b) din *Codul penal* – spălare de bani în

proporții deosebit de mari); numărul de persoane audiate în calitate de martor (aproximativ 30 de persoane), peste 120 de percheziții efectuate până la data examinării demersului; aproximativ 30 de procesoare și 50 de telefoane mobile ridicate în cadrul perchezițiilor; doi complici anunțați în căutare internațională etc.

Astfel, prin încheierea din 18 octombrie 2022, emisă de Judecătoria Chișinău (sediul Ciocana), judecătorul de instrucție a dispus admiterea parțială a demersului procurorului , privind prelungirea măsurii preventive – arestul la domiciliu – pe un termen de 30 de zile și înlocuirea măsurii preventive nominalizate cu liberarea provizorie sub control judiciar, pe un termen de 30 de zile, care va fi însoțită de obligații prevăzute de art. 191 alin. (3) din *Codul de procedură penală*.

În motivarea hotărârii sale, instanța a indicat următoarele: „Verificând argumentele procurorului în raport cu probele prezentate, instanța de judecată nu identifică vreun factor care ar fi influențat acumularea probelor până la depunerea demersului.

La examinarea demersului anterio, instanța a constatat existența riscului imixtiunii în cursul normal al justiției, în cazul aflării învinuitei la libertate, pe când, la data înaintării ultimului demers, pare că riscul de împiedicare a bunei desfășurări a justiției a dispărut și, prin urmare, ar fi posibilă înlocuirea arestării la domiciliu cu liberarea provizorie sub control judiciar [103].”

Sintetizând cele invocate, instanța s-a referit la faptul că perioada de detenție – 3 luni din momentul reținerii învinuitei, afectează prezumția în favoarea eliberării persoanei. În felul acesta, luând în calcul personalitatea învinuitei și eventuala perioadă a procedurii penale, instanța a susținut că, pentru a reduce din efectul negativ al măsurii preventive și consecințele acesteia asupra limitării și lezării drepturilor acesteia pe perioada detenției, pentru a restabili echilibrul dintre cele două scopuri, care se urmăresc a fi obținute pe perioada procesului și aflării învinuitei sub incidența măsurii preventive – *obținerea unui proces sigur, corect și echitabil contra lezării în proporții cât mai reduse a dreptului învinuitului la libertate*, cu drepturile și libertățile de care este limitată învinuita.

Nu suntem de acord cu punctul de vedere al instanței de judecată, care de fapt a supus criticii termenul de 3 luni, în care învinuita a fost deținută inițial în arest preventiv, ulterior în arest la domiciliu, afirmând că acest termen este prea extins în raport cu probele acumulate în cadrul urmăririi penale și acțiunile de urmărire penală efectuate până la etapa examinării demersului.

În privința încheierii nominalizate, a fost depus recurs, unde procurorul a invocat că tocmai acest risc al eschivării s-a dovedit a unul real. Învinuita, încă până la momentul reținerii,

al punerii sub învinuire și în faza examinării demersului, a întreprins acțiuni care urmăreau distrugerea probelor.

În momentul înaintării demersului în cadrul urmăririi penale, erau efectuate măsuri speciale de investigație ca urmare au fost reținute 25 de persoane care au continuat săvârșirea faptei infracționale incriminate învinuitei. Este de înțeles că prezentarea la data examinării demersului a materialelor obținute în cadrul măsurilor speciale de investigație ar împiedica semnificativ realizarea acestora cu succes și administrarea probelor.

În același timp, în partea motivantă a recursului, procurorul s-a referit la unele aspecte sau circumstanțe neglijate de către instanță sau care nu au fost apreciate de către instanța de judecată.

Astfel, s-a precizat că organului de urmărire penală, la momentul de față, nu-i sunt cunoscute toate circumstanțele care au contribuit la comiterea infracțiunii, eventual persoanele implicate, fapte și condiții ce sunt cunoscute exclusiv doar învinuitei, care, neaflându-se în stare de arest la domiciliu, are posibilitatea să-și ascundă urmele infracțiunii, să influențeze martorii care încă nu au fost audiați sau să informeze eventualii complici despre pericolul tragerii la răspundere penală prin intermediul persoanelor terțe și al mijloacelor de comunicare moderne.

Ca urmare a examinării recursului, Colegiul Penal al Curții de Apel Chișinău a decis admiterea acestuia, casarea încheierii Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) din 18.10.2022, cu pronunțarea unei noi hotărâri, prin care admite demersul procurorului și prelungește, în privința învinuitei măsura preventivă sub formă de arest la domiciliu pe un termen de 30 de zile [69].

Cu referire la termenul maxim de detenție de 12 luni, arestul poate fi aplicat pe un termen de cel mult 12 luni, după cum este prevăzut în art. 186 alin. (6). Termenul este absolut, conform Hotărârii Curții Constituționale din februarie 2016. Curgerea termenului încetează odată cu pronunțarea sentinței de către instanța de fond. Acest lucru înseamnă că urmărirea penală, procurorii care întocmesc rechizitoriul și listează probele, pregătirile pentru ședințele de judecată și ședințele de judecată trebuie să aibă loc în acest termen, cu timp suficient alocat pentru deliberarea judecătorilor și pronunțarea sentinței după ședința de judecare a cauzei. După emiterea sentinței, dacă este solicitată prelungirea termenului de arest, termenul va fi o problemă de rezonabilitate. În cazul rejudecării cauzei după examinarea în apel, perioada în care persoana a fost ținută în arest înainte de pronunțarea sentinței în instanța de fond, trebuie să fie luată în considerație la aprecierea termenului total de arest, după cum este prevăzut în alin. (7).

Termenul maxim este legat de investigarea infracțiunii specificate în actul de învinuire - în privința aceluiași fapte și aceluiași persoane, potrivit art. 186 alin. (6). Acest lucru înseamnă că dacă pe parcursul urmăririi penale în privința învinuitului este deschis un alt dosar penal în

baza unei alte pretinse infracțiuni, poate fi depus un nou demers privind aplicarea arestării preventive pe un termen maxim de 12 luni. De aici rezultă că acuzațiile noi sunt bazate pe informație nouă care nu îi era cunoscută de la bun început organului de urmărire penală. Eludarea termenului de 12 luni prin păstrarea celei de-a doua învinuiri „în rezervă” este inacceptabilă.

Mai mult, Curtea Constituțională s-a expus în privința termenului maxim în cazul mai multor infracțiuni sau al unei noi infracțiuni săvârșite: „În același timp, Curtea reține că termenul maximal de 12 luni pentru arestul preventiv acoperă și situația în care în privința persoanei au fost înaintate mai multe capete de acuzare. Astfel, Constituția obligă înfăptuirea justiției fără întârziere. În acest sens, orice detenție care depășește termenul total de 12 luni, aplicat pentru comiterea aceleiași fapte, indiferent de eventualele recalificări ulterioare ale infracțiunii, este contrară Constituției și, prin urmare, este ilegală” [90].

Ultima propoziție a fost ulterior explicată de către Curtea Constituțională într-o altă hotărâre [92], după cum urmează: „În același timp, Curtea reține că prima teză a pct. 2 lit. c) din dispozitivul Hotărârii nr. 3 din 23 februarie 2016 nu trebuie interpretată ca fiind aplicabilă situațiilor în care măsura arestării preventive se aplică persoanei care a săvârșit o nouă faptă penală în timpul unei cauze penale pendinte sau dacă în timpul cauzei penale pendinte sunt descoperite alte fapte penale săvârșite de aceeași persoană, care nu erau cunoscute organului de urmărire penală” [90].

În cauze complexe, o perspectivă de douăsprezece luni ar putea fi prea limitată pentru finalizarea urmăririi penale, chiar dacă aceasta se desfășoară în mod preferențial. Drept exemplu pot servi situațiile în care realizarea măsurilor speciale de investigații depinde de partenerii internaționali. Cu toate acestea, nu există bază juridică pentru prelungirea termenului de 12 luni. Când învinuitul este ținut în arest preventiv, este de o importanță majoră ca urmărirea penală să se desfășoare în mod preferențial.

Mai mult ca atât, practica judiciară demonstrează că pe dosarele complexe ședința preliminară în instanța de judecată poate dura de la 2 la 5 ani, termene în care se examinează doar cereri și demersuri, fără a intra în cercetări judecătorești. Evident, problema nu este pusă aici din perspectiva termenului maxim de arest – 12 luni, dar din perspectiva termenului excesiv de mare și abuziv în accepțiunea noastră, admis de către instanța pentru etapa ședinței preliminare.

Codul de procedură penală, în redacția de astăzi, nu prevede un anumit termen limită pentru ședința preliminară, așa cum există în legislația altor state, dar admite spre examinare la nesfârșit cereri și demersuri din partea apărării, în majoritatea cazurilor pentru a tergiversa

judicarea cauzei în instanța de judecată, intervenirea termenului de prescripție de tragere la răspunderea penală, posibilitatea de a influența părțile implicate în dosarul penal, dar și alte acțiuni meschine ce prejudiciază examinarea justă, obiectivă și imparțială a cauzei în instanța de judecată.

În atare circumstanțe, plasarea în arest preventiv a persoanei pe dosarele complexe este efectivă doar la urmărirea penală. Odată cu expedierea cauzei în instanța de judecată, ne dăm bine seama că inculpatul va fi eliberat cel mai probabil în ședința preliminară, odată cu împlinirea termenului de 12 luni de arest preventiv.

În altă ordine de idei, în faza de examinare, legea procesuală penală nu prevede procedura de examinare a demersurilor privind aplicarea, prelungirea, înlocuirea sau revocarea arestului preventiv sau arestului la domiciliu, lăsând să se înțeleagă că demersurile se examinează conform procedurii generale. Conform art. 329 alin. (1) din Codul de procedură penală, „La judecarea cauzei, instanța, din oficiu sau la cererea părților și ascultând opiniile acestora, este în drept să dispună aplicarea, înlocuirea sau revocarea măsurii preventive aplicate inculpatului. O nouă cerere de aplicare, înlocuire sau revocare a măsurii preventive poate fi depusă dacă au apărut temeiuri pentru aceasta, dar nu mai devreme decât peste o lună după ce încheierea precedentă privind această chestiune a intrat în vigoare sau dacă nu au intervenit noi împrejurări care condiționează noua cerere” [56].

La fel, în faza de judecată, legiuitorul nu a pus, sub sancțiunea respingerii, demersul privind prelungirea măsurii preventive, dacă nu a fost depus cu 5 zile înainte de expirarea măsurii preventive. Însă la examinarea demersului de prelungire a măsurilor preventive privative de libertate, instanța de judecată face uz de prevederile art. 308 din Codul de procedură penală. În pofida faptului că această normă procesuală face parte din capitolul „Sfera controlului judiciar” și se referă strict la faza prejudiciară.

Aparent e o aplicare prin analogie a dreptului procesual penal, unde instanța de judecată respinge demersul acuzatorului de stat în cazul în care acesta a omis termenul de depunere a demersului de cel puțin 5 zile, înainte de expirarea termenului arestului preventiv sau arestului la domiciliu.

Potrivit art. 329 alin. (2) din *Codul de procedură penală*, „(2) În cazul aplicării arestării preventive, hotărârea instanței poate fi atacată, în termen de 3 zile, în instanța ierarhic superioară cu recurs, care se va judeca conform prevederilor art. 311 și 312, care se aplică în mod corespunzător. În cazul aplicării sau prelungirii măsurii preventive sub formă de arest sau de arest la domiciliu de către Curtea Supremă de Justiție, hotărârea acesteia poate fi atacată cu recurs, care se va examina de alți 3 judecători ai Curții Supreme de Justiție, cu citarea părților,

care au dreptul de a depune referință asupra recursului declarat până la data fixată pentru judecarea acestuia. Neprezentarea părților sau nedepunerea referinței nu împiedică judecarea recursului declarat” [56].

Din norma precitată rezultă că procurorul, în comparație cu partea apărării, nu are dreptul să conteste cu recurs încheierile instanței, prin care se decide înlocuirea sau revocarea măsurii preventive în una mai blândă. Or, legiuitorul nu a prevăzut, la această normă sau altă normă, posibilitatea contestării de către partea acuzării a încheierilor de înlocuire a măsurii preventive în una mai blândă sau de prelungire a măsurii preventive.

Această normă este una discriminatorie, ori nu se încadrează în limitele unui proces echitabil și egalitatea armelor în procesul penal. Partea acuzării, ca și partea apărării, trebuie să dispună de instrumente procesuale egale, această omisiune creează impedimente în practică și premise ca inculpații, eliberați din arest preventiv sau arest la domiciliu, să comită în continuare infracțiuni și să împiedice prin diferite metode examinarea justă a cauzei în instanța de judecată.

Polemicile apărute pe acest subiect pot fi exemplificate prin numeroase cazuri, inclusiv prin unul recent apărut în vizorul public pe site-ul oficial al Procuraturii Anticorupție a Republicii Moldova: „La 14 aprilie 2023, pe adresa Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, a fost depus demersul privind prelungirea măsurii preventive sub formă de arest preventiv în privința inculpatului Vladimir Andronachi. Necesitatea prelungirii arestului a fost impusă de riscul de a împiedica buna desfășurare a justiției în condițiile în care încă nu a avut loc nicio ședință de judecată, riscul eschivării, în condițiile în care anterior inculpatul s-a eschivat de la urmărirea penală, fiind dispuse investigații în vederea căutării acestuia și riscul organizării unor dezordini publice. Aceste riscuri au stat la baza deciziilor judecătorilor de instrucție și a Curții de Apel Chișinău, care până acum au aplicat și menținut măsura preventivă de arest.

Astfel, urmare a examinării demersului procurorului, prin încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, din 19 aprilie 2023, judecătorul a dispus admiterea parțială a demersului procurorului cu privire la prelungirea măsurii preventive sub formă de arest preventiv și a înlocuit măsura preventivă aplicată inculpatului Vladimir Andronachi de la arestare preventivă la arestare la domiciliu pe un termen de 30 de zile.

Totodată, instanța de judecată a stabilit anumite restricții și obligații, inclusiv aplicarea monitorizării electronice.

Încheierea a devenit executorie din data de 19 aprilie 2023, ora 16:30 min., cu eliberarea inculpatului imediat din Penitenciarul nr. 13.

Procurorii anticorupție au susținut că aplicarea arestului la domiciliu nu se justifică din motivele caracterului infracțiunii comise, complexității cazului și importanței acestuia. Fiind la

domiciliu, inculpatul poate comunica fără impedimente cu persoane implicate pe caz, inclusiv martori, și ar putea astfel să-i determine să prezinte declarații neveridice și să afecteze înfăptuirea justiției. Totodată, aplicarea măsurii de monitorizare electronică nu este o măsură suficientă ce ar preveni eschivarea. Amintim că, recent, un învinuit într-o cauză penală, fiind supus monitorizării electronice, a deteriorat dispozitivul și s-a eschivat de la organele de drept. Conform actului judecătoresc din 19 aprilie 2023, «Încheierea nu se supune căilor de atac» [59].”

Considerăm că art. 329 din Codul de procedură penală trebuie să fie completat, astfel încât să prevadă procedura de examinare a demersurilor privind aplicarea și prelungirea măsurilor preventive și pentru măsurile preventive privative de libertate să fie incluse expres dispozițiile art. 308 din Codul de procedură penală.

În această accepțiune, pentru respectarea dreptului la un proces echitabil și a principiului egalității armelor în procesul penal, este necesar de modificat conținutul art. 329 alin. (2) din Codul de procedură penală, în scopul oferirii dreptului părții acuzării de a contesta cu recurs, în condițiile art. 311 din Codul de procedură penală, încheierile instanței de fond privind prelungirea, înlocuirea sau revocarea arestului preventiv.

2.2. Revocarea, înlocuirea și încetarea de drept a măsurilor preventive privative de libertate

Procedura de înlocuire, revocare sau încetare de drept a măsurilor preventive o putem considera o parte componentă a întregului proces de aplicare sau prelungire a măsurii de constrângere în procesul penal.

În conformitate cu art. 195 din Codul de procedură penală, „(1) Măsura preventivă aplicată poate fi înlocuită cu una mai aspră, dacă necesitatea acesteia este confirmată prin probe, sau cu una mai ușoară, dacă prin aplicarea ei se va asigura comportamentul respectiv al bănuitului, învinuitului, inculpatului, în scopul desfășurării normale a procesului penal și al asigurării executării sentinței.

(2) Măsura preventivă se revocă de către organul care a dispus-o în cazul în care au dispărut temeiurile pentru aplicarea acesteia.

(3) Măsura preventivă sub formă de arestare preventivă, arestare la domiciliu, liberare provizorie sub control judiciar și liberare provizorie pe cauțiune se înlocuiește sau, după caz, se revocă de judecătorul de instrucție sau, după caz, de instanța de judecată. În cazul în care, la etapa de urmărire penală, pînă la transmiterea cauzei la instanța de judecată spre examinare, procurorul care conduce sau, după caz, efectuează urmărirea penală consideră că măsura

arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu nu mai este justificată și temeiurile care au servit la aplicarea sau la prelungirea acesteia au decăzut, acesta revocă neîntârziat măsura arestării preventive sau arestării la domiciliu, punând în libertate persoana sau, după caz, aplicând, conform competenței sale, o altă măsură preventivă, și, în termen de până la 5 ore de la revocare, anunță judecătorul de instrucție care a aplicat sau, după caz, a prelungit măsura arestării preventive sau a arestării la domiciliu. În cazul în care termenul arestării a fost prelungit în condițiile art. 186 alin. (101), la dispunerea revocării urmează a fi informat și procurorul ierarhic superior sau, după caz, Procurorul General sau adjunctul lui” [56].

Din interpretarea *ad litteram* a normei procesuale prenotate, rezultă că măsura preventivă aplicată sau prelungită se înlocuiește cu o altă măsură preventivă, când s-au schimbat temeiurile care au determinat aplicarea sau prelungirea măsurii, iar, când nu mai există vreun temei care să justifice menținerea măsurii preventive, aceasta trebuie revocată, din oficiu sau la cerere.

Deducem că revocarea măsurii preventive poate fi invocată de părți la orice etapă a procesului penal, atât în faza de urmărire penală, cât și în faza de judecată.

Părțile pot invoca înlocuirea sau revocarea măsurilor preventive la orice nouă prelungire a termenului, pe motiv că orice altă prelungire a măsurii preventive se bazează pe alte temeiuri din punctul de vedere al materialului probator, prezentat de părți în instanța de judecată, iar obligația instanței este de a aprecia fiecare prelungire în mod individual, respectiv temeiurile înlocuirii sau revocării măsurii pot fi înaintate de fiecare dată, când se acordă un nou termen de către instanță.

Potrivit pct. 47-48 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 1 din 15.03.2013 cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu, „Măsura preventivă sub formă de arest la domiciliu poate fi înlocuită prin arest, dacă necesitatea arestului este confirmată prin probe. Măsura preventivă sub formă de arest sau arest la domiciliu poate fi înlocuită cu una mai ușoară, dacă au dispărut riscurile menționate în pct. 6) al Hotărârii, sau, datorită schimbării situației, aceste riscuri pot fi înlăturate prin aplicare altor măsuri preventive. Măsura preventivă sub formă de arestare preventivă, arestare la domiciliu urmează a fi revocată în cazul în care au dispărut temeiurile pentru aplicarea acesteia (art. 195 alin. (2) Cod de procedură penală).

Revocarea sau înlocuirea arestului sau a arestului la domiciliu poate fi dispus la demersul procurorului sau la cererea persoanei arestate sau a avocatului acesteia. Competența judecării demersului sau a cererii de revocare sau înlocuire a măsurii preventive sub formă de arest sau arest la domiciliu în cadrul urmăririi penale aparține judecătorului de instrucție, chiar și în

situația în care măsura privativă de libertate a fost dispusă de instanța ierarhic superioară în cadrul judecării recursului” [95].

În opinia Curții Supreme de Justiție, cererea de înlocuire sau revocare a arestului preventiv sau arestului la domiciliu nu poate fi înaintată în cadrul procedurii de examinare a demersului de aplicare a arestului. Ea poate fi înaintată doar când în privința învinutului există deja aplicat arestul printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă.

Așadar, raționamentul Curții Supreme de Justiție se întemeiază pe faptul că, la etapa aplicării măsurii preventive, arestul preventiv sau arestul la domiciliu, încheierea de aplicare a măsurii preventive nu a fost supusă controlului jurisdicțional de către Curtea de Apel și în aceste circumstanțe în cazul care învinutul nu ar fi de acord cu hotărârea, ultimul urmează înainte de toate să o conteste cu recurs.

În alt caz, se pune problema înlocuirii sau revocării acestor măsuri preventive, atunci când în privința învinutului sau inculpatului a fost aplicată măsura preventivă, arestul preventiv, în lipsa învinutului/inculpatului, pe motiv că ultimul se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecarea cauzei. În acest caz, suntem de părerea că o asemenea cerere, chiar și dacă a fost înaintată de către partea apărării, urmează a fi respinsă ca inadmisibilă.

Pe această dimensiune, sub aspect comparativ, potrivit practicii judiciare a României, „Înlocuirea sau revocarea unei măsuri preventive vizează o măsură efectiv pusă în executare, deoarece numai în această ipoteză se pune problema aplicării prevederilor art. 139 C.pr.pen. Practica judiciară a decis că, atâta vreme cât mandatul de arestare nu a fost pus în executare, deoarece inculpatul este dispărut, se află în străinătate ori se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată, nu se pune problema revocării măsurii preventive” [140, p.136].

O practică neuniformă a fost sesizată în sistemul de drept al Republicii Moldova, în speță, P. N. a fost pusă sub învinuire în lipsă, pentru un concurs de infracțiuni, dintre care una gravă, pe motiv că ultima s-a eschivat de la urmărirea penală, după ce a aflat că împotriva ei a fost intentată urmărirea penală. Mai mult, subiectul supus investigării a părăsit Republica Moldova cu puțin timp înainte de a fi efectuate acțiuni de urmărire penală în privința ei.

Prin urmare, în conformitate cu art. 308 din Codul de procedură penală, procurorul de caz a depus un demers la judecătorul de instrucție prin care a solicitat aplicarea arestului preventiv în lipsa învinutului P.N.

Judecătorul de instrucție, examinând demersul procurorului în prezența avocatului ales, a admis integral demersul și a dispus aplicarea arestului preventiv pe un termen de 30 de zile, din momentul reținerii.

Nefiind de acord cu hotărârea instanței, avocatul a contestat-o în ordinea art. 313 din Codul de procedură penală, motivând că nu sunt temeiuri rezonabile de aplicare a arestului preventiv față de clientul său, cu toate că ultimul nu s-a prezentat la examinarea demersului și s-a eschivat intenționat de la urmărirea penală.

În pofida acestui fapt, prin Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 31.12.2022, s-a decis admiterea recursului declarat de către avocat, casarea încheierii Judecătorei Chișinău (sediul Ciocana) din 10.10.2022, prin care a fost aplicat arestul preventiv, cu rejudecarea cauzei și pronunțarea unei noi hotărâri prin care lui P. N. i-a fost aplicată în lipsă, măsura preventivă alternativă arestului – liberarea provizorie sub control judiciar pe un termen de 30 de zile [71].

Deși, procurorul a argumentat în fața Colegiului penal că învinuitul a părăsit intenționat țara, pentru nu fi tras la răspundere penală, instanța nu a reținut aceste argumente ca fiind pertinente și plauzibile.

În opinia noastră, este un caz bizar și abstract, care derapează de la practica judiciară constantă sau consecventă, ce creează un precedent periculos.

De aici, apar întrebări la care urmează de dat un răspuns, și anume cum putem anunța învinuitul în căutare internațională cu măsura preventivă – liberarea provizorie sub control judiciar, cum va fi posibilă localizarea, reținerea și arestarea învinuitului care se eschivează de la organul de urmărire penală în străinătate și, în general, se atinge scopul măsurilor de constrângere prin aplicarea unei asemenea măsuri preventive, în coraport cu circumstanțele descrise mai sus, rolul infracțional al învinuitului, complexitatea cauzei penale etc.

Suntem de părerea că o asemenea abordare procesuală nu este îndreptată spre atingerea scopului procesului penal de colectare a probelor, identificarea persoanelor care se fac vinovate de comiterea infracțiunii și tragerea la răspundere penală a acestora.

Un caz similar poate fi reliefat în practica Judecătorei Chișinău (sediul Ciocana), unde judecătorul de instrucție a dispus aplicarea arestului preventiv în lipsa învinuitului, ulterior, peste aproximativ 3 luni de la emiterea încheierii, a admis cererea aceluiași avocat de înlocuire a măsurii preventive în lipsa învinuitului și a dispus aplicarea măsurii preventive – liberarea provizorie sub control judiciar pe un termen de 30 de zile, cu anumite obligații prevăzute de art. 191 alin. (3) din Codul de procedură penală.

Potrivit circumstanțelor din speță, rezultă că, la data de 23 septembrie 2022, B.V. a fost pus sub învinuire în contumacie pe motiv că ultimul a părăsit teritoriul Republicii Moldova pe data de 16.07.2022, știind despre faptul că organul de urmărire penală al Centrului Național Anticorupție instrumentează o cauză penală în privința acestuia.

Prin ordonanța din 23 septembrie 2022, luând în considerație că nu este cunoscut locul aflării învinutului B V., subdiviziunii specializate a Centrului Național Anticorupție i-a fost dispusă efectuarea investigațiilor în vederea căutării învinutului.

Astfel, acesta ar întreprinde toate măsurile pentru a evita răspunderea penală sau pentru a-și ușura poziția sa, în detrimentul caracterului obiectiv al procesului penal.

Prin încheierea judecătorului de instrucție din 14 noiembrie 2022, demersul procurorului privind aplicarea măsurii preventive – arestul preventiv – a fost admis integral, pe un termen de 30 de zile, din momentul reținerii, cu menținerea persoanei în Penitenciarul nr.13.

La 07 februarie 2023, în cancelaria judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, a fost înregistrată cererea avocatului de înlocuire a măsurii preventive în una mai blândă, fără a indica motive plauzibile și concludente precum că temeiurile, care au stat la baza aplicării arestului preventiv la data de 14.11.2022, au decăzut și o măsura mai blândă va putea asigura comportamentul învinutului în fața organului de urmărire penală.

Prin încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) nr. 17-40/2023 din 15.02.2023, a fost admisă cererea avocatului, măsura preventivă aplicată învinutului B. V. fiind înlocuită cu „liberarea provizorie sub control judiciar”, pe un termen de 30 de zile, cu calcularea termenului începând cu data de 15 februarie 2023, ora 16:45, până la data de 17 martie 2023, ora 16:45 min. [102].

Consider că instanța de judecată în mod arbitrar și neîntemeiat a admis cererea avocatului, fără a reține vreun motiv plauzibil și verosimil privind necesitatea înlocuirii măsurii preventive – arestul preventiv.

Mai mult, judecătorul de instrucție și-a asumat atribuțiile organului de urmărire penală și în partea dispozitivă a extins prin obligația stabilită de legiuitor la pct. 3) alin. (3) art. 191 din Codul de procedură penală, formulând-o în felul următor: *„să se prezinte la organul de urmărire penală sau, după caz, la instanța de judecată, ori de câte ori este citat; urmând să se prezinte la Procuratura Anticorupție nu mai târziu de 21 (douăzeci și una) zile, de la data adoptării prezentei hotărâri”* [102].

Cu toate că practica judecătorească creează o aparență în societatea noastră precum că are un caracter facultativ în sistem și nu creează un precedent judiciar, însă părțile în proces o folosesc pe larg, inclusiv judecătorii în motivarea hotărârilor pe care le adoptă. Iată de ce considerăm că emiterea unor asemenea decizii cu privire la cazuri penale particulare, atunci când învinutul nu se prezintă cu rea-voință în fața instanței și acest fapt este stabilit prin probe verosimile, poate avea repercusiuni negative asupra întregului sistem procesual penal.

Revenind la aspectele cercetate în prezentul subpunct, susținem că învinuitul sau inculpatul poate reitera ori de câte ori consideră că s-au modificat temeiurile care au condus la luarea acestei măsuri, în susținerea acestor cereri repetate, inculpatul nu poate însă invoca aceleași motive, deoarece persistă la principiul autorității lucrului judecat. Este necesar de subliniat că, în cazul revocării unei măsuri preventive, nu se poate dispune și înlocuirea cu altă măsură preventivă, deoarece o măsură revocată nu mai poate fi înlocuită.

Din conținutul art. 195 alin. (3) din Codul de procedură penală, desprindem ideea că competența la soluționarea cererilor privind revocarea măsurilor preventive – arestul preventiv și arestul la domiciliu – înaintate de părți în procesul penal, îi revin în mod exclusiv instanței de judecată sau după caz judecătorului de instrucție.

La aceeași normă procesuală, legiuitorul a îngăduit la etapa urmăririi penale, până la expedierea cauzei penale în instanța de judecată, revocarea sau înlocuirea măsurilor preventive menționate să fie efectuată de procuror, dacă acesta consideră că măsura – arestul preventiv sau arestul la domiciliu – nu mai este justificat și temeiurile care au servit la aplicarea sau la prelungirea acestuia au decăzut.

În această accepțiune, ordonanța prin care se pune în libertate învinuitul sau se înlocuiește măsura preventivă în una mai blândă, poate fi contestată de către părți în ordinea art. 196 din Codul de procedură penală, direct la judecătorul de instrucție.

În conformitate cu art. 195 alin. (3) din Codul de procedură penală, „[...] În cazul în care, la etapa de urmărire penală, până la transmiterea cauzei la instanța de judecată spre examinare, procurorul care conduce sau, după caz, efectuează urmărirea penală consideră că măsura arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu nu mai este justificată și temeiurile care au servit la aplicarea sau la prelungirea acesteia au decăzut, acesta revocă neîntârziat măsura arestării preventive sau arestării la domiciliu, punînd în libertate persoana sau, după caz, aplicînd, conform competenței sale, o altă măsură preventivă, și, în termen de pînă la 5 ore de la revocare, anunță judecătorul de instrucție care a aplicat sau, după caz, a prelungit măsura arestării preventive sau a arestării la domiciliu [...]” [56].

În practică, se întîlnesc cazuri când informarea judecătorului de instrucție despre revocarea măsurii preventive, în conformitate cu art. 195 alin. (3) din *Codul de procedură penală*, este imposibilă în termen de 5 ore. Sub aspect comparativ, în legislația României, acest termen este de 24 de ore.

Potrivit art. 242 alin. (4) din *Codul de procedură penală al României*, „În cazul în care măsura preventivă a fost luată în cursul urmăririi penale de către procuror sau de către judecătorul de drepturi și libertăți, organul de cercetare penală are obligația să îl informeze de

îndată, în scris, pe procuror despre orice împrejurare care ar putea conduce la revocarea sau înlocuirea măsurii preventive. Dacă apreciază că informațiile comunicate justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive, procurorul dispune aceasta sau, după caz, sesizează judecătorul de drepturi și libertăți care a luat măsura, în termen de 24 de ore de la primirea informării. Procurorul este obligat să sesizeze și din oficiu judecătorul de drepturi și libertăți, când constată el însuși existența vreunei împrejurări care justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive luate de acesta” [52].

De aceea, extinderea acestui termen de la 5 ore până la 24 de ore în legislația procesuală penală a Republicii Moldova, va oferi posibilitatea procurorului de a informa, în timpul prescris, judecătorul de instrucție.

Revocarea măsurilor preventive de către procurer, în faza de urmărire penală, este strâns legală cu principiul proporționalității arestului aplicat în privința persoanei.

Principiul proporționalității reprezintă o limitare importantă suplimentară a posibilităților de aplicare a arestării preventive. O măsură preventivă poate fi aplicată doar dacă aceasta este proporțională sau rezonabilă. În caz contrar, trebuie să fie examinată posibilitatea aplicării unei măsuri de constrângere mai puțin aspre sau persoana trebuie să fie eliberată necondiționat, chiar dacă există temeiurile specificate mai sus. Cerința privind proporționalitatea trebuie să fie întrunită pe parcursul întregului proces penal. Dacă arestul nu mai este proporțional, procurorul trebuie să dispună eliberarea imediată a prevenitului și să anunțe judecătorul de instrucție în modul stabilit în art. 195 alin. (3) din Codul de procedură penală.

Proporționalitatea se referă la aprecierea eforturilor și dificultăților cauzate de detenția învinuitului, în comparație cu necesitatea detenției din perspectiva interesului public. Echilibrarea acestor doi factori poate fi un exercițiu dificil, însă, pentru orientare: prezumpția este întotdeauna în favoarea eliberării. Rezultatul testului de echilibru deseori va fi puternic influențat de factorul timp. Cu cât mai îndelungată este detenția, cu atât mai mari daune aceasta poate cauza învinuitului. Mai mult, necesitatea aplicării măsurii deseori se reduce cu trecerea timpului și progresul investigației. Art. 176 alin. (3) subliniază obligația de a lua în considerație proporționalitatea și enumeră câțiva factori relevanți: (3) La soluționarea chestiunii privind necesitatea aplicării măsurii preventive respective, procurorul și instanța de judecată vor aprecia și vor motiva, în mod obligatoriu, dacă măsura preventivă este proporțională cu circumstanțele individuale ale cauzei penale, inclusiv luând în considerare:

1) caracterul rezonabil al bănuielii, gravitatea și gradul prejudiciabil al faptei incriminate, apreciate în fiecare caz individual, însă fără a se pronunța asupra vinovăției;

- 2) personalitatea și caracterizarea bănuțitului, învinuitului, inculpatului, inclusiv la momentul de comitere a faptelor încriminate;
- 3) vârsta și starea sănătății sale;
- 4) ocupația sa;
- 5) situația familială și prezența persoanelor întreținute;
- 6) starea sa materială, veniturile, posesia bunurilor imobile sau a altor proprietăți;
- 7) deținerea unui loc permanent de trai, deținerea unui loc permanent ori temporar de muncă;
- 8) alte circumstanțe esențiale prezentate de bănuțit, învinuit, inculpat sau de către procuror, organul de urmărire penală [56].

În următorul caz, V.C., fiind bănuțit de complicitate la săvârșirea unei infracțiuni grave, a fost reținut în flagrant în timpul transportării sumei de 436 100 de lei, proveniți din spălarea de bani. Fiind audiat în calitate de învinuit, a refuzat să explice proveniența banilor și destinația lor, în general, a beneficiat de dreptul de a nu face declarații.

În demersul procurorului privind necesitatea aplicării măsurii preventive – arestul preventiv, procurorul a atras atenția instanței asupra comportamentului învinuitului, precum că V.C. nu a dorit să explice proveniența mijloacelor bănești și faptul că în aceeași zi au mai fost reținuți doi complici care la fel aveau asupra lor mijloace bănești în proporții deosebit de mari. La fel, s-a subliniat faptul că, dacă V.C. va fi sub o altă măsură preventivă mai puțin severă, cum ar fi arestul la domiciliu, ultimul va putea folosi mijloace electronice și rețelele (aplicațiile) moderne de comunicare, prin care va împiedica obiectivitatea urmăririi penale.

Instanța a reținut că acesta este unul întemeiat și urmează a fi pe motiv că, „...*instanța de judecată ia în considerație caracterul faptei imputate care legitimează o detenție preventivă, acesta fiind argumentat prin probele anexate, motiv pentru care instanța de judecată nu va admite motivul invocat de către învinuit li apărare, precum că lipsesc careva probe, atâta timp cât organul de urmărire penală deja a întreprins acțiuni procesuale, care denotă caracterul verosimil al bănuțelii rezonabile și pentru a nu periclita și a nu dezbină mersul normal al procesului de colectare a probelor, arestarea preventivă, este impusă de fapt*” [111].

După trei zile de detenție în Penitenciarul nr. 13 Chișinău, învinuitul a solicitat să fie audiat suplimentar în calitate de învinuit, depunând în acest sens o cerere în baza art. 195 alin. (3) din *Codul de procedură penală*, în care a stipulat că măsura preventivă nu este deja sutificată, iar temeiurile care au servit la aplicarea măsurii preventive au decăzut.

Analizând cererea de revocare a măsurii în coraport cu declarațiile învinuitului V. C. făcute suplimentar, dar și probele care demonstrează nemijlocit implicarea învinuitului în

comiterea infracțiunii, procurorul a decis admiterea cererii prin ordonanță și revocarea măsurii preventive stabilite prin încheierea judecătorului de instrucție din 11 martie 2023. Totodată, prin aceeași ordonanță, procurorul a aplicat față de învinuit o măsură de constrângere mai blândă – obligarea de nu părăsi țara pe un termen de 60 de zile.

Trebuie de menționat că măsura a fost revocată imediat după audierea suplimentară a învinuitului, care a durat până la ora 21:00. Respectiv, în atare situație, procurorul era în imposibilitate de a informa instanța, în termen de 5 ore, despre revocarea măsurii preventive.

În acest context, un observator obiectiv poate pune întrebarea dacă oferirea declarațiilor suplimentare de către V.C. a jucat un rol decisiv în eliberarea lui din arest.

Răspunsul la această întrebare este reflectat în cazuistica Curții Europene, care în nenumărate rânduri a susținut raționamentul că sarcina probei îi revine părții acuzării, dar în *stricto sensu* – organului de urmărire penală. Din dispoziția articolului 8 alin. (2) din *Codul de procedură penală*, desprindem ideea că învinuitul nu este obligat să-și dovedească nevinovăția. Învinuitul nu este obligat să coopereze cu organul de urmărire penală prin oferirea răspunsurilor la întrebări. Refuzul învinuitului de a face declarații nu trebuie să fie un indice elocvent al bănuielii rezonabile precum că persoana ar fi săvârșit infracțiunea.

Mai mult ca atât, *dreptul de a tăcea și de a spune nimic*, este o parte integrantă a dreptului la un proces echitabil reglementat de art. 6 pct. 3 din Convenția Europeană. Astfel, în cauza *Navone și alții contra Monaco*, Curtea a afirmat: „În ceea ce privește în special dreptul de a nu contribui la propria incriminare și dreptul de a păstra tăcerea în timpul unui interogatoriu al Poliției, Curtea reamintește că acestea sunt standarde internaționale general recunoscute și care se află în centrul noțiunii de proces echitabil. Scopul lor principal este de a proteja acuzatul de constrângerea abuzivă a autorităților și, astfel, de a evita erorile judiciare și de a atinge obiectivele articolului 6 din Convenție [...]”.

Dreptul de a nu se incrimina se referă la respectarea determinării unui acuzat de a păstra tăcerea și presupune că, într-o cauză penală, Procuratura încearcă să își întemeieze argumentul fără a recurge la probe obținute prin constrângere sau presiune, sfidând voința acuzatului [...].

Curtea constată de la bun început că nu se contestă faptul că reclamanților nu li s-a comunicat în niciun moment, în timpul custodiei, dreptul lor de a păstra tăcerea” [34].

În același timp, în cauza *Țurcan și Țurcan c. Moldovei* s-a reiterat, în pct. 51 din hotărâre că, în special, Curtea este frapată de motivele pentru deținerea lui D.T. începând cu 8 noiembrie 2005 [...] și anume că el a refuzat să divulge acuzării numele martorilor care puteau dovedi nevinovăția sa în proces. Ea consideră că acest lucru nu numai că nu poate constitui un

temei pentru arestarea unei persoane, dar este și o încălcare a dreptului unui acuzat de a păstra tăcerea, garantat de articolul 6 al Convenției” [45].

Trebuie de subliniat că dreptul de a nu face declarații, în procesul de aplicare a măsurilor preventive, este în defavoarea învinuitului, în special la aprecierea existenței unei bănuieli rezonabile și contrapunerea declarațiilor cu alte probe existente deja în dosar. Pe de altă parte, dreptul de a tăcea poate avea la bază și alte motive plauzibile, ce țin de viața intimă a persoanei sau din alte considerente, cum ar fi: amenințări din partea altor complici; coruperea din partea altor complici; frica de a fi tras la răspundere penală etc.

Concluzionând la acest aspect, vom fi de acord cu ideea că oferirea declarațiilor de către învinuiți, care corespund cu probele deja existente pe dosar, acumulate prin măsuri speciale de investigație sau alte procedee probatorii, indiferent dacă înviuitul își recunoaște sau nu vina în comiterea infracțiunii, aduc un plus-valoare la determinarea procurorului în a solicita sau nu arestul ca cea mai severă măsură preventivă.

Din altă optică, se punem problema cum va proceda instanța în cazul în care inculpatul, aflându-se în arest la domiciliu, comite o altă infracțiune și este reținut în flagrant, iar, ca o consecință față de ultimul, este aplicat arestul preventiv. În atare situații, procurorul care exercită sau conduce urmărirea penală, având în prealabil informația cu privire la trecutul infracțional al persoanei, este în drept să sesizeze acuzatorul de stat care participă la judecarea cauzei în instanța de judecată, despre încălcarea restricțiilor impuse prin măsura preventivă, prin scrisoare cu anexarea unor acte procesuale, care demonstrează încălcarea măsurii preventive – arestul la domiciliu.

Ulterior, acuzatorul de stat, la rândul său, va depune în instanța de judecată un demers, prin care va solicita, în baza art. 195 din Codul de procedură penală, înlocuirea arestului la domiciliu, cu arestul preventiv. În cazul dat, instanța va examina demersul la următoarea ședință, oferind posibilitatea părților de a se expune pe marginea acestuia [123].

În situația în care instanța va admite demersul, atunci învinuitul va executa concomitent două mandate de arest preventiv, unul pe cauza penală, care se află la etapa de urmărire penală, și altul pe cauza penală care se examinează în instanța de judecată.

Acest aspect esențial pentru aplicarea corectă și uniformă a legii procesuale penale a fost explicat și de Curtea Constituțională, în pct. 18) - 23) din Hotărârea nr. 9 din 29.04.2016, unde a statuat că „[...] în pct. 2 lit. c) din dispozitivul hotărârii menționate că «termenul de 12 luni se referă la aceeași faptă(e) penală(e) pentru care persoana a fost plasată în arest preventiv, indiferent de eventuala recalificare ulterioară a infracțiunii” [91].

Astfel, cu referire la această teză, Curtea, în conținutul hotărârii enunțate *supra*, a reținut că: „[...]»termenul maximal de 12 luni pentru arestul preventiv acoperă și situația în care în privința persoanei au fost înaintate mai multe capete de acuzare. Astfel, Constituția obligă îmfăptuirea justiției fără întârziere. În acest sens, orice detenție care depășește termenul total de 12 luni aplicat pentru comiterea aceleiași fapte, indiferent de eventualele recalificări ulterioare ale infracțiunii, este contrară Constituției și, prin urmare, este ilegală».

În acest context, Curtea menționează că, pe parcursul instrumentării unei cauze penale, o faptă penală, în urma aprecierii probelor, poate fi reîncadrată juridic, ceea ce nu trebuie să genereze calcularea unui nou termen de arest preventiv al persoanei, or, reîncadrarea juridică pentru o infracțiune sau mai multe infracțiuni din legea penală nu modifică retroactiv fapta(ele) prejudiciabilă comisă inițial. Mai mult, schimbând încadrarea juridică dată aceleiași fapte, organul judiciar determină doar textul legal just aplicabil faptei prejudiciabile săvârșite, ce nu trebuie să afecteze libertatea individului.

Prin urmare, este prerogativa judecătorului de a aprecia dacă diverse fapte penale ar putea forma obiectul aceleiași cauze penale sau al uneia distincte, sau dacă mai multe cauze penale vizează aceleiași fapte.

În același timp, Curtea reține că „[...] prima teză a pct. 2 lit. c) din dispozitivul Hotărârii nr. 3 din 23 februarie 2016 nu trebuie interpretată ca fiind aplicabilă situațiilor în care măsura arestării preventive se aplică persoanei care a săvârșit o nouă faptă penală în timpul unei cauze penale pendinte sau dacă în timpul cauzei penale pendinte sunt descoperite alte fapte penale săvârșite de aceeași persoană, care nu erau cunoscute organului de urmărire penală” [91].

În consecință, Curtea a hotărât că prima teză a punctului 2 litera c) din dispozitivul Hotărârii Curții Constituționale nr. 3 din 23 februarie 2016 privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din Codul de procedură penală, nu este aplicabilă cauzelor penale care vizează altă faptă penală.

În acest sens, venim cu următorul caz practic, care demonstrează că instanțele de judecată naționale respectă jurisprudența Curții Constituționale, care și ea, la rândul ei, condiționează formarea practicii judiciare.

Astfel, în speță, G.G. are statut de inculpat într-o cauză penală pe rolul Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) de învinuire a acestuia în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 190 alin. (5) din Codul penal. Prin încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) din 15.04.2022 în privința lui G.G. s-a aplicat măsura preventive – arestul preventiv pe un termen de 30 de zile. Ulterior, acest termen a fost prelungit până la 12.06.2022, ora 15:20 min.

Prin încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 10.06.2022, instanța de judecată a dispus înlocuirea măsurii preventive – arestul preventiv, cu măsura preventivă – arestul la domiciliu pe un termen de 30 de zile, care a fost prelungit până la data de 09.08.2022, ora 15:00 min.

La data 28.07.2022, acuzatorul de stat A.N., care reprezenta învinuirea cauza penală menționată, a înaintat un demers prin care a solicitat înlocuirea măsurii preventive – arestul la domiciliu, cu măsura preventivă – arestul preventiv în privința lui G.G.

În motivarea demersului, procurorul a menționat că la „[...] 26.07.2022 a fost informată de procurorul în Procuratura Anticorupție, G. E., referitor la faptul că în privința lui G. G. a fost pornită urmărirea penală în cauza penală nr. 2022970319, pe faptul comiterii infracțiunii prevăzute de art.326 alin.(1) Codul Penal, iar acesta a fost reținut în flagrant delict la domiciliul ... fiindu-i aplicată, totodată, măsura preventivă sub forma de arest preventiv pe un termen de 30 de zile. Prin urmare, contrar restricțiilor stabilite prin încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 10.06.2022, s-a stabilit că G.G., aflându-se la domiciliul [...], a efectuat convorbiri telefonice, recepționat/expediat corespondența și a utilizat mijloace de comunicare cu S.N., care la 18.07.2022 a denunțat acțiunile inculpatului G.G., fiind pornită urmărirea penală la 19.07.2022 [...]. Prin urmare, G.G., având aplicată o măsură preventivă sub formă de arest la domiciliu, încălcând restricții și obligații stabilite, a săvârșit o nouă infracțiune. Astfel, la înaintarea demersului privind necesitatea înlocuirii măsurii preventive sub forma de arest la domiciliu în arest preventiv în privința inculpatului, procurorul a ținut cont de faptul că inculpatul G.G. a încălcat restricțiile stabilite, precum și caracterul și gradul prejudicabil al faptelor incriminate. Procuratura, la examinarea demersului anterior, a insistat asupra constatării existenței riscului imixtiunii în cursul normal al justiției, în cazul aflării lui G.G. la libertate. La capitoul dat, Procuratura consideră că situația nu s-a modificat, rămânând neschimbată și în continuare. Urmare a acestui fapt, Procuratura consideră că, la momentul actual, existența riscului numit este suficient de probat, pentru a determina un observator din afara procesului și total neinteresat de a crede în implicarea învinuitului în buna derulare a procesului judiciar, în cazul aflării acestuia sub incidența unei măsuri privative mai blânde” [99].

Urmare a examinării demersului nominalizat, instanța de judecată l-a admis și a înlocuit măsura preventivă din arest la domiciliu în arest preventiv. În atare situație, G. G. urma să execute două mandate de arest, unul în faza de urmărire penală și altul în faza de judecată.

Un alt instrument de înlocuire a măsurii preventive în una mai aspră, pe motivul încălcării de către învinuit a restricțiilor sau obligațiilor impuse de către instanța de judecată, este prevăzută la art. 170 din Codul de procedură penală, în următoarea formă: „(1) În cazul în care

învinuitul încalcă condițiile prevăzute de măsurile preventive aplicate în privința lui sau obligația dată în scris de a se prezenta la citarea organului de urmărire penală ori a instanței și de a comunica noul loc de trai, procurorul este în drept să emită o ordonanță privind reținerea acestui învinuit, cu înaintarea concomitentă judecătorului de instrucție a demersului privind arestarea lui. (2) Reținerea efectuată în condițiile alin.(1) nu poate depăși termenul de 72 de ore și se va efectua numai în cazurile în care, conform legii, persoana poate fi supusă arestării preventive” [56].

Pentru elucidarea unor aspecte de interpretare și aplicare a acestui mecanism procesual de înlocuire a măsurii preventive în practică, venim cu un caz din practica judiciară a Republicii Moldova, unde au fost aplicate prevederile menționate *supra*.

În conformitate cu circumstanțele din speță, învinuita T. M. a fost reținută inițial la data de 21.07.2022, în temeiul art. 165 și 167 din Codul de procedură penală, în privința acesteia fiind aplicat arestul preventiv, iar până la data de 05.01.2023, învinuita a fost menținută continuu în aceeași cauză penală la faza de urmărire penală sub diferite măsuri preventive, în cea mai mare parte a termenului indicat, fiind sub arest la domiciliu.

Așadar, prin Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 05.01.2023, s-a dispus respingerea recursului declarat de procuror și a admis recursul avocaților în interesul inculpatei, a casat încheierea din 29.12.2022 și a pronunțat o nouă hotărâre, prin care a aplicat, față de inculpata T. M., măsura preventive – liberarea provizorie sub control judiciar pe un termen de 60 de zile și cu impunerea obligațiilor prevăzute de art. 191 alin. (3) pct. 1), 2), 4), 5), 6) și 8) din Codul de procedură penală, și anume: *să nu părăsească localitatea unde își are domiciliul decât în condițiile stabilite de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanță; să se prezinte la organul de urmărire penală sau, după caz, la instanța de judecată ori de câte ori este citată; să nu comunice cu persoane care au tangență cu procesul penal respectiv; să nu săvârșească acțiuni de natură să împiedice aflarea adevărului în procesul penal; să predea pașaportul judecătorului de instrucție sau instanței de judecată.*

Prin Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 22.01.2023, a fost admis recursul avocaților în interesele inculpatei T. M., casând încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) din 15 februarie 2023, fiind revocate obligațiile stabilite anterior prin decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 05.01.2023, și anume: *să nu părăsească localitatea unde își are domiciliul, decât în condițiile stabilite de către judecătorul de instrucție, sau după caz, de către instanță; să nu comunice cu persoane care au tangență cu procesul penal respectiv și să predea pașaportul judecătorului desemnat cu atribuțiile judecătorului de instrucție, în rest dispozițiile Deciziei din 05.01.2023 au fost menținute fără modificări.*

Prin încheierea judecătorului de instrucție din 02.03.2023, s-a dispus admiterea demersului procurorului și prelungirea măsurii preventive – liberarea provizorie sub control judiciar, până la data de 05 mai 2023, cu restricțiile impuse prin decizia Curții de Apel Chișinău din 22.01.2023.

La data de 28.04.2023, procurorul de caz a înaintat un demers la judecătorul de instrucție în temeiul art. 195 din *Codul de procedură penală*, în vederea înlocuirii măsurii preventive – liberarea provizorie sub control judiciar, în arest preventiv, fiind avizat concomitent avocatul învinuitei.

La fel, a fost înaintat un demers privind prelungirea controlului judiciar în privința învinuitei, care, după raționamentul părții acuzării, urma să fie examinat într-o procedură unică.

La baza demersului înaintat au stat următoarele temeuri: învinuita în toată această perioadă s-a aflat sub măsuri speciale de investigație, în vizorul organului de urmărire penală, care au demonstrat că ultima nu respecta restricțiile impuse de instanță, prin acțiuni de comunicare telefonică cu diferiți figuranți care aveau statut de învinuit în aceeași cauză penală, cărora le dădea indicații directe cum să comită infracțiunea în continuare. În cazul dat, acuzarea a reținut faptul că se încalcă flagrant și continuu, restricția de a nu împiedica stabilirea adevărului în cauza penală.

La data de 01.05.2023, învinuita, știind despre faptul că a fost înregistrat un asemenea demers la judecătorul de instrucție, luând cunoștință de probele care au fost anexate la demers, inclusiv rezultatul măsurilor speciale de investigație, a decis să părăsească hotarele Republicii Moldova.

La data de 01.05.2023, procurorul de caz a emis ordonanță de reținere în baza art. 170 din Codul de procedură penală, pe motiv că învinuita T. M. a încălcat restricțiile stabilite de către instanța de judecată la data de 22.01.2023.

În mod principal, motivarea reținerii s-a axat pe faptul că învinuita a încălcat restricția stabilită prin Decizia Curții de Apel Chișinău din 22.01.2023, prin care i s-a stabilit interdicția - să nu săvârșescă acțiuni de natură să împiedice aflarea adevărului în procesul penal.

Mai mult ca atât, la data de 28.04.2023, a fost înregistrat demersul privind înlocuirea măsurii preventive în arest preventiv, fiind informați avocații învinuitei.

În pofida acestui fapt, învinuita și-a procurat bilete pentru a se deplasa peste hotarele țării, fapt ce putea duce la împiedicarea examinării demersului privind înlocuirea măsurii preventive în termene rezonabile și a trezit bănuiele că deplasarea peste hotare este determinată de înlocuirea măsurii preventive.

Circumstanțele noi, și anume înaintarea demersului la înlocuirea măsurii preventive, pe de o parte, și tentativa de a ieși din țară, pe de altă parte, a impus procurorul, la data de 01.05.2023, de a emite ordonanța de reținere a învinuitei T.M., bazându-se pe încălcarea restricțiilor stabilite anterior de către instanță.

Întru respectarea cerințelor prevăzute de art. 170 din Codul de procedură penală, procurorul a înaintat un demers de înlocuire a măsurii preventive în arest preventiv.

Prin încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana din 02 mai 2023, demersul procurorului a fost admis parțial, cu înlocuirea măsurii preventive – liberarea provizorie sub control judiciar aplicată prin Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 22.02.2023, cu măsura preventivă – arestarea la domiciliu, pe un termen de 20 de zile [106].

Judecătorul de instrucție a reținut, în partea motivantă a hotărârii că, „...procurorul a prezentat probe privind încălcarea, de către învinuita T.M., a condițiilor prevăzute de măsura preventivă liberarea provizorie sub control judiciar, aplicată în privința acesteia prin Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 22.02.2023, iar argumentele apărării la momentul de față nu pot servi drept temei pentru respingerea demersului înaintat, deoarece poartă un caracter declarativ în corelație cu actele prezentate de către procuror în conformitate cu temeinicia demersului înaintat” [106].

Încheirea menționată a fost menținută prin Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 11 mai 2023, în care au fost expuse următoarele argumente relevante: „[...] potrivit procesului-verbal de examinare a telefonului învinuitului C. V., s-a stabilit, cu o zi înainte de primirea banilor și repartizarea lor ... a fost sunat de către M. T. cu care a purtat discuții telefonice.

Prin urmare, învinuita T. M. a încălcat restricția stabilită prin Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 22.02.2023, prin care i s-a stabilit interdicția – să nu săvârșească acțiuni de natură să împiedice aflarea adevărului în procesul penal.

Într-o altă ordine de idei, cu referire la argumentul părții apărării ce ține de faptul că la caz au fost înaintate trei demersuri în cauze penale diferite și, în baza unor proceduri diferite, se menționează faptul că instanța a dispus conexarea tuturor demersurilor într-o singură procedură, acestea având de fapt același obiect de examinare, dispunând aplicarea măsurii preventive – arestul la domiciliu. Or, ținând cont de competența procurorului de a verifica în permanență, în cursul urmăririi penale, caracterul justificat al menținerii sau al aplicării unei noi măsuri preventive, ține de dreptul acestuia de a solicita înlocuirea măsurii preventive. Mai mult decât atât, depunerea demersului de înlocuire a măsurii preventive din 01.05.2023, deși după solicitări, coincide cu demersul din 28.04.2023, totuși, după natura sa juridical, este diferit, or, depunerea

demersului din 01.05.2023 a fost determinat de reținerea lui T. M. la data de 01.05.2023, ceea ce a condiționat necesitatea de a pune în aplicare art. 170 din Codul de procedură penală [72].

Într-o altă ordine de idei, starea de boală a învinuitului sau inculpatului, sunt frecvent folosite în practică drept motive pentru înlocuirea sau revocarea măsurii preventive.

Astfel, starea de boală a inculpatului, intervenită în cursul detenției preventive nu poate fi pus în discuție în sensul art. 195 din *Codul de procedură penală*, atâta vreme cât temeiurile care au condus la aplicarea măsurii nu au dispărut sau nu și-au pierdut actualitatea. Revocarea arestării este definitivă, ceea ce implică punerea în libertate a inculpatului pe timp nedeterminat, în această situație, reluarea arestării nu ar mai fi posibilă și ar crea grave dificultăți în buna desfășurare a procesului penal, deoarece starea sănătății inculpatului se poate schimba, existând posibilitatea însănătoșirii acestuia. Pornind de la aceste premise, credem mai curând că starea de boală a inculpatului, la care se adaugă cazul inculpatelor însărcinate, trebuie considerată o schimbare a condițiilor care au existat în momentul luării măsurii preventive.

Cu referire la procedura de încetare a măsurilor preventive, legiuitorul a prevăzut expres condițiile de încetare de drept la art. 195 alin. (5) din Codul de procedură penală, și anume: „ 1) la expirarea termenelor prevăzute de lege ori stabilite de organul de urmărire penală sau instanță, dacă nu a fost prelungită în conformitate cu legea; 2) în caz de scoatere a persoanei de sub urmărire penală, de încetare a procesului penal sau de achitare a persoanei; 3) în caz de punere în executare a sentinței de condamnare” [56].

Încetarea de drept a măsurilor preventive, la expirarea termenelor prevăzute de lege sau stabilite de organele judiciare, poate interveni atât în cursul urmăririi penale, cât și în cursul judecății. Nu necesită ample comentarii această condiție, având în vedere că este logic, ca, la expirarea duratei legale ori a celei stabilite de organele judiciare, libertatea individuală să-și recapete toate atributele. În caz contrar, detenția va deveni una ilegală și va fi considerată o încălcare flagrantă a art. 5 din CEDO.

Încetarea de drept a măsurilor preventive în caz de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale, în cazul dat ar fi vorba de revocarea măsurii preventive dacă, prin ordonanța de scoatere de sub urmărire penală, nu se clasează procesul penal și scoaterea de sub urmărire penală are drept temei art. 284 alin. (2) pct. (2) din Codul de procedură penală, adică „Scoaterea persoanei de sub urmărirea penală are loc când aceasta este bănuit sau învinuit și se constată că: [...]; 2) există vreuna din circumstanțele prevăzute la art. 275 pct. 1)–3), inclusiv dacă fapta constituie o contravenție [...]” [56].

Putem vorbi exclusiv de încetarea de drept a măsurii preventive la încetarea procesului penal sau achitarea inculpatului de către instanța de judecată. Încetarea procesului penal în

privința persoanei se realizează efectiv prin intermediul normei procesuale prevăzute de art. 285 din Codul de procedură penală, pe temeiuri de nereabilitare a persoanei, cum ar fi: „... (2) Încetarea urmăririi penale are loc în cazurile de nereabilitare a persoanei, prevăzute la art. 275 pct. 4)–9) din prezentul cod, precum și dacă există cel puțin una din cauzele prevăzute la art. 53 din Codul penal sau dacă se constată că: 1) plângerea prealabilă a fost retrasă de către partea vătămată, a fost încheiată o tranzacție în cadrul procesului de mediere sau părțile s-au împăcat – în cazurile în care urmărirea penală poate fi pornită numai în baza plângerii prealabile sau legea penală permite împăcarea; 2) persoana nu a atins vârsta la care poate fi trasă la răspundere penală; 3) persoana a săvârșit o faptă prejudiciabilă fiind în stare de iresponsabilitate și nu este necesară aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical [...]” [56].

În caz de achitare sau încetare a procesului penal, hotărârea instanței de punere de îndată în libertate a inculpatului, arestat preventiv, este executorie. Așadar, apelul sau recursul nu suspendă executarea. Există obligația ca instanța să comunice dispoziția de punere de îndată în libertate a inculpatului administrației locului de deținere.

La caz sunt aplicative și prevederile art. 398 din Codul de procedură penală, care statuează expres că „Dacă inculpatul a fost achitat sau eliberat de pedeapsă, sau eliberat de executarea pedepsei, sau a fost condamnat la o pedeapsă neprivativă de libertate, sau în privința lui a fost încetat procesul penal, instanța, dacă inculpatul se află în stare de arest, îl pune imediat în libertate chiar în sala ședinței de judecată. În caz de condamnare la închisoare cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, instanța de judecată îl eliberează pe inculpat de sub arest” [56].

Al treilea și ultim caz de încetare de drept a măsurii preventive este dacă se pronunță o hotărâre de condamnare a persoanei. În acest sens, dispozitivul sentinței de condamnare, obligatoriu pe lângă chestiunile ce trebuie să le conțină de la art. 395 din Codul de procedură penală, trebuie să cuprindă și dispoziția despre computarea reținerii, arestării preventive sau arestării la domiciliu, dacă inculpatul până la darea sentinței se afla în stare de arest.

Dilema cu privire la modul de punere în executare a sentințelor judecătorești de condamnare, cu aplicarea pedepsei închisorii, a fost dezbătută prin decizia Plenului Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 28.02.2019, de examinare a recursului în interesul legii, formulat de Procurorul General al Republicii Moldova, privind unificarea practicii ce vizează dispoziția de reținere a persoanelor condamnate din sala de judecată, adoptată de către instanțele de apel în cazul pronunțării deciziilor de condamnare la pedeapsa cu închisoare.

În context, Plenul Colegiului penal al CSJ a menționat că „[...] în perspectivă, o hotărâre judecătorească, adoptată în al doilea grad de jurisdicție, ar putea fi contestată cu recurs de către

persoanele condamnate la pedeapsa închisorii cu executare, nu ar genera, în privința ultimilor, o încălcare a dreptului la libertate și siguranță, consfințit în art. 5 al Convenției, deoarece executarea pedepsei a fost dispusă în urma condamnării de către o instanță de judecată competentă. În această ordine de idei, relevante sunt și statuările în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, unde este precizat că un stat poate ține în stare de arest o persoană, chiar dacă aceasta a declarat apel împotriva hotărârii de condamnare și de aplicare a pedepsei, în contextul în care vinovăția persoanei lipsite de libertate a fost stabilită în cursul unui proces, care s-a desfășurat conform cerințelor art. 6 al Convenției [...] al Convenției impune pronunțarea condamnării, ceea ce reprezintă baza legală a deținerii unei persoane, de către un «tribunal competent» [92].

Revocarea sau înlocuirea, după cum am menționat în prezentul demers științific, constă în încetarea existenței tuturor temeiurilor de fapt și de drept ce au fost puse la baza hotărârii de aplicare sau prelungire a măsurii preventive. Cu toate acestea, legiuitorul nu a indicat expres, la art. 195 din Codul de procedură penală, că măsurile preventive pot fi revocate sau înlocuite din oficiu sau la cererea părților, acordând acest drept doar procurorului sau judecătorului de instrucție.

O astfel de reglementare restrânge tacit, într-o anumită măsură, cercul de subiecți care pot depune o cerere, prin care să solicite revocarea măsurilor preventive și vine în contradicție cu dreptul părții apărării de a solicita, pe tot parcursul procesului penal, revocarea măsurilor preventive.

Altă problemă pusă în discuție este legată de termenul de până la 5 ore, prevăzut la art. 195 alin. (3) din Codul de procedură penală, în interiorul căruia procurorul urmează să informeze judecătorul de instrucție, Procurorul General sau adjunctul lui, în cazul în care au aplicat sau prelungit măsura preventivă despre revocarea acesteia. Remarcăm faptul că termenul de informare, menționat *supra*, este necesar de a fi extins până la 24 de ore, în caz contrar, în unele situații procurorul este în imposibilitate de a se încadra în termenul de 5 ore.

O altă carență, care poate fi reflectată, se referă la faptul că art. 195 din Codul de procedură penală nu prevede procedura de soluționare a cererii de revocare a măsurii dispuse de către judecătorul de instrucție, înaintată de părți în faza de urmărire penală.

2.3. Recursul împotriva încheierilor de aplicare și prelungire a măsurilor preventive privative de libertate

Spre deosebire de art. 5 paragraful 3 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, care este aplicabil în procesul de lipsire de libertate, art. 5 paragraful 4, care prevede că „Orice persoană, lipsită de libertatea sa prin arestare sau detenție, are dreptul să introducă recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității detenției sale și să dispună eliberarea sa dacă detenția este ilegală” [65], ne obliga ca întregul mecanism de lipsirea de libertate să aibă un caracter judiciar.

Dreptul la un recurs efectiv reprezintă o garanție judiciară, iar statul de drept vine să asigure un al doilea nivel de jurisdicție pentru examinarea cererilor de eliberare din detenție, iar aceste garanții sunt aceleași ca și în fața primei instanțe.

Practica judiciară a Curții Europene a Drepturilor Omului reține și valorifică respectarea în procesul de examinare a recursurilor împotriva încheierilor de aplicare sau prelungire a măsurilor preventive privative de libertate, principiul egalității armelor și contradictorialității între procuror și deținut [43].

În general, dreptul de a contesta detenția implică respectarea unor drepturi fundamentale, cu prisosință dreptul la apărare [15], care să aibă suficient timp de a formula un recurs, iar organele de drept trebuie să depună maximă diligență întru asigurarea acestui drept.

Aceste garanții fundamentale, consacrate în *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, sunt parte componentă a dreptului la un proces echitabil în sensul art. 6 din Convenție, care include în sine și dreptul la o hotărâre motivată.

O funcție suplimentară a unei decizii motivate este de a dovedi părților că ele au fost audiate. Mai mult, o decizie motivată dă unei părți posibilitatea de a depune recurs împotriva acesteia, la fel ca și posibilitatea ca decizia să fie revizuită de o instanță de recurs. Numai prin adoptarea unei decizii motivate poate exista un control public al administrării justiției (*a se vedea cauza Suominen v. Finlanda, nr. 37801/97, § 37, 1 iulie 2003*).

Chiar dacă articolul 5 al Convenției nu impune judecătorului, care examinează o cerere de apel împotriva detenției, obligația de a se referi la fiecare argument care se conține în declarațiile apelantului, garanțiile acestui articol ar fi lipsite de esență dacă judecătorul, bazându-se pe legislația și practica națională, ar putea să trateze ca irelevante sau să nu ia în considerație fapte concrete invocate de deținut și capabile să pună la îndoială existența condițiilor esențiale pentru „legalitatea”, în sensul Convenției, a privării de libertate.” (*Nikolova v. Bulgaria (GC), nr.31195/96, § 61, ECHR 1999-II*). În acest context, „argumentele în favoarea și defavoarea

eliberării nu trebuie să fie „generale și abstracte” (*Smirnova v. Rusia*, nr. 46133/99 și 48183/99, § 63, *ECHR 2003-IX (extrase)*) [40].

La fel, practica Curții Europene a subliniat și a valorificat, în hotărârile sale, necesitatea respectării dreptului părții apărării de acces la materialele, la probele care sunt invocate pentru justificarea detenției, astfel încât avocatul să aibă posibilitatea efectivă de a formula un recurs adecvat.

În acest sens, în cauza *Lamy contra Belgiei*, la pct. 29 din hotărâre, Curtea a statuat următoarele: „[...] Curtea observă că, în primele treizeci de zile de custodie, avocatul reclamantului a fost, în conformitate cu legea interpretată în mod judiciar, incapabil să inspecteze nimic din dosar și, în special, rapoartele făcute de judecătorul de instrucție și de poliția din Verviers. Acest lucru s-a aplicat în special cu ocazia primei apariții a reclamantei în fața camerei Consiliului, care trebuia să se pronunțe cu privire la confirmarea mandatului de arestare .... Avocatul reclamantului nu a avut posibilitatea de a contesta efectiv declarațiile sau punctele de vedere pe care acuzarea le-a bazat pe aceste documente.

Accesul la aceste documente a fost esențial pentru reclamant în această etapă crucială a procedurii, când instanța a trebuit să decidă dacă să-l aresteze preventiv sau să-l elibereze. Un astfel de acces ar fi permis, în special, avocatului Domnului Lamy să se adreseze Curții cu privire la declarațiile și atitudinea co-pârâților [...]. Prin urmare, în opinia Curții, era esențial să se examineze documentele în cauză pentru a contesta efectiv legalitatea mandatului de arestare.

Evaluarea necesității arestului preventiv și evaluarea ulterioară a vinovăției sunt prea strâns legate pentru ca accesul la documente să fie refuzat în primul caz, atunci când legea o impune în cel de-al doilea caz.

În timp ce avocatul coroanei era familiarizat cu întregul dosar, procedura nu i-a oferit reclamantului posibilitatea de a contesta în mod corespunzător motivele invocate pentru a justifica o arestare preventivă. Întrucât nu a reușit să asigure egalitatea armelor, procedura nu a fost cu adevărat adversară” [24].

Prin urmare, Curtea Europeană a constatat în acest caz că a existat o încălcare a articolului 5 alin. 4 din Convenție.

Cu privire la scopul esențial al recursului declarat de părți, „Curtea reamintește că persoanele arestate sau reținute au dreptul la un control care să țină seama de condițiile procedurale și de fond care sunt esențiale pentru «legalitatea», în sensul Convenției, a privării lor de libertate. Aceasta înseamnă că instanța competentă trebuie să examineze nu numai respectarea cerințelor procedurale prevăzute în [dreptul intern], ci și caracterul rezonabil al suspiciunii care întemeiază arestarea și legitimitatea scopului urmărit de arestare și de reținerea ulterioară” [39].

Cât privește procedura prevăzută de dreptul intern, părțile, în condițiile art. 311 din Codul de procedură penală, pot înainta recurs² împotriva încheierilor de aplicare, prelungire sau revocare a măsurilor preventive privative de libertate. Astfel, legiuitor la acest compartiment a prevăzut că „*Recursul împotriva încheierii judecătorului de instrucție privind aplicarea sau neaplicarea arestării preventive sau a arestării la domiciliu, privind prelungirea sau refuzul de a prelungi durata ei, privind liberarea provizorie sau refuzul liberării provizorii se depune de către procuror, învinuit, apărătorul său, reprezentantul său legal în instanța care a adoptat încheierea ori prin intermediul administrației locului de deținere, în termen de 3 zile de la data adoptării încheierii. Pentru persoana arestată, termenul de 3 zile începe să curgă de la data înmînării copiei încheierii*” [56].

Conform procedurii, instanța care a adoptat încheierea, primind recursul, în termen de 24 de ore, îl trimite, cu anexarea copiilor certificate ale actelor care au fost examinate pentru adoptarea încheierii contestate, instanței de recurs, numind data de soluționare a recursului și informând despre aceasta procurorul și apărătorul.

În sensul dat, recursul se soluționează conform prevederilor art. 308-310 din Codul de procedură penală, norme procesuale care se aplică în mod corespunzător. Astfel, cu referire la înștiințarea învinuitului reținut despre ședința de judecată îi revine obligația procurorului, în condițiile art. 308 alin. (4) din Codul de procedură penală, însă la etapa de recurs, legiuitorul a prevăzut că instanța va informa doar procurorul și avocatul despre data și ora ședinței, fără a specifica despre modul de informare a învinuitului arestat. Respectiv prevederile art. 311 alin. (3) din Codul de procedură penală, sunt evazive și necesită a fi completate, cu includerea sintagmei „...*procurorul, avocatul și învinuitul arestat*”.

Mai mult ca atât, norma respectivă trezește dubii de claritate și previzibilitate, în contextul în care, la art. 308 alin. (4) din Codul de procedură penală, legiuitorul a prevăzut că

---

²Recursul împotriva încheierii judecătorului de instrucție privind aplicarea sau neaplicarea arestării preventive se va depune de către procuror în cancelaria instanței care a adoptat încheierea, în termen de 3 zile de la data adoptării încheierii. Dacă ultima zi a unui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârșitul primei zile lucrătoare care urmează.

Se va atrage atenție deosebită asupra respectării termenelor legale de depunere a recursului, sub sancțiunea respingerii acestuia ca fiind depuse peste termen.

Recursul întocmit pe suport de hârtie se va depune nemijlocit în cancelaria instanței de judecată, certificându-se acest fapt pe exemplarul nr. 2 al recursului.

În egală măsură, recursul poate fi depus în varianta electronică (document în format PDF), prin intermediul adresei electronice oficiale a instanței, fiind în mod obligatoriu semnat cu semnătura digitală a procurorului, autor al recursului. În acest caz, procurorul va solicita confirmarea recepționării recursului.

Instanța care a adoptat încheierea, primind recursul, în termen de 24 de ore, îl trimite, cu anexarea copiilor certificate ale actelor care au fost examinate pentru adoptarea încheierii contestate, instanței de recurs, numind data de soluționare a recursului și informând despre aceasta procurorul. Dacă în termenul indicat, procurorul nu va fi informat despre numirea ședinței de judecată pentru soluționarea recursului, acesta va solicita prin orice mijloc disponibil de la grefierul/asistentul judecătorului de instrucție informația respectivă.

procurorul va asigura participarea la ședința de judecată a învinuitului reținut. Din rațiune firească, statutul de reținut al învinuitului îl poate avea doar la etapa aplicării măsurii preventive. Din interpretarea legii, se prezumă că procurorul are obligația de a asigura prezența învinuitului doar la examinarea demersului privind aplicarea măsurii preventive și doar la examinarea recursului împotriva încheierii de aplicare sau neaplicare. În alte cazuri, de examinare a demersurilor de prelungire a măsurii preventive, de revocare sau înlocuire a măsurii preventive, sarcina dată exclusiv îi revine instanței.

La deschiderea ședinței de judecată în instanța de recurs, președintele ședinței anunță ce recurs va fi examinat, concretizează dacă persoanelor prezente la ședință le sunt clare drepturile și obligațiile lor, anunță completul de judecată, concretizează dacă nu sunt demersuri în legătură cu soluționarea recursului dat. Apoi recurentul, dacă participă la ședință, își argumentează recursul, sunt ascultate celelalte persoane prezente în ședință.

Este de menționat că părțile urmează a se expune asupra încheierii emise de către judecătorul de instrucție, argumentarea părților trebuie să se refere doar la existența sau neexistența bănuielii rezonabile, a riscurilor pe care s-a axat instanța, proporționalitatea măsurii preventive în raport cu circumstanțele cauzei etc., fără a intra în fondul cauzei.

De altfel, Curtea Supremă de Justiție pe această dimensiune a menționat că „*Ascultarea bănuitalui (învinuitului) are ca scop oferirea posibilității de a-și expune poziția de apărare și nu presupune luarea unei declarații de către instanța de recurs potrivit procedurii reglementate în prima instanță, ci se rezumă la descrierea succintă a susținerilor acestuia în hotărîrea adoptată de către instanța de recurs*” [95].

Ținând cont de atribuțiile instanței de recurs, prevăzute la art. 312 alin. (5) Cod procedură penală, până când aceasta nu s-a pronunțat asupra încheierii atacate, judecătorul de instrucție nu este în drept să se pronunțe asupra unui eventual nou demers de arestare preventivă a învinuitului.

În cazul în care, după survenirea recursului în instanța de recurs, urmărirea penală a fost finalizată și cauza penală trimisă de către procuror în instanță pentru judecare, procedura de examinare a recursului decurge până la capăt, iar toate celelalte cereri, plângeri și demersuri înaintate după trimiterea cauzei în judecată, conform art. 297 alin. (4) Codul de procedură penală, se trimit pentru soluționare în instanța care judecă cauza.

Instanța de recurs efectuează controlul judiciar doar în baza materialelor prezentate judecătorului de instrucție. În urma controlului judiciar efectuat, instanța de recurs pronunță una dintre următoarele decizii: respinge recursul; admite recursul prin:

a) anularea măsurii preventive dispuse de judecătorul de instrucție sau anularea prelungirii duratei acesteia și, dacă este cazul, eliberarea persoanei de sub arest;

b) aplicarea măsurii preventive respective care a fost respinsă de judecătorul de instrucție, cu eliberarea mandatului de arestare sau aplicare a unei alte măsuri preventive, la alegerea instanței de recurs, însă nu mai aspră decât cea solicitată în demersul procurorului sau cu prelungirea duratei măsurii respective.

De menționat că articolul 5 din Convenție nu impune instanței, care examinează recursul depus împotriva detenției, obligația de a se referi la fiecare argument expus în prezentările reclamantului. Totodată, garanțiile acestuia vor fi lipsite de esență dacă instanța, bazându-se pe legislația și practica națională, va trata ca nepertinente sau cu neglijență faptele concrete invocate de către deținut, capabile să pună la dubiu existența condițiilor esențiale pentru legalitatea privării de libertate, în sensul Convenției. În acest context, argumentele *pro* și *contra* eliberării nu trebuie să fie generale și abstracte.

În același timp, conform art. 196 alin. (2) din Codul de procedură penală, legiuitorul a prevăzut modalitatea de contestare a încheierilor prin care se aplică sau prelungește măsura preventivă, referindu-se în special la măsurile preventive date în competența judecătorului de instrucție sau după caz instanței, stipulând că „Hotărârea judecătorului de instrucție sau a instanței cu privire la aplicarea, prelungirea sau înlocuirea măsurii preventive poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară, iar, în cazul Curții Supreme de Justiție, recursul se examinează de alți trei judecători ai Curții Supreme de Justiție” [56].

O altă chestiune care urmează a fi explicată la acest capitol, este legată de examinarea tardivă a recursului de către Curtea de Apel, împotriva încheierii prin care s-a admis prelungirea măsurii preventive – arestul preventiv, cu încă 30 de zile în privința învinuitului.

Respectiv, este cunoscut faptul că, de obicei, în atare situație, încheierea, prin care a fost prelungită măsura preventivă, este contestată cu recurs în termen de 3 zile, de către partea apărării, fie de către apărător, fie de către însuși învinuitul. Cererea de recurs se înregistrează în cancelaria instanței care a emis încheierea. Astfel, în conformitate cu art. 311 alin. (3) din Codul de procedură penală, „*Instanța care a adoptat încheierea, primind recursul, în termen de 24 de ore, îl trimite, cu anexarea copiilor certificate ale actelor care au fost examinate pentru adoptarea încheierii contestate, instanței de recurs, numind data de soluționare a recursului și informînd despre aceasta procurorul și apărătorul. Instanța de recurs, primind recursul, solicită de la procuror și de la partea apărării copii certificate ale actelor ce confirmă sau infirmă necesitatea aplicării măsurii preventive respective sau a prelungirii duratei acesteia...*” [56].

Celeritatea cu care trebuie să se examineze cererea de recurs se încorporează în garanțiile prevăzute de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului – dreptul la un proces echitabil.

La caz, Curtea Europeană a opinat că, „[...] articolul 5 § 4, garantând persoanelor deținute un drept de a iniția proceduri de contestare a legalității privării lor de libertate, de asemenea, proclamă dreptul lor, ca urmare a inițierii unor astfel de proceduri, la o hotărâre judecătorească rapidă cu privire la legalitatea detenției și să dispună eliberarea lor dacă detenția se dovedește ilegală [...]. Întrebarea dacă dreptul persoanei, în virtutea articolului 5 § 4, a fost respectat, trebuie să fie determinată în lumina circumstanțelor fiecărei cauze în parte [...]. Curtea consideră că perioada de 21 de zile care s-a scurs până când instanțele au examinat cererea reclamantului *habeas corpus* din 13 ianuarie 2005, nu corespunde cerinței unei hotărâri judecătorești rapide în sensul articolului 5 § 4 al Convenției [...]. Se ia notă de faptul că instanțele au trebuit să decidă asupra unor chestiuni administrative, cum ar fi conexarea cauzelor și formarea unei noi componente a instanței care să se pronunțe asupra cauzelor conexe, precum și să examineze recuzarea unui judecător. Totuși, astfel de considerațiuni nu ar fi trebuit să aibă prioritate față de revizuirea legalității detenției reclamantului, având în vedere importanța chestiunii respective pentru reclamant” [42].

În practică, termenul de 24 de ore, în care instanța de judecată urmează să expedieze recursul cu materialele anexe, uneori, nu este respectat. Acest fapt se datorează volumului mare de lucru cu care se confruntă instanța, personalul redus (asistenți judiciari sau grefieri), precum și de alți factori obiectivi sau subiectivi. Fiind fixate data și ora ședinței de judecată, peste aproximativ 7-8 zile, după înaintarea recursului de către partea apărării, este posibil ca ședința de judecată să nu aibă loc din diverse motive (inclusiv la cererea de amânare a părților), fapt ce poate duce la tergiversarea termenului de examinare a recursului.

Astfel, termenul dat se poate extinde și până la 15-20 de zile, iar procurorul, nefiind condiționat de acest termen, depune³ demersul la prelungirea încă cu 30 de zile a termenului de arest preventiv întru respectarea cerințelor legale, având la bază probe care demonstrează necesitatea prelungirii.

În consecință, până a fi examinat acest demers, se pronunță pe marginea recursului menționat mai sus Curtea de Apel, care poate adopta o decizie de înlocuire a măsurii preventive – arestul preventiv, cu arestul la domiciliu pe un termen de 20 de zile, cu includerea în termenul de arest la domiciliu a termenului de arest preventiv. Respectiv, din motivul examinării tardive a

---

³ Demersul, împreună cu materialele anexe, se înregistrează în cancelaria Judecătoriei, pe demers se aplică ștampila de intrare a instanței pe care se indică numărul de intrare, data și ora înregistrării.

acestui recurs, părțile se pomenesc în situația în care procurorul, deși a înaintat demers la prelungirea arestului preventiv⁴, a survenit între timp decizia Curții de Apel care a modificat măsura preventivă în arest la domiciliu.

În asemenea circumstanță, partea apărării este în drept să ceară în timpul examinării demersului la prelungirea măsurii preventive, revocarea măsurii, pe motiv că procurorul nu a respectat termenul de 5 zile, prevăzut de art. 308 alin. (3) din Codul de procedură penală, pentru a înainta demers la prelungirea măsurii preventive – arestului la domiciliu, aplicat întretimp de Curtea de Apel. Însă poziția procesuală corectă în acest caz ar fi înaintarea de către procuror, în cadrul ședinței de judecată de examinare a demersului de prelungire a măsurii preventive, la cereri și demersuri, a unui demers de concretizare (modificare) a demersului inițial, cu cererea de prelungire a arestului la domiciliu, pe motivul intervenirii deciziei Curții de Apel.

În susținerea demersului de concretizare (modificare) a cererii, procurorul trebuie să menționeze că în concepția CtEDO, în noțiunea de arest, se include și arestul la domiciliu, care în esență sunt măsuri similare ca procedură și constituie o izolare a persoanei de societate, iar probele anexate la demers, în vederea prelungirii arestului preventiv, sunt actuale și rezonabile pentru arestul la domiciliu.

Cu titlu de exemplu, prin încheierea Judecătorei Chișinău (sediul Ciocana) din 11 martie 2023, față V. C., s-a dispus aplicarea măsurii preventive, arestul preventiv, pe un termen de 20 de zile, cu deținerea în Penitenciarul nr. 13 Chișinău. La data de 14 martie 2023, atât procurorul de caz, cât și avocatul au contestat cu recurs încheierea la Curtea de Apel Chișinău, care din motive necunoscute a numit ședința spre examinare pentru data de 23 martie 2023. Este de notat că, la data de 22 martie 2023, procurorul de caz înaintase deja un demers privind prelungirea măsurii preventive în privința lui V. C. [101]

Considerăm că termenul de nouă zile, scurs din data privării de libertate și data numirii spre examinare a recursului, este unul excesiv și atentează în mod direct dreptul la un proces echitabil, în particular la dreptul părților de examinare a recursului în termen restrâns, la care ne-am referit mai sus.

În practica judiciară, unele încheieri privind aplicarea sau prelungirea măsurilor preventive privative se contestă de către partea acuzării în ordinea art. 313 din Codul de procedură penală, pe motiv că judecătorul de instrucție aplică o măsură preventivă mai blândă decât cea solicitată de către procuror.

---

⁴ Pentru a nu încălca termenul prevăzut de art. 308 alin. (3) din CPP - cu cel puțin 5 zile până la expirarea termenului de arestare.

În următoarea speță, prin încheierea judecătorului de instrucție din cadrul Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, din 07 noiembrie 2022, a fost admis parțial demersul procurorului, cu prelungirea în privința lui C. R., a măsurii preventive sub formă de arest la domiciliu, pe un termen de 30 de zile [110].

Potrivit circumstanțelor de fapt, C.R. fiind implicat în transportarea banilor iliciți proveniți din spălarea de bani, a fost reținut în flagrant cu suma de 2,4 milioane de lei.

În motivarea încheierii instanța s-a axat în principal pe următoarele aspecte: „[...] instanța a ajuns la concluzia că la etapa dată a urmăririi penale se menține necesitatea arestării învinuitului deoarece există temeiuri rezonabile de a presupune că aflându-se la libertate acesta ar putea împiedica la stabilirea adevărului în procesul penal sau ar putea comite noi infracțiuni iar o altă măsură preventivă nu și-ar atinge efectul scontat.

Totodată, conform art. 188 alin. (2) CPP RM, arestarea la domiciliu se aplică față de învinuit, incidpat în baza hotărîrii judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată în modul prevăzut în art. 185 și 186, în condițiile care permit aplicarea măsurii preventive sub formă de arest, însă izolarea lui totală nu este rațională în legătură cu vârsta, starea sănătății, starea familială sau cu alte împrejurări.

Astfel, luând în considerație personalitatea învinuitului care dispune de un loc stabil de trai, are un copil minor și o persoană de vârstă înaintată la întreținere, este angajat în câmpul muncii, nu are antecedente penale, urmărirea penală a evoluat și riscurile împiedicării stabilirii adevărului în procesul penal s-au redus - se concluzionează că este rezonabil de a aplica în privința învinuitului măsura preventivă sub formă de arest la domiciliu cu stabilirea obligațiilor orientate spre asigurarea efectuării urmăririi penale în mod obiectiv” [110].

Nefiind de acord cu încheierea menționată, procurorul a contestat-o cu recurs și a reliefat, în recursul înaintat, următoarele aspecte de care în opinia sa nu a ținut cont instanța de judecată.

În opinia acuzatorului de stat, instanța eronat a apreciat circumstanțele de fapt și de drept, făcând o analiză superficială a probelor prezentate de procuror, o apreciere subiectivă a acestora și o analiză selectivă a probelor prezentate.

Totodată, în partea motivantă a recursului, acuzatorul a invocat că instanța a făcut abstracție de unele probe prezentate de procuror și care demonstau riscurile invocate, or, respectiv, aceste riscuri probează întemeiat că aplicarea unei măsuri preventive mai blânde decât arestul preventiv, prin prisma riscurilor invocate și probate, nu este justificată din motivele caracterului infracțiunii comise și respectiv influențele pe care poate să le admită inclusiv față de ceilalți coparticipanți la comiterea infracțiunilor, fie coordonarea și instruirea acestora odată ce i-au devenit cunoscute anumite detalii privind activitatea infracțională investigată [137].

Referitor la cele invocate de către partea acuzării *supra*, suntem de părerea că s-a obiectat corect asupra celor reținute de către judecătorul de instrucție în partea motivantă a hotărârii sale.

Pe acest segment, este necesar de subliniat că chiar dacă arestarea la domiciliu este de asemenea o măsură preventivă privativă de libertate, aceasta nu oferă garanțiile necesare de a asigura ca învinuitul să nu comunice cu persoanele care au statut procesual pe cauza penală, precum și cu alte persoane care urmează să fie audiate pe cauza de bază, prin diferite metode tehnice (telefon sau alte modalități de comunicare prin internet). Doar măsura preventivă sub formă de arest preventiv este compatibilă cu comportamentul învinuitului ce trebuie să fie asigurat de organele de drept.

În cele din urmă, instanța de judecată, la examinarea demersului de aplicare sau prelungire a măsurii preventive, trebuie să țină cont de complexitatea cauzei penale, de gravitatea infracțiunii și riscul exercitării presiunii asupra complicilor, precum și de alți martori care încă nu au fost audiați cu privire la circumstanțele cunoscute, pentru a depune declarații în favoarea sa, ori în cazul aflării la libertate, cunoscând care sunt acțiunile de urmărire penală ce urmează a fi efectuate, ar întreprinde toate acțiunile în vederea distrugerii probelor, la moment neadministrare de către organul de urmărire penală.

2.4. Concluzii la capitolul 2

Capitolul 2 al lucrării conține o analiză complexă atât sub aspect teoretic, cât și practic a procedurii de aplicare, prelungire, revocare, încetare de drept a măsurilor preventive legate de arest, dar și reflecții procedurale asupra căii de atac – recursul.

Astfel, ca rezultat al analizei efectuate s-au prefigurat următoarele concluzii:

1. Măsurile preventive – arestul preventiv și arestul la domiciliu, privite prin prisma art. 5 din CEDO, implică în aceeași măsură privarea de libertate a persoanei, iar reglementările naționale, drepturile și garanțiile prevăzute de Convenție se aplică similar și produc consecințe similare în cazul încălcării acestora.

2. Dispoziția art. 186 alin. (4) din Codul de procedură penală este ambiguă și necesită a fi completată cu sintagma „...*există probe noi...*”, astfel încât după modificare să contureze următorul conținut: *Termenul arestului poate fi prelungit doar atunci când există probe noi, alte măsuri preventive neprivative de libertate nu sunt suficiente pentru a înlătura riscurile care justifică aplicarea arestului preventiv și și-au păstrat actualitatea condițiile și criteriile stipulate la art. 175, 176 și 185.*

3. Asigurarea prezenței părților la examinarea demersului cu privire la aplicarea măsurii preventive, în mod exclusiv, îi revine procurorului, din interpretarea art. 308 alin. (4) din Codul de procedură penală. De aceea, se prezumă că, la prelungirea măsurii preventive, asigurarea prezenței părților la ședința de judecată, atribuția de a cita părțile îi revine instanței, pe motiv că învinuitul deja va avea statut de „persoană arestată”.

Respectiv, în atare circumstanțe se impune completarea art. 311 alin. (3) din Codul de procedură penală, cu includerea sintagmei „...*și învinuitul*”, astfel încât, după completare, norma dată să aibă următorul conținut: *Instanța care a adoptat încheierea, primind recursul, în termen de 24 de ore, îl trimite, cu anexarea copiilor certificate ale actelor care au fost examinate pentru adoptarea încheierii contestate, instanței de recurs, numind data de soluționare a recursului și informând despre aceasta apărătorul și învinuitul. Instanța de recurs, primind recursul, solicită de la procuror și de la partea apărării copii certificate ale actelor ce confirmă sau infirmă necesitatea aplicării măsurii preventive respective sau a prelungirii duratei acesteia. După examinarea recursului, materialele acumulate se anexează la cauza penală respectivă.*

3. PRACTICILE AUTOHTONE ȘI ALE ALTOR ȚĂRI ÎN DOMENIUL ASIGURĂRII EXECUTĂRII MĂSURILOR PREVENTIVE PRIVATIVE DE LIBERTATE

3.1. Reglementarea arestului preventiv în legislația unor țări europene

După vom observa, arestul în procesul penal reprezintă o măsură de constrângere pe larg implementată și în legislația altor țări europene. Este cert că practica Curții Europene a Drepturilor Omului a influențat semnificativ cadrul normativ intern al statelor părți la Convenție, cu scopul de a uniformiza practica judiciară. Însă, de la stat la stat, sesizăm o reglementare subtilă, dar simțitoare diferență a măsurilor de constrângere care prevăd arestul.

Este lesne de înțeles că drept bază a unificării practicii și legislației pe continentul european a servit *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, adoptată la 10 decembrie 1948, de Adunarea Generală a ONU, unde la art. 3 a fost consacrată regula potrivit căreia „Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei sale” [75]. Evident, că această normă a devenit un făgaș pentru țările membre care au aderat la DUDO, în sensul de a-și alia cadrul normativ intern spre formarea unui drept european uniformizat inclusiv la capitolul măsuri preventive.

Așadar, legislația procesuală penală a Republicii Moldova în domeniul arestului preventiv, de la adoptarea noului cod de procedură penală din 14 martie 2003 [56], a suferit multiple modificări, fiind influențată de diverși factori de ordin social, politic, internațional etc. Drept exemplu au servit necesitatea protejării unor grupuri de subiecți speciali precum sunt minorii, neconcordanța legislației naționale cu standardele internaționale sau necesitatea diminuării populației penitenciare.

Cu toate că țările europene au avut și ele o influență corespunzătoare pe această dimensiune, totuși reglementarea arestului preventiv în legislația procesuală penală a prins forme diferite. În sistemul de drept norvegian, materia arestului se regăsește în Codul de procedură penală al Norvegiei [54].

Spre deosebire de legislația națională, în procedura penală norvegiană este stipulat că „O persoană care în justă cauză este suspectată de comiterea unei sau a mai multe fapte punibile cu închisoare pe un termen mai mare de 6 luni poate fi arestată când:

1) Există motive de a crede că el poate să se sustragă de la urmărire sau de la executarea unei pedepse sau din motivul altor precauții;

2) Există riscul iminent că el va manipula probele de la dosar, de exemplu va sustrage probe sau va influența martorii sau complicii;

3) Arestarea este considerată necesară pentru a-l împiedica să comită din nou infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă privativă de libertate mai mare de 6 luni;

4) Persoana singură solicită acest lucru din motive care sunt considerate satisfăcătoare” [54].

Sub aspect comparativ, în art. 176 alin. (2) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, este prevăzut că pedeapsa pentru care poate fi aplicat arestul preventiv trebuie să fie mai mare de 3 ani [56]. Considerăm că modificarea acestui criteriu prin Legea nr.179/2018, de la pedeapsa de „un an” la „3 ani”, prevăzută de sancțiunea infracțiunii săvârșite de infractori, a creat multe impedimente practice [119]. Respectiv, pentru infracțiunile din categoria celor ușoare și unele din categoria mai puțin grave la momentul actual, reieșind din prevederile arătate mai sus, este imposibilă aplicarea arestului preventiv. Faptul dat obstrucționează desfășurarea normală a procesului penal, iar obstacolele apar mai ales în cazurile când persoana comite într-o perioadă scurtă de timp o serie de infracțiuni de furt prevăzute la art. 186 alin. (1) din Codul penal, adică sustragerea pe ascuns a bunurilor altei persoane. În cazul dat, legiuitorul a prevăzut sancțiunea cea mai gravă – închisoarea până la 2 ani, ce atribuie această infracțiune în categoria celor ușoare. Astfel, chiar dacă făptuitorul este depistat la al 7-lea episod de săvârșire a acestui gen de infracțiune, suntem în imposibilitate de aplicare a arestului preventiv [54].

În conformitate cu pct. 1), alin. (1) Secțiunea 171 din Codul de procedură penală al Norvegiei, o persoană poate fi supusă arestului fără să se țină cont de mărimea pedepsei penale prevăzute de lege, dacă este prinsă în flagrant delict și nu se oprește din acțiunea criminală. Aceeași regulă se aplică dacă nu se cunoaște locul de trai permanent al persoanei în țară și există motive de îngrijorare că va fugi în străinătate, evadând de la acuzarea sau de la o potențială executare a pedepsei, sau există alte precauții [54].

Legislația procesuală penală a Norvegiei reglementează o altă prevedere importantă, la Secțiunea 185, unde explică modalitatea de prelungire și durata maximă de menținere a figurantului în stare de arest preventiv. Astfel, potrivit dispoziției acestei norme, în cazul în care instanța decide să aresteze preventiv persoana acuzată în custodie, aceasta trebuie, în același timp, să stabilească un termen specific pentru o astfel de custodie dacă audierea principală nu a început deja.

Termenul dat trebuie să fie cât se poate de scurt și nu trebuie să depășească patru săptămâni. Acesta poate fi extins până la patru săptămâni la un moment dat. În cazul în care natura anchetei sau alte circumstanțele indică faptul că o revizuire a ordinului după patru

săptămâni va fi inutilă, instanța poate stabili o limită de timp mai lungă. Dacă audierea principală a început atunci când persoana este arestată preventiv sau la expirarea termenului pentru custodie, persoana acuzată poate fi ținută în custodie până la pronunțarea hotărârii.

În cazul în care se depune o cerere de custodie extinsă, organul de urmărire penală precizează când se așteaptă finalizarea anchetei în acest caz. Data se introduce în dosarul instanței. Persoana acuzată are dreptul să fie prezentă în instanță atunci când se pune problema unei prelungiri a termenului de custodie. Dacă instanța consideră necesar, persoana acuzată va fi adusă în fața ei, chiar dacă ea nu dorește să participe. Organul de urmărire penală depune un demers de prelungire a arestului preventiv suficient de devreme, pentru ca persoana acuzată și avocatul său să fie notificați cu cel puțin o zi înainte de ședința de judecată. Dacă instanța constată în orice moment că ancheta nu se desfășoară cu celeritate reieșind din circumstanțele cazului și că o arestare preventivă continuă în custodie nu este rezonabilă, instanța eliberează persoana arestată [54].

Așadar, observăm că legislația norvegiană îngăduie dreptul instanței de a menține în custodie persoana acuzată de comiterea unei infracțiuni până la pronunțarea sentinței, dacă circumstanțele cauzei o impun.

Cadrul normativ al Republicii Moldova reglementează durata arestului preventiv în termeni-limită. În acest sens, potrivit art. 25 alin. (4) din Constituție, „Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în instanța judecătorească ierarhic superioară. Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult până la 12 luni” [61]. În consecință, prin Legea nr. 100/2016, au fost făcute modificări importante la art. 186 din Codul de procedură penală, inclusiv la alin. (6), unde legiuitorul a stipulat că „În privința aceleiași fapte și aceleiași persoane, arestul poate fi aplicat, pentru ambele faze ale procesului penal, pe un termen de cel mult 12 luni cumulativ, până la pronunțarea sentinței de către instanța de fond” [117].

În această ordine de idei, este de menționat că unul dintre factorii care a influențat modificarea codului de procedură penală la capitolul *termenul menținerii persoanei în stare de arest*, a servit și Hotărârea Curții Constituționale nr. 3 din 26 februarie 2016, privind excepția de neconstituționalitate a alin. (3), (5), (8), (9) a art. 186 din Codul de procedură penală, prin care Curtea Constituțională a statuat: „... prevederile articolului 186 alin. (9) din Codul de procedură penală permit ca termenul-limită să depășească 12 luni. Mai mult, norma articolului 186 alin (9) din Codul de procedură penală permite prelungirea duratei măsurii preventive sub formă de arest preventiv pentru o perioadă nedeterminată de timp...Curtea constată că, prin prevederile

articolului 186 alin. (9) din Codul de procedură penală, legiuitorul a stabilit termenele arestării preventive fără a ține cont de prevederile exprese neechivoce ale articolului 25 alin. (4) din Constituție, care reglementează garanțiile constituționale necesare asigurării unui cadru adecvat protejării cetățeanului împotriva aplicării excesive a unei astfel de măsuri” [89].

Însă, în practica judiciară, termenul maxim de 12 luni de menținere a persoanei în stare de arest, indiferent de fazele procesului penal, creează posibilitatea eschivării învinușilor sau inculpaților după expirarea acestui termen. Este de menționat că legiuitorul, la elaborarea acestor norme, urma să țină cont de garanțiile art. 5 și art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, dar și obstrucțiunile pe care le poate crea acest termen în practica urmăririi penale.

Astfel, existența unor cauze penale complexe, care impun un volum mare de lucru, necesită uneori un timp mai mare pentru administrarea unui probatoriu solid. Totodată, după expedierea cauzei penale în instanța de judecată pentru examinarea în fond, faza cercetării judecătorești impune la fel un termen excesiv, inclusiv, pornind de la comportamentul părților. Prin urmare, instrumentarea cauzei penale, în faza de urmărire penală și în faza de judecată, ar putea depăși termenul de 12 luni, ceea ce creează un fâgaș favorabil pentru eliberarea arestatului din custodia statului. Sub aspect comparativ, din punctul nostru de vedere, ar fi mai binevenite la caz prevederile Codului de procedură penală al Norvegiei, care permit menținerea persoanei în stare de arest până la pronunțarea sentinței.

Analizând legislația țărilor europene pe segmentul durata arestului preventiv, este oportun de a menționa reglementările legislației procesuale penale a României. În acest sens, art. 239 din Capitolul I, Secțiunea a 6-a din Codul de procedură penală al României, are următorul cuprins: „(1) În cursul judecății în primă instanță, durata totală a arestării preventive a inculpatului nu poate depăși un termen rezonabil și nu poate fi mai mare de jumătatea maximului special prevăzut de lege pentru infracțiunea care face obiectul sesizării instanței de judecată. În toate cazurile, durata arestării preventive în primă instanță nu poate depăși 5 ani. (2) Termenele prevăzute la alin. (1) curg de la data sesizării instanței de judecată, în cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv, și, respectiv, de la data punerii în executare a măsurii, când față de acesta s-a dispus arestarea preventivă în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecății sau în lipsă. (3) La expirarea termenelor prevăzute la alin. (1), instanța de judecată poate dispune luarea unei alte măsuri preventive, în condițiile legii” [120].

Din dispoziția articolului desprindem că legiuitorul român a prevăzut un termen rezonabil de a menține persoana în arest preventiv. Relevant este faptul că acest termen se răsfrânge doar asupra inculpatului. Cu alte cuvinte, dacă dosarul se află pe rolul primei instanțe. Observăm că

termenul arestului preventiv în cazul dat este legat în mod direct de sancțiunea pentru infracțiunea de săvârșirea căreia se învinuiește inculpatul.

Totodată, legiuitorul român, prin Ordonanța de urgență nr. 18 din 18.05.2016, a restrâns spectrul de infracțiuni pentru care se poate cere aplicarea arestului preventiv. Astfel, prin art. 223 alin. (2) din Codul de procedură penală, a reglementat că „măsura arestării preventive a inculpatului poate fi luată și dacă din probe rezultă suspiciunea rezonabilă că acesta a săvârșit o infracțiune intenționată contra vieții, o infracțiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane, o infracțiune contra securității naționale prevăzută de Codul penal și alte legi speciale, o infracțiune de trafic de droguri, de efectuare de operațiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, o infracțiune privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism, spălare a banilor, falsificare de monede, timbre sau de alte valori, șantaj, viol, lipsire de libertate în mod ilegal, evaziune fiscală, ultraj, ultraj judiciar, o infracțiune de corupție, o infracțiune săvârșită prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică [...]” [120].

Pentru celelalte tipuri de infracțiuni, legislația României a prevăzut posibilitatea aplicării arestului preventiv doar dacă pedeapsa închisorii este de 5 ani ori mai mare și în fiecare caz se evalua gravitatea faptei, a modului și a circumstanțelor de comitere a acesteia, a anturajului și a mediului din care acesta provine, a antecedentelor penale și a altor împrejurări privitoare la persoana acestuia, se constată că privarea sa de libertate este necesară pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică [120].

Politica procesuală penală pe această dimensiune ni se pare foarte bine redată și lesne de pus în practică, iar separarea pe categorii a infracțiunilor pentru care se poate de recurs la arestul preventiv, fără nicio limită de pedeapsă, ar fi un exemplu oportun și pentru legiuitorul moldav.

Ori, în legea penală a Republicii Moldova există infracțiuni care, deși pot aduce un prejudiciu semnificativ părții vătămate, acestea fac parte din categoria infracțiunilor ușoare sau mai puțin grave, care împiedică aplicarea arestului. Ca exemplu, ar putea servi unele infracțiuni economice din capitolul X al Codului penal.

În dreptul comparat s-a iscat o abordare diferită a termenului „bănuială rezonabilă”, care, în cazul măsurilor de constrângere care prevăd arestul, este un element imperativ. Pornind de la legislația națională, la art. 4³ din Codul de procedură penală, este redată noțiunea termenului „bănuială rezonabilă”, care este percepută ca fiind „[...] suspiciune care rezultă din existența unor fapte și/sau informații care ar convinge un observator obiectiv că s-a comis ori se pregătește comiterea unei infracțiuni imputabile unei anumite ori anumitor persoane și că nu

există alte fapte și/sau informații care înlătură caracterul penal al faptei ori dovedesc neimplicarea persoanei” [56].

Acest termen a fost inspirat din practica vastă a Curții Europene a Drepturilor Omului, care, la art. 5, p. 1 c) al Convenției, prevede că în cazul privării de libertate a persoanei, o condiției *sine qua non* este existența bănuielii rezonabile precum că persoana a săvârșit o infracțiune. Termenul menționat este și o componentă de bază a privării de libertate, care se completează cu riscurile la care ne vom referi în continuare.

Același articol al CEDO prevede ca „[...] temeiurile bănuielii să fie justificate în mod obiectiv. De aceea, nu este suficient ca poliția sau organele de urmărire penală să bănuiască o persoană. Faptul că o bănuială subiectivă nu este suficientă, potrivit cerințelor art. 5, p. 1 c) al CEDO, presupune necesitatea existenței circumstanțelor de fapt care pot fi analizate în mod obiectiv de o persoană independentă, care nu are legătură cu cauza” [77].

Din această optică, raționamentul Curții Europene a Drepturilor Omului trasează linii directorii referitoare la bănuiala rezonabilă, care nu sunt în concordanță cu normele procesuale naționale la capitolul vizat.

Așadar, pe de o parte, prin stipularea prezenței necesare a motivelor rezonabile de a presupune că persoana privată de libertate a comis o infracțiune, articolul 5 (1) (c) garantează temeinicia acestei măsuri și caracterul său nearbitrar. Pe de altă parte, în hotărârea *Murray v. Regatul Unit*, Curtea a subliniat că, dacă sinceritatea și temeinicia unei bănuieli constituiau elementele indispensabile ale rezonabilității sale, această bănuială nu putea fi privită ca una rezonabilă decât cu condiția ca ea să fie bazată pe fapte sau informații, care ar stabili o legătură obiectivă între suspect și infracțiunea presupusă. Ar trebui deci să existe dovezi ale acțiunilor, documente sau date medico-legale, care ar implica în mod direct persoana vizată. În consecință, nici privațiunea de libertate nu se poate baza pe impresii, intuiție, o simplă asociere de idei sau de prejudecăți (etnice, religioase sau de altă natură), indiferent de valoarea lor, în calitate de indiciu al participării unei persoane la comiterea unei infracțiuni [38].

În țările europene procedura arestării preventive este reglementată de codurile de procedură penală sau de legi speciale. După cum e și firesc, arestarea preventivă este recunoscută ca o măsură excepțională, guvernată de prezumția libertății, fiind susceptibilă de control judecătoresc și caracterizându-se prin termene limitate legal.

Sediul materiei arestului în sistemul norvegian se găsește în Codul de procedură penală al Norvegiei. Reglementările din cod sunt oarecum exhaustive și Curtea Supremă de Justiție stabilește, prin intermediul deciziilor sale în cauze concrete, reguli care servesc drept reglementări obligatorii pentru aplicarea uniformă a criteriilor de interpretare și aplicare a legii.

În sistemul norvegian, reținerea se aplică în situația în care probabilitatea că persoană a săvârșit fapta corespunde criteriului „mai degrabă da, decât nu”, adică o probabilitate mai mare de 50 %. În lege este stipulată clar gravitatea infracțiunilor pentru care se poate aplica arestarea preventivă, criteriul fiind pedeapsa minimă legală. În funcție de infracțiunea urmărită, probele care justifică bănuiala pot fi diferite. De exemplu, în infracțiuni de viol, declarațiile victimei pot, de regulă, servi ca temei de reținere având în vedere faptul că victima poartă răspundere pentru un denunț intenționat fals, și pot fi luate în considerație acțiunile victimei întreprinse după presupusul incident, consolidând sau nu declarațiile acesteia [78].

Astfel, potrivit reglementărilor din Codul de procedură penală norvegian, cu referire la aplicarea arestului, este stipulat că „O persoană care în justă cauză este suspectată de comiterea unei sau a mai multor fapte punibile cu închisoare pe un termen mai mare de 6 luni poate fi arestată când:

1) există motive de a crede că el poate să se sustragă de la urmărire sau de la executarea unei pedepse sau din motivul altor precauții;

2) există riscul iminent că el va manipula probele de la dosar, de exemplu va sustrage probe sau va influența martorii sau complicitii;

3) arestarea este considerată necesară pentru a-l împiedica să comită din nou infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă privativă de libertate mai mare de 6 luni;

4) persoana singură solicită acest lucru din motive care sunt considerate satisfăcătoare” [54].

Observăm că legiuitorul norvegian a limitat mărimea sancțiunii cu închisoarea până la 6 luni, ca o condiție obligatorie care urmează a fi reținută de către organul de anchetă la aplicarea arestului, termen care în legislația procesuală penală a Republicii Moldova este de 3 ani – pedeapsă sub formă de închisoare. În unele cazuri practice, această condiție împiedică organul de urmărire penală să efectueze o investigație eficientă, pe motiv că infracțiunea săvârșită după gravitate este una ușoară, de exemplu infracțiunea-tip prevăzută la art. 257 alin. (1) din Codul penal - *Executarea necalitativă a construcțiilor*.

Instituția arestului, în sistemul de drept procesual penal, este una mai flexibilă și în raport cu alte țări europene. Așadar, dacă persoana este bănuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea penală prevede o pedeapsă privativă de libertate mai mare de 10 ani, atunci persoana poate fi arestată, chiar fără să fie întrunite condițiile speciale enumerate în Secțiunea 171, dacă ea singură recunoaște că a săvârșit asemenea faptă sau dacă există alte circumstanțe care întăresc bănuiala la un grad considerabil. În acest sens, urmează a fi apreciat faptul dacă lăsarea persoanei în libertate ar afecta sensul general al justiției sau ar crea insecuritate. O persoană poate fi supusă

arestului fără să se țină cont de mărimea pedepsei penale prevăzute de lege, dacă este prinsă în flagrant delict și nu se oprește din acțiunea criminală. Aceeași regulă se aplică dacă nu se cunoaște locul de trai permanent al persoanei în țară și există motiv de îngrijorare că va fugi în străinătate, evadând de la acuzare sau de la o potențială executare a pedepsei, sau există alte precauții [54].

În Olanda, persoana poate fi reținută atunci când sunt suspiciuni rezonabile că a comis o infracțiune. De menționat că Olanda se numără printre puținele state europene unde nu există nicio limitare cu privire la gravitatea pedepsei. Arestările sunt efectuate în general de către poliție. Un suspect poate fi oprit pentru verificare de identitate sau atunci când este prins în flagrant. Arestările non-flagrante necesită autorizarea în prealabil a procurorului. Unicul scop al reținerii este de a continua investigațiile în cazul comiterii unei infracțiuni. Necesitatea de a efectua cercetări suplimentare pe caz este pusă ca o condiție de prelungire a arestului, după primele 6 ore de reținere.

Ca urmare a custodiei de către poliție, menținerea detenției provizorii poate fi dispusă de către judecătorul de instrucție pentru o perioadă maximum de 14 zile, urmată de detenția provizorie printr-o dispoziție judecătorească pentru o perioadă maximă de 90 zile. În termen de 90 de zile, trebuie să aibă loc prima ședință de judecată cu privire la fondul cauzei. Instanța de judecată poate suspenda procesul pentru o perioadă nedeterminată. În această perioadă, arestarea preventive rămâne în vigoare până la 60 de zile după pronunțarea hotărârii [1, p. 5].

Un compartiment aparte, dar care are legătură inerentă cu instituția arestului la nivel european îl constituie arestul persoanei în vederea extrădării. În acest sens, vom analiza extrădarea persoanei sub aspect comparativ, în raportul cu mandatul european de arestare, instituție valabilă și utilizată de către țările membre ale Uniunii Europene.

În conformitate cu art. 547 alin. (1) din Codul de procedură penală, după primirea cererii de extrădare, Procuratura Generală sau, după caz, Ministerul Justiției va lua neîntârziat măsuri, în condițiile prezentului cod, pentru arestarea preventivă a persoanei a cărei extrădare se cere. Termenul aflării persoanei sub arest preventiv nu poate depăși 180 de zile din momentul reținerii și până la predarea părții solicitante.

Aparent, procedura de arestare a persoanei pentru extrădare pare a fi una simplă, ce implică un minim de cheltuieli și resurse, pentru un stat democratic, care nu este membru al UE. Însă după primirea acestei cereri din partea statului solicitant, urmează să sesizeze instanța judecătorească din raza teritorială a Ministerului Justiției, pentru a se decide asupra aplicării măsurii arestului provizoriu în vederea extrădării persoanei a cărei extrădare se cere și continuării procedurii judiciare de soluționare a cererii de extrădare.

Menționăm că, în cazul în care Ministerul Justiției este autoritatea competentă să soluționeze cererea de extrădare, acesta poate solicita arestarea persoanei a cărei extrădare se cere doar prin intermediul Procuraturii Generale.

Arestul provizoriu în vederea extrădării se dispune și se prelungește de către judecătorul de instrucție, investit cu soluționarea cererii de extrădare [114].

Până la înaintarea în instanța de judecată a demersului privind extrădarea persoanei, sesizarea privind aplicarea arestului provizoriu în vederea extrădării persoanei se examinează în conformitate cu prevederile art. 308 din Codul de procedură penală, care se aplică în mod corespunzător.

După înaintarea în instanța de judecată a demersului privind extrădarea persoanei, sesizarea privind aplicarea sau prelungirea arestului provizoriu în vederea extrădării persoanei se examinează în cadrul procedurii prin care se soluționează cererea de extrădare.

La examinarea demersului privind aplicarea sau prelungirea arestului provizoriu în vederea extrădării persoanei, instanța judecătorească competentă urmează să țină cont de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Curtea Europeană, în *cauzele Chahal contra Marii Britanii*, a menționat că articolul 5 parag. 1 lit. f) din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale nu obligă statul să stabilească faptul că detenția persoanei împotriva căreia este în curs o procedură de extrădare este necesară în scopul de a preveni comiterea de infracțiuni sau sustragerea de la proceduri, astfel cum prevăd dispozițiile art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenția Europeană. Din acest punct de vedere, protecția conferită libertății persoanei este inferioară celei instituite de art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenția europeană. Articolul 5 parag. 1 lit. f) permite privarea de libertate a persoanei pentru simplul motiv că împotriva acesteia este în curs o procedură de extrădare [8].

Încheierea prin care s-a dispus sau s-a prelungit arestul provizoriu în vederea extrădării persoanei poate fi atacată cu recurs în termen de 3 zile la Curtea de Apel Chișinău, în conformitate cu prevederile art. 311-312 CPP care se aplică în mod corespunzător.

Subliniem că, pe parcursul soluționării cauzei privind extrădarea persoanei, fiecare prelungire acordată nu va depăși 30 de zile. Durata totală a măsurii arestului provizoriu nu poate depăși 180 de zile.

Deținerea acestor cetățeni în stare de arest preventiv generează costuri din bugetul de stat. De exemplu, o zi de detenție în penitenciar se calculează la circa 330 de lei [97].

La acestea se adaugă și alte cheltuieli, cum ar fi asigurarea cu un avocat din oficiu sau garantat de către stat și, în general, asigurarea cu toate drepturile procedurale atâta timp cât persoana se află în custodia statului.

Potrivit Raportului de activitate al Procuraturii Generale a Republicii Moldova pentru anul 2020, Republica Moldova, atestăm că este destul de anevoioasă procedura de extrădare a persoanelor care comit infracțiuni și se eschivează de la urmărirea penală sau executarea pedepsei în altă țară, în mediu, pentru extrădarea lor statul urmând să achite câte 30 – 40 de mii de lei.

Conform datelor statistice, numai pe parcursul anului 2020 au fost examinate 248 de informații despre reținerea sau localizarea pe teritoriul altor state a persoanelor anunțate în căutare de către organele de drept ale Republicii Moldova. Din numărul total de informații examinate au fost inițiate 66 de cereri de extrădare, dintre care 32 au fost admise, 15 au fost respinse, iar 19 cereri se află la etapa de examinare [134].

Sub aspect comparativ, în țările membre ale Uniunii Europene, această procedură de predare a persoanei de la un stat la altul este una cu mult mai simplă, din mai multe considerente pe care le om relatea în continuare.

Actul normativ european care îngăduie această procedură este Decizia-cadru a Consiliului UE din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre (2002/584/JAI).

Mandatul reprezintă o cerere pe care o face o autoritate judiciară dintr-o țară UE în scopul arestării unei persoane într-o altă țară membră și predării acesteia pentru urmărirea penală sau pentru executarea unei pedepse privative de libertate ori a unui ordin de reținere, emis în prima țară. Mecanismul se bazează pe principiul recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești.

Potrivit art. 5 din Decizia-cadru, Obiectivul stabilit pentru Uniune, și anume de a deveni un spațiu de libertate, securitate și justiție, duce la eliminarea extrădării între statele membre și la înlocuirea acesteia cu un sistem de predare între autoritățile judiciare. Pe de altă parte, introducerea unui nou sistem simplificat de predare a persoanelor condamnate sau bănuite, cu scopul executării sentințelor de condamnare sau a urmăririlor, în materie penală, permite eliminarea complexității și a riscurilor de întârziere inerente procedurilor actuale de extrădare. Relațiile de cooperare clasice care au dominat până în prezent între statele membre ar trebui să fie înlocuite cu un sistem de liberă circulație a deciziilor judiciare în materie penală, atât a celor anterioare sentinței de condamnare, cât și a celor definitive, într-un spațiu de libertate, securitate și justiție.

În felul acesta, Consiliul Uniunii Europene recunoaște că sistemul de extrădare multilateral, întemeiat pe Convenția europeană privind extrădarea din 13 decembrie 1957, nu poate fi suficient realizat de statele membre acționând unilateral [63].

Deosebirea dintre mandatul european de extrădare și procedura de extrădare din Republica Moldova se referă la termene restrânse. Țara în care a fost arestată persoana trebuie să ia o decizie definitivă cu privire la executarea mandatului european de arestare în termen de 60 de zile de la data arestării persoanei.

Dacă persoana consimte la predarea sa, decizia trebuie să fie luată într-un termen de 10 zile. Persoana căutată trebuie predată în cel mai scurt timp, la o dată convenită între autoritățile implicate și cel târziu în termen de 10 zile de la data deciziei finale privind executarea mandatului european de arestare

Verificarea dublei incriminări nu mai reprezintă o cerință în cazul a 32 de categorii de infracțiuni. Pentru 32 de categorii de infracțiuni nu se efectuează nicio verificare a incriminării faptei ca infracțiune în ambele țări. Singura cerință este ca aceasta să fie pasibilă de o pedeapsă maximă de cel puțin 3 ani de închisoare în țara emitentă.

Spre deosebire de Republica Moldova, unde extrădările se fac numai în baza principiului dublei incriminări, potrivit art. 45 alin.(1) din Legea nr. 371/2006 cu privire la asistența juridică internațională [115], extrădarea poate fi admisă, potrivit Codului de procedură penală, art. 544 alin. (3), numai dacă fapta pentru care este învinuită sau a fost condamnată persoana a cărei extrădare se solicită este prevăzută ca infracțiune atât de legea statului solicitant, cât și de legea Republicii Moldova [56].

Un alt criteriu de comparație rezidă în faptul că țările UE nu mai pot refuza să își predea propriii cetățeni, cu excepția cazului în care preiau obligațiile legate de executarea pedepsei cu închisoarea de către persoana căutată.

Una dintre problematicile întâlnite în practica judiciară a Republicii Moldova se referă la situația când mandatul de arest în privința învinuitului a fost luat în lipsa acestuia, fiind anunțat în căutare pe motivul sustragerii de la urmărirea penală. Astfel, după ce persoana este localizată și reținută într-un stat străin, urmează inițierea procedurii de extrădare, care poate dura până la câteva luni, termen care urmează să fie inclus în termenul de arest al persoanei extrădate.

Astfel, după primirea de către autoritățile statului solicitant a învinuitului extrădat, în privința ultimului se va întocmi un proces-verbal de reținere în condițiile art. 165-166 din Codul de procedură penală, cu aducerea la cunoștință a drepturilor și obligațiilor persoanei reținute și a mandatului de arest.

Următoarea etapă procesuală este aducerea la cunoștință a învinuirii în temeiul art. 282 din Codul de procedură penală, prezentarea drepturilor și obligațiilor în calitate de învinuit și, respectiv, audierea acestuia.

În unele cazuri întâlnite în practică, după aducerea la cunoștință a mandatului de arest, procurorul de caz înaintează un demers către judecătorul de instrucție, pentru ca ultimul să aducă la cunoștință învinuitului drepturile și obligațiile în calitate de persoană arestată, inclusiv dreptul de a contesta încheierea prin care a fost aplicată măsura în termen de 3 zile, din momentul comunicării.

Deși această procedură nu este reglementată în momentul de față în legislația procesuală penală, dar în esență această procedură se subînțelege din art. 5 pct. 3 din Convenția Europeană, care stipulează că „Orice persoană arestată sau deținută în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c) din prezentul articol trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere” [65].

Cu referire la procedura de extrădare a persoanelor în privința cărora a fost aplicat arestul preventiv în lipsă, este de menționat că procedura este una destul de îndelungată din momentul anunțării în căutare a învinuitului la faza de urmărire penală sau a inculpatului, la faza de judecare a cauzei în instanța de judecată.

În următoarea speță, L.A. a fost pus sub învinuire în lipsă, prin ordonanța din 25 octombrie 2018, incriminându-i comiterea infracțiunii prevăzute de art. 190 alin. (5), adică dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane în proporții deosebit de mari, prin inducerea în eroare a mai multor persoane prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase, în privința naturii, calităților substanțiale ale obiectului, actului juridic anulabil, precum și comiterea prin complicitate a infracțiunii prevăzute de art. 42 alin. (5), 239 alin. (2) lit. a) din Codul penal, după semnele calificative oferirea de mijloace și instrumente la acordarea unui credit, cu încălcarea intenționată a legii, a regulilor de creditare și normelor de prudență financiară, cu cauzarea instituției financiare de daune în proporții deosebit de mari.

Prin încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, din 31 octombrie 2018, s-a dispus admiterea demersului procurorului cu privire la aplicarea măsurii preventive – arestarea preventivă (în contumacie) – în privința lui L.A. și s-a aplicat în privința acestuia măsura preventivă „arestarea preventivă” pe un termen de 30 de zile, cu calcularea termenului începând cu data reținerii acestuia [107].

În acest sens, la începutul lunii noiembrie 2018, învinuitul a fost anunțat în căutare internațională, iar, în luna ianuarie 2022, pe adresa Procuraturii a parvenit o scrisoare din partea organelor de drept ale Federației Ruse, prin care a informat despre localizarea învinuitului și reținerea acestuia.

La 31.07.2022, învinuitul L.A. a fost extrădat din Federația Rusă, fiindu-i adusă la cunoștință încheierea din 25 octombrie 2018, în baza căreia a fost reținut. De menționat că învinuitul, în toată această perioadă până la extrădare, s-a aflat în stare de arest în Federația Rusă, aproximativ 7 luni.

Aproximativ în termen de 24 de ore din momentul predării deținutului autorităților Republicii Moldova, procurorul de caz a depus un demers prin care a solicitat aducerea la cunoștință a încheierii și mandatului de arest preventiv. La demersul respectiv a anexat toate actele relevante ce au stat la baza aplicării arestului preventiv și care justifică necesitatea menținerii în stare de arest a învinuitului.

Începând cu această etapă, codul de procedură penală nu prevede următorii pași din punct de vedere procesual sau calea de punere în aplicare a mandatului de arest luat în lipsa învinuitului.

Or, procedura în cauză, din momentul predării și primirii deținutului de către organul de urmărire penală național, trezește numeroase întrebări, al căror răspuns trebuie să aibă o reflectare normativă, ceea ce în prezent lipsește în Codul de procedură penală.

De pildă, încheierea și mandatul de arest trebuie de adus la cunoștință învinuitului de către judecătorul de instrucție sau de către procurorul care a primit în gestune cauza?; este suficientă înmânarea copiei încheierii și mandatului de aplicare a arestului sau este necesar de depus un demers la judecătorul de instrucție pentru ca acesta să aducă la cunoștința persoanei arestate mandatul de arest, drepturile și obligațiile etc.?, de când curge termenul de contestare a încheierii privind aplicarea măsurii preventive (în cazul în care nu a fost contestată de avocat la etapa aplicării măsurii preventive), din momentul în care învinuitul a luat cunoștință de încheiere sau din momentul în care judecătorul de instrucție a emis o încheiere de confirmare a măsurii preventive?

În practica judiciară a Republicii Moldova, s-au prefigurat două proceduri separate la acest capitol. Astfel, în prima variantă practică de către procurori, procedura respectivă se rezumă doar la înmânarea copiei învinuitului și după caz avocatului, a încheierii și mandatului, cu explicarea drepturilor și obligațiilor.

În al doilea caz, procurorii înaintatează un demers judecătorului de instrucție privind aducerea la cunoștință a încheierii și mandatului de arest preventiv, care numește o ședință în

acest sens în care se aduce la cunoștință drepturile și obligațiile învinuitului, se explică conținutul încheierii și mandatului de arest preventiv, precum și se examinează alte cereri și demersuri formulate de către părți.

Subliniem că procedura respectivă nu este reglementată în momentul de față în legislația procesuală națională, însă în practica judiciară utilizează asemenea procedee cu scopul de nu leza drepturile persoanei deținute în custodia statului în baza unui mandat și încheierea, la a cărei examinare nu a participat.

Cu toate că o asemenea procedură nu este prevăzută de Codul de procedură penală, suntem de părerea că a doua procedură cu prezentarea învinuitului în fața judecătorului de instrucție este una mai argumentată din punctul de vedere al asigurării respectării tuturor drepturilor procesuale ale învinuitului. Mai mult ca atât, din momentul aplicării arestului preventive până la etapa de extrădare a învinuitului, se poate scurge o perioadă relativ mare de timp (de la 6 luni până la 3 ani), timp în care pot interveni diferite circumstanțe care vizează nemijlocit măsura preventivă care urmează a fi pusă în executare.

În acest sens, odată cu depunerea demersului prin care se confirmă aplicarea mandatului de arest, se porcede la un control asupra situației existente la momentul punerii în executare a mandatului de arest, întru verificarea de către judecătorul de instrucție a respectării condițiilor legale de avizare a învinuitului despre drepturile și obligațiile pe care le are în cadrul procesului penal. La fel, judecătorul de instrucție verifică și actele procedurale întrocmită după ce a fost extrădat învinuitul, inclusiv procesul-verbal de audiere a acestuia.

Sub aspect comparativ, în legislația procesuală penală a României, este reglementată expres procedura de confirmare a măsurii preventive – arestul preventiv, luat în lipsa învinuitului.

Astfel, potrivit art. 231 alin. (4) din Codul de procedură penală a României, „*Organul de poliție procedează la arestarea persoanei arătate în mandat, căreia îi predă un exemplar al acestuia, într-una din formele prevăzute la alin. (1) sau (2), după care o conduce în cel mult 24 de ore la judecătorul de drepturi și libertăți care a dispus măsura arestării preventive sau, după caz, la judecătorul de cameră preliminară ori completul la care se află spre soluționare dosarul cauzei*” [57].

Luând în considerare raționamentele legiuitorului român și în urma studiului efectuat pe caz, ne propune completarea Codului de procedură penală, în vederea reglementării procedurii de aducere la cunoștință a mandatului de arest preventiv, care a fost emis în lipsa învinuitului.

Se impune, în acest sens, completarea Codului de procedură penală cu art. 308¹ cu titlul „*Examinarea demersurilor privind aplicarea arestării preventive în lipsa învinuitului*”, care va avea următorul cuprins:

(1) *În termen de 48 de ore de la reținerea învinuitului în baza mandatului de arest, procurorul înaintează judecătorul de instrucție un demers prin care solicită aducerea la cunoștință a madatului. La demers se anexează materialele și probele care au fost puse la baza aplicării arestului preventiv.*

(2) *În rezultatul examinării demersului, judecătorul de instrucție după ce aduce la cunoștința învinuitului în prezența avocatului acestuia motivele emiterii mandatului de arest în lipsă, drepturile și obligațiile, examinează cererile și demersurile, audiază concluziile procurorului și în contextul probelor prezentate și al motivelor reținute la luarea măsurii, adoptă o încheierea motivată prin care, confirmă arestarea preventivă și executarea mandatului ori, după caz, în condițiile prevăzute de lege, revocarea arestării preventive sau înlocuirea măsurii preventive, dacă nu este arestat în altă cauză.*

(3) *Încheierea judecătorului de instrucție se contestă în conformitate cu prevederile art. 311 din Codul de procedură penală, dacă nu a fost constestat după emiterea mandatului privind aplicarea arestului preventiv în lipsa învinuitului.”.*

Trebuie de remarcat că, în cazul în care nu a fost contestată încheierea după emiterea mandatului de arest, termenul de contestare urmează să se calculeze din momentul ce învinuitul și apărătorul său au făcut cunoștință de încheierea respectivă.

Acestă normă procesuală urmărește drept scop elucidarea aplicării neuniforme a instituțiilor juridice legale de punerea în exeuctare a mandatului de arest preventiv, luat în lipsa învinuitului. Mai mult, procedura respectivă va asigura respectarea dreptului la un proces echitabil a părții apărării, or art. 5.3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului stipulează în termeni absoluți că „Orice persoană arestată sau deținută în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c) din prezentul articol trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere” [65].

Completările legislative respective sunt necesare și din perspectiva practicii negative a Curții Europene, care s-a prefigurat la acest aspect. Astfel, în cauza *Gilanov contra Republicii Moldova*, Curtea a constatat încălcarea articolului 5 § 3 și a articolului 5 § 4 din Convenție, în următoarele circumstanțe.

Cauza se referă la extrădarea reclamantului din Belarus, urmată de detenția sa în Republica Moldova. Potrivit circumstanțelor cauzei, din anul 2000 reclamantul deținea un permis de ședere temporar în Republica Moldova, care a fost reînnoit regulat, cu includerea adresei sale de domiciliu în Georgia, conform legislației. Pe când se afla în Republica Moldova, reclamantul a deschis o fundație pentru schimburi culturale cu Coreea de Nord. Potrivit reclamantului, în 2006 el s-a retras din fundație și a părăsit oficial Republica Moldova. La 17 aprilie 2007 a fost deschisă o cauză penală cu privire la o presupusă infracțiune pe care reclamantul și alte persoane din cadrul fundației moldo-coreene ar fi comis-o în perioada 2006-2007.

Printr-o încheiere din 1 octombrie 2007, la demersul procurorului înaintat în acest sens, Judecătoria Buiucani a dispus arestul preventiv în privința reclamantului pentru 30 de zile. Instanța a constatat că procurorul a adus probe cu privire la existența unei bănuieli rezonabile că reclamantul ar fi săvârșit infracțiunea, ținând cont de gravitatea infracțiunii și necesitatea protejării ordinii publice, precum și de personalitatea învinutului, care s-a sustras de la urmărirea penală. În cadrul procedurii respective instanța a numit un avocat garantat de stat pentru a-l reprezenta pe reclamant, care a obiectat în privința lipsei probatoriului și a informării eficiente a reclamantului cu privire la cauza sa.

La 4 iunie 2010, Procuratura Generală a Republicii Moldova a trimis autorităților din Belarus o cerere oficială de extrădare. Ulterior, în urma unei solicitări, Procuratura Generală a Republicii Moldova a informat *inter alia* cu privire la prelungirea perioadei de detenție a reclamantului, că mandatul său de arestare din 1 octombrie 2007 avea efecte numai pe teritoriul Republicii Moldova și că perioada de 30 de zile menționată în el ar începe să curgă de la data extrădării sale către Republica Moldova. De asemenea, ea a observat că, în conformitate cu dreptul internațional aplicabil, orice prelungire a detenției sale în Belarus ar trebui făcută în conformitate cu legea țării respective.

Reclamantul a fost arestat preventiv de către autoritățile din Belarus la 9 mai 2010, la cererea autorităților moldovenești. El a fost lipsit de libertate în Belarus până la 10 decembrie 2010, când a fost extrădat în Republica Moldova. La 21 iunie 2010, avocatul contractat de către reclamant a declarat, la Curtea de Apel Chișinău, recurs împotriva încheierii din 1 octombrie 2007.

El a susținut că procurorul nu demonstrase că reclamantul fusese informat cu privire la urmărirea penală în privința sa, că încheierea respectivă fusese insuficient motivată, că termenul de 30 de zile stabilit în încheiere expirase, astfel încât de la data expirării ei detenția sa fusese ilegală. În plus, încheierea judecătorească și mandatul de arestare a reclamantului se refereau la

înfracțiunea presupus săvârșită de către reclamant, prevăzută de art. 195 din Codul penal – normă legală care a fost abrogată în anul 2008.

Curtea de Apel Chișinău a programat examinarea recursului reclamantului pentru 24 iunie 2010. Potrivit reclamantului, avocatul său a fost prezent în instanță, deoarece multe alte cazuri fuseseră programate pentru aceeași perioadă. Potrivit Guvernului, întrucât instanța nu a putut examina recursul din cauza absenței avocatului reclamantului, ea a amânat ședința până la 9 iulie 2010 și a dispus ca interesele reclamantului să fie reprezentate de către un avocat desemnat de instanță.

La 9 iulie 2010, Curtea de Apel Chișinău a respins recursul reclamantului ca nefondat. Ea a reținut că recursul a fost depus de avocatul reclamantului și, în continuare, a luat act de participarea la ședință a unui avocat desemnat de instanță, fără vreo explicație cu privire la înlocuirea avocatului reclamantului. Instanța a invocat aceleași motive pentru detenția reclamantului ca cele menționate în încheierea din 1 octombrie 2007. Ea a respins argumentele invocate de avocatul reclamantului, menționând că „nu [aveau] temei de fapt și de drept”, fără a mai oferi alte detalii. Astfel, instanța de recurs a menținut încheierea instanței inferioare, prin care s-a dispus arestarea reclamantului pentru 30 de zile.

După extrădarea sa în Republica Moldova la 10 decembrie 2010, la 13 decembrie 2010 reclamantul a fost adus în fața Judecătoriei Buiucani și a fost informat în mod oficial despre acuzațiile aduse împotriva sa și mandatul de arestare din 1 octombrie 2007. Aici observăm că și în cazul dat a fost utilizată procedura de prezentare a învinuitului extrădat în fața instanței de judecată.

Ulterior, în privința reclamantului au fost admise două demersuri ale procurorului privind prelungirea arestului său cu 30 și, respectiv, 90 de zile. La 4 august 2014, Judecătoria Buiucani l-a condamnat pe reclamant pentru escrocherie în proporții deosebit de mari. Decizia cu privire la condamnarea sa a fost casată de două ori și trimisă spre rejudecare în prima instanță.

Referitor la pretinsa încălcare a articolului 5 § 1 din Convenție, Curtea a făcut trimitere la principiile generale stabilite în jurisprudența sa, potrivit cărora detenția trebuie să fie compatibilă cu scopul articolului 5 § 1. Referitor la alegațiile reclamantului privind detenția sa în baza unui mandat de arest presupus expirat, Curtea a conchis că practica instanțelor naționale de a începe calcularea perioadei de detenție din momentul privării de libertate de către autoritățile naționale, *i.e.* din momentul extrădării, este conformă cu cerințele articolului 5 § 1 din Convenție. Curtea a reținut în acest sens că autoritățile moldovenești își puteau asuma tot spectrul de obligații față de reclamant în contextul arestării sale preventive, conform articolului 5 § 1 (c) din Convenție,

inclusiv a obligațiilor prevăzute de articolul 5 §§ 3 și 4, doar în momentul în care exercitau controlul lor nemijlocit asupra reclamantului.

Cu privire la pretinsa încălcare a articolului 5 § 3 din Convenție, în special lipsa motivelor relevante și suficiente pentru mandatul de arest din 1 octombrie 2007, Curtea a reiterat cu titlu de principiu necesitatea motivării de către autorități a aplicării arestării preventive. În special, Curtea a reținut că riscul sustragerii nu poate fi bazat exclusiv pe gravitatea infracțiunii imputate. Curtea a constatat că motivele invocate de către instanță la dispunerea arestării (i.e. caracterul grav al infracțiunii imputate) au fost considerații generale și doar riscul sustragerii se referea în mod nemijlocit la reclamant. Curtea a constatat că riscul evadării reclamantului nu avea un substrat factologic, deoarece reclamantul părăsise Republica Moldova, iar autoritățile Republicii Moldova nu au demonstrat existența unei eventuale cooperări cu autoritățile georgiene privind localizarea reclamantului. Curtea a considerat că încheierea privind dispunerea arestării preventive a reclamantului era stereotipizată și abstractă și a conchis că nu existau motive relevante și suficiente de a dispune arestarea reclamantului, contrar articolului 5 § 3 din Convenție [16].

Referitor la pretinsa încălcare a articolului 5 § 4 din Convenție, „*Curtea observă că rezultatul înlocuirii avocatului reclamantului a fost o slăbire considerabilă a poziției sale prin prezentarea cazului său de către un avocat pe care nu l-a întâlnit sau instruit niciodată în vreun fel. În plus, aceasta a dus la o situație în care atât Ordonanța inițială de reținere a reclamantului, cât și singura cale de atac posibilă împotriva acestei ordonanțe au fost examinate în absența reclamantului și a unui avocat ales și instruit de acesta*” [16].

În virtutea celor analizate mai sus, se impune necesitatea ca organele abilitate să depună maximă diligență pentru respectarea dreptului la apărare și a garanțiilor ce se încorporează în art. 5 din Convenție, în procedurile legate de aplicarea arestului preventiv în lipsa învinutului, calea de recurs doar în prezența avocatului, dar și procedurile ce urmează după extrădarea învinutului autorităților din Republica Moldova.

3.2. Monitorizarea electronică în contextul asigurării executării arestului la domiciliu

Legea procesuală penală în vigoare a inclus și a asimilat principiile de bază care derivă din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Unul dintre principiile fundamentale consistă în faptul că arestul preventiv, sub formă de închisoare sau arest la domiciliu, reprezintă o măsură excepțională și de ultimă instanță. Regula principală este ca urmărirea penală să fie

realizată în timp ce bănuitul se află în libertate. Atâta timp cât persoana învinuită nu este condamnată de către instanța de judecată, aceasta se bucură de prezumția nevinovăției, conform articolului 21 din Constituție și articolului 8 alin. (1) din Codul de procedură penală. Prezumția nevinovăției întotdeauna presupune aflarea persoanei în libertate. Cu toate acestea, în unele cazuri, prevalează interesul public și, în asemenea cazuri, arestul este o măsură necesară în cadrul urmăririi penale.

Trebuie de reiterat că plasarea în detenție provizorie poate cauza daune ireversibile, mai ales persoanelor care în ultimă instanță sunt achitate. Cele mai cunoscute efecte dăunătoare sunt reprezentate de riscurile legate de pierderea locului de muncă sau falimentarea afacerii, dar și de greutatea financiară cu care se confruntă familiile deținuților. Aici se adaugă și consecințele de natură umană suportate de familie din cauza separării îndelungate.

Utilizarea, în procesul penal a măsurii de constrângere - arestul preventiv, are impact negativ asupra situației economice a statului, dar și asupra posibilității acestuia de a-și onora obligațiile internaționale în domeniul respectării drepturilor omului legate de suprapopularea penitenciarelor. Conștientizând acești factori, este în interesul procurorului, în calitate sa de apărător al justiției, să prevină aplicarea nejustificată a detenției, fie după caz, să facă uz în procesul penal de măsuri preventive alternative arestului preventiv.

În conformitate cu jurisprudența CtEDO, o persoană poate fi plasată în arest preventiv dacă sunt întrunite următoarele condiții:

- există motive plauzibile de a suspecta că persoana a comis infracțiunea;
- există motive serioase de a crede că, în caz de eliberare, persoana (i) se va ascunde, sau (ii) va comite o infracțiune gravă, sau (iii) va împiedica buna derulare a justiției, sau (iv) va reprezenta o amenințare gravă pentru ordinea publică;
- nu există posibilitatea de a recurge la măsurile alternative pentru a răspunde temerilor stipulate în punctul b.;
- este vorba de o măsură luată în cadrul unui proces penal [136].

Mai mult, măsura aplicată trebuie să treacă „testul echilibrului” - detenția nu trebuie să fie disproporțională sau nerezonabilă. Chiar dacă condițiile vizate sunt întrunite, arestul preventiv nu este obligatoriu. Discreția procurorului trebuie să fie la baza aprecierii faptului dacă aplicarea arestării preventive implică folosirea eficientă și absolut necesară a resurselor, luând în considerație cheltuielile și utilizarea resurselor umane.

După cum este prevăzut în articolul 185 alin. (1) din Codul de procedură penală, arestarea preventivă constituie o măsură excepțională și se dispune doar atunci când se demonstrează că alte măsuri nu sunt suficiente pentru a înlătura riscurile care justifică aplicarea

arestării. Mai mult, demersul și încheierea privind aplicarea arestării trebuie să includă motivele care justifică insuficiența altor măsuri, după cum este prevăzut în articolul 185 alin. (4) și în articolul 308 alin. (1). Fiecare din cele zece măsuri alternative, prevăzute în articolul 175 alin. (3), poate fi aplicată în calitate de măsură alternativă arestului. Dacă se consideră că anumite măsuri sunt suficiente pentru a atenua riscul, se va opta pentru măsura cu cel mai redus grad de constrângere. Cu toate acestea, nu toate măsurile enumerate în articolul 175 alin. (3) se încadrează în termenul juridic de „măsuri alternative arestului” din Codul de procedură penală. Potrivit articolului 175 alin. (5), doar liberarea provizorie sub control judiciar și liberarea provizorie pe cauțiune sunt măsuri preventive de alternativă arestării (arestării la domiciliu și arestării preventive). Cel mai important aspect este, în primul rând, că alte măsuri preventive pot fi aplicate *bănușilor*. Mai mult, majoritatea celorlalte măsuri pot fi impuse de către procuror și nu este prevăzută o durată maximă a măsurii respective. Cerința pentru o pedeapsă maximă de cel puțin un an, de asemenea, lipsește. Cu toate acestea, la aprecierea eficienței măsurilor alternative de constrângere, trebuie să fie luate în considerație toate măsurile enumerate în articolul 175 alin. (3) din Codul de procedură penală.

Chiar dacă Codul de procedură penală enumeră câteva măsuri alternative, trebuie să fie luată în considerație funcționarea *de facto* a măsurii. O precondiție pentru ca măsura să clarifice suficient riscul existent este executarea corespunzătoare. Un studiu publicat de către Fundația Soros în 2016 demonstrează că unele măsuri nu sunt puse în practică din cauza infrastructurii și funcționalității inadecvate [122].

Liberarea condiționată pe cauțiune în realitate nu este o opțiune, *inter alia*, din cauza faptului că instanțele de judecată nu dispun de conturi proprii de depozit. Arestarea la domiciliu se aplică doar într-o anumită măsură, însă studiul subliniază faptul că în practică nu există un mecanism eficient de control - învinuitul poate încălca restricțiile impuse fără nicio consecință. Astfel, autorii sugerează excluderea arestării la domiciliu.

O condiție obligatorie pentru aplicarea oricărei măsuri preventive ține de „suficiente temeiuri rezonabile, susținute prin probe, de a presupune” că există unul din riscurile menționate mai sus, potrivit articolului 176 alin. (1). Astfel, limitarea aplicării liberării provizorii sub control judiciar din articolul 191 alin. (2) este în contradicție directă cu articolul 176 alin. (1). În conformitate cu articolul 191 alin. (2), liberarea provizorie sub control judiciar „nu se acordă învinuitului, inculpatului în cazul în care există date că el va săvârși o altă infracțiune, va încerca să influențeze asupra martorilor sau să distrugă mijloacele de probă, să se ascundă de organele de urmărire penală, de procuror sau, după caz, de instanța de judecată”. Este greu de imaginat situația când, pe de o parte, lipsesc date care confirmă existența riscului,

iar, pe de altă parte, există probe care confirmă existența aceluiași risc. Un anumit grad de coerență poate fi obținut dacă alineatul este interpretat ca fiind o reamintire a faptului că măsura alternativă poate fi aplicată doar dacă se constată că aceasta este suficientă pentru a atenua riscul. Cu toate acestea, este de menționat că cerința privind temeiurile suficiente și rezonabile se aplică față de toate măsurile preventive.

Existența unuia dintre riscuri în calitate de condiție pentru aplicarea liberării provizorii sub control judiciar este, de asemenea, menționată de Curtea Constituțională în Hotărârea din 19 mai 2016: „Această măsură poate fi luată de către judecătorul de instrucție sau instanța de judecată, dacă există probe sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabilă că acesta a săvârșit o infracțiune și dacă măsura este necesară în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni” [87].

În ceea ce privește arestarea la domiciliu, este de menționat că pentru măsura preventivă vizată trebuie să fie respectate aceleași cerințe juridice ca și în cazul arestării preventive. Faptul dat rezultă clar din prevederile relevante ale CPP și derivă din jurisprudența CtEDO. În cauza *Buzadji c. Moldovei*, Guvernul susținea că nu era necesar de a justifica arestul la domiciliu prin motive la fel de puternice precum cele ce trebuie oferite în procesul de plasare a persoanei în arest preventiv, prima măsură fiind, potrivit Guvernului, mai puțin severă, decât cea de-a doua.

Curtea nu a fost de acord și a conchis că cerințele care rezultă din articolul 5 al Convenției trebuiau să fie respectate în vederea justificării aplicării arestului preventiv. Curtea a constatat că: „În opinia sa, nu ar fi posibil în practică de a aprecia motivele fundamentale ale arestului în funcție de condițiile de detenție și de nivelul de confort sau disconfort pe care l-a suferit deținutul. Astfel de justificări ar trebui, dimpotrivă, să fie evaluate conform unor criterii care sunt practice și eficiente în menținerea unui nivel adecvat de protecție în conformitate cu articolul 5 fără a risca de a diminua această protecție” [5].

Cu toate acestea, din perspectiva proporționalității, pentru anumite categorii de învinuiți, arestarea la domiciliu poate fi o măsură mai potrivită decât detenția în penitenciar. Articolul 188 alin. (2) enumeră „vârsta, starea sănătății, starea familială și alte împrejurări” în calitate de factori care pot justifica aplicarea arestării la domiciliu în calitate de măsură preventivă de alternativă.

În ultima perioadă, practica judiciară din Republica Moldova, la capitolul aplicarea măsurilor preventive privative de libertate, atestă o dinamică sporită, legată de aplicarea preponderent de către judecătorul de instrucție a arestului la domiciliu, admitând astfel parțial demersurile procurorilor care solicită arestul preventiv.

Această practică a debutat datorită mai multor factori, unul dintre care consistă în faptul că Republica Moldova a pierdut un număr relativ mare de cauze în fața Curții Europene a Drepturilor Omului în ultimii ani, iar o bună parte din ele se refereau la încălcarea art. 5 – *Libertatea și siguranța persoanei* din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Această practică negativă a generat o influență în rândul judecătorilor de a aplica arestul la domiciliu în mod prioritar, ca măsură ce nu îngrădește total libertatea persoanei sau cu alte cuvinte nu-l izolează de societate.

Un alt factor îl reprezintă supraaglomerarea penitenciarelor, care constituie și o problemă la nivel național, ce afectează bugetul Republicii Moldova, aflat într-o criză continuă.

Un al treilea factor este legat de posibilitatea monitorizării electronice a învinutului sau inculpatului, atunci când față de aceștia se aplică arestul la domiciliu, ca măsură alternativă arestului preventiv. Eficiența acestei monitorizări rezidă în faptul că organul abilitat poate verifica în timp real respectarea restricțiilor suplimentare impuse de către judecător, consemnate la art. 188 alin. (3) din Codul de procedură penală.

Premisele apariției „monitorizării electronice” în contextul aplicării unei obligații sau restricții, la aplicarea măsurilor preventive, are drept sorginte Recomandarea Comitetului de Miniștri CM/Rec(2014)4 către statele membre, privind monitorizarea electronică, potrivit căreia „«Monitorizare electronică» este un termen general care se referă la forme de supraveghere prin intermediul cărora să se monitorizeze locația, mișcarea și comportamentul specific persoanelor din cadrul procesului de justiție penală. Formele curente de monitorizare electronică se bazează pe unde radio, tehnologie de urmărire prin satelit sau biometrică. În general ele cuprind un dispozitiv atașat persoanei respective, care se monitorizează de la distanță” [135].

Așadar, modificările legislative la nivel național au survenit prin Legea nr. 138 din 03-12-2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, potrivit căreia pentru prima dată s-a introdus, la lit. e) art. 2⁶, noțiunea de „monitorizare electronică”, specificându-se în continuare la art. 2¹⁰ din aceeași Lege că „(2) *Monitorizarea electronică poate fi aplicată la stabilirea unor obligații sau restricții. (3) Asigurarea monitorizării electronice a tuturor categoriilor de persoane monitorizate se efectuează de către organele de probațiune*” [117].

În această ordine de idei, prin Hotărârea Guvernului nr. 1322 din 08-12-2016 se pune în aplicare Regulamentul privind monitorizarea electronică a persoanelor, în care la art. 2 pct. 3) se menționează că „*Monitorizarea electronică poate fi aplicată persoanelor cărora le este aplicată o măsură preventivă, cu stabilirea anumitor obligații sau restricții*” [97].

Deși legiuitorul a făcut un set de modificări normative indicate în actele specificate mai sus, observăm că în Codul de procedură penală, o reglementare aparte referitoare la

monitorizarea electronică nu este prevăzută. Astfel, această lipsă poate fi percepută ca o omisiune, inclusiv din raționamente juridico-aplicative, or, Codul de procedură penală, la art. 2 alin. (4), prevede că „*Normele juridice cu caracter procesual din alte legi naționale pot fi aplicate numai cu condiția includerii lor în prezentul cod*” [52].

Sub aspect comparativ, menționăm că în Codul de procedură penală al României este reglementat faptul că în cazul aplicării de către judecătorul de drepturi și libertăți a unei măsuri preventive alternative față de suspect, cum sunt arestul la domiciliu și controlul judiciar pe cauțiune, instanța poate aplica paralel și supravegherea electronică.

La art. 9 alin. (2) din Codul de procedură penală al României este prevăzut că „*Orice măsură privativă sau restrictivă de libertate se dispune în mod excepțional și doar în cazurile și în condițiile prevăzute de lege*” [57]. Acest principiu al arestului preventiv, ca o măsură aplicată în ultimă instanță, este introdus în Codul de procedură penală, care precizează că orice privare de libertate trebuie folosită ca excepție și potrivit legii. Deși nu este formulat explicit, se sugerează că organele judiciare trebuie să ia în considerare mai întâi alternativele la arestul preventiv.

În acest context, Curtea Europeană a Drepturilor Omului s-a expus în nenumărate rânduri la subiect, reiterând că „*[...] articolul 5 al Convenției, ca și articolele 2, 3 și 4, face parte din prima categorie de drepturi fundamentale, care protejează securitatea fizică a persoanei [...] și, prin urmare, importanța lui este supremă. Scopul de bază al acestuia este de a preveni lipsirea arbitrară și nejustificată de libertate [...] Prezumția este în favoarea eliberării. După cum a fost stabilit în cauza Neumeister v. Austria (hotărâre din 27 iunie 1968, Seria A nr. 8, p. 37, § 4), a doua parte a articolului 5 § 3 nu oferă instanțelor judiciare dreptul de a alege între a aduce învinuitul în fața instanței într-un termen rezonabil sau a-l elibera în cursul procedurii. Până la condamnare, el trebuie prezumat nevinovat și scopul acestei prevederi este, în esență, de a cere eliberarea lui provizorie odată ce detenția sa continuă încetează să mai fie rezonabilă [...]*” [33].

Pentru a proteja dreptul fundamental la libertate și a acționa pe baza prezumției de nevinovăție a acuzatului, judecătorii trebuie să chibzuiască atent și să prefere toate alternativele disponibile la arestul preventiv, analizând în ce măsură acțiunile care nu implică privarea de libertate ar putea asigura buna desfășurare a procedurii penale în aceeași măsură ca arestarea preventivă.

În ipoteza aprobării automate a celei mai drastice măsuri preventive de către judecătorul de instrucție, acest fenomen ar putea avea un impact negativ asupra persoanei și a capacității sale de a se pregăti pentru proces. Aplicarea automată a arestului preventiv, ca măsură de excepție,

are la baza alte cauze, și anume: riscul eschivării, riscul săvârșirii de noi infracțiuni, riscul perturbării ordinii publice, lipsa unui loc permanent de trai, personalitatea suspectului etc.

Liberarea provizorie sub control judiciar, liberarea provizorie pe cauțiune și arestul la domiciliu sunt cele mai puțin restrictive măsuri alternative prevăzute de legislația românească și, în același timp, de legislația națională. În România aceste măsuri procesuale pot fi aplicate concomitent cu supravegherea electronică, iar în cazul arestului la domiciliu, art. 221 alin. (3) din Codul de procedură penală al României stipulează că „*Judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată poate dispune ca pe durata arestului la domiciliu inculpatul să poarte permanent un dispozitiv electronic de supraveghere și/sau să respecte una sau mai multe dintre obligațiile prevăzute la art. 215 alin. (2) lit. d)-k). Prevederile art. 215 alin. (8), (8¹) și (9) se aplică în mod corespunzător*” [57].

Trebuie de remarcat că o asemenea reglementare în legea procesuală penală a Republicii Moldova nu există la momentul actual, iar judecătorii, la aplicarea „monitorizării electronice” față de învinuit/inculpat, fac uz de norme procesuale ce se regăsesc în alte acte normative.

În pofida faptului că, la art. 188 alin. (4) pct. 1) și 2) din Codul de procedură penală, legiuitorul moldav a stipulat că „*Persoana arestată la domiciliu poate fi supusă obligațiilor: 1) de a menține în stare de funcționare mijloacele electronice de control și de a le purta permanent; 2) de a răspunde la semnalele de control sau de a emite semnale telefonice de control, de a se prezenta personal la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată la timpul fixat*” [56], aceste formulări poartă un caracter vag. În atare condiții, legiuitorul nu a prevăzut o modalitate normativă inclusă în legea procesuală penală, prin care să fie specificată supravegherea electronică ca măsură complementară față de învinuit sau inculpat, dar a lăsat o marjă largă de interpretare.

Este relevant de menționat că, în legislația română, supravegherea electronică a fost extinsă și pentru alte măsuri preventive, cum ar fi controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune. Prin urmare, o asemenea prevedere este binevenită și are drept scop prevenirea eschivării învinuitului de la urmărirea penală sau a inculpatului de la judecarea cauzei.

Astfel, se observă că monitorizarea electronică a devenit în ultima perioadă un procedeu procesual mai des aplicabil, în contextul în care această obligație a devenit una eficientă pentru unele categorii de figuranți, față de care nu este oportună aplicarea arestului preventiv.

Din altă optică, în cazul aplicării de către judecătorul de instrucție sau instanța de judecată a măsurilor preventive alternative arestului, asigurarea acestora se realizează de către organul de poliție din raza teritorială în care își are domiciliul învinuitul/inculpatul. Este de remarcat că în practică nu se atestă o supraveghere riguroasă a măsurilor preventive alternative

arestului din partea organului de poliție și de aceea există riscul ca persoanele supuse măsurilor neprivative de libertate să se eschiveze de la urmărirea penală sau judecarea cauzei în instanța de judecată.

Inclusiv din aceste considerente, monitorizarea electronică în cazul aplicării arestului la domiciliu este o obligație eficientă în raport cu garanțiile consacrate în art. 25 din Constituția Republicii Moldova, care apără libertatea individuală și siguranța persoanei.

Prin aplicarea în mod prioritar a arestului la domiciliu cu supravegherea electronică a învinuitului/inculpatului, atunci când această măsură este temeinic justificată, pot fi reliefate numeroase avantaje, de exemplu: reducerea fenomenului de aplicare a arestului preventiv; scăderea populației din locurile de detenție provizorie; supravegherea eficientă a persoanelor față de care se aplică arestul la domiciliu; prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni (atunci când infracțiunea a fost săvârșită cu folosirea situației de serviciu); eficientizarea justiției penale în raport cu persoanele care comit infracțiuni ușoare sau mai puțin grave; asigurarea unui proces penal în termen rezonabil, datorită eliminării riscului eschivării învinuitului/inculpatului din fața organelor de drept [80].

În virtutea celor analizate în teza de doctor, putem conchide că monitorizarea electronică este privită ca o măsură suplimentară de asigurare a respectării celorlalte restricții stabilite de art. 188 alin. (3) din Codul de procedură penală. Este de remarcat că această măsură are un impact pozitiv asupra întregului proces penal, însă reglementarea acesteia în legea procesuală penală, este una ambiguă, în raport cu reglementarea prevăzută de legislația română. De aceea, în prezent se impune ajustarea cadrului normativ la capitolul supraveghere electronică, cu extinderea sferei de aplicare și asupra altor măsuri preventive, cum ar fi liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune.

3.3. Rolul poliției în asigurarea executării arestului la domiciliu

Noțiunea clasică a măsurii preventive – arestul la domiciliu – a fost înscrisă de către legiuitor la alin. (1) art. 188 din Codul de procedură penală, ca fiind „...izolarea învinuitului, inculpatului de societate în locuința acestuia, cu stabilirea anumitor restricții” [56].

Este de notat că CtEDO a apreciat că gradul de constrângere impus de arestul la domiciliu este suficient pentru considerarea sa ca „o privare de libertate” în sensul art. 5 al CEDO, așa cum s-a evidențiat în cauza *Vachev împotriva Bulgariei* [46].

Astfel, arestul la domiciliu a fost perceput și implementat fie ca măsură preventivă privativă de libertate, similară cu arestul preventiv, dar considerată mai lejeră după severitate, cu

o gamă largă de măsuri menite să asigure menținerea la domiciliu sub supraveghere (umană sau electronică) a persoanelor de comiterea unor infracțiuni.

Potrivit Raportului de activitate al Procuraturii Generale pentru anul 2022, „...în anul 2022, au fost arestate la domiciliu 260 de persoane (la demersul procurorului au fost arestate 61 persoane), în privința la 12 de persoane mandatele de arestare la domiciliu au fost emise în ordine de recurs de către curțile de apel. În instanța de judecată au fost trimise în stare de arestare la domiciliu 88 de persoane, fiind învinuite pentru comiterea de infracțiuni excepțional de grave 6 persoane, deosebit de grave 28 de persoane, grave 45 de persoane și pentru comiterea altor categorii de infracțiuni 9 persoane” [132].

Observăm că, este o cifră destul de mică din totalul de 1326 de persoane în privința cărora s-a aplicat măsura arestării preventive (inclusiv 34 arestate în lipsă) și în doar 17 cazuri s-a solicitat de procurori aplicarea măsurilor preventive alternative arestării preventive.

La fel, este relevant de specificat că arestul la domiciliu este cea mai solicitată măsură preventivă de către partea apărării, atunci când se pune problema aplicării sau prelungirii arestului preventiv. Motivele cele mai des invocate de către părți în susținerea aplicării arestului la domiciliu se rezumă la faptul că învinuitul sau inculpatul are loc permanent de trai; nu are intenții să se echiueze de la urmărirea penală sau de la judecarea cauzei; suferă de o boală ce necesită control medical permanent; este unica sursă de întreținere a familiei; are copii minori la întreținere etc.

Sub aspect comparativ, în Decizia nr. 361 din 07 mai 2015, *cu privire la natura juridică a măsurii preventive – arestul la domiciliu*, Curtea Constituțională a României a statuat următoarele: „[...] din perspectiva naturii/substanței, duratei, efectelor, modalității de executare și a intensității, atât măsura arestului preventiv, cât și măsura preventivă a arestului la domiciliu privesc o interferență majoră în dreptul la libertate individuală a persoanei. Așa fiind, atât persoanele aflate în arest preventiv, cât și cele aflate în arest la domiciliu se află într-o formă de privare de libertate, de vreme ce, spre deosebire de controlul judiciar sau controlul judiciar pe cauțiune, unde se poate impune interdicția de a părăsi țara sau o anumită localitate, ce reprezintă o restrângere a exercițiului la liberă circulație, atât în cazul arestului la domiciliu, cât și în cazul arestului preventiv inculpatul este obligat, pe durata luării măsurilor, să se afle într-un loc anume desemnat [73].

Însă problematica pe care dorim să o analizăm se referă la modul de executare a arestului la domiciliu de către organul investit cu asemenea atribuții – poliția, cum are loc verificarea la domiciliu a învinuitului/inculpatului de către poliție și cât de efectivă este această măsură preventivă la momentul actual în raport cu riscurile existente într-o cauză penală.

În acest subcapitol ne vom referi preponderent la supravegherea umană a executării măsurii preventive respective, iar în sensul dat, alin. (5) din art. 188 din Codul de procedură penală, prevede că „Supravegherea executării arestării la domiciliu se efectuează de către organul investit cu asemenea atribuții” [46]. Din acest alineat desprindem că organul competent pentru a asigura supravegherea fizică a învinuitului sau inculpatului la executarea măsurii preventive – arestul la domiciliu – este considerat a fi organul de poliție din raza unde își are viza de domiciliu permanentă sau temporară.

Potrivit art. 21 alin. (1) lit. m) din Legea nr. 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, *poliția execută controlul asupra comportamentului persoanelor arestate la domiciliu, eliberate provizoriu sub control judiciar sau pe cauțiune* [113].

La fel, Codul de executare, la art. 175 alin. (8), stipulează că, „[s]upravegherea executării arestării la domiciliu se asigură de către organul afacerilor interne în a cărui rază teritorială se află domiciliul prevenitului” [50].

Conform procedurii practice, judecătorul de instrucție sau instanța de judecată trimite încheierea și mandatul către organul de poliție din raza teritorială unde își are domiciliu învinuitul sau inculpatul. Această hotărâre este vizată postului de poliție din sectorul administrativ respectiv, iar ofițerul de sector desemnat face vizite la domiciliul prevenitului, duce discuții cu prevenitul și cu membrii familiei lui și verifică funcționarea mijloacelor electronice de control în cazul aplicării interdicției prevăzute în art. 188 alin. (4) pct. 2) din Codul de procedură penală.

Însă punerea în practică a acestei măsuri preventive de-a lungul timpului s-a dovedit a fi una ineficientă și cu unele bariere de ordin subiectiv de executare din partea poliției judiciare.

Atât legislația națională, cât și practica CtEDO insistă mai mult pe cercetarea în libertate a învinuitului sau inculpatului și consideră arestul preventiv ca fiind o măsură excepțională, care poate fi aplicat doar atunci când celelalte măsuri nu și-au demonstrat utilitatea. Astfel, s-a creat deja un concept juridic care domină în mediu judiciar, ce se înclină cu predilecție pe aplicarea arestului la domiciliu, ca fiind o măsură proporțională cu riscurile existente la caz.

Evident că arestul la domiciliu are unele beneficii, în raport cu arestul preventiv, și anume: reducerea suprapopulării carcerale și, ca instrument de facilitare a reintegrării sociale și de reducere a gradului de recidivă, dar și faptul că arestul la domiciliu este o măsură mai puțin intruzivă, cu costuri mai mici.

Apariția unor deficiențe de executare a acestei măsuri pot fi identificate chiar la etapa aplicării arestului la domiciliu prin încheierea instanței de judecată care judecă fondul cauzei sau de către judecătorul de instrucție, la faza urmăririi penale.

După pronunțarea încheierii de aplicare sau prelungire a arestului la domiciliu, instanța este obligată să expedieze prin poștă copia încheierii organului de poliție, din raza teritorială unde își are domiciliu inculpatul sau învinuitul. Referitor la domiciliu, trebuie de menționat că acesta se stabilește după informația din Registrul de stat al populației sau din buletinul de identitate, care în cele mai dese cazuri sunt anexate la demersul înaintat de procurorul care solicită aplicarea sau prelungirea măsurii.

În practică se întâlnesc cazuri când instanța poate dispune aplicarea sau prelungirea măsurii preventive – arestul la domiciliu, atunci când învinuitul sau inculpatul nu are viză de reședință înscrisă în actele oficiale. În asemenea cazuri, în interesul învinuitului sau inculpatului pot interveni cu o declarație scrisă rudele sau alte persoane din cercul de prieteni, care sunt gata să pună domiciliul lor la dispoziție, pentru punerea în aplicare a măsurii preventive [124].

Astfel, în speța următoare, R.L. fiind cetățeană a Republicii Moldova, cu domiciliu stabil pe teritoriul Transnistriei (or. Bender), era cercetată penal pentru o faptă de falsificare a actelor de identitate pentru cetățenii străini, prin intermediul coruperii funcționarilor publici din cadrul Agenției Servicii Publice.

Fiind reținută la o anumită etapă, procurorul, în cadrul ședinței de examinare a demersului privind aplicarea măsurii preventive – arestul preventiv – a susținut că unul din argumentele ce impun izolarea totală de societate este faptul că învinuita R.L. locuiește *de facto* și *de jure* în mun. Bender, teritoriu necontrolat de autorități, motiv din care prezentarea ei la organul de urmărire penală va fi una dificilă.

Apărătorul, în ședința de judecată, a invocat că, referitor la locul de trai al clienței sale, indică faptul că sora acesteia locuiește în localitatea Durlești, iar învinuita ar putea să se afle pe parcursul anchetei la domiciliul acesteia, fapt confirmat în scris de către familia rudelor învinuitei și pledează în acest sens pentru aplicarea unei măsuri preventive non-privative de libertate.

Judecătorul de instrucție a reținut, în motivarea încheierii, că „*Riscul eschivării trebuie evaluat luând în considerație mai mulți factori care au legătură cu: caracterul persoanei, valorile sale morale, locuința sa, ocupația sa, bunurile sale, legăturile familiale și cu toate tipurile de legături cu statul, în care el este acuzat (Hotărârea Becciev contra Moldovei, din 4 octombrie 2005, S58). Potrivit practicii CtEDO, riscul de ascundere se referă atât la evadarea într-o țară străină, cât și la ascunderea în interiorul țării. Trebuie să existe un șir de circumstanțe care justifică presupunerea că acele consecințe și pericole ale evadării vor părea mai puțin grave în comparație cu privațiunea continuă de libertate (Stógrntiller contra Austriei, hotărârea din 1969)*”[108].

În consecință, instanța nu a reținut drept plauzibile argumentele invocate de partea apărării invocând, în acest sens, că ancheta se afla în faza preliminară, iar riscurile prezentate de procuror sunt iminente luând în considerare probele anexate la demers. Este de notat că argumentele precum că victima domiciliază „pe teritoriul din stânga Nistrului” trebuie apreciate critic, or, faptul că Republica Moldova nu are acoperire juridică asupra acestui teritoriu, nu trebuie să se răsfrângă asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

O altă problemă, cu referire la domiciliu se atestă în cazul persoanelor care au viză de reședință în stânga Nistrului, pe teritoriul Transnistriei, acolo unde poliția judiciară competentă trebuie să asigure supravegherea arestului la domiciliu, nu poate pătrunde din cauza conflictelor de ordin politic. Este lesne de înțeles că invocarea unui asemenea motiv, de către partea acuzării în favoarea aplicării arestului preventiv, nu este plauzibilă în fața instanței. Or, neaplicarea de către instanța de judecată a arestului la domiciliu, față de o persoană cu domiciliu pe un teritoriu separatist, atunci când sunt temeiuri rezonabile și suficiente, pe motiv că organele de drept nu dețin controlul în regiune, ar constitui o încălcare gravă a drepturilor omului.

Referitor la controlul jurisdicțional de către statele parte a Convenției Europene, s-a expus și CtEDO în cauza *Ilașcu și alții contra Moldovei și Rusiei*, unde a menționat: „luând în considerație articolul 1 al Convenției, înaltele Părți Contractante recunosc fiecărei persoane ce relevă de jurisdicția lor, drepturile și libertățile definite în acest document. În dreptul internațional jurisdicția teritorială a unui stat, care trebuie să fie exclusivă și totală, se numește suveranitate teritorială. Guvernul moldovean subliniază că lipsa controlului din partea Republicii Moldova asupra teritoriului aflat sub autoritatea regimului transnistrean a fost confirmată de toți martorii audiați de Curte. Guvernul a respins orice cooperare aberantă cu autoritățile transnistrene, din contra, el afirmă că și-a respectat toate obligațiile pozitive de a aplana conflictul în regiunea din stânga Nistrului și a contribuit la garantarea drepturilor și libertăților, conform art. 1 din Convenției.

Din același articol, reiese faptul că statele părți trebuie să răspundă de orice încălcare a drepturilor și libertăților protejate de Convenție, comise asupra indivizilor aflați sub „jurisdicția” lor. Ceea ce dă de înțeles că competența jurisdicțională se referă la întreg teritoriul său. Curtea conștientizează, că acest control asupra eficientizării deținerii competenței poate fi limitat, de exemplu, prin instituirea unui regim separatist, unui conflict armat, unei revoluții etc.

Totodată, împiedicarea exercitării acestei competențe nu încetează competența jurisdicțională în sensul articolului 1 din Convenție, asupra acelei părți a teritoriului său care este temporar supusă unei autorități locale, susținută de forțe rebele sau de influența unui alt stat” [22].

În același mod s-a expus Curtea Europeană, într-o hotărâre mai recentă, declarând referitor la cererile reclamanților *Cilei* și *Rosip* că „[...] pentru perioada 2008-2014 relevantă pentru ambele cereri, a stabilit deja că sistemul judiciar al „RMN” nu era un sistem care să reflecte o tradiție judiciară compatibilă cu Convenția [...] .Din acest motiv, a considerat că instanțele „RMN” și, implicit, orice altă autoritate „RMN” nu putea dispune arestarea sau detenția „legală” a reclamanților, în sensul articolului 5 §1 al Convenției [...] [9].”

Astfel, după expedierea de către instanță a încheierii la adresa organului de poliție competent, acesta este obligat să asigure executarea încheierii. Sarcina dată îi revine ofițerului de sector, prin viza șefului de sector. Prin urmare, una dintre chestiunile ridicate în practică este faptul că transmiterea încheierilor pentru executare este o procedură îndelungată în raport cu executarea imediată a încheierii, din momentul pronunțării de către instanță, răstimp în care măsura preventivă este imposibil de asigurat. Mai mult, polițistul nu poate garanta respectarea restricțiilor impuse învinuitului sau inculpatului și, în aceste circumstanțe, măsura dată devine una vulnerabilă și practic imposibil de executat.

În acest sens, venim cu o soluție care ar elucida această problemă evidențiată în practica judiciară, și anume ne referim la aplicarea monitorizării electronice, ca măsură obligatorie în cazul aplicării arestului la domiciliu. Or, astăzi serviciul de Probațiune deja a instituit un mecanism bine determinat ce ține de supravegherea prin aparate electronice a învinuitului sau inculpatului în cazul arestului la domiciliu.

Mai mult, monitorizarea electronică în practică s-a demonstrat o măsură suplimentară oportună pentru supravegherea riguroasă a învinuiților și inculpaților plasați sub o asemenea măsură.

Sub aspect comparativ, în legislația procesuală penală a Franței, arestul la domiciliu poate fi aplicat doar cu supraveghere electronică a persoanei. Astfel, acest mecanism deja se aplică și este prevăzut la art. 137 din Codul de procedură penală al Franței, care stipulează că „*Orice persoană acuzată, presupusă nevinovată, rămâne liberă. Cu toate acestea, din cauza nevoilor anchetei sau ca măsură de securitate, ea poate fi supusă uneia sau mai multor obligații de control judiciar sau, dacă acestea se dovedesc insuficiente, poate fi plasată în arest la domiciliu cu supraveghere electronică. În mod excepțional, dacă obligațiile de control judiciar sau arest la domiciliu cu supraveghere electronică nu permit atingerea acestor obiective, ea poate fi plasată în arest preventiv*” [53].

De aceea, preluarea unei asemenea prevederi în legislația procesuală a Republicii Moldova este una binevenită și va contribui la perfecționarea cadrului normativ. La fel, această

ajustare va reduce din competențele organului de poliție care, după cum am remarcat mai sus, nu au o eficacitate potrivită în cazul asigurării arestului la domiciliu.

În acest sens, pentru elucidarea acestor aspecte se impune completarea art. 188 alin. (1) din Codul de procedură penală, care în prezent are următorul conținut: „*Arestarea la domiciliu constă în izolarea învinuitului, inculpatului de societate în locuința acestuia, cu stabilirea anumitor restricții.*”, astfel încât după completarea acestui alineat norma respectivă să aibă următoarea reglementare: „*Arestarea la domiciliu constă în izolarea învinuitului, inculpatului de societate în locuința acestuia, **cu supravegherea electronică și stabilirea anumitor restricții.***”.

Într-o asemenea reglementare, supravegherea electronică va purta un caracter obligatoriu și va fi posibilă monitorizarea efectiv mai riguroasă a învinuitului sau inculpatului, plasat în arest la domiciliu.

3.4 Concluzii la capitolul 3

În acest capitol am reușit să scoatem în evidență legislația altor țări la capitolul măsurilor preventive privative de libertate, cu stabilirea unor accente pronunțate pe arestul la domiciliu.

În cadrul studiului efectuat s-a stabilit că măsurile preventive – arestul și arestul la domiciliu – au o abordare parțial diferită de la stat la stat, însă în tot cazul arestul la domiciliu este o măsură preventivă care se poziționează, din optica altor state, între arestul preventiv și liberarea provizorie sub control judiciar. Însă trebuie de menționat că există o diferență practică substanțială între controlul judiciar și arestul la domiciliu, chiar dacă controlul judiciar implică complementar în unele legislații, cum este cea a României și monitorizarea electronică.

În acest sens, am constatat că monitorizarea electronică este privită ca o măsură suplimentară de asigurare a respectării celorlalte restricții stabilite de art. 188 alin. (3) din Codul de procedură penală. Este de remarcat că această măsură are un impact pozitiv asupra întregului proces penal, însă reglementarea acesteia în legea procesuală penală, este una ambiguă, în raport cu reglementarea prevăzută de legislația română. De aceea, în momentul de față se impune ajustarea cadrului normativ la capitolul supraveghere electronică, cu extinderea sferei de aplicare și asupra altor măsuri preventive, cum ar fi liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune.

În același timp, prin interferența practicilor altor state, am stabilit că unele țări, cum ar fi Franța, au reglementat supravegherea electronică ca fiind o condiție obligatorie în cazul arestului la domiciliu.

Astfel, venim cu propunerea ajustării cadrului normativ intern prin completarea art. 188 alin. (1) din Codul de procedură penală, care în prezent are următorul conținut: „Arestarea la domiciliu constă în izolarea învinuitului, inculpatului de societate în locuința acestuia, cu stabilirea anumitor restricții.”, astfel încât, după completarea acestui alineat, norma respectivă să aibă următoarea reglementare: „Arestarea la domiciliu constă în izolarea învinuitului, inculpatului de societate în locuința acestuia, cu supravegherea electronică și stabilirea anumitor restricții”.

Această ajustare cu siguranță va elucida numeroase impedimente legate de modul de punere în aplicare a măsurii preventive – arestul la domiciliu – în pofida faptului că, datorită tehnicii moderne de comunicare, rețelelor de socializare, aplicațiilor criptate de diferiți operatori cu serverele peste hotarele Republicii Moldova, este cu mult mai anevoios de supravegheat învinuitul sau inculpatul, aflat în arest la domiciliu.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Ca urmare a studiului efectuat, putem ferm veni cu unele concluzii și recomandări, care cu siguranță vor contribui la îmbunătățirea practicii de aplicare, prelungire, încetare, revocare sau înlocuire a măsurilor preventive care implică arestul ca măsură excepțională, atât sub aspect doctrinar, cât și normativ. În același timp, conștientizăm faptul că instituția arestului preventiv poate suscita și alte studii, discuții, dezbateri care nu au fost abordate în prezenta lucrare. De aceea, prezentul studiu va constitui și un punct de pornire pentru cercetătorii care se vor încadra în nobila activitate științifică în domeniul – arestul preventiv.

În acest sens, făcând abstracție asupra celor examinate în prezenta teză de doctor, se prefigurează următoarele concluzii:

1. Constatăm că legislația în domeniu a fost marcată de o perioadă de tranziție în care măsurile preventive puteau fi dispuse cu o mai mare ușurință, fără a pune accentul pe prevederea unor garanții serioase și eficiente împotriva arbitrariului și abuzurilor organelor statului, la perioada în care astfel de garanții au fost introduse treptat, prin modificări legislative repetate, ca urmare a multiplelor condamnări ale Republicii Moldova de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, până când s-a ajuns la conformarea cu standardele impuse de Curtea Europeană, pentru ca în prezent să se atragă atenția cu prioritate la garanții în favoarea individului, peste standardul CEDO.

Din această optică se impune pentru soluționarea acestor carențe, ca reglementarea instanței arestului în procesul penal și menținerea funcționalității și aplicabilității acestei instituții de drept procesual, cu o importanță deosebită în activitatea de înfăptuire a actului de justiție penală, să fie fundamentată pe o doctrină judiciară solidă din punct de vedere științific, cu obligația de a căuta să identifice, să explice și să conceapă soluții pentru problemele legate de punerea în aplicare a normelor procesuală penale.

2. Problema supraaglomerării din locurile de deținere și cea a condițiilor precare de detenție au devenit un obstacol serios în cadrul procesului penal, în cazul aplicării măsurii preventive – arestul preventiv. Republica Moldova continuă să fie condamnată de către CtEDO, în baza art. 3 din Convenție, pe motivul condițiilor inumane de detenție. În acest sens, se impune orientarea la nivel de concept, conștiință juridică, metodică și tactică procesuală a organelor de urmărire penală, procurorilor și judecătorilor, de a pune în aplicare, în funcție de circumstanțe, regula impusă de practica CtEDO – cercetarea individului în libertate. Aici nu ne referim la eliberarea definitivă a persoanei, dar în mod prioritar la folosirea pe scară largă a arestului la

domiciliu, liberarea provizorie sub control judiciar, liberarea provizorie pe cauțiune etc., ca alternative arestului preventiv.

3. Promovarea în procesul penal, a Directivelor UE pe domeniul supravegherii electronice în cadrul arestului la domiciliu. La momentul actual, supravegherea electronică nu este folosită atât de des în cadrul procesului penal, pornind de la mai mulți factori, cum ar fi: lipsa resurselor tehnice și deficiențele reglementării exprese în legislația procesuală penală a mecanismului de aplicare, care până într-un final creează impedimente și interpretări de aplicare. Astfel, pentru a înlătura aceste neclarități, este necesar de a introduce, în Codul de procedură penală, reglementări cu privire la mecanismul de aplicare a monitorizării electronice, astfel încât această măsură complementară arestării la domiciliu să devină eficientă și aplicabilă cu prioritate în cadrul procesului. În același timp, este necesar de implementat instrucțiuni sau dispoziții la nivel instituțional în vederea familiarizării justițiarilor implicați în procesul de aplicare și prelungire a măsurilor preventive privative de libertate, ca, în funcție de circumstanțele cazului, să verifice preponderent posibilitatea aplicării măsurii preventive – arestul la domiciliu, însoțită de supravegherea electronică a învinutului sau inculpatului.

Pornind de la importanța și impactul măsurilor preventive în contextul socio-politic actual din țara noastră, marcat tot mai des de arestarea preventivă și/sau condamnarea unor persoane importante din sfera publică, implicate în exercițiul autorității de stat, fie că vorbim de puterea legislativă, executivă sau judecătorească, constatăm că au fost și sunt în continuare inițiate diferite proiecte de modificare legislativă cu privire la astfel de măsuri.

În timp ce unele dintre aceste proiecte vizează înlăturarea unor erori sau curențe ale legiuitorului sau punerea în concordanță a dispozițiilor legale aflate în contradicție și care sunt total firești, altele vizează modificări de substanță ale condițiilor în care pot fi luate măsurile preventive, în sensul înăsprii acestora, fie cu scopul de a aduce un plus de garanții în favoarea individului, astfel cum se arată în expunerea de motive, fie cu un scop „ilicit”, ascuns, de natură a îngreuna activitatea organelor statului, chemate să înlătuiască actul de justiție.

Astfel, urmărind scopul de a îmbunătăți cadrul normativ existent în domeniul măsurilor preventive care includ arestul și pentru a elimina unele interpretări ce s-au iscat în practica judiciară, venim cu unele propuneri de *lege ferenda* la Codul de procedură penală:

1. Dispoziția art. 186 alin. (4), din Codul de procedură penală, este ambiguă și necesită a fi completată cu sintagma „...*există probe noi...*”, astfel încât după modificare să contureze următorul conținut: *Termenul arestului poate fi prelungit doar atunci când există probe noi sau alte măsuri preventive neprivative de libertate nu sunt suficiente pentru a înlătura riscurile care*

justifică aplicarea arestului preventiv și și-au păstrat actualitatea condițiile și criteriile stipulate la art. 175, 176 și 185.

2. Asigurarea prezenței părților la examinarea demersului cu privire la aplicarea măsurii preventive, în mod exclusiv, îi revine procurorului, din interpretarea art. 308 alin. (4) din Codul de procedură penală. De aceea, se prezumă că la prelungirea măsurii preventive asigurarea prezenței părților la ședința de judecată, atribuția de a cita părțile îi revine instanței, pe motiv că învinuitul deja va avea statut de „persoană arestată”.

Respectiv, în atare circumstanțe se impune completarea art. 311 alin. (3) din Codul de procedură penală, cu includerea sintagmei „...și învinuitul”, astfel încât după completare norma dată să aibă următorul conținut: *Instanța care a adoptat încheierea, primind recursul, în termen de 24 de ore, îl trimite, cu anexarea copiilor certificate ale actelor care au fost examinate pentru adoptarea încheierii contestate, instanței de recurs, numind data de soluționare a recursului și informând despre aceasta procurorul, apărătorul și învinuitul. Instanța de recurs, primind recursul, solicită de la procuror și de la partea apărării copii certificate ale actelor ce confirmă sau infirmă necesitatea aplicării măsurii preventive respective sau a prelungirii duratei acesteia. După examinarea recursului, materialele acumulate se anexează la cauza penală respectivă.*

3. Completarea art. 308 alin. (7) din Codul de procedură penală, cu propoziția: *„Mandatul de arestare la domiciliu se expediază imediat spre executare organului de poliție din raza teritorială în care locuiește învinuitul.”*, astfel încât după completare alineatul dat va avea următorul conținut: În urma examinării demersului, judecătorul de instrucție sau, după caz, instanța de judecată adoptă o încheiere motivată privind admiterea sau respingerea demersului și, după caz, dispune aplicarea, prelungirea, revocarea sau înlocuirea, față de învinuit, a măsurii arestării preventive ori a arestării la domiciliu. Încheierea se înmânează procurorului și învinuitului. În baza încheierii, judecătorul de instrucție sau instanța de judecată emite un mandat de arestare, de prelungire, de înlocuire sau revocare a arestării preventive sau a arestării la domiciliu, care se înmânează (câte un exemplar) procurorului, învinuitului și administrației locului de deținere și care se execută imediat. ***Mandatul de arestare la domiciliu se expediază imediat spre executare organului de poliție din raza teritorială în care își are domiciliu învinuitul.***

4. Modificarea art. 195 alin. (3) din Codul de procedură penală, care prevede „...și, în termen de până la 5 ore de la revocare, anunță judecătorul de instrucție care a aplicat sau, după caz, a prelungit măsura arestării preventive sau a arestării la domiciliu ... .”, cu extinderea termenului de informarea judecătorului de instrucție despre revocarea măsurii preventive, astfel încât, alineatul respectiv să aibă următorul cuprins: *„Măsura preventivă sub formă de arestare*

preventivă, arestare la domiciliu, liberare provizorie sub control judiciar și liberare provizorie pe cauțiune se înlocuiește sau, după caz, se revocă de judecătorul de instrucție sau, după caz, de instanța de judecată. În cazul în care, la etapa de urmărire penală, până la transmiterea cauzei la instanța de judecată spre examinare, procurorul care conduce sau, după caz, efectuează urmărirea penală consideră că măsura arestării preventive sau arestării la domiciliu nu mai este justificată și temeiurile care au servit la aplicarea sau la prelungirea acesteia au decăzut, acesta revocă neîntârziat măsura arestării preventive sau arestării la domiciliu, punând în libertate persoana sau, după caz, aplicând, conform competenței sale, o altă măsură preventivă, și, în termen de până la 24 ore de la revocare, anunță judecătorul de instrucție care a aplicat sau, după caz, a prelungit măsura arestării preventive sau a arestării la domiciliu. În cazul în care termenul arestării a fost prelungit în condițiile art. 186 alin. (10¹), la dispunerea revocării urmează a fi informat și procurorul ierarhic superior sau, după caz, Procurorul General sau adjunctul lui”.

5. Odată ce Codul de procedură penală nu prevede procedura de examinare a mandatelor de arest preventiv luate în lipsa învinuitului, se impune completarea acestuia cu art. 308¹ din Codul de procedură penală, cu titlul „Examinarea demersurilor privind aplicarea arestării preventive în lipsa învinuitului”, care va avea următorul cuprins:

(1) În termen de 48 de ore de la reținerea învinuitului în baza mandatului de arest, procurorul înaintează judecătorului de instrucție un demers prin care solicită aducerea la cunoștință a mandatului. La demers se anexează materialele și probele care au fost puse la baza aplicării arestului preventiv.

(2) Ca urmare a examinării demersului, judecătorul de instrucție după ce aduce la cunoștința învinuitului în prezența avocatului acestuia motivele emiterii mandatului de arest în lipsă, drepturile și obligațiile, examinează cererile și demersurile, audiază concluziile procurorului și, în contextul probelor prezentate și al motivelor reținute la luarea măsurii, adoptă o încheiere motivată, prin care confirmă arestarea preventivă și executarea mandatului ori, după caz, în condițiile prevăzute de lege, revocarea arestării preventive sau înlocuirea măsurii preventive, dacă nu este arestat în altă cauză.

(3) Încheierea judecătorului de instrucție se contestă în conformitate cu prevederile art. 311 din Codul de procedură penală, dacă nu a fost constatat după emiterea mandatului privind aplicarea arestului preventiv în lipsa învinuitului.”.

7. În legislația procesuală penală a Franței, arestul la domiciliu poate fi aplicat doar cu supravegherea electronică a persoanei. Astfel, acest mecanism deja se aplică și este prevăzut la

art. 137 din Codul de procedură penală al Franței, care stipulează că *Orice persoană acuzată, presupusă nevinovată, rămâne liberă.*

Cu toate acestea, din cauza nevoilor anchetei sau ca măsură de securitate, ea poate fi supusă uneia sau mai multor obligații de control judiciar sau, dacă acestea se dovedesc insuficiente, poate fi plasată în arest la domiciliu cu supraveghere electronică.

În mod excepțional, dacă obligațiile de control judiciar sau arest la domiciliu cu supraveghere electronică nu permit atingerea acestor obiective, ea poate fi plasată în arest preventiv.

De aceea, preluarea unei asemenea prevederi, în legislația procesuală a Republicii Moldova, este una binevenită și va contribui la perfecționarea cadrului normativ. La fel, această ajustare va reduce din competențele organului de poliție, care după cum am remarcat mai sus, nu au o eficacitate potrivită în cazul asigurării arestului la domiciliu.

În acest sens, pentru elucidarea acestor aspecte, se impune completarea art. 188 alin. (1) din Codul de procedură penală, care în prezent are următorul conținut: *„Arestarea la domiciliu constă în izolarea învinuitului, inculpatului de societate în locuința acestuia, cu stabilirea anumitor restricții.”*, astfel încât, după completarea acestui alineat, norma respectivă să aibă următoarea reglementare: *„Arestarea la domiciliu constă în izolarea învinuitului, inculpatului de societate în locuința acestuia, **cu supravegherea electronică** și stabilirea anumitor restricții.”*

Într-o asemenea reglementare, supravegherea electronică va purta un caracter obligatoriu și va fi posibilă monitorizarea efectiv mai riguroasă a învinuitului sau inculpatului, plasat în arest la domiciliu.

BIBLIOGRAFIE

1. BADRAJAN I. *Unele temeuri și condiții ale aplicării măsurii de arest preventiv în dreptul procesual penal comparat*. În: *Legea și viața*. Chișinău, 2020. P. 14-15. ISSN 1810-309X.
2. BÎRSAN C. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului (Comentariu pe articole)*. Ediția a II-a. București: Editura C.H. Beck, 2010. 1887 p. ISBN 978-973-115-676-7.
3. *Cauza Becciev c. Moldovei*, cererea nr. 9190/03. Hotărârea CtEDO din 04.10.2005, definitivă la 04.01.2006, Strasbourg, [citată 21.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-112622>.
4. *Cauza Boicenco c. Moldovei*, cererea nr. 41088/05. Hotărârea CtEDO din 11.06.2006, definitivă la 11.10.2006, Strasbourg, [citată 23.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-112613>.
5. *Cauza Buzadji c. Moldovei*, cererea nr. 23755/07. Hotărârea CtEDO din 05.07.2016, Strasbourg, [citată 21.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-164928>.
6. *Cauza Calmanovici c. României*, Hotărârea CtEDO din 01.07.2008, definitivă la 01.10.200, § 91 [citată 04.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122630>.
7. *Cauza Cebotari c. Moldovei*, cererea nr. 41578/05. Hotărârea CtEDO din 13.11.2007, definitivă la 13.02.2008, Strasbourg, [citată 23.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-127793>.
8. *Cauza Chahal c. Marii Britanii*, cererea nr. 22414/93. Hotărârea CtEDO din 15.11.1996, § 112 [citată 09.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-58004>.
9. *Cauza Cilei și Rosip și alții c. Moldovei și Rusiei*, cererile nr.48145/10 și nr.8387/15, Hotărârea CtEDO din 13 iulie 2021, Strasbourg, [citată 04.07.2022]. Disponibil: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2021/10/Hotarirea-CILEI-si-ROSIP-v.-MDA-and-RU-ROM.pdf>.
10. *Cauza Creangă c. României*, cererea nr. 29.226/03. Hotărârea CtEDO din 04.10.2005, (Strasbourg) [citată 26.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-122815>.
11. *Cauza Danalachi c. Moldovei*, cererea nr. 25664/09. Hotărârea CtEDO din 17.09.2013, definitivă la 17.12.2013, Strasbourg, [citată 23.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-140971>.

12. *Cauza David c. Moldovei*, cererea nr. 41578/05. Hotărârea CtEDO din 27.11.2007, definitivă la 27.02.2008, Strasbourg, [citată 23.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-127751>.
13. *Cauza Denis Grîu c. Republicii Moldova*, cererea nr. 380161/18. Hotărârea CtEDO din 07.06.2022, Strasbourg, [citată 10.10.2023]. Disponibil: <https://www.agentguvernamental.md/wp-content/uploads/2022/10/GR%C3%8EU-v.-Republica-Moldova-decizie-RO.pdf>.
14. *Cauza Farmakopoulos c. Belgiei*, cererea nr. 11683/85. Hotărârea CtEDO din 12 martie 1992, Strasbourg, [citată 04.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57776>.
15. *Cauza Feraru c. Moldovei*, cererea nr. 55792/08, Hotărârea CtEDO din 24.01.2012, § 65 [citată 24.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-124567>.
16. *Cauza Gilanov c. Moldovei*, cererea nr. 44719, Hotărârea CtEDO din 13.09.2022, definitivă la 13.12.2022, Strasbourg, [citată 04.04.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-219097>.
17. *Cauza Guțu c. Moldovei*, cererea nr. 20289/02, Hotărârea CtEDO din 07.06.2007, definitivă la 07.09.2007, Strasbourg, [citată 23.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-112840>.
18. *Cauza Guzzardi c. Italiei*, cererea nr. 7367/76, Hotărârea CtEDO din 06.11.1980, § 92 Strasbourg, [citată 04.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57498>.
19. *Cauza I.E. contra României*, cererea nr. 45422/13, Hotărârea CtEDO din 26.05.2020, definitivă la 26.08.2020, Strasbourg, [citată 04.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-202526>.
20. *Cauza Ialamov c. Republicii Moldova*, cererea nr. 65324/09, Hotărârea CtEDO din 12.12.2017, Strasbourg, [citată 10.10.2022]. Disponibil: <https://www.agentguvernamental.md/wp-content/uploads/2018/03/65324-09-Ialamov-ROM.pdf>.
21. *Cauza Idalov c. Federației Ruse*, cererea nr. 5826/03. Hotărârea CtEDO din 25.05.2012, Strasbourg, [citată 23.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-182664>.
22. *Cauza Ilașcu și alții c. Moldovei și Rusiei*, cererea nr. 48787/99, Hotărârea CtEDO din 08.07.2004, Strasbourg, [citată 23.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-182666>.
23. *Cauza Istratii și alții c. Moldovei*, Hotărârea CtEDO din 27 martie 2007, definitivă la 26 iunie 2007 (Cereri nr. 8721/05, 8705/05 și 8742/05), Strasbourg, [citată 04.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112795>.

24. *Cauza Lamy c. Belgiei*, cererea nr. 10444/83, Hotărârea CtEDO din 30 martie 1989, Strasbourg [citată 04.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57514>.
25. *Cauza Lavrechov c. Republicii Cehe*, Cererea nr. 73957/01, Hotărârea CtEDO din 20.06.2013, definitivă la 20.09.2013, § 50, Strasbourg, [citată 26.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-120969>.
26. *Cauza Letellier c. Franței*, cererea nr. 12369/86, Hotărârea CtEDO din 26.06.1991, § 58, Strasbourg, [citată: 26.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-57678>.
27. *Cauza Leva c. Republicii Moldova*, cererea nr. 12444/05, Hotărârea CtEDO din 15.12.2009, definitivă la 15.03.2010, § 71, Strasbourg, [citată: 05.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-144486>.
28. *Cauza Levința c. Republicii Moldova*, cererea nr. 50717/09, hotărârea CtEDO din 17 ianuarie 2012, § 29-31 (Strasbourg) [citată: 26.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-124565>.
29. *Cauza Litschauer c. Republicii Moldova*, cererea nr. 25092/15, Hotărârea CtEDO din 13.11.2018, definitivă la 13.02.2019, § 28, Strasbourg, [citată: 02.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-187604>.
30. *Cauza Matznetter c. Austriei*, cererea nr. 2178/64, Hotărârea CtEDO din 10 noiembrie 1969, Strasbourg, [citată 04.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57537>.
31. *Cauza Moldoveanu c. Republicii Moldova*, cererea nr. 53660/15, Hotărârea CtEDO din 14.09.2021, definitivă la 14.12.2021, § 54-57 (Strasbourg) [citată: 01.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-211789>.
32. *Cauza Muradu contra Republicii Moldova*, cererea nr. 26947/09, Hotărârea CtEDO din 19 ianuarie 2023, § 72-74, Strasbourg, [citată 04.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207410>.
33. *Cauza Mușuc c. Republicii Moldova*, cererea nr. 42440/06, Hotărârea CtEDO din 06.11.2007, definitivă la 06.02.2008 § 31, Strasbourg, [citată 26.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112791>.
34. *Cauza Navone și alții c. Monaco*, cererea nr. 62880/11, 62892/11 și 62899/11, Hotărârea CtEDO din 24.10.2013, definitivă la 24.01.2014, § 71, Strasbourg, [citată 04.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-127230>.
35. *Cauza O.P. contra Republicii Moldova*, cererea nr. 33418/17. Hotărârea CtEDO din 26.10.2021, definitivă la 26.01.2022, § 32 (Strasbourg) [citată: 01.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-212690>.

36. *Cauza Paladi c. Republicii Moldova*, cererea nr. 39806/05, hotărârea CtEDO din 10.03.2009, Strasbourg, [citată 26.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112683>.
37. *Cauza Rimschi contra Republicii Moldova*, cererea nr. 26608/11, hotărârea CtEDO din 13.01.2015, definitivă la 13.04.2015, § 31, Strasbourg, [citată 26.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-154865>.
38. *Cauza Robert Murray c. Regatului Unit*, cererea nr. 28045/02, Hotărârea CtEDO din 03.02.2009, definitivă la 03.05.2009. Strasbourg, [citată 26.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-91094>.
39. *Cauza Schops c. Belgiei*, cererea nr. 25116/94, Hotărârea CtEDO din 13 februarie 2001, § 44 Strasbourg, [citată 04.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59210>.
40. *Cauza Smirnova c. Federației Ruse*, cererea nr. 46133/99 și nr. 48183/99, Hotărârea CtEDO din 24.07.2003, definitivă la 24.10.2003, Strasbourg, [citată 26.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-61262>.
41. *Cauza Străisteanu și alții c. Moldovei*, cererea nr. 4834/06, hotărârea CtEDO din 07.4.2009, definitivă la 07.07.2009, Strasbourg, [citată 26.06.2022]. <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-112699>.
42. *Cauza Șarban c. Republicii Moldova*, cererea nr. 3456/05, hotărârea CtEDO din 04.10.2005, definitivă la 04.01.2006 § 95-96, Strasbourg, [citată 26.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112623>.
43. *Cauza Toth c. Austriei*, cererea nr. 11894/85, Hotărârea CtEDO din 12 decembrie 1991, § 84, Strasbourg, [citată 04.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-164773>.
44. *Cauza Tripăduș c. Moldovei*, cererea nr. 34382/07, Hotărârea CtEDO din 22.04.2014, definitivă la 22.07.2014, Strasbourg, [citată 23.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-142462>.
45. *Cauza Țurcan și Țurcan c. Republicii Moldova*, cererea nr. 39835/05, Hotărârea CtEDO din 23.10.2007, Strasbourg, [citată 26.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112787>.
46. *Cauza Vachev c. Bulgariei*, cererea nr. 42987/98, Hotărârea CtEDO din 08 iulie 2004, definitivă la 08 octombrie 2004, § 72-74, Strasbourg, [citată 04.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int>.

47. *Cauza Varga c. României*, cererea nr. 73957/01, hotărârea CtEDO din 01.04.2008, definitivă la 01.07.2008, § 37, Strasbourg, [citată: 26.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-123847>.
48. *Cauza Veretco contra Republicii Moldova*, cererea nr. 679/13, Hotărârea CtEDO din 07.04.2015, definitivă la 07.07.2015, § 57-58, Strasbourg, [citată: 04.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-157609>.
49. *Cauza W. c. Elveției*, cererea nr. 14379/88, Hotărârea CtEDO din 26 ianuarie 1993, Strasbourg, [citată 04.07.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57817>.
50. *Codul de executare al Republicii Moldova* nr. 443 din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial nr. 214-220 din 05.11.2010.
51. *Codul de procedură penală al Lituaniei* nr. IX-785 din 14.03.2002. [citată 29.06.2022]. Disponibil: <https://legal-tools.org/doc/70b7df/pdf>.
52. *Codul de procedură penală al României* din 1 iulie 2010, adoptat prin Legea nr. 135 din 1 iulie 2010, actualizat până la data de 13 ianuarie 2017. În: Monitorul Oficial nr. 486 din 15 iulie 2010. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/185907>. (accesat la 25.11.2022).
53. *Codul de procedură penală al Franței* (versiunea din 01.04.2023). [citată 02.04.2023]. Disponibil: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071154/LEGISCTA000006167427/#LEGISCTA000021331523.
54. *Codul de procedură penală al Norvegiei din 25.05.1991*, cu amendamentele din 17.07.1998. Disponibil: https://nettsteder.regjeringen.no/norlam/files/2017/08/The_Norwegian_Criminal_Procedure_Act.pdf.
55. *Codul de procedură penală al Republicii Federale Germane*, din 07.04.1987. [citată 29.06.2022]. Disponibil: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html#p0985.
56. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova* nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial nr. 248-251 din 05.11.2003.
57. *Codul de procedură penală al României* nr.135 din 01.07.2010. În: Monitorul Oficial al României nr. 486 din 15.07.2010. [citată 29.06.2022]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/120609>.
58. *Codul penal al Republicii Moldova* nr. 985-XV din 8.04.2002. În: Monitorul Oficial, 2002, nr. 128-129/1012.

59. *Comunicat de presă – Procuratura Anticorupție a Republicii Moldova*. [citat 14.11.2023]. disponibil: <https://procuratura.md/anticoruptie/comunicate/comunicate-de-presa/vladimir-andronachi-plasat-arest-la-domiciliu.html>.
60. *Constituția Republicii Lituania*. Sub redacția lui Deaconu Ș. *Adoptată prin referendum național la 25 octombrie 1992 și intrată în vigoare la 2 noiembrie 1992, republicată cu modificările intervenite în anii 1996, 2003, 2004 și 2006*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Lituania*, nr. 48-1701 din 29.04.2006. [citat 29.06.2022]. Disponibil: <https://constitutii.files.wordpress.com/2013/01/lituania.pdf>.
61. *Constituția Republicii Moldova* nr. 01 din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial*, 1994, nr. 1.
62. *Constituția României*, publicată în *Monitorul Oficial al României, Partea I*, nr.233 din 21 noiembrie 1991, aprobată prin Referendumul național din 8 decembrie 1991, modificată și completată prin *Legea de revizuire a Constituției României* nr. 429/2003. [citat 29.06.2022]. Disponibil: <http://www.cdep.ro/pls/dic/site2015.page?id=339>.
63. *Convenția europeană de extrădare*, semnată la Paris la 13 decembrie 1957, ratificată de Republica Moldova prin *Hotărârea Parlamentului* nr. 1183 din 14.05.1997. În *Monitorul Oficial* nr. 41-42 din 26.06.1997.
64. *Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale* din 04.11.1950, ratificată prin *Hotărârea Parlamentului R. Moldova* nr. 1298-XIII din 24.07.1997. În: *Drepturile omului, Acte legislative internaționale și regionale*. Chișinău: Epigraf, 2005.
65. *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*, încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950. Ratificată prin *Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova* nr. 1298 din 24.07.1997. În: *Monitorul Oficial* nr. 54-55 din 21.08.1997.
66. DANILEȚ C. *Arestarea – îndrumar pentru practicieni*. Chișinău: Cartier, 2013. 12 p. ISBN 978-9975-79-820-4.
67. DANILEȚ C. *Arestarea. Îndrumar pentru practicieni*. Ediția a II-a. Chișinău: Cartier, 2016. 72 p. ISBN: 978-9975-79-951-5.
68. Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 02 martie 2023. Dosarul nr. 14r-139/23.
69. Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 25 octombrie 2022. Dosarul nr. 16r-1302/22.
70. Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 30 octombrie 2018. Dosarul nr. 1a – 1618/18.

71. Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 31.12.2022. Dosarul nr. 14r-964/22.
72. Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău nr. 1rs-12/23 din 11 mai 2023.
73. Decizia Curții Constituționale a României nr. 361 din 7 mai 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 218-222 și art. 241 alin. (1[^]) lit. a) din Codul de procedură penală, Publicat în Monitorul Oficial nr. 419 din 12 iunie 2015. [citată 02.02.2023] Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/168803>.
74. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, adoptată de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 217 din 28.07.1990.
75. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, nr. 12 din 10.12.1948. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 1.
76. DOLEA I. *Arestarea preventivă în Republica Moldova și în țările europene. Cercetare comparativă*. Chișinău: Editura Cartier, 2014. 136 p. ISBN 978-9975-79-953-9.
77. DOLEA I. ș.a. *Arestarea preventivă în Republica Moldova și în țările europene. Cercetare comparativă*. Ediția I-a. București: Editura Cartier, 2014. 126 p. ISBN 978-9975-79-951-5.
78. DOLEA I. ș.a. *Măsurile de detenție preventive și alternativele acestora (Cercetare empirică)*. Chișinău 2021: Editura: Tipografia „Print-Caro”, 2021. 219 p. ISBN 978-9975-56-869-2.
79. **EPURE G.** *Problematika prelungirii arestului în cadrul procesului penal*. În: *Legea și viața*, 2020, nr. 2 (S. Ed. Sp.), pp. 38-39. ISSN 2587-4365. [citată 29.06.2022]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/156376.
80. **EPURE G.** *Monitorizarea electronică în contextul aplicării măsurilor preventive*. În: *Legea și viața*, 2022, nr. 1 (S), pp. 51-53. ISSN 2587-4365. [citată 29.06.2022]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/156240.
81. FOCȘNEANU E. *Legea Fundamentală pentru Republica Federală Germană 23 mai 1949*. București: Editura: All Educational S.A., 1998. 160 p. ISBN 973-9392-04-0.
82. FÜHLING A., ș.a. *Măsurile alternative pentru arestarea preventivă. O analiză empirică și teoretică a cadrului legal în domeniu*. Chișinău: Editura Cartier, 86 p. ISBN 978-9975-86-083-3.
83. Ghid privind articolul 5 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, *Dreptul la libertate și siguranță. (Actualizat la 31.12.2021)*. [citată 02.02.2022]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_5_ROM.pdf.

84. GRIBINCEA V. ș.a. *Republica Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului în anul 2020, Notă analitică* din 29 ianuarie 2021. [citată 20.05.2021]. Disponibil: <https://crjm.org/wp-content/uploads/2021/01/Nota-analitica-CEDO-2021.pdf>.
85. GRIBINCEA V., GOINIC D. *Republica Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului în anul 2020, Notă analitică* 29 ianuarie 2021. [citată 29.06.2022]. Disponibil: https://crjm.org/wp-content/uploads/2022/04/Nota-analitica-CEDO-2021_RO_small.pdf.
86. GRIBINCEA, V., GOINIC, D. *Republica Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului în anul 2023, Notă analitică ianuarie 2024*. [citată 29.06.2024]. Disponibil: https://crjm.org/wp-content/uploads/2024/01/NA-Republica-Moldova-la-CtEDO-in-anul-2023_RO.pdf.
87. *Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 17 din 19.05.2016, privind excepția de neconstituționalitate a articolului 191 din Codul de procedură penală (liberarea provizorie sub control judiciar)*. Sesizarea nr. 33g/2016. [citată 22.02.2021]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h17201633gro66581.pdf>.
88. *Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 27 din 30.10.2018, privind controlul constituționalității unor dispoziții din articolul 185 din Codul de procedură penală (arestarea preventivă în cazul în care persoana nu și-a recunoscut vina în privința comiterii faptei imputate)*. (Sesizările nr. 130g/2018, nr. 133g/2018, nr. 134a/2018 și nr. 143g/2018). [citată 29.06.2022]. Disponibil: <https://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h272018130g133g134a201859261.pdf>.
89. *Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 3 din 23.02.2016 de admisibilitate a sesizării nr. 7g/2016, privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din Codul de procedură penală (termenul arestului preventiv)*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 49-54.
90. *Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 40 din 21.12.2017, privind excepția de neconstituționalitate a art. 232 alin. (2) și art. 308 alin. (4) din Codul de procedură penală*. [citată: 26.06.2022]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-H402017168gro262cd.pdf>.
91. *Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 9 din 29.04.2016, privind modul de executare a Hotărârii Curții Constituționale nr. 3 din 23 februarie 2016 privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din Codul de procedură penală (termenul arestului preventiv)*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.184-192/55 din 01.07.2016.

92. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1322 din 08-12-2016 pentru aprobarea Regulamentului privind monitorizarea electronică a persoanelor.* În: Monitorul Oficial, nr. 441-451 din 16.12.2016.
93. *Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a unor protocoale adiționale la această din 24.07.1997.* În: Monitorului Oficial nr. 54 din 21.08.1999.
94. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 1 din 15.03.2013, cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu.* [citată 29.06.2022]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=48.
95. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu nr. 01 din 15.04.2013.* [citată 29.06.2022]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=48.
96. *Informație din articol de presă.* [citată 10.12.2023]. Disponibil: <https://stiri.md/article/social/doua-inchisori-din-r-moldova-vor-renunta-la-supraveghetori-pe-turnuri-de-paza/>.
97. Încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) din 07 septembrie 2022. Dosarul nr. 17-344/2022.
98. Încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 09.08.2022. Dosarul nr. 1-1299/2022.
99. Încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) din 07 septembrie 2022. Dosarul nr. 14-344/2022.
100. Încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) din 11 martie 2023. Dosarul nr. 14 – 166/23.
101. Încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) din 15.02.2023. Dosarul nr. 17-40/2023.
102. Încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) din 18 octombrie 2022. Dosarul nr. 16-1449/2022.
103. Încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) din 20 februarie 2023. Dosarul nr. 14-94/2023.
104. Încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) din 20 februarie 2023. Dosarul nr. 14-93/2023.
105. Încheierea Judecătoriei Chișinău (sediul Ciocana) nr. 17-130/2023 din 02 mai 2023.

106. Încheierea Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 31 octombrie. Dosarul nr. 14-224/18.
107. Încheierea Judecătorei Chișinău, sediul Ciocana, din 21 mai 2022. Dosarul nr. 14-351/2022.
108. Încheierea Judecătorei Chișinău, sediul Ciocana, din 05 noiembrie 2022. Dosarul nr. 14-728/2022.
109. Încheierea Judecătorei Chișinău, sediul Ciocana din 07.11.2022. Dosarul nr. 16-1518/2022.
110. Încheierea Judecătorei Chișinău, sediul Ciocana din 11 martie 2023. Dosarul nr. 165/23.
111. Încheierea Judecătorei Chișinău, sediul Ciocana din 22 octombrie 2022. Dosarul nr. 14-683/2022.
112. KÖVESI L. C., ș.a. *Arestarea preventivă. Aprecierea pericolului social pentru ordinea publică. Practica judiciară. Hotărâri C.E.D.O.* București: Editura Hamangiu, 2009. 255 p. ISBN 978-606-522-118-5.
113. *Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului nr. 320 din 27.12.2012.* În: Monitorul Oficial nr. 42-47 din 01.03.2013.
114. *Legea cu privire la asistența juridică internațională în materia penală nr. 371 din 01.12.2003.* În: Monitorul Oficial nr. 14-17 din 02.02.2006.
115. *Legea cu privire la Procuratura nr. 3 din 25.03.2016.* În: Monitorul Oficial nr. 69-77 din 25.03.2016.
116. *Legea pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003, nr. 100 din 26.05.2016.* În: Monitorul Oficial nr. 232-244 din 29.07.2018.
117. *Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr. 138 din 03-12-2015.* În: Monitorul Oficial nr. 361-369 din 31-12-2015.
118. *Legea pentru modificarea unor acte legislative nr. 179 din 26.07.2018.* În: Monitorul Oficial, 2018, nr. 309-320.
119. *Legea privind Noul Cod de Procedură penală al României nr. 135/2010.* În: Monitorul Oficial al României, 2010, nr. 486.
120. LUPAȘCU D. *Noul cod de procedură penală și legislație conexasă.* București: Editura Universul Juridic, 2016. 768 p. ISBN 978-606-673-892-7.
121. *Măsuri alternative pentru arestarea preventivă - o analiză empirică și teoretică a cadrului legal în domeniu,* 2016. Disponibil: <https://www.soros.md/en/publication/masuri-alternative-arestare-preventiva>.

122. ODAGIU I., **EPURE G.** *Temeiurile aplicării arestului preventiv în procesul penal.* În: Codul de procedură penală al Republicii Moldova – 20 de ani de la intrarea în vigoare, materialele Conferinței științifice naționale din 09 noiembrie 2023. Chișinău: 2023, pp. 22-34. ISBN 978-9975-170-09-3. Disponibil: https://academy.police.md/wp-content/uploads/2024/01/Materialele_conferintei_Codul_procedura_penala_RM-20_ani_bloc.pdf.
123. ODAGIU I., **EPURE G.** *Revocarea, înlocuirea și încetarea măsurilor preventive privative de libertate.* În: Revista Institutului Național al Justiției, nr. 1 (64), 2023, p. 31-36. ISSN 1857-2405. [citată la 03.08.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/31-36_39.pdfM.
124. ODAGIU I., **EPURE G.** *Rolul poliției în asigurarea executării arestului la domiciliu.* În: Prevenirea și combaterea criminalității: probleme, soluții și perspective, materialele conferinței științifice din 18 mai 2023, Ed. a V-a. Chișinău: 2023, pp. 23-28. ISSN 2587-4365. [citată la 03.08.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/185363.
125. OSOIANU T. ș.a. *Evoluția jurisprudenței privind procedura aplicării arestului preventiv și prelungirea acestei măsuri.* În: European integration through the strengthening of education, research, innovations in Eastern Partnership Countries, materialele conferinței din 16-17 mai 2022, Chisinau. [citată la 03.02.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/171351.
126. OSOIANU T., ORÎNDAȘ V. *Procedură penală.* Chișinău: Tipografia Orhei, 2004. 256 p. ISBN: 9975-9835-5-3.
127. OSOIANU T., OSTAVCIUC D. *Controlul judiciar al urmăririi penale.* Chișinău: Editura „Cartea Militară”, 2021. 111 p. ISBN 978-9975-135-51-1.
128. OSTAVCIUC D. *Principiile procesului penal.* Chișinău: Editura „Prin-Caro”, 2022. 719 p. ISBN 978-9975-135-64-1.
129. *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice* nr. 31 din 16.12.1966. În: Monitorul Oficial, 1998, nr. 1.
130. PETRESCU A. L. *Abordări teoretice și practice privind Arestul la domiciliu.* Rezumat la teza de doctor în drept. București: Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, 2017. 30 p.
131. PÎNTEA A. *Urmărirea penală. Aspecte teoretice și practice.* Ediția a II-a, revăzută și adăugită. București: Editura Universul Juridic, 2020. 597 p. ISBN 978-606-39-0607-7.
132. *Raportul privind activitatea Procuraturii pentru anul 2022*, aprobat prin Ordinul Procurorului General interimar nr. 25/3 din 15.03.2023. [citată la 05.05.2023]. Disponibil: <https://procuratura.md/sites/default/files/202303/RAPORT%20DE%20ACTIVITATE%202022.pdf>.

133. *Raportul privind activitatea Procuraturii Republicii Moldova pentru anul 2021*. Aprobata prin Dispoziția Procurorului General nr. 22/8/1 din 21.03.2022 [citata: 26.06.2022]. Disponibil: http://procuratura.md/file/2022-03-21_RAPORT%20de%20activitate%20FINAL.pdf.
134. *Raportul privind activitatea Procuraturii Republicii Moldova pentru anul 2020*. [citata la 05.05.2022]. Disponibil: <https://www.procuratura.md/sites/default/files/202304/Raport%20de%20activitate%20a%20Procuraturii%20Republicii%20Moldova%20pentru%20anul%202020.pdf>.
135. *Recomandarea Comitetului de Miniștri CM/Rec(2014)4 către statele membre, privind monitorizarea electronică* (Adoptată de Comitetul de Miniștri pe 19 februarie 2014, la a 1192-a ședință a Miniștrilor Adjuncți). [citata 27.11.2022]. Disponibil: <https://rm.coe.int/16806f4085>.
136. *Recomandarea Rec (2006) 13 cu privire la cercetarea în stare de arest preventiv* (Adoptată de către Comitetul de Miniștri la 27 septembrie 2006, la cea de-a 974-a întrunire a prim-miniștrilor. [citata 27.11.2022]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/77-82.
137. Recursul împotriva încheierii Judecătorei Chișinău (sediul Ciocana) din 07.11.2022. Dosarul nr. 16-1518/2022.
138. THEODORU Gr. Gr., CHIȘ I.-P. *Tratat de drept procesual penal*. Ediția a IV-a. București: Editura Hamangiu, 2020. 1171 p. ISBN 978-606-27-1671-4.
139. ȚUCULEANU A. *Înlocuirea și revocarea măsurilor preventive. Probleme ivite în doctrină și jurisprudență*. În revista „Dreptul”, 2001, nr. 11.
140. ZARAFIU A. *Considerații privind procedura prelungirii arestării preventive a inculpatului în faza de urmărire penală*. În: *Analele Universității din București: AUB Drept*. București: Editura C.H. BECK, 2009. 131 p. ISSN 1011-0623.
141. SVANIDZE, E., *Raport asupra cercetării privind aplicarea arestării preventive în Republica Moldova*. Chișinău: Tipografia Centrală, 276 p. ISBN 978-9975-3397-3-5.

Declarația privind asumarea răspunderii

Subsemnatul, Ghennadi Epure, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în cazcontrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Ghennadi Epure

_____

„____” _____ 2024

CV-ul autorului

DATE PERSONALE

Numele, prenumele: EPURE Ghennadi

Data nașterii: 09.05.1991

Locul nașterii: Republica Moldova, or. Bălți

STUDII

1998-2004 – Școala medie s. Pârlița, r. Fălești.

2004-2010 – Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, mun. Bălți.

2011-2015 – Licență în drept, Facultatea de Drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova.

2014-2016 – Candidat la funcția de procuror, atestat, Institutul Național al Justiției.

2015-2016 – Studii de masterat, Specializarea Drept penal, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova.

2017-2021 – Studii de doctorat, Specialitatea 554.03 – Drept procesual penal, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova.

2019-2021 – Studii de masterat, Specializarea Dreptul muncii, Universitatea Cooperatist-Comercială din Republica Moldova.

2019-2021 – Studii de masterat, Specializarea Dreptul economic, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România.

ACTIVITATEA PROFESIONALĂ

2014-prezent – Asistent universitar al Catedrei Drept public, securitate a frontierei, migrațiune și azil a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM. Domeniul de activitate științifică: Teoria generală a dreptului.

2017-2022 – Procuror în Procuratura mun. Chișinău, Oficiul Buiucani.

2022-prezent – Procuror în Procuratura Anticorupție.

2023-prezent – Formator în cadrul Institutului Național al Justiției.

DOMENIUL DE ACTIVITATE ȘTIINȚIFICĂ

Drept procesual penal.

CURSURI DE FORMARE, SEMINARE:

24.07.2023-28.07.2023 – Seminar de instruire „*Recuperarea activelor*”. Chișinău: Institutul Național al Justiției.

11.04.2023 – Seminar de instruire „*Asistența juridică internațională în materie penală. Crearea și activitatea echipelor comune de investigații (JIT)*”. Chișinău: Institutul Național al Justiției.

05.04.2023 – Seminar de instruire „*Recuperarea bunurilor infracționale*”. Chișinău: Institutul Național al Justiției.

04.04.2023 – Seminar de instruire „*Particularitățile investigării și judecării infracțiunilor de corupție și conexe*”. Chișinău: Institutul Național al Justiției.

17.01.2023-19.01.2023 – Seminar de instruire „*Investigația financiară și recuperarea activelor*”. Chișinău: Institutul Național al Justiției.

06.12.2022 – Seminar de instruire „*Jurisprudența CtEDO în contextul măsurilor speciale de investigație*”. Chișinău: Institutul Național al Justiției.

06.12.2022 – Seminar de instruire „*Desfășurarea activității speciale de investigații. Problematika desfășurării măsurilor speciale de investigații*”. Chișinău: Institutul Național al Justiției.

24.10.2022-28.10.2022 – Seminar de instruire „*Instruiri în domeniul anticorupție (spălarea banilor)*”. Chișinău: Institutul Național al Justiției.

17.10.2022-19.10.2022 – Seminar de instruire „*Investigarea fraudei financiare, recuperării activelor și asistenței internaționale în materie penală*”. Chișinău: Institutul Național al Justiției.

03.10.2022-07.10.2022 – Seminar de instruire „*Instruiri în domeniul anticorupție (tranzacțiile cu monedă virtuală)*”. Chișinău: Institutul Național al Justiției.

26.09.2022-29.09.2022 – Seminar de instruire „*Tehnici de investigare financiară*”. Chișinău: Institutul Național al Justiției.

26.10.2021 – Seminar de instruire „*Condițiile și procedura aplicării confiscării speciale și a confiscării extinse*”. Chișinău: Institutul Național al Justiției.

01.05.2020-31.05.2020 – Curs de formare la distanță „*Introducere în art. 5 al Convenției Europene a Drepturilor Omului: dreptul la libertate și la siguranță (mai 2020)*”. Chișinău: Institutul Național al Justiției.

01.05.2020-31.05.2020 – Curs de formare la distanță „*Urmărirea penală și Convenția Europeană a Drepturilor Omului (mai 2020)*”. Chișinău: Institutul Național al Justiției.

01.05.2020-31.05.2020 – Curs de formare la distanță „*Cooperarea juridică internațională în materie penală (mai 2020)*”. Chișinău: Institutul Național al Justiției.

PARTICIPĂRI LA FORURI ȘTIINȚIFICE

Internaționale:

- a. Conferința științifică cu participare internațională cu genericul „*Criminalitatea transfrontalieră și transnațională*”: Chișinău, Moldova, 26 iunie 2018, Raportul științific cu titlul: „Necesitatea aplicării arestului preventiv în cadrul investigării infracțiunilor cu caracter transfrontalier”.
- b. Conferința științifică interuniversitară cu participare internațională cu genericul „*Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective*”, Chișinău, Moldova, ediția a V-a. 18 mai 2023, Raportul științific cu titlul: „Rolul poliției în asigurarea executării arestului la domiciliu”.

Naționale:

- c. Conferința științifică națională cu genericul „*Codul de procedură penală al Republicii Moldova – 20 de ani de la intrarea în vigoare*”. Chișinău, Moldova, 09 noiembrie 2023, Raportul științific cu titlul: „Temeiurile aplicării arestului preventiv în procesul penal”.

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE:

- Epure G., „Revocarea, înlocuirea și încetarea a măsurilor preventive privative de libertate”. CZU: 343.12. Chișinău: Revista Institutului Național al Justiției, NR. 1 (64), 2023, p. 31-36. (60 p.). ISSN 1857-2405. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/31-36_39.pdf.
- Epure G., Balan E. „Asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în timpul desfășurării manifestărilor cu caracter în masă”. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI RM: științe juridice, 2016, nr. XVI (1), pp. 69-73. ISSN 1857-0976. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/92081.
- Epure G. „Problematika prelungirii arestului în cadrul procesului penal”. În: Legea și viața, 2020, nr. 2 (S. Ed. Sp.), pp. 38-39. ISSN 2587-4365. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/156376.

- Epure G. „Monitorizarea electronică în contextul aplicării măsurilor preventive”. În: *Legea și viața*, 2022, nr. 1 (S), pp. 51-53. ISSN 2587-4365. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/156240.
- Epure G. „Necesitatea aplicării arestului preventiv în cadrul investigării infracțiunilor cu caracter transfrontalier”. În: *Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere*, 26 iunie 2018, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: 2018, pp. 311-315. ISBN 978-9975-121-48-4. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/92139.
- Odagiu I., Epure G. „Rolul poliției în asigurarea executării arestului la domiciliu”. În: *Prevenirea și combaterea criminalității: probleme, soluții și perspective*. Ed. a V-a, 18 mai 2023, Chișinău: 2023, pp. 23-28. ISSN 2587-4365. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/185363.
- Epure G. „Monitorizarea electronică în contextul aplicării măsurilor preventive”. În: *Legea și viața*, 2022, nr. 1(S), pp. 51-53. ISSN 2587-4365. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/156240.
- Odagiu I., Epure G. „Recursul împotriva deciziilor de aplicare sau de prelungire a arestului preventiv”. În: *Drept și litigii în UE și în statele candidate*. Vol 8 No 4 (2024), 28.03.2024, Galați: 2024, pp. 55-62. ISSN 2602-1463. Disponibil: <http://www.across-journal.com/index.php/across/article/view/230/219>.
- Odagiu I., Epure G. „Temeiurile aplicării arestului preventiv în procesul penal”. În: *Materialele Conferinței științifice naționale din 09 noiembrie 2023, cu genericul Codul de procedură penală al Republicii Moldova – 20 de ani de la intrarea în vigoare*, Chișinău: 2023, pp. 22-34. ISBN 978-9975-170-09-3. Disponibil: https://academy.police.md/wp-content/uploads/2024/01/Materialele_conferintei_Codul_procedura_penala_RM-20_ani_bloc.pdf.

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE

Articole în reviste și culegeri științifice naționale și internaționale: 15 dintre care 8 la tema tezei de doctor.

LIMBI VORBITE

Română, rusă, engleză.

DATE DE CONTACT

Adresa: Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Ion Buzdugan 1, ap. 73.

Tel.: (mob.) 079703009

E-mail: epure39@gmail.com